This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Philol 609.5

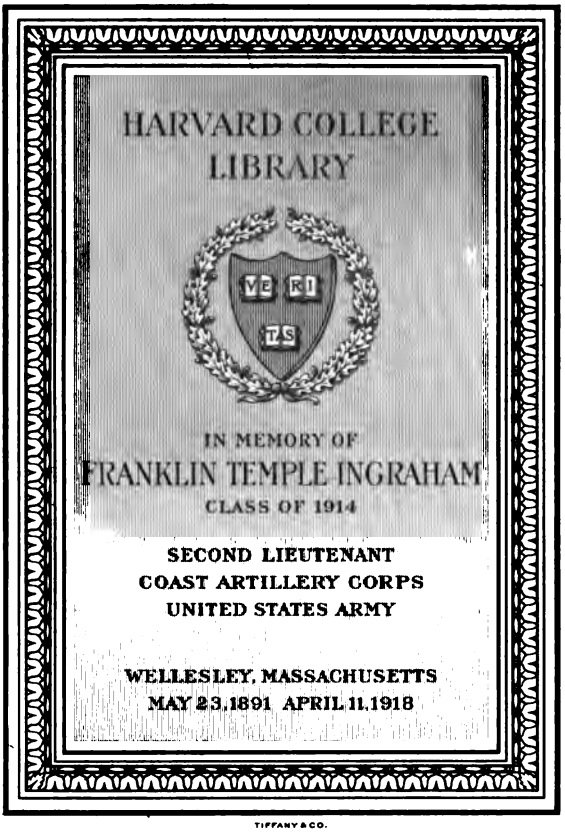
HARVARD COLLEGE
LIBRARY
VE RI
TAS
IN MEMORY OF
FRANKLIN TEMPLE INGRAHAM
CLASS OF 1914
SECOND LIEUTENANT
COAST ARTILLERY CORPS
UNITED STATES ARMY
WELLESLEY, MASSACHUSETTS
MAY 23, 1891 APRIL 11, 1918
TIFFANY & CO.

VERSLAGEN EN MEDEDEELINGEN

DER

KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

VOOR

TAAL- EN LETTERKUNDE.

VERSLAGEN

EN

MEDEDEELINGEN

DER

KONINKLIJKE

VLAAMSCHE ACADEMIE

VOOR

TAAL- EN LETTERKUNDE.

1899.

GENT
A. SIFFER
Drukker der Koninklijke Vlaamsche Academie

1899

Philol 609.5

✓

HARVARD COLLEGE LIBRARY
INGRAHAM FUND
Dec. 1931

Zitting van 18 Januari 1899.

Aanwezig de heeren Ed. van Even, bestuurder, S. Daems, onderbestuurder, Fr. de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Gezelle, Hiel, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Bols, de Flou, Claes, Arnold en Janssens, werkende leden;

de heer F. van der Haeghen, binnenlandsch eerelid;

de heer de Ceuleneer, briefwisselend lid.

Door de heeren Hansen, Segers en de Vreese is bericht gezonden dat zij de vergadering niet kunnen bijwonen.

De bestendige secretaris leest het verslag over de vorige zitting, hetwelk wordt goedgekeurd.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Arbeidsblad, 1898, nr 12

Dietsche stemmen, 3e jaar, nrs 1 en 2.

Bulletin de l'Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 1898, nr 11.

Bibliographie de Belgique, nr 23.

Annuaire de l'Académie, 1899.

Revue sociale catholique, nr 3.

Door den heer D. CLAES :

Vriend of Vijand. Overzicht van hoogleeraar Godefroid Kurth's laatste werk : *De l'emploi officiel des langues dans les anciens Pays-Bas.*

Door den heer JOH. WINKLER :

Friesche Naamlijst (*Onomasticon Frisicum.*)

Door den heer TH. DE LANTSHEER :

Le dossier d'un Brigand.

Willem de Lantsheere. Tafereelen uît den « Beloken Tijd », door EM. HIEL.

Door de Redactie van het Woordenboek der Nederlandsche Taal :

De afleveringen 11 en 12, tweede deel; 8, derde deel; 12, vijfde deel; 3, elfde deel.

Door den heer A. SLUYS :

Ontwikkeling van het Volksonderwijs te Brussel.

L'Enseignement en Belgique sous le régime français.

Door den heer FR. BUITENRUST HETTEMA : *Taal en Letteren*, 8e jaar, nr 12.

Door den heer ALBERDINGK THIJ

De Boerenkrijg. Zangdicht door ALFONS FIERENS.

Verder de laatstverschenen afleveringen van *Biekorf*, *Het Belfort*, *De Student*.

Briefwisseling.

Mededeeling wordt gedaan van een afschrift van het Koninklijk Besluit van 13 December 1898, waarbij de kiezing van den heer Ed. van Even tot bestuurder, en deze van den heer S. Daems tot onderbestuurder der Academie voor het jaar 1899, worden goedgekeurd.

De heer bestuurder staat recht en houdt tot de vergadering de volgende toespraak :

Mijne Heeren, Hooggeachte Leden dezer Academie,

Ik reken het mij tot eenen plicht, dat het eerste woord, hetwelk mij vergund is op deze plaats te spreken, een woord van dank zij aan den voortreffelijken collega en vriend, die van dezen zetel is afgetreden, na hem gedurende het afgeloopen jaar door zijne veelomvattende kennis en wetenschap vereerd te hebben. Behebt met de schoonste gaven van geest en hart, grondig ervaren in de Nederlandsche taal- en letterkunde, wist Hoogleeraar Alberdingk Thijm, op de doelmatigste wijze, de werkzaamheden onzer Academie te leiden en ze tot de beste uitwerkselen te doen gedijen. Zijne niet gemakkelijke taak heeft hij met ijver, wijsheid en liefde vervuld.

Buitengewoon aangenaam is het mij, hier de tolk te mogen wezen der gevoelens, die ons te zijnen

opzichte bezielen, gevoelens van eerbied, genegenheid en dankbaarheid voor al wat hij in het belang onzer nationale instelling heeft verricht.

Gij hebt, hooggeachte Heeren en Medeleden, mij de groote eer aangedaan tot opvolger van den geëerden Collega te benoemen, en zulks met eene eenparigheid, die mij diep heeft getroffen. Recht zoudt gij hebben mij van ondankbaarheid te beschuldigen, indien ik naliet U voor dit blijk van vertrouwen en vriendschap mijn hartelijken dank te betuigen. Echter meen ik U te moeten verklaren dat ik geaarzeld heb aan te nemen, te wel gevoelende hoeveel mij ontbreekt om aan uwe billijke verwachting te beantwoorden. Mij meer bepaaldelijk met de geschiedenis der beeldende kunsten in het vaderland onledig gehouden hebbende, heeft mij de tijd ontbroken om de gedenkstukken onzer middeleeuwsche letterkunde genoegzaam te doorgronden. Ik reken op uwe toegeeflijkheid en vooral op de medewerking van onzen geleerden onderbestuurder den Eerw. Heer kanunnik Daems, en van onzen bestendigen secretaris, die, sedert twaalf jaren, zijne beste krachten aan onze vaderlandsche instelling toewijdt.

De Koninklijke Vlaamsche Academie — met vreugde mogen wij het verklaren — bevindt zich in den voordeeligsten toestand. In haren schoot wordt gewerkt, ernstig gewerkt. Gedurende het afgeloopene jaar werden niet alleen verscheidene prijsverhandelingen gedrukt, maar tevens verschillende oud nederlandsche schriften, waaronder het

eerste deel van de belangrijke vertaling der Kroniek van FROISSART, door den heer advocaat-generaal de Pauw bezorgd. *Sidrac* werd in Engeland door den heer de Vreese afgeschreven, en door hem ter uitgave in gereedheid gebracht. De eerste aflevering van de levensschetsen der Zuidnederlandsche Schrijvers ligt ter pers en zal eerlang uitgezonden worden.

Onze *Verslagen* en *Mededeelingen*, voor het afgeloopen jaar, bevatten eene rijke verscheidenheid van onderwerpen over taal- en letterkunde. De verslagen der heeren Coopman, Claes, de Flou, Arnold, Sermon, Bols en Broeckaert behelzen gegronde en wetenswaardige aanmerkingen over de kampstrijden. Even merkwaardig is het uitgebreid verslag over den driejaarlijkschen Staatsprijskamp voor tooneelletterkunde, door de heeren Alberdingk Thijm, de Vreese, Coopman, Segers en Claes. Een sieraad onzer *Mengelingen* is het prachtige dichtstuk *de Vorster*, van ons hoogbegaafd medelid den heer Hiel. Voortreffelijk is de redevoering van den heer Alberdingk Thijm *Over de duidelijkheid in de kunst*, welke, zoo ik hoop, met vrucht zal gelezen worden. *Een blik op Vondel, als wijsgeer*, van den heer Simons, is eene belangrijke bijdrage voor de geschiedenis van den Nederlandschen dichtervorst, die, door zijne voorouders, tot ons Brabant behoorde. Vol gezonde gedachten is de mededeeling van den heer Segers *Over de ontwikkeling onzer taal*. Het opstel van den heer Arnold *Over het Nederlandsch in de Gentsche dagbladpers* bevat vele gegronde en

doelmatige aanmerkingen. De verhandeling over het partikel « Op », van den heer Claes, getuigt van groote belezenheid en grondige taalkennis.

De twee mededeelingen van ons ijvervol en werkzaam medelid den heer Broeckaert *Over de oude liedjeszangers* en *Over de dichteres Elizabeth van den Hove* bevatten allernuttigste inlichtingen voor de geschiedenis onzer letterkunde, terwijl *de Verstrooide perels*, van den heer Janssens, wezenlijke pereltjes zijn voor de kennis der Vlaamsche etskunst en der christelijke volkspoëzij op het einde der 17e eeuw.

De Bibliotheek onzer Academie werd gedurende het afgeloopene jaar zeer verrijkt door aankoopen en geschenken. Onze Bestendige Secretaris heeft de niet gemakkelijke taak op zich genomen er een volledigen Catalogus van op te maken en te laten drukken. Ik meen hem, in Uw aller naam, voor dezen zoo omslachtigen als nuttigen arbeid onzen welgemeenden dank te mogen betuigen.

Leden onzer Academie namen een werkzaam deel aan twee gebeurtenissen, die met gulden letters in de jaarboeken van het Vlaamsche vaderland zullen aangeschreven worden : de wet op het gebruik der moedertaal in de Wetgeving, en de eeuwverjaring des *Boerenkrijgs*. De zoo billijke als heilzame wet zijn wij verschuldigd aan den aanhoudenden moed van ons veelgeacht medelid den heer Coremans en zijnen dapperen medestander in ons parlement, den heer Juliaan de Vriendt, dien wij ook onzen

vriend mogen noemen. Aan deze twee kampioenen voor de vrijheid en de rechtvaardigheid heeft het Vlaamsche volk duurzame verplichtingen. Ik meen dan ook, Mijne Heeren, dat gij ditmaal nog uwe stem met de mijne zult vereenigen om de Heeren Coremans en de Vriendt een nieuw blijk van achting, dankbaarheid en vriendschap te geven. (*Toejuichingen.*)

Ons medelid, de Heer Hiel, bezong den *Boerenkrijg* in een klein epos, waarvan reeds een stuk het licht heeft gezien (1). Niemand was meer dan hij bevoegd om dit roemwaardig vaderlandsch onderwerp te behandelen. Het gedeelte, dat er van verschenen is, laat ons toe vast te stellen dat 's mans gewrocht, zoo oorspronkelijk van opvatting, zoo schoon van voorstelling en zoo rijk van taal, onze letterkunde met een nieuw meesterwerk zal verrijken.

Als de apostel eener rechtvaardige zaak doorkruiste ons achtbaar medelid Doctor Claeys het Vlaamsche land, op ettelijke plaatsen, in de hem eigen gloeiende en wegsleepende taal, den heldenmoed afschilderende van onze Vlaamsche « jongens » die de wapens opgenomen hadden tegen de roovers- en moordenaarsbenden uit het Zuiden, die beweerden in ons land gekomen te zijn om ons de vrijheid, de gelijkheid en de broederlijkheid te verzekeren. Doch

---

(1) *Wilm de Lantsheere, Tafereelen uit den Beloken Tijd,* in de *Dietsche Warande,* 1893.

gij weet onder welk ijselijk slavenjuk zij ons deden gebukt gaan!

Naar aanleiding van het werk van den achtbaren heer Staatsminister Theodoor de Lantsheere (1) herdacht ons medelid, jonkr de Pauw, in onze laatste zitting, met de vaderlandsche gevoelens welke hem eigen zijn, den strijd onzer moedige boeren, die bloed en leven veil hadden voor de vrijheid van hun geboorteland.

Dat het mij vergund zij, als zoon van een der strijders van 1798, die in een der gevechten nog al erg gewond werd (2), van op deze plaats, onze

---

(1) *Le dossier d'un Brigand*, par THEODORE DE LANTSHEERE. Brussel, Paul Lacomblez, 1898, in-8°.

(2) ANTOON-JOSEPH VAN EVEN. — Zie ons werk *Louvain dans le passé et dans le présent*, bl. 85.

— Reeds den 14 Maart 1793 hadden de *Goede* Franschen onze moei, de weduwe van Geeraard van Even, te Waanrode, de verblijfplaats onzer voorouders, dood geschoten. In een schrift *de Franschen te Waanrode, in* 1793, leest men over haar het volgende:

« Eene moedige vrouw, de weduwe VAN EVEN-VAN PARYS, liep, toen zij de ruiters van verre zag aankomen, naar het kerkhof, waar de klokken der kerk aan eene stelling hingen (men was bezig den toren der kerk te herbouwen) en zij begon de stormklok te luiden.

« Bij het naderen der soldaten vluchtte zij achter de haag van den hof der pastorij. De soldaten achtervolgden haar en losten op haar verscheidene scheuten. Daar zij niet getroffen was, wilde zij verder vluchten; eene nieuwe losbranding deed haar wankelen en zij viel om niet meer op te staan.

« Na deze moorderij verspreidden zich de Franschen in het dorp, vermoordden de inwoners die zij vonden en staken hunne hoeven in brand ..... vooreerst de hoeve, die de weduwe van

letterkundigen te danken, die deze zoo roemrijke gebeurtenis — vast was zij te lang vergeten! — voor het tegenwoordig geslacht hebben doen herleven.

Te midden van onzen voordeeligen toestand hadden wij een smartelijk verlies te betreuren : een man van ongemeene waarde, Hoogleeraar Pieter Willems, werd ons, in al de kracht des levens, door den dood ontrukt. Hij was niet enkel een uitstekend geleerde, maar tevens een man van doorzicht, vlijt en volharding. Aan onze Academie bewees hij groote, onwaardeerbare diensten. Ten einde de gedachtenis van den betreurden collega in ons midden te doen voortleven zal zijne beeldtenis, geschilderd, op last van den heer Minister de Bruyn, door den heer Hendrik Otto, uit Loven, een leerling van Antoon Wiertsz, eene plaats bekomen in onze vergaderzaal.

Met vertrouwen, Mijne Heeren, mogen wij de toekomst der Koninklijke Vlaamsche Academie te gemoet zien. De geest van eendracht en arbeidzaamheid, die hare leden bezielt, geeft ons de hoop dat zij aan het verheven doel harer instelling zal

---

Even-van Parys bewoonde. » Acht andere inwooners verloren het leven. »

Dit schrift is uitgegeven door het komiteit ter plaatsing van een gedenkteeken te Waanrode, onder voorzitterschap van den heer Edward de Neeff, lid van de Kamers der Volksvertegenwoordigers; de secretaris was de heer Th. de Vos, onderpastoor, aldaar.

blijven beantwoorden. Vast zal haar hoog belang door de natie meer en meer begrepen en gewaardeerd worden. Behalve haar streven ter ontwikkeling onzer taal en letterkunde moet zij, door hare verzamelingen van boeken en handschriften, de ark, het heiligdom worden waarin de verstandelijke schatten van ons roemrijk voorgeslacht voor onze nazaten zullen bewaard blijven! *(Toejuichingen.)*

De heer Gailliard, secretaris der Commissie voor middelnederlandsche taal- en letterkunde, leest het onderstaand verslag over de zitting dier Commissie, gehouden den 21 December 1898 :

De heer Alberdingk Thijm deelt ter inzage mede het handschrift van de *Bibliographie der Wachtendonksche psalmen*, door den heer Tack bezorgd. Zijn gevoelen is, dat het boek door de Commissie verdient uitgegeven te worden. — Op verzoek der Commissie neemt de heer Gezelle den last aan, het werk op zijne beurt na te zien en er tegen de eerstvolgende zitting verslag over in te dienen.

De heer de Flou deelt mede, dat zijn werk over « Sint-Augustijns Regule » zoo ver gevorderd is, dat er binnen een drietal maanden met den druk er van zal kunnen aangevangen worden.

Spieghel van smenschen behoudenisse, door K. de Flou en Edw. Gailliard uit te geven. — Met 1n Februari, zegt verder de heer de Flou, kan men den druk van dit werk aanvangen. Edoch, eerst moet vanwege de Commissie een voorstel aan het bestuur der Academie gedaan worden, om

drie photografieën, die bij het werk te voegen zijn, te laten vervaardigen. — De bestendige secretaris zal, namens de Commissie, dit voorstel aan het Bestuur overbrengen.

Voortzetting van Stallaert's Glossarium door K. de Flou en Edw. Gailliard. Aangaande de voortzetting van deze uitgave kan de heer de Flou voor het oogenblik alleen melden, dat hij alles voorbereid heeft om, na het sluiten eener bepaalde overeenkomst met de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde en de firma Brill, te Leiden, met het verzamelen der excerpten een begin te maken.

Overzicht der verachterde uitgaven, alsook der verdere uitgaven, door de Commissie te bezorgen. Op voorstel van jhr. de Pauw wordt de secretaris verzocht dit overzicht in de toekomende zitting mede te deelen. Ter beantwoording van eene aanmerking door den heer Gailliard gemaakt, zegt jhr. de Pauw dat, wat de tekstkritiek der *Hystorie van Troyen* betreft, hij nog enkel wacht op de thans ter pers liggende nieuwe uitgave van den Franschen tekst van Benoît de Sainte-Maure.

Door den heer Alberdingk Thijm wordt voorgesteld aan de dagorde te brengen der aanstaande zitting : Benoeming eener Commissie, om middelen te beramen tot het vormen eener afdeeling van Schoone Kunsten. — Aangenomen.

Dagorde.

Wedstrijden voor 1899. — Ingezonden handschriften.

Bleven onbeantwoord :

De 1e prijsvraag : *Taalkundige studie over de Oudnederfrankische Eigennamen.*

De 3e prijsvraag : *Verzameling van onuitgegeven oude Vlaamsche liederen.*

De 4e prijsvraag : *Handwoordenboek der Nederlandsche Synoniemen.*

De 5e prijsvraag : *Lijst van de verwerpelijke Neologismen, heden in de Nederduitsche taal gebruikt.*

De 7e prijsvraag : *Vak- en Kunstwoordenlijst over het ambacht van den Huis- en Versierschilder en Glazenmaker.*

Ter beantwoording der tweede prijsvraag werd ingezonden een op verre na niet afgewerkt *Woordenboek van Middelnederlandsche Eigennamen.* — De vergadering is van oordeel dat dit werk niet kan in aanmerking komen.

De zesde vraag heeft één antwoord uitgelokt : *Volksgeschiedenis der Fransche overheersching in België van 1792 tot 1814*, met kenspreuk : *Virtus nobilitat.*

Worden benoemd om dit handschrift te beoordeelen, de heeren Coopmam, Broeckaert en Sermon.

De vergadering benoemt den heer Claes tot derde lid der Commissie, belast met het opmaken van een ontwerp, vaststellende de terminologie der Nederlandsche spraakkunst. Bedoelde Commissie, thans samengesteld uit de heeren Bols, Claes en de Flou, zal eerstdaags haar verslag neerleggen.

Dagorde.

De bestendige Secretaris deelt mede dat slechts twee van de uitgeschreven prijsvragen een antwoord hebben uitgelokt.

Ter beantwoording der tweede vraag : *Woordenboek van Middelnederlandsche Eigennamen*, is een nog niet half afgewerkt opstel ontvangen.

Voor de zesde vraag : *Volksboek over de geschiedenis van België van 1792 tot 1814*, is ééne verhandeling ingezonden.

De vergadering benoemt tot leden van den keurraad voor laatstgemeld werk de heeren Broeckaert, Coopman en Sermon.

Te vier uur verklaart de heer Bestuurder de zitting gesloten.

Zitting van 15 Februari 1899.

Aanwezig de heeren Van Even, bestuurder, Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Gezelle, Hiel, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, Baron de Maere, Claes en Arnold, werkende leden;

jhr. van der Haeghen, binnenlandsch eerelid;

de heeren de Vreese en de Ceuleneer, briefwisselende leden.

De heer Muyldermans zendt bericht dat hij verhinderd is ter zitting aanwezig te zijn.

Na lezing en goedkeuring van het verslag over de zitting der vorige maand legt de bestendige Secretaris de lijst neder der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, nr 8, 1898.

Revue sociale catholique, 1899, nr 4.

Tables générales du Recueil des Bulletins de l'Académie royale de Belgique, 1881-95.

Rapport triennal sur la situation de l'instruction primaire en Belgique, 1894-1896.

Door den heer P. GÉNARD :
De Bouwmeester Eugeen Gife.

Door de heeren DE FLOU en AUG. BÉNARD :
Promenades dans Bruges.

Door den heer J. MUYLDERMANS :
St.-Cassianusblad. Tijdschrift voor opvoeding, onderwijs en onderwijzersbelangen, nrs 1 en 2.
Helden en Martelaars. Lofrede.

Door den heer A. SIFFER :
Gedenkteeken aan J.-Fr. Willems, Redevoering uitgesproken in den Gemeenteraad door A. SIFFER.

Door den heer
Il nuovo Risorgimento, periodici di Filosofia, Scienza dell' Educazione e Studi sociali, 9e jaar, nr I.

Door het Historisch Genootschap te Utrecht :
Bijdragen en Mededeelingen, 19e deel.

Door de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden :
Diarium Everardi Bronchorstii sive adversaria omnium quae gesta sunt in Academia Leydensi 1591-1627, uitgegeven door J.-C. VAN SLEE.
Levensberichten der afgestorven Medeleden, 1897-1898.
Handelingen en Mededeelingen, 1897-1898.

Door het Friesch Genootschap :
De vrije Fries, 4e reeks, Ie deel, 3e afl.

Door het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant :

Handelingen, 1893-1897.

Door het Gemeentebestuur van Brussel :

Inventaire des cartulaires et autres registres faisant partie des archives anciennes de la ville de Bruxelles.

Liste des magistrats communaux de Bruxelles.

Liste chronologique des doyens des corps de métiers de Bruxelles.

Catalogue spécial du compartiment de l'administration communale de Bruxelles à l'Exposition universelle d'Anvers. 1885.

Door den heer GILKENS :

Wat men zoo al ziet bij kermis.

De laatstverschenen afleveringen van *Biekorf*, *Het Belfort.*

Door den bestendigen Secretaris wordt medegedeeld dat, naar een bericht verschenen in de Noordnederlandsche dagbladen, de heer Robert Fruin, buitenlandsch eerelid der Academie, overleden is.

Verder maakt hij bekend, dat den 10 Februari nog een antwoord is ingezonden op de zesde prijsvraag voor 1899. — De vergadering beslist, ook dit stuk, onder voorbehoud, aan den keurraad mede te deelen.

Commissiën.

De heer Gailliard leest het volgende verslag namens de Commissie voor Middelnederlandsche letteren over het verhandelde en medegedeelde in hare zitting van 18 Januari 1899.

Platen voor de uitgave van den Spieghel s' menschen behoudenisse, door de HH. de Flou en Gailliard te bezorgen. De heer de Potter kondigt aan, dat het Bestuur het vervaardigen der bedoelde platen in principe goedgekeurd heeft. Volgens de Wetten moet evenwel daaromtrent door de Academie eene bepaalde beslissing genomen worden.

Bibliographie der Wachtendonksche psalmen. De heer Gezelle zegt dat hij zijn verslag aan den heer bestendigen Secretaris gezonden heeft. Hij verklaart, zich heel en al bij het gevoelen van den heer Alderdingk Thijm aan te sluiten.

De Commissie stemt vervolgens de uitgave van het werk van den heer Tack. Deze stemming zal aan de Academie, in hare zitting der maand Maart, ter bekrachtiging onderworpen worden.

Boeck van den Kersten ghelove. De heer K. de Flou herinnert er aan hoe, den 26 April 1897, zijnde de dag zelven waarop hij met den heer Gailliard Londen verliet, bij den bekenden boekverkooper Sotheby een handschrift van de *Tafel van den Kersten ghelove* onder den hamer kwam. Dat werk nu, onder nr 15 van den Catalogus

der veiling beschreven als dagteekenende uit de XVe eeuw, droeg het jaartal M. CCC. ende sevene, wat evenwel eene fout van den afschrijver bleek te zijn.

Het handschrift werd opgegeven als versierd zijnde met 43 fraaie aanvangsletters. Het werd toegeslagen aan eenen liefhebber van nabij Londen. Op mijne navraag, — gaat de heer de Flou voort, — is men aldaar zoo bereidwillig geweest mij het adres van den bezitter mede te deelen, alsook den prijs van verkoop.

Verleden jaar geen last meer gekregen hebbende om voor de Academie nog verder in Engeland werkzaam te zijn, heb ik besloten maar op eigen hand eenige nasporingen te gaan doen, die anders wel zouden onderbleven zijn. En toen ik mij bij den eersten bezitter aanmeldde, moest ik al dadelijk vernemen, dat het gezochte handschrift reeds in andere handen overgegaan was, namelijk in die der HH. Maggs, te Paddington. Daar ook kwam mijn bezoek te laat : het boek was weg..., gelukkig echter naar Nederland, iets wat zeker wel ongewoon is in de geschiedenis der verspreiding van de middelnederlandsche schriften.

Thans berust het hs. in de koninklijke boekerij te 's Gravenhage. En binnen kort hoopt de heer de Flou het genoegen te zullen hebben de vergelijking er van te doen met den tekst van wat in het British Museum berust en door hem en mij voor het eerst bekend gemaakt werd (Hs.

nr 22,288 add.). Licht kan alzo de reeks uitgaven onzer Academie met eene belangrijke eenheid vermeerderd worden.

Gebeden- en Getijdenboeken. Verder geeft de H. de Flou met een paar woorden bericht over het bestaan, te Londen, van een aantal getijden- en gebedenboeken, alle van de tweede helft der XVe eeuw, van welke hij slechts vluchtig heeft kunnen inzage nemen. Zij schijnen hem toe enkel voor het maken van excerpten te kunnen dienen.

Overzicht van de werkzaamheden der Commissie.

De heer Gailliard doet lezing van het volgende verslag :

« Mijne Heeren,

« Sedert hare stichting heeft onze Bestendige « Commissie de volgende werken uitgegeven :

« 1°) *De zevenste bliscap van Maria*, met woordenlijst, en

« 2°) *Van den vij vroeden van binnen Rome*, beide bezorgd door wijlen Karel Stallaert.

« 3°) De eerste aflevering van wijlen Roersch's *Glossarium op de Alexanders geesten.*

« 4°) *Madalghijs' fragmenten*, bezorgd door Mr. Nap. de Pauw.

« 5°) De drie eerste deelen en de drie eerste afleveringen van het IVe deel van *Die istory van Troyen*, bezorgd door Mr. Nap. de Pauw en Edw. Gailliard.

« 6°) Drie afleveringen van den bundel *Middelnederlandsche gedichten en fragmenten*, bezorgd door Mr. Nap. de Pauw.

« 7°) *Kalender*, bezorgd door Dr. P. Alberdingk « Thijm.

« 8°) De drie eerste deelen van mijne studie over *de Keure van Hazebroek van* 1336. Het Glossarium is thans ter pers. Het zal binnen eenige maanden verschijnen en gevolgd worden door het vijfde en laatste deel, dat het Register van zaken, de lijst der terloops besproken woorden en die der geraadpleegde bronnen zal bevatten.

« 9°) *De Middelnederlandsche geneeskundige recepten* (eerste aflevering), enz., uitgegeven door Dr. W. de Vreese.

« 10°) *De Beschrijving van Middelnederlandsche en andere handschriften die in Engeland bewaard worden*, bezorgd door Karel de Flou en Edw. Gailliard. De drie tot nog toe gedrukte verslagen betreffen alleen de handschriften die in het British Museum en in het Museum van South Kensington te Londen berusten.

« 11°) *Hennen van Merchtenen 's Cornicke van Brabant*, uitgegeven door Dr. Guido Gezelle.

« 12°) Het eerste deel van *Jehan Froissart's Cronyke van Vlaenderen*, uitgegeven door Mr. Nap. de Pauw.

Vier bekroonde werken werden in 't licht gegeven :

« 1°) *Het Roermondsch dialect*, door Dr. L. Simons.

« 2°) *De rol van het booze beginsel*, door den heer Ernest Soens.

« 3°) *Gebruik der naamvallen, tijden en wijzen in den Heliand*, door J. van de Ven, S. J.

« 4°) *Beowulf*, door Dr. Simons.

« De uitgave van andere werken is of voorbereid, of in princiep besloten.

« Daaromtrent heb ik U de volgende mededeelingen te doen :

« 1°) In zitting van 9 Juni 1887 werd Dr. Gezelle belast met de uitgave van het *Glossarium op Jan Praet's Speghel der wijsheit*. Doch, in zitting van 18 Juni 1890 werd, op voorstel van Dr. Gezelle zelven, besloten aan die uitgave geen gevolg te geven.

« 2°) In dezelfde zitting van 9 Juni 1887 werd de uitgave van *Yperman's Chirurgie* aan Dr. Gezelle en aan mij toevertrouwd, en in zitting van 7 September van hetzelfde jaar werd mij de uitgave der *Chirurgie van Lanfranco* opgedragen.

« Door ons geacht oud medelid, jhr Ferdinand van der Haegen, werden mij toen de handschriften van beide werken bereidwillig ter hand gesteld. Ik heb reeds een aanzienlijk gedeelte daarvan afgeschreven.

« Zooals ik echter zegde in mijn verslag van

19 Juni 1895, acht ik het mij tot eenen plicht U voor te stellen vooralsnog aan die uitgaven geen gevolg te geven.

« Mijns inziens is er weinig, zeer weinig, in beide « *chirurgien* » te leeren.

« De taal ervan is hoogst gebrekkig en onbeduidend. De in spraak zijnde handschriften zijn overigens met weinig zorg gemaakt en schijnen mij toe het werk van een zeer onbevoegd man te zijn.

« 4°) In zitting van 22 Juni 1892 werd Kanunnik Daems met het voortzetten van wijlen Roersch's Glossarium gelast.

« Evenwel heeft de Commissie, op voorstel van den heer Daems, in zitting van 19 Januari 1898, beslist het enkel en alleen bij de uitgave van eene eenvoudige woordenlijst te houden en het geheele werk in dien zin te laten herbeginnen.

« 5°) In zitting van 17 April 1895, werd aan den heer Karel de Flou de uitgave van de « *Sunte Augustijns Regule* » opgedragen. Binnen een drietal maanden zal dit werk kunnen ter pers gaan.

« 6°) In zitting van 16 September 1896 werden de heeren de Flou en Gailliard met de uitgave gelast van den *Spiegel 's menschen behoudenisse*, welk dichtwerk aan Maerlant wordt toegeschreven. De uitgave van dit werk zal eerlang aanvangen.

« 7°) In zitting van 15 September 1897 werd Dr. de Vreese belast met de uitgave van *de*

Eerste bliscap van Maria en van eene nalezing over de reeds uitgegeven *Zevende bliscap.*

« 8°) In zitting van 15 December 1897 werd aan Mr. Nap. de Pauw de uitgave opgedragen van de *Rol uit de XIVe eeuw van een geding tusschen Ieperen en Poperinge.* Binnen kort, naar Mr. Nap. de Pauw het ons heeft aangekondigd, zal de uitgave van die *Rol* begonnen worden.

« 9°) Eindelijk, in zitting van 19 Januari 1898, heeft uwe Commissie beslist de heeren de Flou, Gailliard en de Vreese, met de medewerking van Dr. Stoett, de zorg op te dragen eene critische en vergelijkende tekstuitgave van den *Sidrac* in het licht te geven.

« Edoch, in zitting van 20 Juli ll., hebben de heeren de Flou en Gailliard aan uwe Commissie medegedeeld dat zij van hunne medewerking aan die uitgave afzien.

« Bijgevolg, Mijne heeren, zult gij te voorzien hebben in de benoeming van twee leden, die met den heer de Vreese, bedoelde uitgave zullen verzorgen.

—

« Betrekkelijk onderscheidene middelnederlandsche brokstukken werden door verscheidene leden der Commissie belangrijke mededeelingen gedaan.

« In zitting van 18 Januari 1888 bracht de heer Génard ter kennis der Commissie, dat een *Bundel politieke gedichten* in de abdij van Ton-

gerloo bewaard wordt en dat hij door kanunnik Daems gemachtigd was dezen bundel ter beschikking der Commissie te stellen.

« Door wijlen Karel Stallaert werd, in zitting van 19 September 1888, een uitvoerig verslag ingediend over een ***handschrift met oud-Vlaamsche gedichten***, dat, op last van het Staatsbestuur, in Engeland was aangekocht geweest en naar de Koninklijke Boekerij te Brussel overgebracht.

« In het oogpunt van taal en stijl, » — zoo schreef hij, — « en de aangebodene gelegenheid om onzen taalschat te verrijken, is dit handschrift eene kostbare aanwinning en eene onverwachte gezegende kans voor onze jonge Academie, die het hopelijk, benevens Maerlant's Troye en de fragmenten van Malagijs, in afwachting van nieuwe ontdekkingen, onder hare uitgaven zal opnemen. »

« Ondertusschen, » — voegde hij daarbij, — schrijft mij de heer Ruelens, dat hij nogmaals de reis naar Cheltenham doen zal, vanwaar hij ons, naar allen schijn, nog medebrengen zal eene *Verzameling van geestelijke liederen*, door eenen kloosterling uit Noord-Nederland, van welker aanwerving onze Stambroeders, tot hun groot spijt, hebben moeten afzien en die zij hem dringend verzocht hebben aan te koopen. »

« In zitting van 18 Juni 1890, op voorstel van Mr. de Pauw, besliste de Commissie aan den Groot-hertog van Baden mededeeling te vragen van het fragment van *Reinaert de Vos*, onlangs

in de hofbibliotheek van Darmstadt ontdekt. Jhr. de Pauw verklaarde bereid te zijn de noodige stappen daarvoor te doen.

« In zitting van 22 Juni 1892 meldde wijlen Karel Stallaert, dat hij een *Sermoen van Tauler*, uit de XIVe eeuw, ontdekt had, hetwelk verdient uitgegeven te worden. »

Namens de vergadering dankt de heer bestuurder den heer Gailliard voor zijn merkwaardig verslag, hetwelk in het verslag der huidige zitting zal opgenomen worden.

De heer Coopman brengt verslag uit over de door de Commissie voor Nieuwere Taal- en Letterkunde gehouden morgenzitting.

Die Commissie stelt voor dat de Koninklijke Vlaamsche Academie het *Liederboek van Dokkum*, waarvan het handschrift en de kopij haar werden aangeboden door den heer J. Bols, uitgeve. De heeren J. Bols en Florimond van Duyse zullen de uitgave bezorgen.

Nadat de heer Coopman het voorstel nader heeft toegelicht, besluit de Academie, bij eenparigheid van stemmen, tot de bedoelde uitgave.

Namens de Commissie, welke belast is met verslag uit te brengen over de afleveringen van het Woordenboek der Nederlandsche taal, legt de heer Coopman een schrijven van de Redactie van het Woordenboek over.

De vergadering, onder betuiging van haren dank en met toezegging van verdere medewerking, beslist tot de opneming van den brief in de *Verslagen en Mededeelingen*. Ziehier dit stuk :

« Leiden, 30 December 1898.

« Aan de Heeren Th. Coopman, Julius Obrie, Willem de Vreese, Leden der Koninklijke Vlaamsche Academie te Gent.

« Hooggeachte Heeren,

« Dezer dagen hadden wij de eer Uwe belangrijke zending te ontvangen met de daarbij gevoegde missive van 12 December l.l.

« Wij zijn ten zeerste getroffen door dit bewijs van Uwe belangstelling in de zaak van het Woordenboek der Nederlandsche Taal, en wij zouden er melding van gemaakt hebben in het voorbericht van het zoo pas voltooide deel, indien dit voorbericht niet alreeds was afgedrukt toen wij uwe bijdragen ontvingen. Gij kunt er van verzekerd zijn, dat wij uwe bouwstoffen met de meeste erkentelijkheid zullen gebruiken, en wij nemen de vrijheid ons ook voor de toekomst in uwe goede zorgen aan te bevelen.

« Met de meeste hoogachting hebben wij de eer ons te noemen

« Uwe dienstwillige dienaren,
(get.) A. Kluyver.
A. Beets.
J. Muller.
G.-J. Boekenoogen.

Dezelfde Commissie stelt voor, dat de heer de Vreese te Brussel kopie zou nemen van *de Borchgravinne van Vergy*, een drukwerk van het begin der XVIe eeuw, waar slechts één exemplaar van bekend is. — De vergadering treedt dit voorstel bij.

Door den heer Broeckaert wordt namens de Commissie voor Geschiedenis, Bio- en Bibliographie het volgende verslag gelezen :

In uitvoering van het 3e artikel harer verordenigen is de Commissie van Geschiedenis, Bio- en Bibliographie in hare zitting van 18 Januari laatst overgegaan tot de vernieuwing van haar bestuur.

Werden gekozen : tot voorzitter de heer Sermon, tot ondervoorzitter de heer Bols en tot secretaris de heer Broeckaert.

De Commissie hield zich bezig met het overzicht van de drukproeven der eerste aflevering van de Biographie der Zuidnederlandsche Schrijvers, welke eerlang zal kunnen verschijnen.

Zij heeft mij daarenboven belast U het volgende voorstel over te brengen :

« De aanzienlijke uitbreiding, welke de beoefening der historische wetenschap sedert jaren ten onzent bekomen heeft, en welke nog dagelijks vermeerdert, maakt de uitgave eener historische bibliographie niet alleen wenschelijk, maar zelfs noodig. Sedert meer dan 20 jaren werd het hooge nut er van in zooverre erkend, dat eene maatschappij van Bibliographie, te Luik, eenen wedstrijd met dit doel uitschreef en twee ingezonden werken bekroonde. De maatschappij, na eene bespreking in de wetgevende Kamer, bekwam eene milde toelage van de regeering voor de uitgave van het werk, dat aanzienlijk werd genoemd; edoch er verscheen daarvan niet meer dan ééne aflevering, tengevolge van omstandigheden, welke wij hier niet te beoordeelen of uiteen te zetten hebben.

Eene tweede proef werd geleverd door den heer H. Pirenne, in zijne *Bibliographie de l'histoire de Belgique*. Deze, buiten kijf zeer verdienstelijke arbeid, laat in 't opzicht der volledigheid veel te wenschen en behelst weinig betrekkelijk de geschiedenis onzer steden en dorpen.

Eene derde poging dagteekent van over drie jaren (1896), en werd beproefd door het *Séminaire d'histoire et de géographie de l'Université libre de Bruxelles*. Tot heden verscheen daarvan niets dan het prospectus, waar het mogelijk bij blijven zal, vermoedelijk bij gebrek aan ondersteuning.

« Een lid onzer Commissie van geschiedenis (een der te Luik bekroonden) heeft, voor eigen gebruik, sedert achttien jaren zijn werk hernomen en tot heden voortgezet; hij biedt de Academie de vrucht van zijnen langdurigen arbeid aan.

« Deze historische Bibliographie van ons geacht medelid behelst de titels van al de boeken, brochuren en tijdschrift-artikelen, in België en in den vreemde verschenen, betrekkelijk de oudheidkunde en de geschiedenis der 2,610 Belgische gemeenten.

« De Commissie oordeelt dat het allernuttigst ware deze Bibliographie in het licht te geven. Daardoor zouden niet alleen tal van geschiedboeken, waar het verleden onzer gemeenten is in opgehelderd, en die zelfs aan de meeste onzer historieschrijvers onbekend zijn, maar ook een aanzienlijk getal wetenswaardige bijdragen tot de plaatselijke geschiedenis, thans in groote verzamelingen als verloren en al te lang vergeten, ter kennis gebracht worden van de talrijke beoefenaren der historische wetenschap.

« De Commissie is overtuigd dat de uitgave van zulke Bibliographie de werkzaamheden der Academie zou doen hoogschatten ook bij de geleerden, die op een ander gebied dan dat der fraaie letteren het voorwerp hunner studie vinden. Zij verzoekt de Academie tot het drukken van het werk te laten overgaan. »

Dagorde.

De vergadering keurt goed met algemeene stemmen :

1. Het ontwerp van begrooting der Academie voor het jaar 1899, aangeboden door de Commissie van Rekendienst.

2. Het voorstel der Commissie van Geschiedenis, Bio- en Bibliographie, strekkende tot de uitgave der *Historische Bibliographie der Belgische gemeenten.* — Dit werk zal bezorgd worden door den bestendigen Secretaris.

3. Het voorstel der Commissie van Middelnederlandsche Letteren tot uitgave van des heeren Tack's handschrift : *Bibliographie van de oudnederfrankische bronnen en Geschiedenis van de studie dezer bronnen.*

4. Het voorstel dierzelfde Commissie om drie platen te laten vervaardigen voor het werk, te bezorgen door den heer de Flou.

Door den heer Alberdingk Thijm wordt voorgesteld dat eene Commissie zou worden benoemd, belast om middelen te beramen tot het inrichten eener Afdeeling van Schoone Kunsten.

Worden met dit doel benoemd, de heeren Alberdingk Thijm, Coopman, baron de Maere d'Aertrijcke, Sermon, Janssens en de leden des Bureels.

Te vier uur wordt de zitting geheven.

Zitting van 15 Maart 1899.

Aanwezig de heeren Van Even, bestuurder, Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Gezelle, Hiel, Snieders, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Bols, de Flou, baron de Maere d'Aertrycke, Claes, Arnold, werkende leden;

jhr. F. van der Haeghen, binnenlandsch eerlelid;

de heeren de Ceuleneer, jhr. de Gheldere, de Vreese en Segers, briefwisselende leden.

De heeren Hansen, werkend lid, Simons en Muyldermans, briefwisselende leden, drukken schriftelijk hun spijt uit, ter zitting niet te kunnen aanwezig zijn.

Het verslag over de vorige zitting wordt gelezen en goedgekeurd.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Middelnederlandsch Woordenboek, door E. VERWIJS en J. VERDAM, aflev. 1-19.

De Vlaamsche Kunstbode, 1899, 1e afl.

Arbeidsblad, 1899, nr 1.

Leuvensche Bijdragen, 2e jaar, nr 3.

Revue du Travail, nr 2, 1899.

Wallonia, nrs 1 en 2, 1899.

Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, nrs 1 en 2, 1899.

Bulletin des Commissions royales d'histoire, d'art et d'archéologie, 1898, nrs 5 en 8.

Bibliographie de Belgique, 1899, nr 1-3.

Sommaire idéologique des ouvrages et des revues de philosophie par la revue Néo-scolastique de Louvain.

Revue sociale catholique, nr 5, 1899.

Revue Néo-scolastique, nr 1, 1899.

Bulletin de l'Agriculture, 1898, nr 6.

Door den heer Rijksarchivaris :

Catalogue de la Bibliothèque des archives générales du Royaume.

Door den heer S. DAEMS :

Mijn Dietsc, gedicht van S. DAEMS, muziek van J. BENOIT.

Door den heer J. BROECKAERT :

De familie Loret.

Door den heer J. MUYLDERMANS :

Verhalen voor onze volksjeugd. Tweede uitgave.

Door den heer M. HEINS :

Le Colonisation de la Belgique. 1898.

Door den heer ARS. VAN DER SCHELDEN ;

Rudimenta, of gronden der Nederduitsche taal. 1e stukje, 4e uitgave. Leiden, (1827).

Nederduitsche Spraekkunst, door MUSSELY. 1832.

Nieuw beknopt Woordenboek der Nederlandsche en Fransche taelen, door FR. HALMA. 1772.

Door den heer Sermon, namens de maatschappij « Vrede » te Antwerpen :

De grieven der Antwerpsche Dokwerkers.

Door de Hoogeschool van Upsala :

Enstrofig nordisk Folklyrik i jämförande framställning, door RICHARD STEFFEN. Stockholm, P.-A. Nordstedt en Zonen, 1898, 8°.

Les locutions verbales figées dans la langue française, door LARS LINDBERG. Upsala, Almqvist et Wiksell, 1898, 8°.

L'analogie dans la déclinaison des substantifs latins en Gaule, door ANT. LINDSTRÖM. Upsala, 1898, 8°.

L'analyse du langage appliquée à la langue française, door CARL SVEDELIUS. Upsala, 1897, 8°.

Zur Griechischen Lautgeschichte, door OTTO LAGERCRANTZ. Upsala, 1898, 8°.

Quelques observations sur le développement des désinences du présent de l'indicatif de la première conjugaison latine dans les langues romanes, door GREGOR LINDQVIST. Upsala, 1898, 8°.

Olof Broman författaren till vår första roman, door KNUT BARR. Upsala, 1898, 8°.

Etienne Pivert de Senancour, en literaturhisto-

risk studie, door ALVAR SALADIN TÖRNUDD. Helsingfors, 1898, 8°.

Om de Germanska Mediageminatorna med särskild hänsyn till de nordiska språken, door OTTO VON FRIESEN. Upsala, 1897, 8°.

Studia critica in M. Tullii Ciceronis ad atticum epistulas, door AXEL DAHLMAN. Corolsstad, 1898, kl.-4°.

Rytmiska Studier öfver Knittelversen i medeltidens svenska rimverk, door NILS BURE. Lund, 1898, 4°.

Plainte de la Vierge en vieux Vénitien. Texte critique, précédé d'une introduction linguistique et littéraire, door ALRED LINDER. Upsala, 1898, 8°.

Aurelii Prudentii Clementis psychomachia rerum et verborum copia explicata, door J. BERGMAN. Upsala, 1897, 8°.

Olof Bergklints kritiska verksamhet. Ett bidrag till den litterära granskningens historia i sverige, door HALMER HIMMELSTRAND. Upsala, 1898, 8°.

Door de Rederijkkamer « het Kersouwken », te Loven :

Letterkundige Bijdragen, 1898.

De laatst verschenen afleveringen van *Biekorf*, *Het Belfort*, *De Vlaamsche Kunstbode*, *De Vlaamsche Taalstrijd*, *St.-Cassianusblad*.

De heer bestuurder staat recht en drukt zich uit als volgt :

Mijne Heeren, Waarde Academieleden,

Alvorens tot de dagorde over te gaan heb ik een treurigen plicht te vervullen. De dood heeft alweer een voortreffelijk medelid, den heer Pieter Génard, uit ons midden weggenomen. Groot is het verlies dat onze Academie door zijn afsterven ondergaat. Gij allen hebt hem gekend en aan het werk gezien; gij allen weet wat hij voor onze nationale instelling is geweest. De dierbare ontslapene was niet enkel een Vlaamsch letterkundige, maar tevens, en vooral, een man van hooge geleerdheid, van grondige en uitgebreide wetenschap. Daarenboven was hij een groot vaderlander, met hart en ziel aan land en taal verknocht.

Te Antwerpen geboren, was Génard opgegroeid in bewondering en liefde tot de machtige Handelsstad, sedert eeuwen het middelpunt van die luisterrijke schilderschool, welke den naam van het kleine vaderland in al de landen der wereld groot en aanzienlijk maakte. Hij wist dit roemrijk voorleden te waarderen en, door zijne werken, zijne stadsgenooten daartoe in bewondering en geestdrift te ontsteken. Al zijne schriften — en hoe talrijk zijn ze niet! -- hebben de verheerlijking zijner teergeliefde vaderstad ten doel.

Vast is de hoogste roem der stad Antwerpen de roem harer kunstenaars. Tot over dertig jaren bleef

de geschiedenis der oude Antwerpsche meesters nagenoeg onbekend. De bouwstoffen er voor schuilden nog onder ander het stof der archieven. Meer dan iemand heeft Génard, door zijne vlijtige nasporingen, bijgedragen om het schrijven dezer geschiedenis mogelijk te maken. Hierdoor bewees hij een ongemeenen dienst, niet alleen aan Antwerpen, maar tevens aan de algemeene geschiedenis der kunst.

In onze Academie was Génard een lid van de eerste benoeming. Hij nam een werkzaam deel aan hare inrichting. Na als lid, onderscheidene jaren, zeer belangrijke mededeelingen te hebben gedaan, vervulde hij den post van Bestuurder met den grootsten ijver en de meeste nauwgezetheid. De Academie heeft duurzame verplichtingen aan hem, welke niet uit het oog zullen verloren worden.

Indien er iets geschikt is de smart zijner bedroefde weduwe en zijner deugdzame kinderen te verzachten, moet het de overtuiging wezen dat zij tot echtgenoot en vader eenen man gehad hebben die niet alleen een uitstekend geleerde, maar tevens een volkomen toonbeeld der schoonste burgerdeugden heeten mocht : Génard was een even deugdzaam mensch als verdienstelijk schrijver.

Antwerpen zal zijnen naam schrijven op de lijst der mannen, die door hunne werken de stad verheerlijkt hebben. Ook in ons midden blijft zijne gedachtenis in zegening.

Bij zijne teraardebestelling (bijgewoond door de heeren Broeckaert, Coremans, Daems, de Potter,

Gailliard, Sermon, Snieders en Segers) trad ons geacht medelid, de heer Sermon, als tolk der Koninklijke Vlaamsche Academie op, om den betreurden afgestorvene eene laatste openbare hulde te brengen; niemand beter dan hij was in staat dien treurigen plicht te vervullen. Ik meen hem, in aller naam, te mogen dank zeggen voor den bewezen dienst, en U voor te stellen zijne redevoering in onze *Verslagen* op te nemen.

Ik stel voor, in name der Academie, eenen brief van rouwbeklag aan mevrouw Génard te zenden.

De Academie sluit zich aan bij deze twee voorstellen van den heer Bestuurder, waarna de heer SERMON de redevoering mededeelt, door hem in het sterfhuis uitgesproken :

Mijne Heeren,

Hier ligt nogmaals een lid der Koninklijke Vlaamsche Academie voor ons op de lijkbaar uitgestrekt. Het is reeds de elfde maal, in haar twaalfjarig bestaan, dat zij een werkend lid ten grave brengt, en dat de onverbiddelijke dood steeds de meest geachte, de geleerdste, de invloedrijkste harer leden treft. Groot is dan wederom haar rouw, waar ik heden de onwaardige tolk van ben.

Het is hier de plaats niet om van Génard eene levensbeschrijving voor te dragen; onmogelijk hier zijne werken te bespreken, ze op te sommen ware nog te lang. Alleen dat groot getal schriften, op

zoo verscheiden gebied, getuigen van 's mans verbazende werkzaamheid en van zijne veelzijdige kennissen.

Génard was een Antwerpenaar van den ouden stempel; niet alleen beminde hij zijne vaderstad, maar hij kende haar gelijk niemand anders; ook heeft hij haar zijn leven toegewijd.

Hij leefde er gelukkig, teer bemind door zijne gade en kinderen, welke hij ook eene onuitputtelijke liefde toedroeg; verder omgeven door de algemeene achting en de algemeene sympathie, totdat eene wreede kwaal hem het gebruik zijner ledematen ontnam en hem tot het einde zijner dagen ongelukkig maakte.

Het was niet alleen te Antwerpen, dat Génard die achting en die sympathie genoot, het was in heel het land, doch vooral in de Koninklijke Vlaamsche Academie, waar hij niet dan vrienden telde. Hiervan kan ik het best getuigenis afleggen, want bij het binnentreden werd ik telkenmale als bestormd door vragen naar Génards gezondheid, en na die vragen werd gewoonlijk ook de spijt uitgedrukt, dat hij niet meer gelijk vroeger aan onze besprekingen kon deelnemen. Nochtans werken deed hij altijd; want al waren de ledematen stram, het hoofd was helder en tot in den laatsten tijd dicteerde hij aan zijne familieleden of aan de vrienden, die hem kwamen bezoeken, zijne gedachten over geschiedkundige feiten, zijne herinneringen uit vroegere dagen, soms terechtwijzingen aan de werken

van anderen en dan drukte hij weleens zijne spijt uit over het groot getal uittreksels, op- en aanteekeningen van allen aard, die hij verzameld had en welke zijne ziekte hem nu verhinderde ten nutte te maken.

Zijn stand in Antwerpen was ook van bijzonderen aard : hoevele congressen heeft hij er niet op touw gezet — want hij was hier jaren lang de ziel der geschiedkundige, oudheid- en aardrijkskundige beweging - en wat al diensten heeft hij aan de kunst bewezen! Hoevele kunstenaars, zelfs onder de voornaamsten, zijn er niet geweest, die hij heeft voorgelicht, die om zoo te zeggen nooit een groot werk gemaakt hebben zonder dat Génard of hun het onderwerp had opgegeven, of hun ten minste gezegd had hoe hij het wenschte geteekend of gebeiteld te zien?

Antwerpens museums, kerken en herstellingen vereeuwigen zijnen naam op hunne kunstwerken.

Hoevele letterkundigen, geschiedvorschers, wapen-, geslachtkundigen enz. heeft hij opgewekt en aan het werk gezet; hoevelen zijn er niet geweest, en zijn er nog, die zonder hem misschien nooit de pen in de hand zouden genomen hebben.

Génard schreef beurtelings Fransch en Nederlandsch; maar zijne moedertaal was hem vooral lief; ook mag men zeggen, dat hij voor hare verdediging gevallen is.

Bij de instelling der Koninklijke Vlaamsche Academie kon de steller van zoovele groote en kleine

werken niet voorbij gegaan worden, en zijne benoeming drong zich verder aan het Staatsbestuur op, door de degelijkheid zijner schriften en ook door de diensten, welke hij aan het algemeen bestuur van Schoone Kunsten en Letteren bewezen had. Hij was dan ook een der eersten, die tot lid der jonge Academie benoemd werden en hare *Verslagen en Mededeelingen* behelzen van hem menige bijdrage, die eene blijvende waarde heeft.

En nu, Waarde Collega, vaarwel; uwe nagedachtenis zal steeds onder ons, in Antwerpen, in het vaderland, gezegend blijven, en onze verzuchtingen zullen u volgen tot voor den troon des Allerhoogsten, waar gij reeds thans het loon uwer deugd, uwer vroomheid geniet. Tot wederziens!

Dagorde.

De heer W. de Vreese, briefwisselend lid, bekomt het woord voor eene door hem aangekondigde « *Kleine tekstverbetering* ».

Het tweede punt aan de dagorde is de bespreking van een voorstel, uitgaande van het bureel, en strekkende om de Academie te doen deel nemen aan de openbare plechtigheden te Gent, welke ter eere van Z. M. den Koning, haren beschermheer, plaats hebben.

Na toelichting van het voorstel door den besten-

digen Secretaris, gesteund op de omstandigheid dat al de Staatsinstellingen worden uitgenoodigd om deel te nemen aan bedoelde plechtigheden, en dat alléén de Koninklijke Vlaamsche Academie onaangemerkt blijft, ontstaat eene wisseling van gedachten daarover door de heeren baron de Maere d'Aertrijcke, Claeys, Coopman, de Vos, Hiel en de Vreese. De vergadering beslist, dat eene afvaardiging, samengesteld uit vier te Gent verblijvende Leden en den bestendigen Secretaris, een gehoor zal vragen aan den heer Gouverneur van Oost-Vlaanderen, wien het voorstel vooreerst is mede te deelen.

Te 4 uur verklaart de heer Bestuurder de zitting gesloten.

Zitting van 19 April 1899.

Aanwezig de heeren van Even, bestuurder, Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Gezelle, Snieders, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos. Broeckaert, van Even, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, baron de Maere d'Aertrijcke, Claes, werkende leden;

de heer F. van der Haeghen, binnenlandsch eerelid;

de heer de Vreese, briefwisselend lid;

Door de heeren Hansen, Muyldermans en Segers is bericht gezonden dat zij verhinderd zijn de zitting bij te wonen.

De bestendige Secretaris leest het verslag over de vorige zitting, dat goedgekeurd wordt.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Arbeidsblad. Maart 1899.

Recueil des ordonnances des Pays-Bas, 1506-1700.

Middelnederlandsch Woordenboek, IV, 20e afl.

Revue de l'Université de Bruxelles, de aflev. 3-6, 1899.

Bulletin de l'Agriculture, 1899, nr 1 enz.

Bibliographie de Belgique, 1899, nrs 4 en 5.

Bulletin bibliographique et pédagogique du Musée belge, nr 10, 1898, en nrs 1-2-3, 1899.

Le Musée belge, 3e jaar, nr 1.

Wallonia, nr 3.

Actes et documents anciens intéressant la Belgique.

Le régime des protectorats, II.

Le régime foncier aux Colonies, III-IV.

Commentario del coronel Francisco Verdugo de la guerra de Frisa.

Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 1899, nr 3.

Compte rendu des séances de la Commission royale d'Histoire, 1898, nrs 6 en 7.

Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques et de la Classe des Beaux-Arts de Académie royale de Belgique, nrs 1-3.

Annales des Travaux publics 1899, nr 2.

Bulletin de la classe des Lettres et de l'Académie royale de Belgique, nr 3.

De Vlaamsche Kunstbode, 1898.

Door den heer J. MUYLDERMANS :

Welkom in een kegelspel! Blijspel uit het Hoogduitsch.

De volksschool in verband met de maatschappelijke kwestie.

Het kerkboek van den Christen soldaat.

Door de Redactie van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, V, 13e afl.

Door den heer KARL TANNEN :

Cassanova, der venetianische Eulenspiegel als Erzieher.

Door den heer J. VAN DROOGENBROECK :

Belegering van Dendermonde onder Lodewijk XIV, door PR VAN DUYSE.

Bekroonde stukken door de Antwerpsche Rederijkkamer de Olijftak, 1840.

De Menschlievendheyd der dorpelingen ontrent Charleroy, zangspel door J.-B.-J. HOFMAN, 1815.

Door den heer ALBERDINGK THIJM :

Over Vondel, door J.-F.-M. STERCK.

Door den heer J. BROECKAERT :

Het Nederlandsch voor de Strafrechtbanken in Vlaamsch-België, door F. R. 1887.

Van mejuffer MARIA DUCAJU :

De l'Education féminine comme préparation à la vie réelle.

Door den heer HERMAN RONSE :

Het Oratorio van den Dood. Lyrische bespiegeling.

Door den heer JEF VAN DE VENNE :

Van Dyck-marsch.

Door de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, te Leiden :

Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, 18e deel, 1e aflev.

Door pater ST. SCHOUTENS :

Eene Engelsche kloostergemeente in België.

Histoire du culte de la T. S. Eucharistie en Belgique.

Geschiedenis van den eeredienst van het H. Sacrament in België.

Maria's Vlaanderen. Tweede uitgaaf.

Maria's Luik, Luxemburg en Namen.

Levensschets van pater Thyssen.

Onze Lieve Vrouw van Rust te Heppeneert.

Notre Dame de repos à Heppeneert.

Leven van den Zaligen Rogerius, Minderbroeder.

Verhandeling over het gebed en de overweging.

Verder de afleveringen van *Belfort*, *Biekorf*, de *Vlaamsche Kunstbode*, *de Student*, *St. Cassianusblad.*

Briefwisseling.

De heer Leonard Willems, letterkundige te Gent, zendt een handschrift aan de Academie, dat hij verlangt opgenomen te zien in de *Verslagen en Mededeelingen.*

Worden benoemd om het opstel te onderzoeken, de heeren de Pauw, de Potter en Snieders.

Mevrouw Th.-J.-I. Arnold laat schriftelijk weten dat haar echtgenoot, werkend lid der Academie, is overleden.

—

De heer bestuurder staat recht en houdt tot de vergadering de volgende toespraak :

Mijne Heeren, zeer geachte Medeleden,

Toen ik, in onze laatste zitting, een woord van aandenken wijdde aan ons diep betreurd medelid, den heer Génard, kon ik niet denken dat ik in onze eerstvolgende zitting andermaal een gelijken plicht zou hebben te vervullen nopens een ander onzer medebroeders, dezer dagen zoo plotseling door den dood ons ontrukt.

Het afsterven van den heer Arnold is alweder een smartelijk verlies voor de Koninklijke Vlaamsche Academie. De aflijvige was een man van uitgebreide kennissen, van groote wetenschap op het gebied der Bibliographie. Niemand, meer dan hij, was met de oude werken over onze taal- en letterkunde bekend. In dit opzicht kon hij onze instelling de grootste diensten bewijzen en is zijn afsterven diep te betreuren.

Te Didam, in het schilderachtige Gelderland, geboren, vestigde hij zich, omtrent 1860, als boekhandelaar te Brussel. Aldaar heb ik hem gekend en meermaals bezocht. Hij werd, gelijk de Duitschers het noemen, een antiquar-boekverkooper. Zijn handel bestond hoofdzakelijk in zeldzame drukken

en handschriften. Doch, om te gelukken was de man te zeer liefhebber, te weinig handelaar. Van een zeldzaam boek ontdeed hij zich altijd met spijt; overigens waren de gewenschte boeken te weinig te vinden en te duur, om in de onderneming een bestaan te vinden. Hij was dan ook genoodzaakt zijnen handel te staken.

Ons hooggeacht medelid Dr Ferdinand van der Haegen, die Arnold's kennissen naar eisch wist te schatten, verbond hem later aan de Bibliotheek der Gentsche Hoogeschool en aan zijne groote onderneming *Bibliotheca Belgica*, vast het merkwaardigste werk van dien aard, binnen deze eeuw, in Europa, uitgegeven. Gelijk men weet nam de dierbare overledene een zeer werkzaam deel daaraan.

Bij de bibliotheek der Gentsche Hoogeschool was ARNOLD eene vraagbaak voor al wie bijzonderheden over Nedelandsche bibliographie zocht te bekomen. Aan de werkers bewees hij er de grootste diensten.

Ofschoon overlast met ambtelijke bezigheden, wist hij nog tijd uit te woekeren om onze geschiedenis te verrijken met belangrijke bijzonderheden. Zijn werk over onze oude Rederijkkamers is zeer gewaardeerd en wordt met vrucht geraadpleegd. Ook meer dan eens deed hij eene mededeeling in in onze Academie.

Arnold was een lief en aangenaam mensch. Hij bezat niet enkel een helderen geest, maar tevens een goed en voortreffelijk hart.

Ik houd mij overtuigd dat zijne gedachtenis bij allen, die met hem in wetenschappelijk verkeer zijn geweest, in zegening zal blijven.

Ik stel voor dat in naam der Koninklijke Vlaamsche Academie een brief van rouwbeklag aan de familie zou worden gezonden, en de levensschets van ARNOLD in het *Jaarboek* voor 1900 worde gedrukt.

De vergadering bekrachtigt door hare toejuichingen de woorden en het voorstel des heeren Bestuurders. — De levensschets zal worden geleverd door den heer W. de Vreese.

Door den bestendigen Secretaris wordt medegedeeld dat, op verzoek der weduwe van den heer Arnold, geene lijkreden in het sterfhuis werd uitgesproken. De begrafenis, welke den 16 April plaats had, werd bijgewoond door de heeren Claeys, de Vos, Obrie, de Potter, de Ceuleneer en de Vreese.

Bibliographische aanteekening.

Mijne Heeren,

In den naam van den Eerwaarden heer August Cuppens, Rector bij de Zusterkens der Armen, te Luik, heb ik de eer de Koninklijke Vlaamsche Academie een exemplaar aan te bieden zijner « *Verzekens* » onlangs verschenen.

Met een waar genoegen heb ik het lieve bundeltje doorloopen. Het is de arbeid van een man van geest, die zijne taal kent en met het rijm niet verlegen is. Zijne *Juvenilia*, *Vonkskens*, *Schilderijkens* en *Bloemgedichten* bevatten verscheidene stukjens vol leven en gevoel, lief van opvatting en van vorm. De Limburgsche woorden en benamingen, waarvan de begaafde schrijver zich bediend heeft, geven aan zijne *Verzekens* eene eigenaardige, locale tint, die behaagt.

Ik koester de hoop dat het bundeltje, zeer keurig gedrukt bij den heer Siffer, te Gent, door de Vlamingen met belangstelling zal gelezen worden.

Ik stel voor, den schenker eenen brief van dankbetuiging te zenden.

ED. VAN EVEN.

Aan dit voorstel van den heer Bestuurder zal voldaan worden.

De heer Gailliard biedt het verslag aan, namens de Commissie van Middelnederlandsche letteren, die in Maart vergaderd is geweest :

De heer Gailliard gaf aan de Commissie kennis van zijn gedeeltelijk afschrift van het Haagsch handschrift van het « *Bouc van den Kersten ghelove* » waarover in de voorgaande bijeenkomst breedvoeriger gesproken geweest is. Spreker stelde de vraag, of dat handschrift, natuurlijk na collatie en aanvulling door middel van andere handschriften en

incunabelen, door de Academie kan uitgegeven worden. De tekst is onderzocht geweest door de heeren de Flou en Gezelle, die er zich gunstig over geuit hebben.

De heer Gezelle treedt in eenige bijzonderheden aangaande den tekst, waar nog een en ander uit het middelfriesch in voorkomt. Spreker wijst ook nog op termen als *bragen* = brein, *barn* = kind, en andere, om tot de gissing te komen dat de oorspronkelijke tekst door een Westfriesch dialect beinvloed geweest is. Ook uit een historisch-theo-ogisch oogpunt heeft spreker in het handschrift merkwaardige bijzonderheden gevonden.

De heer Daems, na over den aard van soortgelijke werken gehandeld te hebben, wijst op een der jongste in de reeks, namelijk « den Spieghel van het kersten gheloof » door Thomas van Herenthals.

Vervolgens beslist de Commissie dat de uitgave aan de heeren K. de Flou en Edw. Gailliard zal toevertrouwd worden.

De vergadering keurt deze beslissing goed.

—

Door den heer Coopman wordt verslag gegeven over het verhandelde in de zitting der Commissie van Nieuwere taal- en letterkunde.

Door deze wordt voorgesteld, op door de heeren Obrie en de Vos uitgebracht gunstig verslag, de uitgave van het werk : *Inleiding tot de Studie der Analytische Scheikunde* door Dr. A.-N.-H.

Biltris, leeraar aan het Koninklijk Athenaeum te Gent en Dr. J.-J. van de Velde, adsistent aan de hoogeschool te Gent.

Naar de meening der Commissie liggen uitgaven van dien aard wèl op den weg der Koninklijke Vlaamsche Academie, vooral omdat ze daardoor het doel kan bevorderen, hetwelk op bijzondere wijze door de Commissie van Nieuwere Taal- en Letterkunde beoogd wordt, namelijk het verspreiden van de kennis der Nederlandsche vaktaal.

Met de uitgave van die *Inleiding* op zich te nemen, zou de Academie niet alleen aan onze taal, maar ook aan de wetenschap een gewichtigen dienst bewijzen; want zeker is het dat dit werk geroepen is zoowel bij het Hooger Onderwijs als voor de leerlingen van de hoogere handelsklassen onzer Middelbare scholen ernstige diensten te bewijzen.

Het voorstel der Commissie voor Nieuwere Taal- en Letterkunde wordt bij eenparigheid van stemmen aangenomen.

De bestendige Secretaris geeft verslag over het verhandelde in de zitting der Commissie, welke tot last had maatregelen te beramen om de Koninklijke Vlaamsche Academie te laten deel nemen aan de plechtigheden, welke te Gent ter eere van Z. M. den Koning plaats hebben.

De Commissie, na onderzoek van het vraag-

punt, heeft een gehoor gevraagd aan den heer Gouverneur van Oost-Vlaanderen en dezen hoogen ambtenaar het verlangen der Academie medegedeeld. Het antwoord van den heer Gouverneur luidde nagenoeg als volgt :

« Reeds bij de stichting der Kon. Vl. Academie dacht ik er aan om haar uit te noodigen het te Deum in de hoofdkerk alhier, voor Z. M. den Koning, bij te wonen, maar de omstandigheid, dat het moeilijk was de Academie de plaats te geven, waar zij met reden aanspraak op mag maken, weerhield mij; schier telken jare zijn er geschillen tusschen zekere openbare machten en besturen nopens den voorrang, en zoolang de wet van Messidor, welke nog steeds in acht genomen wordt voor den rang, bij openbare plechtigheden aan de verschillende Staatsinrichtingen te geven, in zwang is, zullen er moeilijkheden bestaan. »

Op voorstel van den heer Gouverneur zal de quaestie worden onderworpen aan het oordeel van den heer Minister van Binnenl. Zaken en Openbaar Onderwijs. Dezes antwoord zal aan de Academie worden medegedeeld.

— Lezing wordt gedaan van het volgende schrijven, medegedeeld van den heer C.-J. Hansen :

Antwerpen, den 18 April 1899.

Aan de Koninklijke Vlaamsche Academie te Gent.

Hooggeachte Collegas,

Wanneer het mij, na eene smartelijke scheiding

van derdehalf jaar, wegens ziekte, eindelijk gegeven is, wederom in kloeken geest het woord tot U te richten, in afwachting dat ik het genoegen van uw gezellig verkeer als vroeger smaken moge, dan zij het eerst en vooral, om U allen hartelijk te danken voor de menigvuldige bewijzen van belangstelling en toegenegenheid, welke ik gedurende jaar en dag van U ontvangen heb. en vervolgens om eene dure plicht te volbrengen zoowel jegens een uitstekend Medelid en onze Academie, die hem niet vergeten mag, als jegens mijzelven, die niet ophouden zal de Dietsche Zaak als eene levenstaak te beschouwen.

Ten jare 1889, in zitting van 20 Februari, kondigde Steller dezes de viering aan, door gansch Nederduitschland, van ons Eerelid den beroemden DICHTER KLAUS GROTH, ter gelegenheid zijner *70e verjaring*.

In de Voordracht werd op de groote beteekenis voor Vlaanderen en geheel Nederland gewezen, van dezen volksdichter, den stichter eener naar het voorbeeld der Vlaamsche gevormde en daaruit ontstane letterkundige Beweging, in eene volksspraak, welke slechts tongvallig van de onze verschilt, en die gereedelijk verstaan en gelezen wordt, wanneer zij zuiver gesproken of naar een algemeen stelsel van Dietsche spelling geschreven is.

Eenstemmig en toejuichend trad de *Koninklijke Vlaamsche Academie* deze getuigenis bij, en gelastte haren veelgeachten Secretaris, met eene

warme *Opdracht* van gelukwensching en vereering te sturen naar KLAUS GROTH, waarin zij tevens in naam van het Vlaamsche land haren dank betuigde voor de edele door hem, GROTH, aangewende pogingen om de volksspraak der Dietsche gewesten van derwaarts-over herop te beuren en door meesterwerken in dicht en ondicht, in kunst- en strijdschrift te verheerlijken.

De *Academie* herinnerde zich, dat de Vlamingen uit denzelfden stam geboren en gedurende den loop der eeuwen door volksoverlevering en volksletterkunde, door volksverhuizing en handelsbetrekking met de Oosterlingen verbonden, dezelfde moedertaal beoefenen, waarvan het z. g. Platduitsch een met den hunnen nauwverwante tongval is. Zij herinnerde in die opdracht, dat GROTH zijne taal- en letterkundige kracht uit de Vlaamsche Beweging geput heeft, en zij erkende gaarne, dat zoo de Dietsche Beweging erin gelukken moge, ééne letterkunde voor 18-20 millioenen Nederduitsch-sprekenden in Europa te scheppen, dit voor het oostelijk taalgebied eerst en vooral aan GROTH zal te danken zijn.

De *Opdracht* eindigde met in den dichter des Quickborn's, dat boek des levens, den kunstenaar, den taalkundige, den geliefden vriend des volks te begroeten, en hem nog vele jaren des geluks, der eere en des gedijens zijner dietsche werkzaamheden toe te wenschen.

En om ten slotte de zaak niet van den Man te scheiden, schreef de Academie de volgende prijsvraag uit :

« De geschiedenis der taal- en letterkundige « betrekkingen tusschen de Nederlanden en Noord- « Duitschland op het algemeen Dietsche of Neder- « Duitsche spraakgebied. »

Thans, Hooggeachte Collegas, — den 24 April aanstaande — zal GROTH den gezegenden ouderdom van 80 jaren bereikt hebben ; thans staat hij meer dan ooit opnieuw gevierd te worden, niet slechts in zijn klein vaderland Holstein, maar te allen kanten, tot in Amerika, ook in Nederland, zonder Berlijn te vergeten, alwaar het *Nederduitsch Comiteit* feest viert en werken wil om een standbeeld in Heide, GROTH's geboorteplaats, op te richten, en waartoe het ook de medewerking der Vlamingen inroept. Uit den welsprekenden Oproep van dit Comiteit blijkt tevens, met welke hardnekkige liefde de echte Platduitschers aan de oude moedertaal gehecht gebleven zijn.

GROTH viert dus zijn tweede jubelfeest, Mijne Heeren, en om nu in geene herhalingen te vervallen, heb ik de eer U voor te stellen om te dier gelegenheid eene nieuwe *Opdracht* van *gelukwensching* en *vereering* naar hem te sturen, en te zelfder tijd de toenmaals onbeantwoord gebleven *Prijsvraag* naar de Commissie der Voorstellen te verzenden, met vriendelijke aanbeveling om haar opnieuw uitgeschreven te zien.

Met dietschen groet.

Dr C.-J. HANSEN.

De vergadering, geraadpleegd, sluit zich met algemeene stemmen aan bij het eerste voorstel des heeren Hansen. Wat het tweede betreft, dit zal aan de eerst te benoemen commissie voor het uitschrijven van prijsvragen worden aanbevolen.

Dagorde :

De vergadering gaat over tot de kiezing van een werkend lid, ter vervanging van wijlen den heer P. Génard. Wordt benoemd jhr. K. de Gheldere, briefwisselend lid.

De Academie stelt nu het getal opene plaatsen vast en benoemt eene Commissie, welke, samen met het bestuur, candidaten voor deze plaatsen zullen aanbieden.

Worden daartoe aangeduid, de heeren Coopman, de Vos en Sermon.

Zitting van 17 Mei 1899.

Tegenwoordig de heeren van Even, bestuurder, Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Gezelle, Hiel, Snieders, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, baron de Maere d'Aertrycke, Claes, jhr. de Gheldere, Janssens, werkende leden;

de heer de Vreese, briefwisselend lid.

Door den heer Segers is bericht gezonden dat hij de vergadering niet kan bijwonen.

Na lezing van het verslag over de vorige zitting legt de bestendige secretaris de lijst neder der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

De Taalstrijd hier en elders, 1898-1899, nr 4.

Bibliographie de Belgique, 1899, nr 8.

Arbeidsblad, 1899, nr 4.

Wallonia, 1899, nr 4.

Bulletin des Commissions d'art et d'archéologique, nrs 9 en 10.

Rapport sur la situation de la Bibliothèque royale durant les années 1896-1897, par M. Ed. Fétis.

Bulletijn der maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent. 7e jaar, no 4.

Annuaire statistique de la Belgique, 28e jaar, 1897.

Revue sociale catholique, nr 7.

Door het Gemeentebestuur van Antwerpen :
Antwerpsch Archievenblad, 20e deel, nr 4.

Door den heer E. MARTIN :
Wörterbuch der Elsässischen Mundarten bearbeitet von E. MARTIN *und* H. LIENHART, 5e aflev.

Door den heer DAEMS :
Levensschets van Frans Willems. 2de uitgave.
Een bezoek bij O. L. Vr. van Tongre.
O. L. Vr. van Scherpenheuvel.

Door den heer BROECKAERT :
De dichteres Elisabeth van den Hove.

Door den heer G. GEZELLE :
Joseph in Dothan. — Joseph in Egypten. — Joseph in 't hof. — Jephta. — Samson of heilige wraeck. — Koning David hersteld. — Gebroeders. — Adonias. — Salomon. Treurspelen, door VAN DEN VONDEL. Amsterdam, 1660, 16°.
Dichterlijke nalatenschap van J.-FR. STALLAERT. Merchtem, 1868.
Specimen ineditae versionis Arabico-Samaritanae pentateuchi e codice manuscripto bibliothecae Barberinae... Rome, 1870.
Een Vlaamsche jongen. — De critiek en « Een Vlaamsche jongen ». — Prijskamp en Academie. — Nog over critiek, door WAZENAAR.

Zoete en zure herinneringen (1865-1890), door J.-M. BALLINGS.

Licht en Schaduw. Gedichten van LEON. BUYST. Brussel, 1888.

Verdichtsels, door J.-B. DE CORTE.

K.-L. Ledeganck, door E. DE GRAEVE.

Apollos Harp, bestaende in nederduytsche Mengelrymen van byzondere stoffen, van C. HUYGENS, J. VONDEL, WESTERBAEN, VAN DER BURGH, R. ANSLO, J. DEKKER, J. VOS enz. 1658.

Het Graf en *De Ouderdom*, door R. FEITH. 1792.

Novum Dictionarium belgico-latinum ex optimis authorum monumentis et praesertim e dictionario regio...

Verduitsching onzer meest gebruikte doopnamen, door REEBRECHT SCHRYVERS.

Euphemia, dochter van Elias, bly-eyndig treur-spel.

Zinnebeelden, getrokken uit Horatius Flaccus, naer de geestrijke vinding van den geleerden Otto van Veen. 1683.

Nederduitsche synonymen, door BRUINING. 2 deelen.

Grammatica Arabica nova, gevolgd door *Glossarium arabico-latinum*, door EM.-LUC. VRIEMOET. 1733.

Bundel verzen en een paar tooneelstukjes van G. D(E) G(EYNE), te Kortrijk. 1834. (Handschrift.)

LUKAS SCHERMER's *Poëzy*. Rotterdam, 1743.

Fantasiekes over Vlaamsch en onderwijs, door P(AUWELS).

Korte Wegwijzer ter spel-, spraak- en dichtkunden, door JAN VAN BELLE. Haarlem. 1748.

Vlaemsche Dichtkunst, in vier zangen, door TH. VAN LOO. 1842.

De kleyne Christelyke Academie, dat is de oeffenplaetse der geleerdheyd.

Jan van Beers' « Rijzende blaren » en de critiek, door OMER WATTEZ.

Gedichten voor Huis en School, door JACOB STINISSEN.

Vondel's Altaargeheimenissen, opnieuw uitgegeven, door J. ERKENS.

Vieth's Atlas der oude wereld in dertien kaarten. 1825.

Kronijk der voornaamste landen van Europa, van 1733 tot 1737.

Lingua belgica, door ABRAH. VAN DER MILE. 1612.

Ovidius Nazoos Herscheppinge, vertaelt door J. V. VONDEL. 1671.

Virgilius Maroos Herders-kouten en landgedichten, midsgaders de XII boeken van Æneas, door DIRK DONKER. 1753.

VAN DEN BERGH's *Mengelpoëzy*. 1718.

Novum Dictionarium tetraglotton, door MATTHIAS MARTINEZ.

Phantazy, door H. CONSCIENCE. 1837.

Verhandeling over de Vlaemsche Prosodia, door TH. VAN LOO. 1842.

Hekeldichten, brieven en dichtkunst van Q. HORATIUS FLACCUS, *in Nederduitsche vaarzen overgebragt* door B. HUYDECOPER. 1737.

Elementa linguae Hanscret.

tJapansch A. B. C.

tGeschrift der Sinezen, door ATHANASIUS KIRCHERUS.

Verhandeling der Zee-Horenkens en Zee-gewassen omtrent Amboina. 1754.

Door den heer J. MUYLDERMANS :

Handboek voor het onderwijs der Nederduitsche taal. Opsteloefeningen verzameld en afgemaakt. Tweede uitgave. Mechelen, 1898.

Maria's eeredienst in Midden-Afrika. Roeselare, 1899.

Door het Friesch Genootschap, te Leeuwarden :

70e *Verslag der Handelingen.*

Door den heer E. GIELKENS :

Camille.

Verder de laatst verzonden afleveringen van *Het Belfort, Biekorf, Vlaamsche Kunstbode* en *St.-Cassaniusblad.*

De heer Bestuurder acht het zijn plicht den dank der vergadering toe te sturen aan den heer Gezelle, die voor de tweede maal de bibliotheek der Academie met eene belangrijke gift van boeken heeft verrijkt. (*Toejuichingen*). Hij hoopt dat dit loffelijk voorbeeld navolgers zal vinden.

Briefwisseling.

De heer Minister van Landbouw en Openbare Werken bericht de Academie, dat hij den heer Dupuis, te Antwerpen, belast heeft met het beitelen des borstbeelds van wijlen den heer Génard, en den heer Comein, te Brussel, het borstbeeld heeft besteld van wijlen den heer P. Willems.

Namens de Commissie, belast met het onderzoek des Woordenboeks van de Nederlandsche taal, wordt door den heer Coopman verslag uitgebracht over de laatstverschenen afleveringen. — Dit stuk zal gezonden worden aan de heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs.

Door den heer Alberdingk Thijm wordt een afdruksel aangeboden van *In Memoriam, J.-W. Brouwers, pastoor te Bovenkerk*, door B. T. H Behalve een aantal andere merkwaardige bijzonderheden uit het leven van ons afgestorven buitenlandsch eerelid, bevat *In Memoriam* nog eene verhandeling, niet zonder gewicht voor de geschiedenis der toonkunst, namelijk over het deel wat vooral de bevolking van Hollandsch Limburg daaraan heeft gehad.

Bibliographische mededeeling.

Ik heb de eer hierbij twee boekdeeltjes voor de boekerij der Academie af te geven :

Nederlandsche Spraakkunst voor de middelbare scholen en de hoogere klassen der lagere scholen; en

Oefeningen op de Nederlandsche Spraakkunst, beide van A. Vermast, bestuurder der middelbare school te Meenen.

De schrijver van die boekjes is voor vele leden der Academie geen onbekende. Ik moet alleen herinneren dat de eerste gedachte aangaande eene noodige hervorming in de terminologie der spraakkunst van hem uitging. Als ik mij niet bedrieg zijn het de zeer belangwekkende artikels, die hij daaromtrent liet verschijnen in de *Nederlandsche Dicht-en Kunsthalle,* van ons geëerd medelid den heer Theoph. Coopman, die het eerst de aandacht daarop vestigde en die, naar ik meen, de eerste grondstof leverden voor de bespreking der Commissie, naar dewelke de quaestie verzonden werd.

Luidens het voorbericht heeft de schrijver voor zijn arbeid raad en hulp gekregen van prof. Vercouillie, wat gewis de waarde van de theoretische beschouwingen nog merkelijk vermeerdert.

Misschien wel zal deze kleine Spraakkunst welkom zijn voor hen, die zich met taalonderwijs bezig houden. Ze werd aangenomen door den Verbeteringsraad van 't middelbaar onderwijs en, naar ik verneem, is reeds de tweede druk onder de pers.

EDW. GAILLIARD.

Dagorde.

LETTERKUNDIGE WEDSTRIJDEN VOOR HET JAAR 1899.

Mededeeling wordt gedaan van de verslagen des Keurraads, belast met het beoordeelen der handschriften, welke zijn ingezonden ter beantwoording van de geschiedkundige vraag.

BUITENGEWONE WEDSTRIJD.

GESCHIEDENIS.

Men vraagt een « Volksboek » over de geschiedenis van België, van 1792 tot 1814.

Verslag van den Heer TH. COOPMAN, eersten verslaggever.

De Schrijver van het reeds vroeger gelezen en besproken antwoord met kenspreuk : DAT WAREN DROEVE TIJDEN, heeft zijn stuk nog eens ter hand genomen, verrijkt met nieuwe gegevens, inzonderheid over den Boerenkrijg, het Concordaat en de taalverdrukking, tevens enkele gedeelten omgewerkt.

In weerwil van zijne lofwaardige poging en herhaalde krachtinspanning, is zijne verhandeling, hoe verdienstelijk ook, van heel wat mindere beteekenis en waarde dan die van zijn onverwachts opgetreden mededinger, wiens handschrift voor kenspreuk voert : VIRTUS NOBILITAT.

Het bestek van dit laatste werk, dat 617 bladz. beslaat, (DAT WAREN DROEVE TIJDEN telt er

enkel 266) is groot. De Schrijver verdeelt zijn breed opgevat en breed verhandeld onderwerp in onderscheidene hoofdstukken, te weten :

I. — EERSTE INVAL DER FRANSCHEN. — Jemmapes, 6 November 1792.

II. — FRANSCH BEHEER. — Neerwinden, 18 Maart 1793.

III. — OOSTENRIJKSCH BEHEER. — Fleurus, 26 Juni 1794 — Tweede inval.

IV. — FRANSCH BEHEER TOT DE INLIJVING, 26 Juni 1794 — 1 October 1795.

V. — DIRECTORIUM (1 October 1795 — 9 Nov. 1799) :

a. Bestuur. — *b.* Onderwijs. — *c.* Drukpers. — *d.* Zaken van godsdienst. — *e.* De Boerenkrijg. — *f.* Kiezingen. —

VI. — HET CONSULAAT (10 Nov. 1799 — 2 December 1804.

VII. — HET KEIZERRIJK :

a. Austerlitz (2 Dec. 1805). — *b.* Jena (14 Oct. 1806). — Eylau (8 Febr. 1817). — Friedland (14 Juni 1807). — *c.* Spanje. — Essling (21 Mei 1809) — Wagram (6 Juli 1809. — Walcheren. — Rome.

d. Tweede huwelijk van Napoleon. — Concilie. — Blokkeering.

e. Moskow, 23 Juni 1812 — 11 Dec. 1812.

f. Concordaat van Fontainebleau. — Lützen en Bautzen (Mei 1813). — Congres te Praag. — Dresden (26 en 27 Augustus 1813). — Leipzig (16 Oct. 1813).

VIII. — VAL VAN HET KEIZERRIJK. — Inval. — Troonafstand. — Vrede van Parijs. — Koninkrijk der Nederlanden.

In verband met de geschiedenis van de Republiek en van het Keizerrijk, schetst en schildert de Schrijver de lotgevallen van ons vaderland op de nauwgezetste en boeiendste wijze. Geene feiten of gebeurtenissen laat hij onverlet, en, daar hij zijn onderwerp volkomen meester is, verklaart en verhaalt hij alles eenvoudig en bondig, zoodat het den schijn heeft, alsof zijn niet gemakkelijk werk hem geene moeite heeft gekost. Voorwaar! eene groote hoedanigheid en eene hoofdvereischte voor een volksboek, dat werd verlangd. Een volksboek wilde hij leveren; « geen studieboek — naar hij « in zijn *Woord vooraf* getuigt — wèl een leesboek, « dat niet vermoeit door diepe bewijsredenen, maar « opwekt door juiste en klare beelden. »

Taal en trant schikte hij naar de behoeften van den minder ontwikkelden lezer. Hij vermeed het zoogenaamde « stadhuiswoord »; ging den taalschat van het volk, hoe beperkt ook, te rade; weerde — zegt hij — alle prachtige perioden die, met hunne tusschenzinnen, de aandacht eene halve bladzijde lang gespannen houden; liet aanhalingen van wetsteksten en redevoeringen, die, hoe belangrijk ook, den gang van het verhaal afbreken, zorgvuldig ter zijde; mede vingerwijzingen naar Schrijvers of nota's, die de onderste helft der bladzijde vullen en niet in acht genomen worden : immers, de weinig

geoefende geest van den lezer uit het volk vraagt gemoedsaandoening, die hem bekoort, en handeling die hem boeit.

Wat mij in het werk bizonder meêvalt is de waarheidszin van den Schrijver, die niet blind is voor sommige misbruiken, evenmin voor de oneenigheid en tweespalt, — die voorboden van het ongeluk eens lands — die hier heerschten vóor de Fransche omwenteling; en, bovenal, zijne juiste opvatting van de prijsvraag, welke geenszins voor doel heeft haat tegen Frankrijk op te wekken; wèl ons volk, tot dezes les en leering, beter in kennis te stellen met dat gedeelte van zijn veelbewogen bestaan; tevens omtrent den Franschen tijd alhier menig verkeerd begrip te helpen uitroeien en ons geheugen op te frisschen met het oog op de toekomst; immers « *le passé est, pour les nations, un répertoire qu'il est bon de feuilleter.* » In den reinsten vaderlandschen zin van die woorden van Mme de Blocqueville, werd de prijsvraag gesteld en door *Virtus nobilitat* beantwoord.

Ik acht het overbodig in 't lang en in 't breed uit de weiden over al de verdiensten van het aangeboden werk : « goede wijn behoeft geenen krans ». Den schrijver opmerkzaam te maken op hetgeen mij minder beviel, behoort tot mijne taak. Ik houd mij voor overtuigd, dat hij zich zal laten gezeggen; hij zal de stijlleerstift ter hand nemen en den proevenlezer op het hart drukken, dat hij geene taalfouten mag gedoogen : ons volk houdt danig veel van kraakzindelijkheid.

Op zijne verouderde spelling der plaatsnamen vestig ik, in 't bizonder, zijne aandacht; in een ernstig werk als het zijne, dient de nieuwere spelling, alhoewel ze nog niet officieel goedgekeurd is, geëerbiedigd te worden. En waarom zou hij de Fransche benaming van *dagen* en *maanden* niet behouden? Zijn lezer moet *gevoelen* hoe onaangenaam de Fransche overheersching *ook daardoor* is geweest.

De opheldering van *Vendémiaire*, *Frimaire*, *Nivose*, *Pluviose*, *Ventose*, *Germinal*, *Floréal*, *Prairial*, *Messidor*, *Thermidor*, *Fructidor*, mede van *Primidi*, *Duodi*, *Tridi*, *Quartidi*, *Quintidi*, *Sextidi*, *Septidi*, *Octodi*, *Nonodi* en *Decadi* zal weinig tijd vergen en luttel plaats innemen. Wil schrijver eenige monstertjes uit den *Calendrier Républicain de la République Française* aanhalen, zoo verwijs ik hem o. a. naar de Almanakken van M^er^ M. Laensbergh(1).

Mijns erachtens, mag de beschrijving (VI, blz. 286) van de kieshervorming merkelijk worden bekort: zij heeft veelal niets gemeens met den toestand van ons land en verdient enkel eene *nota*.

Blz. 174 spreekt Schrijver over de vertalingswoede der Franschen. Waarom ze niet beter in 't licht gesteld en voorbeelden aangehaald van de

---

(1) A Liège, chez C. Bourguignon, imprimeur-libraire. — *Pour l'an 6me* kan hij daaruit mededeelen dat de doopnamen of de namen van heiligen werden vervangen door namen van bloemen, planten, delfstoffen en dieren : *chien*, *chat*, *cochon*, *bouc* enz.

potsierlijke wijze waarop onze meesters te werk gingen te Brussel, te Brugge, te Gent en elders? Hem is het, natuurlijk, ook niet onbekend, dat vele Fransche namen van plattelandsche gemeenten van dien tijd dagteekenen. Zelfs familie-namen werden niet geëerbiedigd. 't Geval met den Antwerpenaar, die als *Vandenbossche* slapen ging en als *Dubois* ontwaakte, was toentertijd bijlange geene zeldzaamheid, vooral niet in het zuiden van West-Vlaanderen.

Over onze *lotelingen* (blz. 281) mag hij er gerust bijvoegen dat de *vrijgekochten* soms gedwongen werden zich eene tweede, derde, ja vierde maal eenen plaatsvervanger aan te schaffen en eindelijk, toch moesten optrekken. Sommige, door geneesheeren mits geld afgekeurde jongelingen, werden niet zelden opnieuw voor den raad geroepen en voor den dienst ongeschikt verklaard, zoolang er geld te krijgen was. Bleef echter het goud achterwege, dan volgde de inlijving onmiddellijk.

Blz. 386, trof ik graag eene beraming, *grosso-modo*, aan van het getal ongelukkigen, die tot den krijgsdienst werden gedwongen.

Blz. 405, handelt Schrijver over de ontelbare menschenlevens, die Napoleon aan zijne roemzucht offerde. Waarom zijn tafereel niet volledigen? Een paar trekken zijn daartoe voldoende : zoo teekene hij b. v. aan, hoe men in onze kerken, aan de zijde voor de mannen, enkel oude lieden of gebrekkelijken zag, om aldus het verlies van ons kloek

volk, dat werken kon, maar vechten moest, te laten uitschijnen.

Als een bewijs van de ruwe behandeling, welke onze recruten te verduren hadden, neme Schrijver een tafereeltje over uit *Toontje Poland* te Mechelen. Zulke zaken grijpen den lezer in het hart.

Blz. 497 is er nog plaats voor een paar regelen. Ik stel voor ze aan Lieven Bauwens te wijden.

Blz. 361 wordt gewag gemaakt van den verbannen vicaris-generaal Delantsheer. Deze was, indien ik het goed voorheb, de oud-oom van den Staatsminister De Lantsheer.

Blz. 482-484 lees ik den naam *Van de Velde*. Die enkele naam zegt niets. Waarom er niet bijvoegen « uit *Beveren*, de raadsman en steun van Bisschop de Broglie »?

De « dame Florence », waarvan, op blz. 238, spraak is, was eene uitgewekene Fransche kloosterzuster, die haar vaderland was ontvlucht en te Sint-Amands haar brood verdiende met het geven van lessen in de Fransche taal.

Meer plaatselijke details — met opgave van officieele bescheiden - zouden het werk nog meer kleuren en, m. i., nog aantrekkelijker maken.

Zoo ontbreekt er iets, blz 359, waar de Schrijver zegt, « dat de meeste der kerken leeggeplunderd en in eenen erbarmelijken toestand waren. » Dat moet bewezen worden door bizonderheden : de Franschen hadden immers de klokken gestolen, de preekstoelen en orgels afgebroken, de schilderijen

verscheurd of naar Parijs gestuurd en tallooze archieven verbrand. Hij schetse dat alles een weinig breedvoeriger. Er bestaan daar omtrent officieele bescheiden genoeg.

Met hem volgen wij onze jongelingen naar Rusland, naar Spanje, waar zoovele wreedheden werden gepleegd; maar, in de beschrijving dier groote veldtochten, zoeken wij te vergeefs naar de statistiek der Belgische gesneuvelden en verminkten. Niets wordt vermeld betreffende de pensioenen dezer laatste en den gekken trots onzer zoogenaamde *Napoleonisten* die, wonder genoeg! niet weinig hebben bijgedragen tot opwekking van de genegenheid van een groot deel onzes volks voor de Franschen, in weerwil van al de gruweldaden, welke deze hier hebben gepleegd.

Van den *Slag van Waterloo*, zijne beteekenis en gevolgen, kent ons volk weinig of niets; deze valt, wel is waar, buiten het door de prijsvraag beperkt tijdvak; maar hij is er het slot van. Eene schoone gelegenheid treft Schrijver hier aan om te spreken over het aandeel der Nederlanders in dien gedenkwaardigen veldslag; over de Duitschers, wier edelmoedigheid de bewondering afdwingt; over de Engelschen, die vooral hun eigen belang in het oog hadden, b. v. het behoud der koloniën, die zij Noord-Nederland hadden afgedwongen; over de gezindheid van ons volks destijds en veel andere wetenswaardige zaken meer.

Tot daar het eigenlijke werk, dat mij ter

beoordeeling werd overgelegd en dat, niettegen staande enkele aan- en opmerkingen, die ik mij veroorloofd heb, ruimschoots den uitgeloofden prijs verdient.

Ik hoop dat de Koninklijke Vlaamsche Academie het zal laten drukken en onder hare uitgaven opnemen.

Van den Schrijver verlang ik, dat hij enkele decreten of andere officieele bescheiden als *bijlagen* mededeele en, ten slotte, wend ik mij tot onze Academische Commissie voor Bio- en Bibliographie en Geschiedenis, met den wensch dat zij aan het bekroonde werk eene zoo volledig mogelijke Nederlandsche, Fransche en Duitsche bibliographie over dit tijdperk toevoege; zelfs de titels van alle daarover in 't Nederlandsch verschenen merkwaardige *verhalen*, *gedichten*, *romans* enz. aanhale, opdat onze lezer bij elke gelegenheid naar zulke werken grijpe. Eene rijke bron van opgaven biedt ons o. a. de *Geschiedenis der gemeenten van Oost-Vlaanderen* door FR. DE POTTER en J. BROECKAERT aan.

Brussel, 25 Maart 1899.

Verslag van den heer SERMON
Tweeden verslaggever.

De Academie heeft mij belast de twee ingezondene antwoorden op de vraag : *Een volksboek*

schrijven over de geschiedenis van Belgie van 1792 tot 1814, te onderzoeken. Beide zijn merkwaardig. Het voornaamste: *Virtus nobilitat*, verdient zeker den prijs. Ik stem met den eersten verslaggever volkomen in met de aanmerkingen, die hij gemaakt heeft over de taal en den stijl van het handschrift; ook over de spelling der plaatsnamen, die gebrekkig is, en ik voeg hierbij dat er ook aardrijkskundige feilen in voorkomen, welke bij den druk moeten verbeterd worden. Ook treft men er vele nuttelooze herhalingen in aan en is de schrijver niet overal heel logisch. Hij verbergt soms zijne ingenomenheid niet met de grondstellingen der Fransche omwenteling, en alles, wat van dien kant goed was, haalt hij aan; maar wat bij den tegenstrever goed was, onderdrukt hij en is voor dezen soms te hard. De feiten dwingen hem, wel is waar, in het algemeen een anderen toon aan te slaan. Eenige gebeurtenissen worden onjuist voorgesteld, zooals het Concordaat (1802), de *bezoldiging* der geestelijkheid en vooral de *articles organiques*, door welke Bonaparte alleen het Concordaat wijzigde. Wat hij verder schrijft over het standbeeld van Carnot te *Borgerhout* is mede onnauwkeurig. Maar in dit lijvig werk zijn dat maar licht te verbeteren kleinigheden.

Het tweede handschrift : *Dat waren droeve tijden*, is hetzelfde waarover ik in 1897 schreef : « Al de groote gebeurtenissen, die nu op het Concordaat (1802) volgen, schetst de schrijver maar in

eenige regelen... » Ik somde hem dan de punten op, die ik nog wenschte behandeld te zien, en ik eindigde : « Wilde de schrijver zijn werk in dien zien volledigen, dan zou ik aan de Academie vragen hem den uitgeloofden prijs toe te staan... » Welnu dat heeft de schrijver gedaan; hij heeft zijn werk niet alleen voortgezet, hij heeft te meer het verbeterd en er nieuwe hoofdstukken bijgevoegd. De taal van dit werk is beter dan die van het eerste, de stijl is sober, hij geeft altijd nauwkeurig de bronnen op, waaruit hij geput heeft; zijn werk is met vaste hand doorgewerkt en, in kleineren omvang dan het eerste, is het ook merkwaardig. Ik zou dus niet gaarne hebben dat een hoofdstuk van de twee handschriften verloren ginge, want het tegenwoordig geslacht kent veel te weinig, en vergeet hoe langer hoe meer, wat onze grootouders in deze benarde tijden doorstaan hebben. Men kan niet te veel zulke werken onder het Vlaamsche volk verspreiden en daarom aarzel ik niet te vragen, dat de Academie ook aan dezen schrijver eene belooning schenke en zijn werk door den druk verspreide.

Verslag van den heer BROECKAERT
Derden verslaggever.

Na de twee antwoorden met aandacht te hebben gelezen aarzel ik niet te verklaren dat N° 2, met kenspreuk : *Virtus nobilitat*, den

uitgeloofden prijs verdient. Niet dat het werk in alle opzichten onberispelijk is : hier en daar is er wel iets, dat mij niet volkomen bevredigt of waar de schrijver, bv. daar waar hij over de volksstemmingen van 1793 spreekt, in meer bijzonderheden hadde kunnen treden. Niet alleen de groote, maar ook de kleine steden werden over de vereeniging onzer gewesten met de Fransche republiek geraadpleegd. Overal, zooals te Dendermonde, luidde het antwoord op de krachtdadigste wijze ontkennend. — Het tweede gedeelte, hoofdzakelijk gewijd aan de regeering van Napoleon, komt mij, van den anderen kant, veel te langdradig voor. Om als volksboek te kunnen gebruikt worden zou dit gedeelte van het werk merkelijk dienen te worden ingekort. Ook de landkaarten, bij het handschrift gevoegd, laten, wat de teekening betreft, te wenschen en zijn derhalve te hermaken.

Alhoewel N° 1 de waarde niet heeft van N° 2, zou ik toch voorstellen den schrijver insgelijks te beloonen en zijn werk te laten drukken. 't Is nu de derde maal dat hij met onbezweken iever naar den prijs dingt, na met zijn tweede antwoord, volgens den heer Coopman, eene eervolle melding te hebben verdiend. Het ware zonde hem ditmaal onbeloond te laten.

Dendermonde, 15 Mei 1899.

De vergadering gaat over tot de kiezing van een werkend lid, ter vervanging van wijlen den heer Th.-J.-I. Arnold.

Wordt gekozen, de heer A. Prayon-van Zuylen, briefwisselend lid.

Daarop wordt lezing gedaan van de verslagen over het ingezonden opstel des heeren Leonard Willems : *Minister Rogier en zijn Ontwerp tot stichting eener Vlaamsche Academie* :

Verslag van jhr. N. de Pauw.

Wanneer uwe twee eerste Bestuurders in hunne feestrede op de algemeene vergaderingen der Academie (ziet de *Verslagen* van 1887, blz. 285, en 1888 bl. 305) den oorsprong der Koninklijke Vlaamsche Academie poogden na te sporen, waren zij zeer ver te kunnen denken dat men eens Minister Rogier, een der hardnekkigste tegenstanders der Vlaamsche Beweging, als een der eerste aanhangers derzelve zou hebben voorgesteld. Hij moge in zekere Fransche pers den naam van *Sauveur des Flandres* gekregen hebben, uiterst vreemd komt het voor, dat hij, nauwelijks tien jaar na zijnen krachtigen en goedetrouwigen strijd tegen onze taal, voor deze eene Koninklijke Academie hadde willen stichten. Later misschien zouden wij dien omkeer in de gedachten en gevoelens van den beroemden Staatsman kunnen verstaan, in 1841 schijnt het betoog te zeer met zijn welgekend karakter en zijne historische rol

in strijd. Overigens zou die zoo vroegtijdige omkeer niet veel aan zijne goede faam en naam hebben bijgezet.

Wij verkiezen dus de schrandere wederlegging van des heeren Discailles' bewering boven dezes onwaarschijnlijke lofrede dienaangaande; doch de zaak schijnt ons niet genoegzaam toegelicht. Dit historisch punt is echter belangrijk genoeg om er aller aandacht op te vestigen; daarom verdient, onzes inziens, de ons aangeboden vernuftige verhandeling van den heer Leonard Willems gedrukt te worden.

Voorbehouding moet natuurlijk gedaan worden voor sommige gevoelens en meeningen van den schrijver. In de eerste plaats dient men met de meeste voorzichtigheid de rangschikking der vermoedelijke eerste academikers, in politiek oogpunt, aan te nemen. Men weet immers dat de twee groote staatkundige partijen, onder welker vaandel onze landgenooten tot in de laatste jaren hebben gestreden, na 1841 zijn ontstaan. De liberale partij namelijk is eerst, door de bemoeiingen van Paul Devaux, tot stand gekomen in het beruchte Congres van 1846. Het is dus zeer gewaagd aan de strijders voor de Vlaamsche taal vóór dit tijdstip eene bepaalde politieke kleur te geven, want de meeningen, die tot dan toe hebben geheerscht, verdeelden zich veeleer in Patriotten en Oranjisten. Het zal echter zeer belangrijk zijn de herinneringen onzer oudste leden en van het groot publiek dienaangaande op te wekken. Het zal eene lezenswaardige bijdrage wezen tot de geschiedenis der Vlaamsche Beweging.

Mits deze opmerkingen besluit ik tot het opnemen der mededeeling van den heer L. Willems in onze *Verslagen*.

Verslag van den heer Fr. de Potter.

Ik deel in het gevoelen van ons achtbaar medelid jhr. de Pauw, wat aangaat de verdienste van het opstel des heeren Leonard Willems. Enkel veroorloof ik mij eenige kleine terechtwijzingen aangaande de daarin vermelde hoofdpersonen der Vlaamsche Beweging, in de jaren '40, die de heer Willems niet heeft kunnen kennen.

Over het algemeen geeft Schrijver aan deze mannen eene politieke kleur, hen namelijk beschouwende als behoorende tot de liberale partij. Ik meen, dat JAN-FRANS WILLEMS en zijne volgelingen zich bij geene der twee staatkundige partijen, welke zich toen het beheer der openbare zaken betwistten, hebben aangesloten, maar, in het openbaar leven, alleen kamp voerden tegen het Fransquillonisme. WILLEMS, DE LAET, LEDEGANCK werden niet onder de liberalen gerekend; van den eerste getuigen daartegen zijne redevoering, uitgesproken te Brussel den 11 Februari 1844, alsmede de verklaring van zijn nog levenden zoon. *Het Huis van Weyenbeke* is geen bewijs van de Laet's geuschgezindheid; FR. DE CORT heeft dit wel terecht in

de Toekomst gezegd. De brief van de Laet aan Rogier, door den heer Willems medegedeeld, bewijst niet dat de schrijver de politieke beginselen van den minister tot de zijne had gemaakt. LEDEGANCK werd gekozen tot lid des Provincieraads van Oost-Vlaanderen buiten alle politiek, veeleer door katholieken alléén. Wat SNELLAERT betreft, deze werd eerst omtrent 1850 lid der « Liberale Associatie » te Gent.

Jhr. BLOMMAERT stond te Gent als katholiek bekend, toen hij, op verzoek van eenige vrijzinnige Flaminganten, en hoofdzakelijk als verdediger der Vlaamsche belangen, eene candidatuur voor den gemeenteraad aanvaardde op de lijst der Liberale Associatie. — PRUDENS VAN DUYSE, SERRURE, MERTENS en BORMANS hebben, in het openbaar, niets verricht wat hen kan doen rangschikken onder de eene of andere staatspartij : allen waren, vóór alles, hartstochtelijke beoefenaren der fraaie letteren en der wetenschap, de twee eersten daarbij onvermoeibare verdedigers van de miskende rechten des volks. PRUD. VAN DUYSE had derhalve het recht te schrijven aan MERTENS, bij dezes benoeming tot ridder der Leopoldsorde, in 1856, dat hij

> « ... Verre van partijgezinden
> Op eigen vrije vleuglen drijft. »

MICHIEL VAN DER VOORT ging nog verder, in dien zin, wanneer hij, den 26 Juni 1848, bij de onthulling des eeregrafs van J.-FR. WILLEMS,

uitriep : « Weg met staatspartijen! weg met politieke gezindheden! » Het mag ja gezegd worden dat niet alleen in de jaren '40, maar nog een kwart eeuws nadien, geen enkel Vlaamschgezinde gerekend werd onder de hoofden van eene der staatkundige partijen. Toen, overigens, golden de Vlamingen nog als eene *quantité négligeable.*

Blijft nu de vraag : wie stelde de lijst der Academieleden in 1841 op?

Volgens den heer Willems komt zij uit den Kring van het tijdschrift *De Noordstar*, waar deel van maakten DE LAET, CONSCIENCE, VAN KERCKHOVEN en TH. VAN RYSWYCK. Is het niet wonderlijk dat, noch te dien tijde, noch later, nooit het minste woord nopens het bedoelde ontwerp heeft uitgeleekt, zelfs niet wanneer, in tijdschriften en letterkundige vereenigingen, de onvruchtbaarheid der *Académie de Belgique*, wat de Nederlandsche letteren betreft, werd besproken?

Of was het ontwerp misschien een politieke *truc*? Dan vraag ik : of Rogier, in het jaar 1841 of 1846, den steun der Vlamingen noodig had om te Antwerpen gekozen te worden? Was de Vlaamsche partij toen in de Scheldestad ingericht? Bezat zij invloed genoeg om de kiesschaal naar de eene of andere zijde te doen overhellen? Laat me dit maar betwijfelen.

Ander punt van belang.

Rogier zou het hem medegedeelde ontwerp niet

in de cartons van zijn ministerie gelegd, maar... in den zak gestoken en mee naar huis gedragen hebben, waar men het tusschen zijne eigene papieren zou hebben teruggevonden. Wie zal zoo iets aannemen?

Ik wil den heer Discailles niet betichten van valsche opgave; mijne meening is, dat hij te goeder trouw heeft gehandeld en het slachtoffer is geweest van iemand, die heeft willen doen gelooven dat het plan eener Vlaamsche Academie niet aan het bewind van 1886, maar aan dat, hetwelk in 1841 bestond, te danken is.

Gaarne zouden wij het oorspronkelijk stuk betrekkelijk het Academie-ontwerp willen zien, om ons te overtuigen dat het waarlijk tot 1841 behoort, en of de er op gestelde aanmerkingen wel van Rogier's hand zijn. Opmerkenswaardig is het, dat de persoon, die het opstelde, totaal onbekend was met de inrichting der *Académie de Belgique*, op gezegd tijdstip. Een bewijs, dat het plan niet van Rogier kan zijn is de omstandigheid, dat eene Vlaamsche Academie onmogelijk kon gesticht worden (gelijk het ontwerp opgeeft) in het lokaal van gezegde *Académie*, toen gehuist op eenige bovenkamers van eene bijzondere woning. Dàt moest Rogier toch wel weten!

Nog ééne bedenking ten slotte.

De heer L. Willems merkt op, dat de vervaardiger van de lijst, in 1841, zoo'n buitengewone kennis had van onze letterkunde diens tijds,

en *voorop* schijnt geweten te hebben dat de... ingebeelde Academieleden *naderhand* hunne sporen zouden hebben verdiend. — Voor ons geldt dit nagenoeg tot een bewijs, dat het stuk later, veel later werd gefabrikeerd!...

Ik besluit :

1° (Met den heer Leon. Willems), dat Rogier teenemaal vreemd is aan het ontwerp;

2° dat dit ontwerp niet komt uit den letterkring der *Noordstar ;*

3° tot zoolang mij niet duidelijk is bewezen dat het ontwerp *eigenhandige* aanteekeningen bevat van Rogier, beweer ik, dat het nooit in dezes handen is geweest.

Verslag van den heer Dr. A. Snieders.

Het schrift van den heer Leonard Willems is zeer lezenswaardig; doch wij zijn het met hem niet eens omtrent de besluiten, tot welke de opsteller komt.

Als het niet mogelijk is den heer Charles Rogier de eer toe te kennen, het voornemen gehad te hebben eene Vlaamsche Academie te stichten, dan ten minste denkt de schrijver de eer te kunnen toekennen aan een der vrienden van den minister, die met dezen in politieke betrekking stond,

Wij nemen dit punt niet aan.

Ook beamen wij de aanduiding of afteekening niet der staatkundige partijen, in de dagen waarvan hier sprake is: deze waren in onze jeugd, nu ruim vijftig jaren geleden, zoo scherp niet als de schrijver beweert, en vooral was dit niet het geval bij de Vlamingen.

Met den geest van vandaag den toestand van vóór eene halve eeuw willen beoordeelen, is in dwaling verkeeren en moet noodwendig tot verkeerde gevolgtrekkingen leiden.

De minister de Theux trad den 31 Mei 1836, na veelvuldige bemoeiingen van Willems en David, den wensch bij, dat er eene Vlaamsche Academie zou gesticht worden.

Deze brief behoort tot de proces-stukken.

De goede inzichten gingen echter verloren door eene uitheemsche en inheemsche werking, vooral door den invloed van Frankrijk, dat met leede oogen de neiging der Vlaamsche gewesten zag, zich nauwer met Duitschland aan te sluiten.

Men sprak zelfs van bedreigingen van de zijde des Franschen nabuurs.

De opsteller van het schrift heeft in de archieven des ministeries opzoekingen laten doen naar de nota, die door Frankrijk aan België zou gezonden zijn; maar men heeft hem geantwoord dat er geen spoor van dergelijke nota te vinden was.

Doch laat mij toe op te merken dat, in de diplomatie, de geschreven nota's niet altijd in voege

zijn : eene vingerwijzing, een wenk, een min of meer bedekt woord, de toon zelfs, waarop een woord gezegd wordt, is vaak meer dan voldoende.

De Fransche partij was in die dagen oppermachtig in België, en de woorden van baron de Reiffenberg : *puisque nous sommes destinés à devenir Français*, geven zeer wel den toestand van vóór vijftig of zestig jaren weêr.

Men begrijpt, ten gevolge der internationale verwikkelingen, de intrekking van het vaderlandsch ontwerp, over hetwelk de heer de Theux gunstig sprak, onder dagteekening van 31 Mei 1836.

Onder zijne collega's en vrienden zullen er zeker geweest zijn, die zich met die anti-Vlaamsche denkbeelden vereenigden : de heerschende geest van dien tijd was immers Fransch.

Wat den heer Rogier betrof, deze was Franschman van oorsprong en van hart ; de staving van alles wat naar eene toenadering tot eene Vlaamsche herleving zweemde, of liever van eene toenadering tot Duitschland, kon hem in die dagen niet lief zijn.

Wij gelooven gaarne dat in de opgave van den heer Leonard Willems het spoor ligt dat wij moeten volgen ; doch tot nog *zijn de opzoekingen onvoldoende en zijne gevolgtrekkingen zijn niet meer dan gissingen.*

Wij veroorloven ons er eenige andere bij te maken.

In 1841 had de heer Rogier de Schoone Kunsten in zijn departement ; heeft hij nu het ontwerp van

dere papieren van zijnen opvolger verdwaald geraakt? Zijn er nog geene andere stukken betrekkelijk het stichten eener Vlaamsche Academie in het Ministerie voorhanden? Men zou het denken als men den brief van 31 Mei leest aan Willems: *je viens de recevoir le mémoire que vous m'avez adressé de* concert avec quelques personnes qui portent à la littérature flamande un juste intérêt.

Met welke inzichten zouden de documenten uit het ministerie verdwenen zijn?

Mij komt het klaar en duidelijk voor, dat de staatkundige neigingen en inzichten van den heer Rogier destijds niet overeen te brengen waren met het ontwerp eene Vlaamsche Academie te stichten — wel het tegendeel.

Het plan en de namen, welke op de bepalingen van het ontwerp volgen, schijnen mij toe te behooren tot den brief, in 1836 geschreven, na welken datum de heer de Theux het ontwerp van stichting den rug toekeerde.

De veronderstelling dat dit opstel zou geschreven zijn door den heer N. de Cuyper heeft niet den minsten grond. Hoe is het mogelijk te beweren dat deze persoon de eenige zou geweest zijn, bekwaam om een ontwerp van besluit op te maken?

Dan, is het wel te gelooven dat de voorstanders dergelijk besluit hebben opgemaakt en den minister hebben voorgeschreven?

Neen, die stukken zijn in het departement, kort daarna of tijdens den brief van 1836, ontworpen.

Ik kende in zijn leven den heer de Laet zeer intiem; hij had een helder en klaar geheugen; van den heer N. de Cuyper — dien *ik* persoonlijk niet gekend heb — heeft hij mij soms met lof gesproken; maar nooit, bij voorbeeld tijdens de stichting van onze Academie, deelde hij mij een woord mee over het ontwerp dat zijn vriend N. de Cuyper zou hebben opgesteld.

Ik besluit :

Het stuk van den heer Leonard Willems is eene vingerwijzing, doch levert geene afdoende en ons overtuigende argumenten.

Wil de Koninklijke Vlaamsche Academie de onderhavige zaak verder onderzoeken, dan dient deze aan het dagorde te blijven.

Men stelle een dossier te zamen van *alle* stukken, op de zaak betrekking hebbende, opdat dit ter inzage kunne gesteld worden van elk lid, hetwelk zich met de quaestie zou bezighouden.

De vergadering, geraadpleegd, besluit tot het opnemen der verhandeling van den heer Leon. Willems, mits enkele lichte wijzigingen, in de *Verslagen en Mededeelingen.*

Mededeeling van Mr Leonard Willems.

MINISTER ROGIER
EN ZIJN
ONTWERP VAN EENE VLAAMSCHE ACADEMIE.

Toen in 1894 prof. E. DISCAILLES het IIIde deel van zijn *Charles Rogier* in het licht zond, werd ieders aandacht getrokken door een feit, dat tot hiertoe ten eenenmale onbekend was gebleven : wij bedoelen het voornemen van minister Rogier om in 1841 eene *Vlaamsche Academie* te stichten.

Op bl. 35 wil prof. Discailles erkennen dat na 1830 de Vlaamsche taal door de regeering zoo wat werd verwaarloosd : « Dans la crainte de froisser les populations wallonnes, qui avaient à se plaindre des exigences hollandaises en matière de langage, le gouvernement provisoire et les premiers ministères ne se préoccupèrent pas suffisamment des intérêts et des besoins du flamand. » Maar volgens den geleerden schrijver heeft Rogier geen deel genomen aan dien kruistocht tegen het Vlaamsch : « Les amis de la langue néerlandaise ont enveloppé dans une même réprobation les ministres qui n'ont rien fait pour elle et ceux *qui ont, comme Rogier*, cherché à corriger les abus et les injustices des premiers temps... Nous avons le devoir de dire et nous disons que l'on a de parti pris méconnu les sentiments de Rogier vis-à-vis de nos frères flamands.

La suite de cette histoire fournira de nombreuses preuves de la sympathie chaleureuse et active qu'il leur a toujours témoignée. Pour le moment et nous en tenant à la question traitée dans ce chapitre, nous citerons le projet qu'il avait conçu dès 1841 d'organiser une *Académie flamande* ».

Hierop volgt het afschrift van een ontwerp van Koninklijk besluit, zooals het onder Rogier's papieren na zijnen dood werd ontdekt.

Door de Fransche, zoo wel als door de Vlaamsche pers, werd dit ontwerp druk besproken. Algemeen werd het gehouden voor echt, en slechts in het *Belfort* trof ik eene korte mededeeling aan, waaruit blijkt dat de schrijver (FR. D. P.), het stuk voor eene grap hield en er diensvolgens alle waarde aan ontzegde. Ik moet rechtuit bekennen dat ik, bij eene eerste lezing, van hetzelfde gevoelen was en aanstonds besloot ik de zaak aan een nader onderzoek te onderwerpen; immers een onderzoek gewijd aan die eerste pogingen om tot de stichting van eene Academie te geraken, docht mij eene der belangwekkendste bladzijden uit onzen heugelijken taalstrijd.

Uit een vlugschrift, in 1860 verschenen onder den titel : *In Vlaenderen Vlaemsch!* herinnerde ik mij iets gelezen te hebben dat insgelijks eene Vlaamsche Academie betrof (1). Ziehier de plaats (bl. 2,

(1) FRANS DE POTTER, *Vlaamsche Bibliographie*, deel III, (1857-1867) bl. 206 : *In Vlaenderen Vlaemsch! Oproep tot*

n. 1) : « Als bevestiging van den schadelijken invloed door de regeering van Louis-Philippe op onze Vlaemsche belangen te werk gesteld, dient hier opgemerkt, dat wanneer in 1836 minister de Theux voornemens was de toen bestaande *Maetschappij tot bevordering van Nederlandsche Tael- en letterkunde* tot eene *Vlaemsche Academie* te herscheppen, hij in die vaderlandsche onderneming door de bemoeiingen der Fransche regeering verhinderd werd. »

Had de schrijver dit dan wezenlijk uit zijn duim gezogen? Of zou het Koninklijk besluit, dat thans aan Rogier wordt toegeschreven, soms niet hetzelfde zijn dat de Theux had opgesteld, en Rogier in het ministerie vond, toen hij aan het bewind kwam? Welk verband kan er bestaan tusschen het plan van de Theux en dat van Rogier? Ziedaar de vragen, die wij hier nader wenschen te bespreken.

In zijne *Voorzeggingen van de Heilige Hildegarde omtrent de Belgische omwenteling* (Gent, 1831) (1) gaf J.-F. WILLEMS het jaar 1835 op, als

---

het Vlaemsch volk. Antwerpen, Mienekus, 12°, 29 blz. 1860, 1861, drie uitgaven. — Het staat aldaar onder den naam van EMMANUEL VAN STRALEN, stichter van het Studentengenootschap *Met tijd en vlijt* te Loven. Het vlugschrift werd gedrukt bij L. Vleeschouwer, en zoo deze laatste er de schrijver niet van is, heeft hij het zeker nagezien.

(1) F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. gantoise*, V, 489.

zijnde dat waarin het koninkrijk der Nederlanden opnieuw zou worden ingericht. WILLEMS vergiste zich : 1835 liep ten einde zonder dat er vanwege de Oranje-regeering in den Haag, evenmin als van de Oranje-gezinden in Zuid-Nederland, eene ernstige poging tot herstel van zaken werd gewaagd. Maar omtrent dit jaar greep een ander, niet minder heugelijk feit plaats : zoo 1835 de herleving van het Nederlandsche *bestuur* niet zag, kan het ten minste op de herleving der Nederlandsche *taal* in het zuiden wijzen. De Vlaamschgezinde hoofdmannen sloten toen hunne gelederen en bonden toen onzen taalstrijd aan. Zonderling genoeg, de Belgische regeering werd in dien strijd voor het eerst getrokken door de *Spellingsquaestie*. Nauwelijks was het Hollandsch *bewind* omvergeworpen of de beste Vlaamsche letterkundigen begonnen een waren kruistocht om alhier de Hollandsche spelling in te voeren. In 1836 schijnt voor het eerst bij WILLEMS de gedachte opgekomen te zijn om eene *Koninklijke Vlaamsche Academie* te doen stichten, ten einde het kiesche vraagstuk der spelling te regelen en een gezag te oefenen in zake van Nederlandsch taalgebruik.

Den 3 Januari 1836 schrijft WILLEMS aan zijn vriend kanunnik DAVID : « ... Doch, gelijk Uwel « Eerw. zeer wel opmerkt, de verwarring (in taal- « zaken) is thans bij ons zoo hoog gerezen, de « onderscheidene dialecten onzer provinciën zoo- « danig met elkander in strijd geraakt, *dat het*

« *hoogst wenschelijk wordt eene maatschappij of* « *Academie* te zien oprijzen (1), die de ware moeder- « taal weer opbeure en een gezag uitoefene hetwelk « op goede, gezonde rede en den ouden aard onzer « spraak gegrondvest zij. Van ganscher harte wil « ik medewerken om uwe goede inzichten bevor- « derlijk te zijn en om door eene eerste bijeen- « komst van een zeker aantal taalgeleerden te Brus- « sel, de grondslagen te helpen leggen van een « genootschap bestemd om in de onderscheidene « gewesten waar Vlaamsch gesproken wordt den « geest van eenparigheid te bevorderen » (2).

Den 13 April 1836, nieuwe brief van J.-F. WILLEMS : « Nu de budget aangenomen, en de « paaschweek voorbij is, wordt het tijd dat het « plan onzer taallievende vereeniging onder het oog « van den minister kome. Hiernevens ontvangt U wel « Eerw. het stuk, waarvan de redactie aan mij « was opgedragen : ik twijfel niet, of de inhoud zal « voldoende wezen om de aandacht van het gouver- « nement op onze verwaarloosde taal te trekken. »

Het reglement, waarover WILLEMS in dezen

(1) Uit dien zin en den volgenden kan betwijfeld worden of de eerste gedachte van eene *Vlaamsche Academie* van WILLEMS ofwel van DAVID komt. De brief van DAVID, waarop WILLEMS antwoordt, is verloren.

(2) Die brief en de volgenden genomen uit *Briefwisseling van J.-F. Willems*, uitgegeven door MAX ROOSES (Uitgaven van het *Willems Fonds*, nr 77, 1874.)

brief spreekt, bezitten wij niet, maar hieronder zullen wij over een ander spreken dat waarschijnlijk nagenoeg overeenkwam met het eerste. In denzelfden brief verheugt WILLEMS er zich over, dat de Foere, volksvertegenwoordiger, Verdussen, prof. Bormans nu reeds bijtreden : de Foere zou later, zooals men weet, van gedachte veranderen en de zaak der taal-particularisten warm verdedigen.

Minister de Theux zou dus geraadpleegd worden en met welk gevolg, vernemen wij uit een brief van WILLEMS aan DAVID van 25 Mei 1836 :

« Ik ontvang eenen briet van den minister van « binnenlandsche zaken van den volgenden inhoud :

N° 14299. Bruxelles, le 21 mai 1836.
7me DIVISION.
N° 15791.

Monsieur,

Je viens de recevoir le mémoire que vous m'avez adressé de concert avec quelques personnes qui portent à la littérature flamande un juste intérêt. L'association que vous avez formée me paraît utile et je ferai avec plaisir tout ce qui sera en mon pouvoir pour seconder ses efforts et ses projets.

Agréez, Monsieur, l'assurance de ma considération très distinguée.

Le Ministre de l'intérieur,
(*get.*) DE THEUX.

« Mij dunkt dat wij hiermede nog niet verre « gevorderd zijn. Daar U wel Eerw. met een sprong

« over den ijzeren weg te Brussel zijt, zoo ware « het misschien best, dat Gij omtrent de verdere « inzichten van den minister een mondgesprek « hieldt met den heer Dellafaille, directeur pour « les arts et les sciences. Waarschijnlijk zult Gij « bij hem vernemen, wat het Gouvernement zou « kunnen of willen bijdragen tot het bekostigen « der eerepenningen voor de uit te schrijven prijs- « vraag en als subsidie in het taal- en geschied- « kundig tijdschrift.... »

De « mémoire » van WILLEMS aan den minister berust waarschijnlijk nog in het archief van het ministerie en het ware te wenschen dat hij eens werd opgedolven, evenals andere stukken, die onze Academie aangaan.

Den 15 November 1836, schrijft WILLEMS alweer aan DAVID : « Ingesloten zal UEd. Wel « Eerw. vinden : 1° een rapport aan den heer « de Theux; 2° een reglement zooals hetzelve immers « substantieël, in de laatste vergadering vastgesteld « is. Mij dunkt dat dit reglement maar dadelijk « moet worden gedrukt, zooals het daar ligt en « aan de leden toegezonden.... »

Het reglement zullen wij hier niet afdrukken daar het onder ieders bereik is in de briefwisseling van J.-F. WILLEMS (bl. 147). De naam van het genootschap is « *Maatschappij tot bevordering der Nederduitsche taal en letterkunde* ». Art. 1 zegt dat het oogmerk dezer maatschappij is de bloei en de beoefening der Nederduitsche taal en letter-

kunde. Uit art. 2 leeren wij dat er 30 leden zijn. De zetel is te Brussel (art. 4). De maatschappij geeft een tijdschrift uit (art. 7). Art. 9 zegt : « de maatschappij stelt zich onder de bescherming van het Gouvernement en geeft jaarlijks verslag van hare werkzaamheden aan den heer Minister van binnenlandsche zaken ».

Onze maatschappij droeg dus min of meer een officieël karakter. Zij zou eene soort van officieuse Academie wezen, waarvan WILLEMS met zijne vrienden de leden had aangeduid. Eene geldelijke toelage werd er in 1837 toegestaan, en op het *Belgisch Museum*, dat de werken van de maatschappij moest uitgeven, werd voor 25 exemplaren door koning Leopold ingeteekend. De regeering betaalde de 30 exemplaren die aan de leden der *Maatschappij* werden toegestuurd.

Het jaar 1837 eindigt zonder dat er iets nieuws voorvalt. Maar op 19 November 1838 schrijft WILLEMS weer aan DAVID : « ... met den heer « kan. De Smet heb ik dezer dagen, op vernieuwd « verlangen des ministers, het plan gemaakt voor « *de Nederduitsche Academie.* Heden moest zijn « Wel Eerw. ten mijnent komen om er de laatste « hand aan te stellen ; doch hij meldt mij dat hij « eerst morgen zal tijd hebben. Gij kunt er intusschen « staat op maken dat de minister nog voor den « afloop dezer week ons concept zal ontvangen. « Men is er op gesteld dat de Academie binnen « Brussel vergadere : ik had liever gezien dat ze

« te Gent haar vast verblijf had. Het grootste getal « Academisten zal toch hier wonen.... »

Maar er moet van het plan van minister de Theux iets zijn uitgelekt : althans de *Académie de Belgique* heeft zich de zaak aangetrokken en het stichten van een *Vlaamsche Academie* besproken. Dit vernemen wij, onder anderen, uit den brief van WILLEMS altijd aan denzelfden (21 Januari 1839) : « .... Wanneer ik op de laatste zitting der Aca- « demie ware geweest (1), zou het ontwerp tot het « oprichten eener Vlaamsche Academie niet zonder « verdediging gebleven zijn. Nu weet ik niet wel « wat er gebeurd is! Doch toen ik laatst, met mijn « vriend prof. Kluyskens, den koning ben gaan « bedanken wegens het Leopoldsorde en ook eenige « minuten ter audientie van den heer de Theux « ben geweest, heb ik wel kunnen bemerken, dat « zijn Excellentie al zeer bekoeld was in zijnen « ijver tot het oprichten van zoodanige instelling; « *Il ne convenait pas de former une Académie* « *à côté de celle qui existe déjà à Bruxelles;* « *mais on pourrait songer à créer une Société* « *royale, sous la protection du roi, etc. etc...* « Gij schijnt U voorloopig met zoo iets te willen « vergenoegen? Hoe meer ik erover nadenk, hoe « meer ik de noodzakelijkheid inzie van eene *Aca-*

(1) Die zitting heeft plaats gehad den 11 Januari 1839 (Zie *Bulletins de l'Académie* 1840, bl. 1.)

« *demie*, geenszins eene maatschappij, te hebben.
« Koninklijke maatschappijen zijn er vele, zelfs
« Rhetorijken, en in kleine steden : Wij hebben
« hier (*in Gent*) eene *Société royale de Beaux-Arts*
« *et de Littérature*, die in jaar en dag taal noch
« teeken geeft. Wat gezag kan eene maatschappij
« hebben? De schoolmeesters roepen allen naar eene
« Academie, want zij hebben het in het hoofd, dat
« slechts eene Academie de taal kan regelen, even-
« als in Frankrijk. En waarom zouden er geene
« twee Academiën kunnen bestaan of althans eene
« *section flamande de l'Académie de Bruxelles*?.....
« Voor het Fransch bestaan er 20 leerstoelen, door
« het Gouvernement bezoldigd, bestaan er ik weet
« niet hoe veel etablissementen : daar wordt veel,
« zeer veel geld aan gegeven, doch aan het Vlaamsch
« weinig meer dan zero. Wij moeten er dus op
« aandringen dat de zaak haar beslag krijgt. Wil
« men te Brussel geene *Académie à côté de l'Aca-*
« *démie*, dat men ze dan te Gent oprichte in de
« hoofdstad van Vlaanderen!.... Hoe het zij, komt
« er van de Academie vooreerst niets, dan zullen
« wij wel tot eene oproeping der 30 leden (*van*
« *de Maatschappij tot bevordering der Nederland-*
« *sche Taal*) moeten komen; en dat zou, naar mijne
« wijze van zien en volgens het grondreglement
« best voor dezen keer te Gent kunnen plaats hebben.
« Morgen denk ik den heer Bormans te schrijven,
« ten einde hij bij den minister aandringe tot het
« verwezenlijken van zijn eerste plan. Schrijf Gij

« van uwen kant ook aan zijne Excellentie : ik « zal het ook doen, wij zullen hem op die wijze « *en demeure* stellen..... »

Vier maanden later heeft WILLEMS den moed nog niet laten zakken. Ziehier wat hij den 27 Mei 1839 aan DAVID bericht : « .... Wat nu de *Vlaamsche Academie* betreft, het is mij, bij mijn laatste « verblijf te Brussel niet mogelijk geweest zijne « Excellentie te spreken ; doch van den heer Della « Faille heb ik vernomen dat de zaak haren voortgang zal hebben, en dat slechts de politieke « gebeurtenissen van dezen winter dezelve opgehouden hebben. Met den heer QUETELET (1) « heb ik onderhandeld. Hij is het met mij eens « over de noodzakelijkheid om eene *section flamande* bij de Brusselsche Academie op te richten « en toonde zelfs zich bereid om er een voorstel « over te doen in de laatste zitting. Ik heb hem « tegengehouden, want het schijnt mij veel beter, « dat zulk een voorstel van den minister het eerst « uitga. Gij weet, dat de menschen zoo gaarne van « hoogerhand geroepen worden om iets te doen « en dan zich ook gemakkelijker toonen. Nu ben « ik voornemens den minister andermaal bij geschrift « op te wakkeren tot het instand brengen van ons « ontwerp. Ik zal dit aanstaande week doen, om

(1) ADOLPHE QUETELET, vaste secretaris der *Académie de Belgique*, geboren te Gent in 1796, werd te Brussel aan het hoofd der Sterrewacht gesteld door Willem I in 1826.

« hem dan kort daarna bij de eerste bijeenkomst « der Academie in Juni, nog mondelings te spreken. « Begin Gij ook van uwen kant, eens te schrijven « en dring er op aan, dat het ding een Acade- « mischen vorm krijge! »

Een paar maanden later wordt de hoop van WILLEMS wat flauwer. Ziehier wat hij op 25 Juli 1839 schrijft: « Ik begin haast te gaan gelooven « dat men ons bij het ministerie van Binnen- « landsche zaken heeft willen in slaap wiegen, « met de belofte van eene *Vlaamsche Academie* « of zoo wat. Meermalen heb ik geschreven, nu « wederom onlangs bij het inzenden van het nieuwe « stuk des *Belgischen Museums*: men antwoordt « niet Wel is waar, dat de heer de Theux lang « afwezig is geweest. Ik zie in den *Indépendant*, « van heden, dat hij eergisteren eerst te Brussel « teruggekomen is, — Quetelet heeft mij sterk aan- « gewakkerd om bij de Academie (*de Belgique*) « eene motie te doen tot het oprichten eener « *section flamande*; doch ik aarzel om zijn raad « te volgen, deels omdat ik nog geen bescheid van « den minister heb, deels omdat ik vrees daarin « te zullen mislukken: ik ken mijne Waalsche « medeleden en hun groot getal maar al te wel. « Quetelet denkt nochtans dat het zou doorgaan..... »

En nu het einde van deze briefwisseling nopens de *Vlaamsche Academie*, in dato 10 Augustus 1839: « ... Van den minister verwacht ik niets meer, ik « geloof zelfs niet, dat hij nog zal willen de

« commissie bijeenroepen; ik heb geen vertrouwen
« meer in het Gouvernement noch in zijne belof-
« ten ten aanzien van het Vlaamsch. En ziehier mijne
« rede, die ik U echter verzoek geheim te houden,
« behalve voor den heer De Ram. Het Fransch
« gouvernement heeft dreigementen aan het kabinet
« van Brussel gedaan wegens al hetgeen dit laatste
« zou willen bijdragen om de *idées* van Mentzel
« aangaande alle verdere verbintenis met Duitsch-
« land, in België te verspreiden. Het bondig
« geschreven artikel van dezen Duitscher in de
« *Revue de Bruxelles* heeft den Franschman tot
« die dreigementen opgewekt. Men heeft door eene
« nota gevraagd of het Belgisch gouvernement
« direct of indirect aan de uitgave van dit artikel
« eenig deel had genomen. De heer Nothomb heeft
« zich de zaak aangetrokken en daarover met de
« uitgevers gesproken enz. enz. Nu begrijpt Gij
« wel, waarom de Theux op dit oogenblik (en
« God weet wanneer nog ooit) zich met geen zaken
« zal inlaten, die door den Duitscher als middelen
« tot hereeniging met Duitschland worden beschouwd.
« *Ce serait nous éloigner de la France : et puis-*
« *que nous sommes destinés à devenir Français*
« (zeide mij onlangs baron DE REIFFENBERG),
« *ce serait folie de donner à nos efforts une*
« *autre direction.* Zoo spreekt men vrij algemeen
« te Brussel en het Staatsbestuur heeft de macht
« niet een anderen weg in te gaan. Dit punt is
« bij mij eene volle zekerheid geworden. Al mijne

« hoop ligt nog alleen bij de geestelijkheid. Deze « moet bij onze bevolking den Duitschen geest « opwekken, taal en zeden herstellen.....

« P. S. Op drie brieven aan den heer de Theux « wegens de *Académie flamande* heb ik *geen enkel* « antwoord bekomen. » (1)

Uit dezen brief blijkt dat het bericht nopens eene Vlaamsche Academie, zooals het voorkomt in het vlugschrift : *In Vlaenderen Vlaemsch*, allen schijn van waarheid heeft. De schrijver vergiste zich in allen gevalle wat den datum betreft : lees 1839, en niet, zooals hij schrijft, 36; waar is het dat de regeering van Louis Philippe tusschenbeiden is gekomen, maar *niet* wegens de *Vlaamsche Academie,* wel wegens een *tijdschriftartikel.* Onrechtstreeks schijnt deze gewaande nota (wij

(1) Om te eindigen met de *Académie de Belgique*, eerst in 1845 werd in den schoot der Academie eene commissie samengesteld tot het uitgeven van de hoofdwerken der Vlaamsche letterkunde. 19 Novembre 1845 rapport au roi sur la Réorganisation de l'Académie (Annuaire, 1846, p. 130) : « D'un autre côté la littérature flamande, si florissante aujourd'hui, n'y compte presque point de représentants. » Arrêté Royal 1er décembre 1845 (Sylvain van de Weyer) concernant les travaux spéciaux de l'Académie. Art 1. L'Académie sera chargée des travaux suivants... 3° de la publication des anciens monuments de la littérature flamande. (Annuaire 1846, p. 156.)

bewijzen verder dat zij nooit heeft bestaan) toch eenen invloed op de academie te hebben gehad, getuige de brief van Willems.

Het artikel, door de Fransche regeering gelaakt, is thans om te zeggen geheel in vergetelheid geraakt — wel ten onrechte, zooals de lezer ongetwijfeld zal oordeelen. Wolfgang Menzel, de beroemde duitsche geschiedschrijver (1), had in het *Literaturblatt* van Stuttgart, eene recensie geschreven over een werk van prof. ARENDT, hoogleeraar te Loven, getiteld : *Des intérêts de l'Allemagne dans la question belge avec des documents sur l'état et l'importance de l'industrie et des chemins de fer en Belgique*, 1838. De stelling door ARENDT (die een duitscher was) verdedigd, was dat Duitschland groot ongelijk had, partij te kiezen voor Holland, in de zaak van het verdrag der 24 artikelen. « Wanneer men « het gedrag van Duitschland tegenover België « nagaat, sedert de omwenteling van juli 1830, » zoo zegt ARENDT, « dan is men geneigd te « gelooven dat Duischland niets beter te doen « heeft gevonden om zijne belangen in België, « dan dit land te nopen om zich in Frankrijks « armen te werpen, zijnen oorsprong te loochenen, « en de menigvuldige banden te verbreken, welke

(1) 1793, † 1873; zijn beste werk is eene *Geschichte der Deutschen*, 1824-25.

« het met Duitschland verbindt... Wat ons « (Duitschers) betreft, wij zijn overtuigd van de « noodzakelijkheid om het overheerschen van een « vreemden invloed in België te keer te gaan, en « om dezen plicht te vervullen (den belangrijksten « welken onze buitenlandsche politiek ons oplegt), « doen wij alles wat mogelijk is, om *onzen* « (duitschen) invloed in België dagelijks te ver- « minderen en weldra heelemaal onmogelijk te « maken. De uitvoering van het verdrag der « 24 art., wat het grondgebied en de verdeeling « der Staatsschuld aangaat, zullen als dadelijk « gevolg hebben Duitschland van allen invloed in « België te berooven, dit land ten eenen male « van de Duitsche belangen te verwijderen en van « ons te vervreemden. »

« .... Aan België, zooals het door het verdrag « der 24 art. wordt begrensd, zal er geen andere « keus meer overblijven, dan zich nauwer aan te « sluiten bij Frankrijk, waarvan de invloed door « niets in België zal beperkt worden, en die onver- « mijdelijk in korten tijd zoo overwegend zal worden « dat de Belgische onafhankelijkheid alleen nog bij « name zal blijven bestaan. »

De Staatsschuld der Nederlanden bedraagt 17 miljoen frank. De helft daarvan is te zwaar, volgens ARENDT, om door een kleinen Staat gelijk België te worden gedragen. Duitschland zou België moeten helpen om dien last op Nederlands schouderen alleen te laten drukken.

En België om Duitschland te bedanken, en ook omdat het zijn stoffelijk belang is, zou het duitsche *Zollverein* moeten binnentreden, waarvan Pruisen het hoofd is. « Het eenige wat het Duitsche « tolverbond ontbreekt, het eenige wat hem noodig « is om zijn rechtmatig beslag te krijgen en den « hoogen trap van ontwikkeling te bereiken, waar- « voor het vatbaar is, dit is eene rechtstreeksche « verbinding met de zee.... Hannover, Bremen, « Hamburg weigeren — het beste middel om die « verbinding te verkrijgen is, wij aarzelen niet het « te zeggen, *de toetreding van België tot het « Duitsche tolverbond.* »

MENZEL beaamt volkomen de zienswijze van ARENDT : zijne recensie is niets anders dan een breedvoerige uiteenzetting (zij beslaat niet minder dan 50 bladz. in de vertaling) van de ideën des Leuvenschen professors. MENZEL begint met de aanhaling van verscheidene bladzijden uit het boekje en gaat voort : « De belangen (der Staten « van den Duitschen Bond) werden tot heden toe « noch voldoende onderzocht, noch ter harte « genomen, zooals zij het verdienen. De Belgi- « sche quaestie is voor ons bovenal een quæstie « van grenzen tusschen Duitschland en Frankrijk. » Hierop geeft MENZEL een geschiedkundig overzicht over de vraag, van de vroegste tijden tot in 1815 en de aansluiting van België bij Holland, een denkbeeld waarmede schrijver in het minste niet ingenomen is. « Overigens had men deze vraag

« uitsluitend uit een militair oogpunt beschouwd, « en had men ze niet enkel naar zekere politieke « overwegingen opgelost, zoo had men België « niet bij een *klein* buurstaatje moeten voegen, « maar liever bij een *Duitsche* grootmogendheid, « namelijk Pruisen, hetgeen des te beter strookte « met het doel dat men beoogde, daar de Belgische « bevolking veel beter met die van Rijnpruisen « overeenkomt dan met die van Holland. » Natuurlijk hetgeen men in 1815 heeft nagelaten, is in 1831 nog moeilijker geworden. België heeft zich onafhankelijk gemaakt. Wat rest ons te doen? « Ten eerste, » zoo gaat MENZEL voort, « zou « het wenschelijk zijn dat België zich bij den « Duitschen Bond zou voegen, dat het er dus, « als onderdeel, de gemeenschappelijke belangen « van zou verdedigen, wat de grenzen betreft, en, « wederkeerig dat de Bond het voor zijn belang « tegen Frankrijk zou beschermen. Wat ons dus, « te dien opzichte, van het hoogste belang schijnt, « is de Limburgsche en Luxemburgsche vraag. « Hoe min men van beide provinciën aan België « ontneemt, hoe meer dit land Pruisen's gebuur « blijft langs eene breede grens, hoe meer ook « Pruisen gelegenheid heeft tot een nauwe aan- « sluiting op handelsgebied. »

« Het is waar, » voegt er de Duitscher bij, « zoo schaden wij Holland -- maar *Holland* « *kan ons niet ontsnappen*, terwijl de Duitsche « invloed in België door Frankrijk wordt bedreigd.

« De Duitsche leus moet zijn : het *Zollverein* « tot aan de zee. Bij Holland hebben we aan- « geklopt, men heeft ons niet geantwoord. Laten « wij met België probeeren. België zal zijne « belangen misschien beter begrijpen. Wat Holland « betreft *de eenige oorzaak* van zijn koloniaal « verval en dit van zijn zeehandel, is het gevolg « van het treurig stelsel dat dit land huldigde « met zijne overzeesche belangen te scheiden van « die van het overige Duitsche vaderland en met « te willen alleen, klein landje geïsoleerd, het « hoofd bieden aan Engeland, hetgeen slechts « mogelijk ware met de hulp van Duitschland.... « Wij hebben reeds vroeger betoogd en wij « houden thans nog vol dat de herleving van « Holland zal dagteekenen van wanneer het zijne « belangen met die van het geheele *deutsche* « *Vaterland* zal vereenigen... » (!) Maar dat koppige Holland, dat wil naar WOLFGANG MENZEL niet luisteren. Wat dan gedaan? « Zoodra zich België « van Holland had losgescheurd, had onze aan- « dacht zich dus moeten afwenden van dit Holland, « dat zich zoo krampachtig gesloten houdt, naar « het jongere land.... Het is zeker dat zoodra « zich België zal geopend hebben voor onzen « handel, Holland tot onmacht zal gedoemd worden « en waarschijnlijk zich vrijgeviger dan België « zal moeten toonen. Door middel van België « kunnen wij van Holland verkrijgen hetgeen « wij voor de helft niet zouden verkrijgen zonder « België. »

MENZEL verlaat nu het gebied der stoffelijke belangen, om zijne aandacht aan de nationaliteitsvraag te wijden : « België is grootendeels « *Duitsch* : het is slechts Fransch (Waalsch) voor « een klein deel. Heden nog spreken de Belgen, « behalve een klein groepje Walen, een Duitschen « tongval die van onze schrijftaal niet verder « staat dan menig ander duitsche tongval in den » Duitschen Bond. Een Vlaming spreekt evenmin « *deutsch*, als een Zwitser of een Fries; zijn zij « er allen evenmin duitsch om...? Wij Duitschers, « moeten ons dus de Belgische zaak aantrekken, en « de Belgen niet als vreemdelingen aanzien. » Welk standpunt zullen de Belgen zelven innemen? Zij willen vrij zijn — zij zullen zich diensvolgens tegen Franschen schraapzucht moeten verdedigen; zij kunnen dus niets beter doen dan zich bij den Duitschen Bond aan te sluiten. Uit een financieel oogpunt insgelijks is aansluiting bij het *Zollverein* voor hen wenschelijk.

« Het wederopdelven van hunne oude letter- « kunde is een eerste stap. Dat is goed begonnen. « Maar men mag het daarbij niet laten. Wanneer « bij de Belgen het bewustzijn van hunne ger- « maansche nationaliteit zal opgekomen zijn, zullen « zij zich insgelijks op de hoogte stellen van de intel- « lectueele ontwikkeling van het modern Duitsch- « land. Zij zullen inhalen hetgeen zij nagelaten « hebben; zij zullen kennis nemen van Duitsch- « land's kunst- en wetenschappelijke werken die

« met hunnen Duitschen geest en gevoel zoo « nauw verwant zijn, en zullen ze leeren waardeeren « evenals de overige Duitschers. Dank een opper- « vlakkige Fransche opvoeding zijn deze werken « hun tot heden heelemaal vreemd gebleven. »

« In dit opzicht hebben de Belgen een groot « voorrecht (!) op de Hollanders : *Zij bezitten eene « oude provinciale letterkunde, maar ze hebben « er geene nieuwere...* Bij de Hollanders zal de « provinciale eerzucht nog lang hunne aansluiting « bij de algemeene Duitsche letterkunde beletten. « Deze hinderpaal bestaat voor de Belgen niet. « Zij hebben in het Fransch geschreven... maar « naarmate zij het besef van hunne nationaliteit « zullen krijgen, moeten zij aan het germaansch « element geven hetgeen hem toekomt. *Zij zullen « moeilijk het voorbeeld der Hollanders volgen. « Zij zullen niet in het Vlaamsch schrijven, evenals « de Hollanders in het Hollandsch. Zij zullen « schrijven in het Duitsch en dit nog vroeger « dan de Hollanders zelven.* ... Er blijft dus bij « slot van rekening aan België niets anders over « dan een keus tusschen eene schandelijke *dena- « tionalisatie*, die zou gebeuren indien het Fransch « werd, en de aansluiting bij de algemeene nationale « *Deutsche Literatur* van Duitschland. »

Het artikel van MENZEL komt dus hierop neer : Duitschland moet in de zaak der 24 art. partij kiezen voor België ; Limburg en Luxemburg moeten aan België worden toegewezen. De Nederlandsche

schuld van vóór 30 moet op Holland alléén drukken. Zóó zullen de nationale en geldelijke belangen van België, zoo wel als die van Duitschland, worden gediend.

De lezer verwacht zeker van mij geene omstandige kritiek van ARENDT's en MENZEL's denkbeelden. Dat de helft van 17 miljoen voor België een te zware last zou wezen, blijkt geenszins uit het feit dat in 't jaar 1898 onze staatsschuld over de 2 miljarden 300 miljoen is gestegen. Arendt had het dus mis, evenals toen hij ons aanspoorde tot aansluiting bij het Duitsche *Zollverein*, waarvan Pruisen later alle onderdeelen heeft opgeslurpt. Het lange betoog van MENZEL kan ons slechts dienen om aan te toonen hoe verkeerd hooggeleerde geschiedvorschers soms hunne eigen tijdgenooten kunnen beoordeelen : *De Belgen hebben een aloude letterkunde, maar geene nieuwere, zooals de Hollanders!* alsof beide volkeren niet ééne en dezelfde *Nederlandsche* letterkunde hadden. *De Vlamingen zullen geen Vlaamsch schrijven, evenals de Hollanders, Hollandsch!* alsof beide niet ééne en dezelfde *Nederlandsche* taal schreven. Ondanks al het gepraat over het koloniale verval van Holland, hebben zich de Hollandsche bezittingen in de 19de eeuw steeds uitgebreid. En wat betreft het hoofd bieden aan Engeland, de Hollandsche Boeren van Zuid-Afrika hebben het gedaan zonder Duitschland's hulp, die daarbij overbodig bleek te zijn.

Overigens toen het artikel van MENZEL in de

Revue de Bruxelles (Juni 1839) werd vertaald en opgenomen, was het verdrag der 24 artikelen sedert den 19 April reeds geteekend en afgekondigd : het betoog had dus veel van zijn actualiteit verloren, en de *Revue* had niet nagelaten in de inleiding te verklaren dat zij geenszins aansprakelijk was voor het gedrukte (bl. 2) : « *il est inutile d'ajouter que nous ne partageons pas toutes les assertions de Menzel : elles sont trop exclusives parfois, mais l'ensemble mérite d'être médité par nos hommes d'état.* » De bestuurders van de *Revue de Bruxelles* waren dus uiterst voorzichtig geweest. Ook kwam het mij zeer zonderling voor dat, zooals J.-F. WILLEMS het schreef, de Fransche regeering *dreigementen* zou hebben geuit en eene *nota* zou hebben opgezonden. Het antwoord van het Belgisch ministerie was maar al te gemakkelijk : de Grondwet schreef in België *vrijheid van drukpers* voor en de *Revue de Bruxelles* was immers geene officiëele uitgave, wel eene private onderneming, waarover de regeering geen toezicht bezat.

Wat kon graaf Molé, minister van buitenlandsche zaken te Parijs, aan de Theux wel verweten hebben? en waartoe die *dreigementen*, wanneer er geen de minste schijn was dat het ministerie zich met pangermanistische denkbeelden zou inlaten?

Ik wendde mij tot den heer minister de Favereau, om inzage te verkrijgen van de bewuste nota en toelating tot het afschrijven. Het antwoord verraste mij geenszins : de heer minister van buitenlandsche

zaken heeft de groote goedheid gehad een onderzoek te doen instellen en de slotsom luidde : *er is geene nota van de Fransche regeering te vinden!* (1)

Wellicht, denkt men, is het mogelijk dat de Fransche regeering haar gezant te Brussel, graaf Serurier, gelast heeft *mondelings* uitlegging te vragen en *mondelings* te bedreigen. Wat zal dan de eigenlijke toedracht van de zaak zijn geweest? Wij kunnen het slechts gissen, — en deelen onze zienswijze dus onder al voorbehoud mede.

Het artikel van MENZEL heeft den Walen de oogen geopend over de diepe beteekenis van de *Vlaamsche Beweging* en haar meer dan Belgisch belang. Niet de Fransche regeering te Parijs, wel het Fransch gezantschap te Brussel heeft de *Revue* gelezen. Dat Serurier voor zijne eigen rekening met de Theux heeft gesproken, dat hij de aandacht van zijne regeering op het artikel heeft gevestigd, acht ik waarschijnlijk. Of hij naar onderrichtingen gevraagd heeft? Er was waarlijk voorloopig geen

---

(1) 7 *Avril* 1899.

Monsieur,

En réponse à la lettre que vous avez bien voulu m'adresser le 20 mars dernier, j'ai l'honneur de vous faire savoir que les recherches que j'ai prescrites dans les Archives du Ministère des Affaires Étrangères, n'ont fait découvrir aucune trace d'une réclamation qui aurait été adressée en 1839 par le gouvernement français au gouvernement belge à propos d'un article paru dans une Revue de l'époque.

Agréez, Monsieur, enz.

(*get.*) DE FAVEREAU.

haast bij!... Doch de gezant kan ook met of zonder medeweten van zijne lastgevers aan de Theux verklaard hebben, dat de Franschen zich nooit onbetuigd zouden laten, wanneer het er op zou aankomen de ideën van Menzel te verwezenlijken. Het archief te Parijs zal zeker het geheim gedeeltelijk oplossen en bericht geven van hetgeen geschied is tusschen de Theux en Serurier. De Franschman heeft misschien in het artikel van Menzel ontdekt dat er in België iets bestond dat *Vlaamsche Beweging* heette, en heeft over deze ontdekking aan zijne regeering verslag gemaakt. Maar het is jammer dat J.-F. WILLEMS niet opgeeft wie hem over de zaak heeft bericht. Wat Nothomb betreft, die « *zich de zaak heeft aangetrokken en met de uitgevers heeft gesproken,* » hij was minister van openbare werken, en het geval ging hem dus niet aan, wel de Theux die de buitenlandsche zaken leidde. Is het Nothomb geweest, die aan de uitgevers heeft wijs gemaakt dat er eene *diplomatieke nota* was geweest en dat *dreigementen* geuit werden? Nothomb was anti-Vlaamsch gezind en het kan best wezen dat hij er genoegen in heeft geschept de zaak wat te overdrijven. Het ministerie, dat in den binnenlandschen toestand geene geldende redenen vond om de Vlamingen niet te voldoen, was wellicht zeer in zijn schik buitenlandsche aangelegenheden te kunnen inroepen om de Vlamingen weerstand te bieden. Of zouden de uitgevers soms Nothomb slecht begrepen en hunnen medewerker WILLEMS verkeerd ingelicht hebben?

In allen gevalle is WILLEMS zeer naïef geweest, het aarzelen van het ministerie toe te schrijven aan het optreden van Louis-Philippe en niet aan den onwil van de Theux en zijne collega's. Ieder zal aanstonds opmerken welk hemelsbreed verschil bestaat tusschen de pangermanistische denkbeelden van een Menzel — toetreding van België bij het *Zollverein*, invoering van de Hoogduitsche taal — en de stichting van eene *Vlaamsche Academie*. Men moet glimlachen bij dien toon van verslagenheid, omdat de Franschen door hunne inmenging alle verdere uitbreiding van de Vlaamsche Beweging beletten, en bij dit aandringen op strikte geheimhouding *behalve voor De Ram* — alsof er, in geval er iets moest uitlekken van dit staatsgeheim, wellicht internationale verwikkelingen kunnen uit voortspruiten?

Nu, dat het Belgisch ministerie gelukkig of niet was over dat Fransch *intermezzo*, de houding van de Theux en zijne vrienden zou toch binnen kort voor Vlaanderen van gering belang zijn : de dagen van het ministerie waren geteld. Den 18 April 1840, na eene vijandige stemming van de Kamer, nam het zijn ontslag. En den 30 April kwam een nieuw ministerie aan het roer.

De nieuwe regeerders waren allen liberalen, onder aanvoering van Lebeau, minister van buiten-

landsche zaken; Liedts had er de binnenlandsche en Rogier stond aan het hoofd van de *openbare werken*.

Dit laatste ministerie was sedert 1837 van de binnenlandsche zaken gescheiden. Maar Rogier kreeg er het bestuur der schoone kunsten bij. Deze regeering had een zeer kort leven : het ministerie viel reeds den 13 April 1841.

Het zou dus wezen tusschen den 30 April 1840, en den 13 April 1841, toen het ministerie Rogier de openbare werken leidde, dat hij op de gedachte kwam om eene *Vlaamsche Academie* te stichten, een idee dat mij van zijnentwege, zooals ik het reeds geschreven heb, zeer verwondert!

Laat ik dit punt thans critisch behandelen.

Vooreerst, moest gezocht worden naar de oorkonde waarin Rogier zijn plan heeft uiteengezet. Ik heb mij gewend tot prof. Discailles, die zoo vriendelijk is geweest mijne bemiddeling te zijn bij de familie Rogier, en door diens tusschenkomst ontving ik twee groote bladeren in twee geplooid, van den volgenden inhoud :

Eerste blad. *Nous Léopold, etc.* (*sic*).

fol. 1 *recto.* *Vu le grand développement que l'étude de la langue et de la littérature flamandes a acquis depuis quelques années;*

Considérant que dans un but de civilisation et de nationalité

il importe de favoriser ce développement;

Considérant qu'un des moyens les plus propres à aider aux progrès de la langue flamande doit être l'institution d'un corps régulateur permanent et légal;

Sur le rapport de notre ministre des travaux Publics en date du

Avons arrêté et arrêtons :

Art. 1. Il est institué sous le titre de KONINGLIJKE ACADEMIE VAN TAEL- EN LETTERKUNDE, *une académie flamande, chargée de régler tout ce qui se rattache aux intérêts actuels et futurs de la langue flamande.*

fol. 1 verso. *Art. 2. Le siège de l'Académie sera établi à Bruxelles. Les assemblées auront lieu périodiquement dans le local affecté aux séances de l'Académie des sciences et belles lettres.*

Art. 3. L'Académie sera composée de vingt membres.

Art. 4. Il ne sera choisi pour le moment que quinze membres dont nous nous réservons la nomination. Les nominations

ultérieures seront faites par l'Académie elle-même et soumises à notre sanction royale.

Art. 5. L'Académie choisira son président et son secrétaire.

Art. 6. Il est alloué à l'Académie pour frais de premier établissement une somme de frs. imputable sur l'article du budget du département des Travaux Publics de l'exercice courant.

Art. 7. Il lui sera accordé tous les ans la somme nécessaire pour la mettre à même d'instituer des concours et de publier des mémoires.

Art. 8. L'Académie constituée comme il est dit à l'art. 4, rédigera son règlement d'organisation intérieure et le soumettra à notre approbation.

fol. 2 *verso.* *Art. 9. Notre ministre des travaux Publics est chargé de l'exécution du présent arrêté qui sera publié par le journal officiel.*

Donné à Bruxelles.

(De rest blank — alsook fol. 2 *verso*).

Op het tweede blad, zelfde formaat :

fol. 1 recto.

Nous Léopold etc.

Vu notre arrêté en date de ce jour portant institution d'une académie flamande.

Vu la proposition de notre ministre des travaux Publics.

Avons arrêté et arrêtons :

Art. 1. Sont nommés membres de l'Académie flamande, instituée à Bruxelles sous le titre de KONINGLIJKE ACADEMIE VAN TAEL- EN LETTERKUNDE,

Messieurs (1)

F. Blieck,	*littérateur*	*à Wervick.*
Ph. Blommaert,	»	» *Gand.*
Borremans, grammairien (2)	»	*Liège.*
H. Conscience,	*littérateur,*	» *Anvers.*
J. David, cha : grammairien (2)	»	*Louvain.*
N. De Cuyper,	*littérateur*	» *Anvers.*
J. A. Delaet,	»	» »
K. Ledeganck,	»	» *Somerghem.*
F. H. Mertens, grammairien (2)	»	*Anvers.*

---

(1) Nevens Conscience, De Cuyper, De Laet, Ledeganck een zwaar nederhellend potloodstreepje. Nevens David, Snellaert, Van Duyse, Willems een klein.

(2) Het woord *grammairien* met potlood doorgehaald, en daarboven met potlood geschreven : *Philologue, in de hand van Rogier* (naar prof. Discailles mij verzekert).

F. Rens, *littérateur* » *Gand.*
C. P. Serrure, » » »
F. A. Snellaert, » » »
P. Van Duyse, » » »
P. F. Van Kerckhove, » » *Anvers.*
J. F. Willems, *grammairien* (1) » *Gand.*

Beide stukken zijn geschreven met eene hand die hoegenaamd niet die van Rogier lijkt. De minister heeft beide gelezen, daar hij er met potlood aanteekeningen op heeft gemaakt. Werden zij door prof. DISCAILLES op den juisten datum gesteld? Ongetwijfeld ja, want alleen van April 1840 tot April 1841 is Rogier minister van openbare werken geweest, belast met het bestuur der letteren en schoone kunsten. Bovendien heeft LEDEGANCK in 1842 Zomergem verlaten om zich voorgoed te Gent te vestigen, zoodat het stuk onmogelijk na dien datum kan zijn opgesteld. Alle andere Vlaamsche letterkundigen ook waren toen woonachtig op de aangeteekende plaats.

Eindelijk verzekert mij prof. DISCAILLES, dat hij het stuk ontdekte onder andere papieren, die op 1840-41 betrekking hadden.

Zou het stuk dan slaan op het plan van WILLEMS, waarover wij reeds handelden? Ik geloof deze vraag ontkennend te moeten beant-

(1) Zie nota 2, bl. 30.

woorden. Het plan van WILLEMS was de *Maatschappij van Nederduitsche Letterkunde* tot eene *Vlaamsche Academie* te verheffen. Deze maatschappij telde *dertig* leden (niet *twintig* zooals in de Academie van Rogier). Zij gaf het *Belgisch Museum* uit, en van dit tijdschrift wordt in ons stuk geene melding gemaakt. Verscheiden uitverkorenen van het ontwerp waren geene leden van de *Maatschappij van Letterkunde.* Zulk eene lijst is in 1836 of 1837 onmogelijk.

Welke mag de historische waarde zijn van ons stuk? Heeft het zelfs een *begin van uitvoering* mogen beleven? Laten wij niet uit het oog verliezen dat fol. 1 *recto* l. 15 spreekt van : « sur le rapport de notre ministre en date du.... » Zoo dat dit rapport niet eens gemaakt was (tenzij het in 't archief van het ministerie berust, wat zeker het geval niet zal zijn).

Het art. 6 spreekt van : « *pour frais de premier établissement une somme de....., imputable sur l'art.... du budget.* » Zoo dat het stuk niet eens schijnt in het ministerie te zijn opgesteld, waar men het art. van de begrooting zeker zou gekend hebben.

Verder wordt door art. 2 bepaald, dat de zittingen van de nieuwe academie in het lokaal van de oude Academie te Brussel zouden plaats hebben. Zoo iets, naar mij dunkt, kan toch niet bevolen worden, zonder dat men daaromtrent het gevoelen van de oude Academie zal ingewonnen heb-

ben. Ik heb mij dus gewend tot den heer Marchal, vaste secretaris der *Académie de Belgique*, om hem te vragen of er geen spoor in de briefwisseling of in de verslagen van het Corps zou te vinden zijn nopens aanvraag tot het gebruiken der lokalen van de Academie. De heer Marchal was zoo vriendelijk mij te antwoorden dat er in 1841 geen spoor van een ministerieël schrijven nopens de *Vlaamsche Academie* in dit tijdvak te vinden was (1).

Eindelijk, wat heelemaal verdacht is, hoe komt het dat een ministerieël ontwerp tot het stichten eener *Vlaamsche Academie* niet in het archief van het ministerie berust — waar het zijn plaats is — maar later gevonden wordt onder *persoonlijke* papieren van Rogier? Dit laatste doet ons vermoeden, dat er iets niet in den haak is.

Indien wij thans den inhoud van het stuk onderzoeken, zoo verbaast ons één ding : de buitengewone kennis van de Vlaamsche Letterkunde door den schrijver aan den dag gelegd (2). Het beste bewijs daarvan is dat, alhoewel deze oorkonde nu over

---

(1) De *Académie de Belgique* was in 1841 op de eerste verdieping van het gebouw van het postbestuur en openbaar onderwijs, enz. gevestigd op den hoek van de Loxumstraat en de Bergstraat.

Dit gebouw werd geslecht, toen men de Sinte-Goedelestraat verlengde. Eerst in December 1845 heeft de *Académie de Belgique* het lokaal gekregen, waar zij nu nog gevestigd is.

(2) Nochtans heeft de schrijver prof. J.-H. Bormans genoemd : *Borremans*.

de vijftig jaar oud is, alle namen, die er in voorkomen, met uitzondering van een enkelen, ons allerbest bekend zijn. En dit is des te merkwaardiger, daar sommigen der aangehaalde letterkundigen eerst na 1841 tot algemeene bekendheid zijn geraakt. De opsteller moet waarlijk een fijn gevoel hebben gehad om in 1841 mannen uit te kiezen die eerst later op zoo schitterende wijze hunne sporen zouden verdienen... F.-H. MERTENS had toen wel enkele onbeduidende artikels geschreven, maar deel I van zijne *Geschiedenis van Antwerpen*, die hem overal deed kennen, is eerst van 1845. J.-A. DE LAET, had wel enkele stukjes in de *Noordstar* laten verschijnen, maar *het Huis van Wezenbeke*, dat op hem voor het eerst de aandacht vestigde, dagteekent van 1842. P. VAN KERCKHOVEN, hoofdopsteller van de *Noordstar*, had insgelijks maar weinig gepresteerd.

Een van de vijftien leden is, zooals ik het zei, bij het jongere geslacht heelemaal onbekend. Ik heb genoemd *N. de Cuyper, littérateur à Anvers*. Tevergeefs heb ik een tijd lang alle bibliographische lijsten en biographische verzamelingen van Vlaamsche letterkundigen doorloopen, toen ik eindelijk op een opstel viel in de *Noordstar* van 1840 « *Over het verwaarloozen der Vaderlandsche Geschiedenis* » (in 3 afleveringen verschenen, 1840, bl. 125, 174, 230). Dit artikel, N. de Cuyper geteekend, is nogal zwak; maar het bracht mij alweer tot dienzelfden kring van de *Noordstar* terug, die zoo ruim reeds vertegenwoordigd is.

Het lijdt voor mij geenen twijfel dat het zoogenaamde ontwerp van Rogier eigenlijk afkomstig is uit dien kring van de *Noordstar*, waarvan CONSCIENCE toen ook deel uitmaakte, en waar men zeker van de pogingen, die WILLEMS had aangewend om eene Academie te verkrijgen, had gehoord. Zou de heele redactie in deze zaak betrokken zijn? Ik twijfel er zeer aan omdat er dan wel iets van het voorgevallene zou zijn uitgelekt. Moesten wij dus kiezen en een persoon bepalen, die het ontwerp kan opgesteld hebben, dan kan niet worden geaarzeld. Nicolaas-Jacob-Joseph de Cuyper had dit boven de andere leden voor, dat hij uit eene zeer deftige familie stamde, welke in politieke liberale gezindheid met Rogier heelemaal overeenkwam. Van den archivaris GÉNARD, en van SLEECKX, die persoonlijk De Cuyper gekend hebben, heb ik enkele biographische aanteekeningen gekregen die mij in mijn vermoeden nog hebben versterkt. Ik heb reeds gezeid, dat Rogier, vóor dat hij aan het ministerie kwam, het ambt van gouverneur der provincie Antwerpen bekleedde. Welnu, Eduard de Cuyper, broeder van Nicolaas, was griffier der provincie Antwerpen. Beide waren kinderen van Jacob-Frans-Jozef de Cuyper en Anna-Maria-Josepha Deckers. Nicolaas was in den dienst der stad Antwerpen getreden den 1 Juli 1826; hij werd hoofdklerk van het tweede bureel (politie) op het stadhuis, bekwam zijn pensioen op 1 Juli 1865 en stierf den 31 October 1866, ongehuwd. Buiten zijn opstel in de

Noordstar is nergens van hem iets meer te vinden. Zijn positie op het stadhuis bracht mede dat hij zeer weinig bedrijvige propaganda voor het Vlaamsch kon maken.

DE LAET, MERTENS, VAN KERCKHOVEN, CONSCIENCE stonden niet met Rogier op zulken vertrouwelijken voet dat zij hem een ontwerp van Koninklijk besluit zoo maar zouden hebben voorgelegd. Bovendien waren deze in het bureelwerk niet bedreven, zoodat zij in staat zouden zijn om een Koninklijk besluit op te stellen (1). Het tegendeel staat vast voor N. de Cuyper en zijn broeder.

Om in dezen tot zekerheid te geraken, heb ik mij tot de familie Rogier gewend, ten einde te weten of er onder de briefwisseling van den minister niet brieven van De Cuyper zouden kunnen gevonden worden, waar deze hem nieuws nopens de ontworpen Academie vraagt. Mij werd geantwoord dat er duizende en duizende brieven aan Rogier bewaard zijn. Deze zijn min of meer chronologisch geschikt niet alphabetisch op den naam van den correspondent; zoodat het veel moeite zou kosten alles te doorloopen om misschien geen uitslag te bekomen. Ik heb nochtans de hoop niet opgegeven

(1) Het beste bewijs dat ons ontwerp van iemand komt die op de hoogte was, is dat verschillende bepalingen bijna letterlijk overeenkomen met die van de twee koninklijke besluiten van 8 Juli 1886, die de Vlaamsche Academie inrichten.

dat er later het een of ander nog wordt opgediept. Misschien wel tusschen de papieren van N. de Cuyper zelf, indien deze nog bewaard zijn.

In elk geval hoop ik wel, dat de een of andere Vlaamschgezinde nog brieven zal bewaard hebben van N. de Cuyper, en mij daarvan inzage zal willen verleenen, zoodat ik zou mogen vaststellen of het *schrift* van het ontwerp, wel dat van De Cuyper is, hetgeen mijn vermoeden zou kunnen bevestigen.

Mijn besluit is dus dat, zoo het ontwerp van N. de Cuyper zelf niet uitgaat, het toch zeker van een zijner vrienden komt. Rogier was in de Kamer volksvertegenwoordiger van Antwerpen; om zijne herkiezing te verzekeren, moest hij afrekenen met dat groepje liberalen, die tevens Vlaamschgezind waren. Waarom, heeft zich de ontwerper afgevraagd, zou ons Rogier niet toestaan hetgeen WILLEMS vruchteloos van de Theux heeft gevergd? Indien mijne gissing juist is, heeft de Antwerpenaar zich deerlijk misgrepen. Rogier was de vriendelijkheid zelve in zijne *woorden;* maar hij was een man van karakter, en als dusdanig zeer moeielijk tot *daden* te bewegen, die met zijne overtuiging niet strookten. De minister heeft van de vraag, die hem toegekomen was, geen dossier gemaakt, dat in het ministerie werd onderzocht, bestudeerd en bewaard. Hij heeft ze eenvoudig in zijn zak

gestoken en naar huis meegenomen, waar het onder zijne nagelaten papieren werd ontdekt. Wel is waar, is daarvan het gevolg geweest dat men hem het ontwerp heeft toegeschreven, en dat sommige lieden dit thans nog houden staan. Doch ons rest ten slotte te bewijzen dat deze stelling onhoudbaar is, en dat het vaderschap van Rogier op zeer losse vermoedens steunt.

Wie het vroegere en latere leven van Rogier zal bestudeeren, zal zeker, gelooven wij, ontkennend antwoorden op de vraag, of hij de ontwerper is. Rogier is verscheiden malen minister geworden na 1841. Indien het hem in ernst te doen ware geweest om eene *Vlaamsche Academie* te stichten, dan heeft hij meer dan eenmaal in zijn leven gelegenheid gehad om het te bewijzen. Wellicht zal men antwoorden, heeft hij er later van afgezien, maar dat in 1841 zijn plan vaststond. Doch hier opnieuw moeten wij tegenspreken. Wij weten uit de briefwisseling van WILLEMS, dat toen deze zich in 1841 bij Rogier aanmeldde om de spellingsquaestie door de regeering te doen oplossen, hij door den heer Duquesne, bijzonder secretaris van Rogier, werd ontvangen. De heer Duquesne, die in dezen de zienswijze van zijnen minister waarschijnlijk weergaf, antwoordde aan WILLEMS botweg : *Le gouvernement n'a pas l'intention d'intervenir dans les querelles qui divisent les amateurs de cette langue.*

Dat ligt heel ver van het stichten eener Acade-

mie! Maar er is meer : eenige maanden nadat Rogier als minister van letteren en schoone kunsten was gevallen, hield hij op 23 December 1841 eene groote redevoering : « *Over de bescherming der schoone kunsten.* » In deze rede vinden wij allerlei toespelingen over hetgeen spreker hadde gedaan, indien hij als minister ware aangebleven. Welnu, bij die gelegenheid wordt er met geen enkel woord gerept over eene *Vlaamsche Academie* : hetgeen voor mij als een afdoend bewijs geldt.

De slotsom van mijn betoog is dus :

I. Het *Academie-ontwerp* kan van Rogier niet zijn.

II. Het komt uit den kring, waarin *de Noordstar* opgesteld werd.

III. Nicolaas de Cuyper is waarschijnlijk de man, die het Rogier in de handen heeft gesteld.

Nog een woord om te eindigen.

Het *Volksbelang* van 27 Juli 1895 schreef : « De Academie, die de Liberalen in 1841 wilden « stichten, was dus een wetenschappelijk korps, waar « zoo wel de *hoofden* der Katholieken, als DAVID, « uit Leuven, plaats vonden nevens de Liberalen, « als J.-F. WILLEMS. Er kan door geen mensch « betwist worden dat de *twintig* (lees : vijftien) leden « die er in zetelden, er wezenlijk op hunne plaats « waren. »

De schrijver heeft hier, naar ik meen, onwil-

lekeurig eene dwaling begaan, wanneer hij spreekt over hoofden. Om na te gaan onder welk vaandel de meerderheid der leden van de ontworpen academie stond, mag men geen rekening houden met de kleur, welke enkele van hen na 1841 hebben bekend. Rogier — of wie het ook zij te Antwerpen — kon niet voorzien welke de verdere lotgevallen van ieder der « uitverkorenen » zouden wezen. Laten wij het jaar 1841, en den toestand van dat jaar, in het oog houden. WILLEMS, VAN DUYSE, VAN KERCKHOVEN, MERTENS, BLOMMAERT, LEDEGANCK enz. vaarden nagenoeg in hetzelfde water, hoe diep *catholiek* ook op godsdienstig gebied. DE LAET, zooals blijkt uit *het Huis van Wezenbeke*, was in 1842 nog geusgezind (1). Zoodat dit

---

(1) De gezindheid van DE LAET schijnt insgelijks te blijken uit een onuitgegeven brief aan Rogier, van 26 October 1841. « Monsieur, je profite de la liberté que vous m'avez accordée de vous écrire pour vous informer que le banquet tenu à Gand, n'a point eu de couleur politique. Après le toast de S. M. proposé par M. Willems eut été accepté avec acclamations, M. le chanoine David s'est levé. Voici la traduction de ses paroles : A MM. les ministres de l'Intérieur, des Travaux Publics et de la Guerre. Ces *deux* hommes d'Etat sont très favorables aux intérêts de notre Langue etc. — Alors je me suis levé et j'ai dit : « MM. je ne puis boire le toast proposé, je ne l'ai pas compris. M. le chanoine David a nommé en premier lieu trois ministres, plus loin il n'a fait mention que de deux. Maintenant je désirerais savoir si l'on entend boire à M. Nothomb absent. A mon tour en ce cas, j'aurais à proposer un toast à un personnage, qui ne se trouve pas dans cette enceinte. » Il m'a été répondu que l'on n'entendait boire qu'aux ministres présents. Causant

« *hoofden der Catholieken* » zoo ver ik kon nagaan, bepaald blijft tot DAVID alleen.

Gent, Mei 1899.

---

plus tard avec M. Buzen et quelques représentants catholiques, je leur ai dit que la grande majorité des littérateurs flamands désirait que le banquet fut exclusivement littéraire et n'eut pas de couleur politique; que c'était en leur nom que j'avais parlé. — Les écrivains qui s'étaient engagés à soutenir votre toast étaient assez nombreux. Je ne citerai que les principaux : MM. Ledeganck, Blieck, Rens, Mertens, d'Anvers, et MM. Verspreeuwen et van Kerckhoven, qui désirait prendre la parole immédiatement après moi. Le reste de ce qui s'est passé au banquet n'étant que la répétition plus ou moins exacte de ce qui se passe d'ordinaire dans de pareilles occasions. Je ne me permettrai pas de vous en faire le récit. — Daignez, je vous prie, agréer l'expression etc.

Het banket, waarvan hier sprake is, maakte deel uit van het *Vlaamsche Feest* van 24 October 1841, in het paleis der Universiteit (zie er 't Verslag van in de *Gazette van Gent*, 27 October 1841, nr 4058).

Zitting van 21 Juni 1899.

Aanwezig de heeren Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr de Pauw, Gailliard, Hiel, Snieders, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, Claes, Janssens, jhr de Gheldere, Prayon-van Zuylen, werkende leden;

de heer de Vreese, briefwisselend lid.

De heeren van Even en Gezelle, werkende leden, en de heeren Segers en Muyldermans, briefwisselende leden, laten schriftelijk weten dat zij de vergadering van heden en morgen niet kunnen bijwonen.

Na lezing van het verslag over de vorige zitting, hetwelk zonder aanmerkingen wordt goedgekeurd, deelt de bestendige secretaris de lijst mede der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Bibliographie de Belgique, nr 10, 1899. — Tables pour 1898.

Compte rendu des séances de la Commission royale d'Histoire, 1899, nr 1.

Bulletin de la classe des Lettres et des sciences morales et politiques et de la classe des Beaux-Arts, 1899, nr 4.

Bulletin de l'Agriculture, 1899, nr 3.

Étude sur la formation et l'organisation économique du domaine de l'abbaye de Saint-Trond, par ALFRED HANSAY.

Revue sociale catholique, 1899 nr 8.

Sommaire idéologique des ouvrages et des revues de philosophie, 5e jaar, nr 16.

Beknopte natuurgeschiedenis (Dier- en Plantenkunde) door M. SIUYVAERT.

Inleiding tot de natuurgeschiedents, door denzelfde.

Wallonia, 1899, nr 5.

Revue néo-scolastique, 1899, nr 2.

Bulletin du Conseil supérieur de l'Agriculture. Session de 1898-1899. *Documents*, tome 1.

Arbeidsblad, *Mei* 1899.

Door de Académie royale d'Archéologie de Belgique :

Annales, 1899, 1e aflevering. — *Bulletin*, 5e afl.

Door Mejuffer MARIA DU CAJU :

Rekenkundige opgaven over Spaarzaamheid en Vooruitzicht. Nieuwe uitgave.

Door den heer J. MUYLDERMANS :

Het Kerkboek van den christen soldaat.

Door den heer Baron EMILE DE BORCHGRAVE, Belgisch gezant bij het hof van Weenen :

Daniel de Borchgrave, procureur-général au Conseil de Flandre. Notes historiques et généalogiques.

Door den bestendigen Secretaris :

Lettre et chiffre, par P. STEBERT.

Etude sur la numismatique gauloise des commentaires de César par C.-A. SERRURE, 1re étude.

Door den heer J. BROECKAERT :

Omstandig programma van den historischen en nijverheidsstoet ter gelegenheid van de voltooïing der nieuwe brug over de Schelde en der nieuwe kaaimuren. Dendermonde, 1899.

Door den heer A. ROEGIERS :

De Vakvereenigingen bij de Romeinen.

De verdere vervlaamsching van het middelbaar onderwijs van eersten graad, of Grieksch en Latijn door het Vlaamsch onderwezen. 1894.

Het huwelijk en zijne plechtigheden bij de oude Grieken. 1888.

De l'enseignement de la prosodie latine.

Un passage d'Aristoxène et le prétendu concubinat légitime des Athéniens.

La question du stage professoral.

La famille de Socrate.

Verder de laatst verschenen afleveringen van *Biekorf*, het *Belfort*, de *Vlaamsche Kunstbode*, *St.-Cassianusblad*, *Revue bibliographique belge.*

De heer Daems maakt de vergadering bekend dat eene erge ongesteldheid den heer bestuurder belet ter zitting aanwezig te zijn.

Hij verzoekt verder de heeren Leden, die gewoon zijn een beknopt verslag over het verhandelde in de maandelijksche bijeenkomsten aan dagbladen of tijdschriften mede te deelen, in het vervolg het getal stemmen niet op te geven, door de candidaten in het kiezen voor het aanvullen der opene plaatsen bekomen. — Dit is geheel in strijd met de Academische gebruiken en van aard niet alleen om misnoegen te verwekken ofwel bij den gekozene, ofwel bij den niet gekozene, maar tevens om het publiek, hetwelk met de Academische toestanden niet bekend is, verkeerde meeningen te doen opvatten.

De heer onderbestuurder leest een schrijven gericht aan de Academie, door den heer de Vreese, vragende dat aan de Regeering zou verzocht worden om hem te Parijs, in de Mazarijnsche Bibliotheek, een hs. van Jan van Ruusbroec te laten afschrijven, hetwelk hij gaarne voor zijn bekroond werk over de taal van Ruusbroec zou gebruiken. — De vergadering belast het bureel de vraag te doen aan den heer Minister van Binnenl. Zaken en Openbaar Onderwijs.

Door den heer Coopman wordt verslag uitgebracht over het verhandelde in de te middag gehouden zitting der Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren.

Door deze Commissie wordt aan de vergadering voorgesteld de uitgaven der Academie naar de thans te Gent open zijnde Provinciale Tentoonstelling te zenden. — Aangenomen.

Zij stelt tevens voor, dat door de Kon. Vlaamsche Academie een schrijven zou worden gericht aan den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs, waarbij de trapsgewijze vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool gevraagd wordt door het treffen der volgende maatregelen :

1° De thans aangestelde hoogleeraren en leeraren zouden door de Regeering verzocht worden voortaan hunne lessen in het Nederlandsch te geven;

2° Alle nieuw te benoemen hoogleeraren en leeraren zouden bij hunne benoeming verplicht worden hunne lessen dadelijk in het Nederlandsch te geven :

3° Voor de leergangen in de levende Romaansche Taal- en Letterkunde zou van dien regel kunnen worden afgeweken. — Dit voorstel zal in eene volgende zitting besproken worden.

Tot wijziging en aanvulling van de voorwaarden betreffende de Academische wedstrijden stelt de Commissie voor Nieuwere Taal- en Letterkunde voor :

« De schrijvers, wier werken in en na 1900 door de Academie met goud worden bekroond, ontvangen voortaan kosteloos, gedurende vijf jaren, de uitgaven van de Academie, welke behooren tot

het vak waarin zij eenen Academischen prijs hebben behaald ».

Ten slotte verzoekt de Commissie het Bestuur der Academie kennis te nemen van de bespreking, welke in de Kamer der Volksvertegenwoordigers heeft plaats gehad over de jongste begrooting voor het ministerie van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs, en waarin gehandeld werd over de vraag of de Regeering het recht heeft de grondslagen en de inrichting van de Académie Royale de Belgique — dus ook van de Koninklijke Vlaamsche Academie — te wijzigen zonder de toestemming van de Academie. — De vraag is of het Bestuur daarover geen verslag zal uitbrengen of geen voorstel betreffende die zaak aan de Academie overleggen? » — Dit laatste punt zal door het bestuur onderzocht worden..

Bibliographische aanteekening.

Namens den heer M. BRANTS, leeraar aan het Athenaeum te Doornik, heb ik de eer en het genoegen aan de Kon. Vlaamsche Academie drie zijner werken aan te bieden :

De Bloedschuld, of Philips van Artevelde, drama in vier bedrijven;

De Vrouwenbeweging en

Vervloekte Drank! anti-alcoholisch drama voor kinderen, in één bedrijf.

Waarom mij dat genoegen doet? Dat verlang ik in korte woorden te zeggen.

De heer Brants is de zoon van mijnen vriend en was de vriend van mijnen zoon. Hij is daarbij een dier Limburgers, die met de jongere lichting, met Duqué, Huysmans, van Geel, Leën, Maes, Cuvelier, Prenau, Cuppens en vele anderen, — met eene vroegere, waaronder N. Theelen, J. Kleyntjens, Schrijvers, Lenaerts, Ridder Adr. de Corswarem, Mgr Rutten, Aug. Rutten, P. Daniëls, Sevens, Leynen, — met eene oudere, met Ridder W.-J. de Corswarem, van West, Milis, Conincx, Bormans, van der Eycken, van Gansen, van der Straeten, de Grove, David Traets, Kempeneers, Sneyers, Laporte, Rachels, S. Dirks, van Schillebeek, Jamar (Truyens), Peters, Brouwers, Dautzenberg, van Hasselt, Ecrevisse, P. Willems, J. Micheels en zoovele leden van « *de Vlaemsche Broeders* » en van « *Utile Dulci* » — strijden voor de herstelling van onze moedertaal en de heropbeuring van onzen volksstam, of er (tot hunnen laatsten snik) voor gestreden hebben met eenen moed en eene standvastigheid, die zelfs de aanleiders der Vlaamsche Beweging, J.-Fr. Willems en J. David, verbaasden.

Daarom leg ik hier met genoegen eenige werken van mijnen vriend Brants neer, en hoop hierbij mijne overtuiging gestaafd te hebben, dat Limburg niet langer moet behandeld worden als « het jongste kind », waar men beschermend op nederziet.

Briefwisseling.

Bij brief van 9 Juni 1899 betuigt de heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs zijnen dank aan de leden der Commissie tot onderzoek van het *Woordenboek der Nederlandsche taal*, voor het verslag over de laatstverschenen afleveringen van dit groote werk.

Dezelfde heer Minister zendt de Academie het Koninklijk besluit, gedagteekend 13 Mei 1899, de kiezing bekrachtigende van jhr. K. de Gheldere tot werkend lid der Academie.

Bij een ander Koninklijk besluit, met de dagteekening van 10 Juni 1899, wordt de kiezing van den heer A. Prayon-van Zuylen, insgelijks tot werkend lid der Academie, goedgekeurd.

De heer Carl Groth zond den 1 Juni, uit Kiel, een telegram, meldende het overlijden van zijnen vader, KLAUS GROTH, buitenlandsch eerelid der Academie. — Een brief van deelneming in dit verlies zal den heer Carl Groth gezonden worden.

Dagorde.

De vergadering gaat over tot de stemming over de verslagen des keurraads, die de ingezonden verhandelingen voor den wedstrijd over de *Geschiedenis van België, van* 1792 *tot* 1814 (een volksboek) heeft beoordeeld.

De besluitselen des keurraads worden door de vergadering met algemeene stemmen aangenomen : aan het stuk nr 2, met kenspreuk : *Virtus nobilitat*, wordt de uitgeloofde prijs toegekend.

Het naambriefje, bij de verhandeling gevoegd, geopend zijnde, wordt als laureaat uitgeroepen de heer FRANS VAN DEN BERGH, leeraar te Mechelen.

Een tweede prijs, ten bedrage van 400 fr., wordt toegekend aan den schrijver van het stuk nr 1, met kenspreuk : *Dat waren droeve tijden.* Schrijver er van blijkt te zijn de heer C. CORTEBEECK, te Sint-Jans-Molenbeek.

Na mededeeling der stukken, in de plechtige zitting van 22 Juni voor te dragen, gaat de vergadering over tot het kiezen van een buitenlandsch eerelid, ter vervanging van wijlen den heer Robert Fruin.

Wordt gekozen de heer H. Viotta, bestuurder der Koninklijke Muziekschool te 's Gravenhage.

Te 3 3/4 uur wordt de zitting gesloten.

Jaarlijksche Openbare zitting van 22 Juni 1899.

Zijn aanwezig de heeren Daems, onderbestuurder; de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Hiel, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, Claes, Janssens, jhr. de Gheldere, Prayon-van Zuylen, werkende leden;

de heeren de Ceuleneer, Segers en de Vreese, briefwisselende leden.

De heer onderbestuurder verklaart de zitting open te 2 1/4 uur.

Hij bedankt de aanwezigen, inzonderheid de heeren R. de Kerchove, Gouverneur van Oost-Vlaanderen, senator Lammens en andere waardigheidbekleeders, voor hun bewijs van belangstelling in de Academie en in hare nuttige werkzaamheden, waarna hij het woord verleent aan den heer Alberdingk Thijm, die, in de afwezigheid van den heer Van Even, bestuurder, lezing doet van de door dezen aangekondigde verhandeling :

RUBENS EN DE NEDERDUITSCHE TAAL.

Veelgeachte Heeren en Vrouwen,

In den loop der 17e eeuw, toen Italië roem droeg op FRANCESCO ALBANI, Frankrijk op NICOLAS POUSSIN, Spanje op DIEGO VELASQUEZ, Holland op REMBRAND VAN RHIJN, had ons klein vaderland het onschatbaar voorrecht onder zijne zonen eenen schilder te tellen, die al deze meesters overtrof in eigenaardigheid van opvatting, kracht van uitvoering en glans van kleur. Vast was deze man een der volledigste geesten, der grootste genieën die op aarde geleefd hebben. Vergeleken mocht hij worden bij het grootste vernuft der oudheid, evenwel met dat onderscheid, te zijnen voordeele, dat HOMERUS zijne scheppingen alleen in dichtmaat kon uitdrukken, terwijl onze landgenoot de zijne met pen en penseel wist aanschouwbaar te maken.

Op de volledigste wijze bezat hij al de gaven, die den grooten schilder vormen: vinding, schikking, klaarheid, beweging, warmte, glans. Naast zijn machtig scheppingsvermogen had hij eene vlugheid van uitvoering, door geen anderen schilder geëvenaard. De beelden vielen als het ware uit zijn penseel gelijk de parels uit den mond der zonderlinge vrouw in *Duizend en een Nacht*. Hij schilderde ruim 1300 tafereelen, waar-

onder ettelijke meer dan honderd vierkante voeten oppervlakte hebben. Als kolorist moest hij voor den machtigsten der Venetianen niet onderdoen. Niet minder wonderbaar was hij door zijne geleerdheid dan door zijn schildertalent; immers hij schreef zeven talen, was bekend met de geschiedenis, de wijsbegeerte en vele andere vakken van wetenschap. Bovendien was hij een uitmuntend hoveling, een schrander staatsman, de achting en het vertrouwen genietende der vorsten en vorstinnen van België, Frankrijk, Spanje en Engeland. Door zijn innemend voorkomen, zijn deftig gelaat en zijne ongedwongene lieftalligheid won hij alle harten. De bekende gezant van Engeland, sir Dudley Carleton, noemde hem « den Prins der schilders en der gentlemen »(1).

De man, die al deze hoedanigheden in zich vereenigde, was — met fierheid mogen wij het verklaren — een Vlaming, PETRUS-PAULUS RUBENS, van Antwerpen. Hij beminde, sprak en schreef onze taal.

Geroepen om in deze aanzienlijke vergadering het woord te voeren, heb ik gedacht U niet onaangenaam te zullen wezen met U eenige stonden te spreken over de brieven, door RUBENS in onze moedertaal geschreven. Diep is het te betreuren dat 's kunstenaars brieven uit den tijd van zijn

---

(1) « ... The prince of painters and of gentlemen... » N. SAINSBURY, *Original unpublished Papers of the Live of Sir Peter Paul Rubens*. London, 1859, p. 37.

verblijf in Italië niet bewaard gebleven en dat degene uit de andere tijdstippen zijns levens maar gedeeltelijk tot ons gekomen zijn(1). Voor het oogenblik ken ik slechts zeven Vlaamsche brieven van zijne hand. Het is weinig(2); doch, naar ik vertrouw, zal het voldoende wezen om te toonen dat hij zijne moedertaal beminde en ze, in zijne betrekkingen met zijne Vlaamschsprekende landgenooten, steeds gebruikte.

Verwacht niet van mij, Mijne Heeren, dat ik U, te dezer gelegenheid, een volledig levensbericht van den wondervollen kunstenaar zal voordragen. Al waren mijne krachten daartoe ook berekend — iets waaraan niemand meer twijfelt dan ik — zou het bestek eener redevoering het niet dulden. Ik zal mij bepalen met uit 's mans leven aan te halen wat tot mijn oogmerk onontbeerlijk is.

---

(1) Eene verzameling van brieven van Rubens werd uitgegeven door wijlen EMILE GACHET, onder den titel : *Lettres inédites de Pierre-Paul Rubens, publiées d'après des autographes* (Bruxelles 1840, 8°). In deze verzameling heb ik geput.

Het stedelijk bestuur van Antwerpen heeft het prijzenswaardig besluit genomen de brieven van Rubens en andere stukken betrekkelijk den grooten meester te doen verzamelen en in druk te geven, onder den titel van : *Correspondance de Rubens et documents épistolaires concernant sa vie et ses œuvres.* Twee deelen dezer verzameling zijn verschenen : het eerste bezorgd door onzen diep betreurden vriend Charles Ruelens (1887), het tweede door M. Max Rooses (1898). Zij zijn van het hoogste belang voor de geschiedenis des grooten kunstenaars.

(2) Vast moeten andere Vlaamsche brieven van Rubens worden teruggevonden.

RUBENS was Vlaming in Kunst gelijk in Taal. Als schilder behoorde hij tot onze wereldberoemde Vlaamsche school, verheerlijkt door JAN VAN EYCK en door QUINTEN METSYS, twee andere uitmuntende meesters, die ook onze taal spraken en schreven. Ofschoon bekend met de vormen van Phidias en andere voorname Grieken uit den tijd van Pericles, zocht hij zijne modellen in zijn land. De beelden, die men in zijne samenstellingen aantreft, zijn Vlaamsche mannen, vrouwen en kinderen der 17e eeuw; ook de dieren, boomen en planten behooren tot Vlaanderen. Onze natuur wist hij onder een hem eigen oogpunt te beschouwen en er schoonheden in te ontdekken, die hij in zijne onvergelijkelijke kleurentaal wist weer te geven Alles in zijne gewrochten draagt een Vlaamsch karakter.

De groote kunstenaar ontsproot uit een burgergeslacht, dat in de archieven van Antwerpen met eer vermeld staat. Hij was zoon van meester Jan Rubens, advocaat en schepene van Antwerpen, en van Maria Pypelinckx. Vader Rubens, die in de Scheldestad als een van de hoofden der Calvinisten bekend stond, had, onder het beheer van Alva, raadzaam geoordeeld zich in Rijnland in veiligheid te stellen. Zijn zoon kwam ter wereld den 29 Juni 1577. Tot zijn tiende jaar woonde hij te Keulen, destijds de voorname verblijfplaats der Belgische vluchtelingen. Ofschoon in den vreemde gevestigd bleef ongetwijfeld het Nederduitsch de spraak, die aan den huiselijken haard weerklonk.

De ouders van RUBENS schreven deze op zeer voldoende wijze.

Na den dood van haren echtgenoot, in Maart 1587, keerde moeder Rubens met haar kroost naar Antwerpen terug. Eerst volgde de knaap de lessen van den schoolmeester Verdonck. Daarna plaatste zijne moeder hem in het College der Paters Jezuïeten, alwaar hij, op de schitterendste wijze, zijne humaniora voltrok. Een zijner levensbeschrijvers doet opmerken dat, vooraleer zijne studiën te eindigen, hij zich even keurig in het Latijn als in het Nederduitsch wist uit te drukken(1).

Een geringen tijd was hij page bij de prinses Margareta de Ligne, weduwe van den graaf Philip de Lalaing. Doch weldra openbaarde zich in hem eene levendige neiging tot het beoefenen der schilderkunst, in welke hij de eerste meester zijner eeuw zou worden. Beurtelings was hij leerling van TOBIE VERHACHT, ADAM VAN NOORT en OTTO VAN VEEN; op dat tijdstip den prins der Vlaamsche school. Zoo verbazend waren zijne vorderingen dat hij, in 1598, dus op zijn twintigste jaar, als « vrij meester » in het Antwerpsch St-Lucasgilde werd opgenomen. Tot dit beroemd genootschap behoorde de gekende Rederijkkamer de *Violieren*, die, als men weet, zich uitsluitelijk met het beoefenen der Vlaamsche letteren onledig hield. Op die

(1) J.-F.-M. MICHEL, *Histoire de la vie de P.-P. Rubens*, p. 19.

wijze kwam hij in betrekking met de Vlaamsche dichters uit die dagen en vond hij gelegenheid om zijne taalkennis te verhoogen.

Italië bleef nog steeds het groote land der kunst, door de Vlamingen druk bezocht. In 1600 trok de jonge Rubens ook derwaarts. Na te Venetië verbleven te zijn en er de werken van BELLINI, TIZIANO, GIORGIONE en VERONESE bestudeerd te hebben, werd hij hofschilder van Vincent de Gonzaga, hertog van Mantua, een groot liefhebber en begunstiger der schoone kunsten. Deze vorst liet hem toe de steden van Italië te bezoeken om er de gewrochten der vroegere meesters te studeeren.

Een zekeren tijd verbleef hij te Rome, alwaar hij weldra als een wonder der kunst aanzien werd. Aldaar schilderde hij voor het hoogaltaar der kerk van *Santa Maria Novella* een tafereel, dat grooten bijval had. Rubens bevond zich in de Eeuwige Stad, toen hij, in October 1608, de tijding ontving dat zijne moeder te Antwerpen gevaarlijk ziek was. In allerhaast keerde hij naar het vaderland terug; maar toen hij in de Scheldestad aankwam, was Maria Pypelinckx overleden. In de abdijkerk van Sint Michiel was zij begraven geworden. Zoo groot was de smart des kunstenaars dat hij zich in de abdij ging afzonderen om in de eenzaamheid zijne goede moeder te beweenen. Ook kon hij geen besluit nemen nopens hetgeen hem te doen stond: of in het land te blijven, of naar Italië terug te keeren, alwaar hij werk en roem in overvloed moest vinden. Gelukkiglijk wisten onze

vorsten, de aartshertogen Albert en Izabella, die in staat waren RUBENS' weergalooze gaven te waardeeren, hem voor het vaderland te behouden met hem tot hunnen hofschilder te benoemen.

Een andere nog sterkere band verbond hem voor eeuwig aan den geboortegrond : zijn huwelijk, in 1609, met Izabella Brant, dochter van Jan Brant, griffier der stad Antwerpen en van Clara de Moy. Zij was eene jonge vrouw van groote schoonheid, buitengewone geestesgaven, reine zeden en edele opvoeding. Jammerlijk ontviel zij aan haren echtgenoot den 15 Juli 1626, na hem twee zonen te hebben geschonken. Vier jaren daarna ging RUBENS een tweede huwelijk aan met Helena Fourment, dochter van Daniel Fourment en van Clara Stappaerts. De jonge vrouw telde zestien jaren en was de schoonste Antwerpsche juffer van den tijd. Herhaaldemaal vereeuwigde RUBENS haar op het doek.

In Antwerpen genoot RUBENS de algemeene achting. Zijne stadsgenooten waardeerden in hem niet enkel den weergaloozen kunstenaar, maar tevens een man van verbazende kunde en aangenamen omgang, gehecht aan den godsdienst, de zeden en de taal der vaderen. De markgraaf Spinola, die hem van nabij kende, was gewoon te zeggen dat hij zoo vele schitterende hoedanigheden in zich vereenigde, dat de schilderkunst de minste zijner gaven mocht geheeten worden. Naar zijne plans had hij eene nieuwe woning doen bouwen, die aan een paleis geleek. In dit huis, vervuld met kunstwerken van

allen aard, leefde en werkte de groote schilder, omringd van zijne bloedverwanten en zijne talrijke leerlingen. Ook ontving hij daar het bezoek der aartshertogen en andere prinsen en staatslieden van dien tijd, als den hertog van Buckingham, den hertog d'Olivarez, de markgraaf Spinola, en zijne vrienden den burgemeester Roccox en den griffier Gevaerts.

Ongelukkig verloor RUBENS zeer veel tijd voor de kunst met de hem opgedragen diplomatische bemoeiingen. Door de Infante Izabella als haren gezant verkozen tot het bewerken van den vrede tusschen Spanje en Frankrijk en tusschen Spanje en de Vereenigde Staten van Holland, verbleef hij beurtelings te Parijs, in den Haag, te Madrid en Londen(1). Tijdens deze reizen vielen hem de grootste onderscheidingen te beurt. Philip IV, koning van Spanje, benoemde hem, in 1629, secretaris van den geheimen raad, en schonk hem een gouden ring, versierd met brillanten; de hoogeschool van Cambridge verhief hem tot de waardigheid van *doctor in artibus* en door Karel I, koning van Engeland, werd hij, in 1630, te Westminster, ridder geslagen. Den degen, van welke de vorst zich bij deze plechtigheid bediende, had ik het genoegen meermaals ter hand te nemen. Thans behoort hij aan mijn veelgeachten stadgenoot, den

(1) GACHARD. *Histoire politique et diplomatique de Pierre-Paul Rubens.* Brux., 1877, in 8°.

heer Graaf Alexander van der Stegen de Schriek die, door zijne moeder, van Rubens afstamt.

Maar ik keer terug tot mijn onderwerp.

In het laatste der 16e eeuw, toen RUBENS ter schole ging, was het onderwijs der landtaal, uithoofde der langdurige onlusten, zeer verwaarloosd. JUSTUS LIPSIUS, die onze taal ook schreef en liefhad, zegde aan KILIAAN : « door deze oorlogen alsmede door het mengelmoes van vreemdelingen werd België, om zoo te zeggen, van België weggenomen. » (1)

In zijne hoedanigheid van gezant was Rubens genoodzaakt briefwisseling te houden in 't Latijn, Fransch, Spaansch en Italiaansch. Zijne bekendheid met deze talen is op te merken in de uitheemsche woorden, welke in zijne Vlaamsche brieven voorkomen. Doch, men weet dat de bastaardwoorden in den smaak vielen van menigen Vlaamschen schrijver uit die dagen. Het Vlaamsch van Rubens is wel het Vlaamsch van zijnen tijd. Ook zijne spelling is eenigszins onregelmatig. Daar hij gewoon was met spoed te werken, om aan zijne talrijke bestellingen te voldoen, ontbrak hem de tijd om zijne brieven in het opzicht van stijl te herzien. Hij is kort en bondig, maar klaar en duidelijk. Van den anderen kant kon hij niet voorzien dat zijne brieven eenmaal zouden gedrukt worden.

---

(1) « Bella ista et mixti externi Belgicam, ut sic dicam, e Belgicâ tollunt », JUSTUS LIPSIUS, *Epist. ad Belgas*, 40.

De Vlaamsche brieven van Rubens, hoe weinig dan ook in getal, hebben voor ons, zijne landgenooten, eene hooge waarde. Men vindt er den grooten man, in geest en hart, in weder. Zij laten als 't ware toe, bij hem in te gaan, hem te naderen, hem in zijn eigene taal, die de onze is, te hooren spreken. Bij het lezen dezer brieven waan ik den klank, de trilling der stem van den genialen kunstenaar te vernemen.

Destijds droeg de moederspraak, vooral in Brabant, de benaming van Nederduitsche Taal. Doch het volk, altijd genegen tot verkorten, liet het bijvoeglijk naamwoord achter en noemde haar kortweg het *Duitsch*, ook het *Dutsch* (1). Hierin volgde RUBENS het volk. In een zijner brieven zegt hij dat hij « in Duytsche Taele » schrijft.

De oudste ons bekende Vlaamsche brief van RUBENS is gedagteekend « wt Antwerpen » den 11 Mei 1611, twee jaren na zijne terugkomst in het Vaderland. Hij toont ons hoezeer de kunstenaar toen reeds befaamd was. De brief is gericht aan Jacob de Bie, plaatsnijder van den graaf Karel de Croy, te Brussel, die den meester had verzocht eenen

(1) Eenige voorbeelden genomen in boeken te Loven gedrukt : « ... overghestelt wten latyne ende fransoysche in *Duytsche...* » Druk van A.-M. Bergaigne, 1550 — « ... getranslateert wt den Latyne in *Duytsche...* » Zelfde drukker, 1552 — « ... Wt den latyne in onse *Nederduytsche Sprake* overgezet... » Druk van Jan Bogaerts, 1566, — « ... Overgezet wt die Italiaensche in onze *Nederlantsche Duytsche tale...* » Druk van Jan Maes, 1585 — « ... Overgheset in *Duytsche...* » Zelfde drukker, 1606.

jongeling als leerling te willen aanvaarden. De schilder deed hem in zijn antwoord opmerken dat het zijn « herte leet » deed, aan zijn verlangen niet te kunnen voldoen, uithoofde van het groot getal soortgelijke vragen die hem toekwamen (1).

In die dagen was België, ondanks het twaalfjarig bestand, als door een Chineeschen muur van Holland afgezonderd. RUBENS betreurde dezen toestand ten zeerste. Met het oog op de welvaart van zijn land liet hij, op diplomatisch gebied, niets onbeproefd om den vrede tusschen Spanje en Holland te zien tot stand komen. Het was te betreuren dat hij in zijne loffelijke pogingen niet mocht slagen. Den vrede tusschen de kronen van Spanje en Engeland was men hem verschuldigd.

Intusschen hadden onze Vlaamsche vluchtelingen in het broederland eene nationale letterkunde doen geboren worden, die weldra uitmuntende schrijvers telde, als CATS, HOOFT, HUYGENS, VONDEL, BREDERODE, HEEMSKERK, STALPAERT VAN DE WIELE, MARIA SCHURMAN, ANNA en MARIA ROEMERS, VISSCHER, enz.

RUBENS schijnt de ontwikkeling der jeudige nederlandsche letterkunde met belangstelling te hebben gevolgd. IZABELLA BRANT, zijne gade, had bloedverwanten in Holland. De meester had derhalve

---

(1) De oorspronkelijke brief berust in het Rijksarchief, te Brussel. Hij werd uitgegeven door ALEX. PINCHART, *Archives des Arts, Sciences et Lettres*, 2e deel, bl. 165.

familiebetrekkingen in Noord-Nederland. Vroeg was hij er dan ook in aanraking met letterkundigen en kunstenaars Zoo was hij, vóór 1620, er bevriend met de dichteres ANNA ROEMERS VISSCHER, een sieraad van den Nederlandschen zangberg, zuster van MARIA-TESSCHELSCHADE. VONDEL noemt die vrouw de Hollandsche SAPHO. DANIEL HEINS heet haar « de Minerva van Nederland en de tiende Muze ». Zij beoefende niet alleen de dichtkunst, maar tevens de teeken-, ets-, boetseer- en borduurkunsten. Met diamant graveerde zij op glas en in de schilderkunst wist zij insgelijks bijval te winnen.

RUBENS was de man om de zoo rijkbegaafde als bevallige vrouw te waardeeren. Hij beschouwde haar als een sieraad van Holland en gaf haar een blijk van vriendschap en bewondering door de vereerende opdracht der uitmuntende plaat, welke LUCAS VOSTERMAN, naar zijn schilderstuk de *Kuische Suzanna*, kwam te vervaardigen. Onder de plaat schreef hij de volgende toewijding :

« *Aen de uitverkoren Maegd* Anna Roemers Visscher, de *Sterre van het luisterlijk Holland, in vele kunsten ervaren, bijzonderlijk door de beoefening der poëzij ver boven haer geslacht beroemd, wordt dit zeldzaem voorbeeld van kuischeid door* PETRUS PAULUS RUBENS *met genoegen en als ten zeerste verdiend opgedragen.* » (1)

---

(1) *Lectissimae Virgini Annae* Roemer Visschers *illustrissimae Bataviae Syderi*, multurum *artium peritissimae poetices*

In deze opdracht prijst RUBENS vooral haar dichttalent : een bewijs dat hare Nederduitsche verzen hem bleven behagen.

ANNA VISSCHER vereerde den Vlaamschen meester met een Nederduitsch vers, dat tot opschrift draagt : « *Aen de vermaerde constryke* PETRUS-PAULUS RUBENS, *doe ic naer syn werck schilderde, anno 1620.* » (1)

In dit stuk verzoekt de begaafde vrouw dat RUBENS haar leere de witte kleur te wrijven. Zij zegt hem :

Maer mijn vrint, die mij sijt gunstich,
En niet min beleeft als kunstich,
Soo U niet te seer mishaecht
t' Stout versoecken van een maeght,
Bid ic, mij te willen schrijven
Waer mee gij U wit laet wrijven,
Dat soo geel niet en besterft,
Noch de tijt soo niet bederft.

Hier door zult gij mij verbinden
Dat ic U en U beminde
Huijsvrouw, die door deesen moet
Oock sijn hertelijck gegroet,
Weesen sal met hert en sinne.
Anne Roemers, U vriendinne.

---

vero studio, super sexum celebri, rarum hoc Pudicitiae exemplar Petrus-Paulus Rubens. L. M. D. D.

Lager leest men : *P.-P. Rubens, prinxit, Cum privilegiis Regis Christianissimi, Principum Belgarum et Ordinum Bataviae.* — Lucas Vosterman, *sculp. et excud...* a° 1620.

(1) ANNA ROEMERS VISSCHER, *Geđichten uitgegeven* door NICOLAAS BEETS. Utrecht, 1881, in 8°.

RUBENS had in Antwerpen een verkleefden vriend in den Latijnschen schrijver en dichter GASPAR GEVAERTS, griffier der stad. Toen de groote schilder, in 1628, zich aan het hof van Philip IV, te Madrid bevond, ontving hij van GEVAERTS eenen brief in het Latijn. Van een man zoo goed beslagen als RUBENS mocht de griffier op een Latijnsch antwoord rekenen. Doch in plaats van zijnen vriend in de taal van Cicero te antwoorden, deed hij het in het Vlaamsch, en verklaarde waarom.

« Myn antwoorde in duytsche taele, zegt hij, zal ghenoech doen blyken dat ick niet meritere de eer, die UE. my aendoet met syne Latynsche brieven. Myn exercitien ende *Studia bonarum artium* syn soo verre verloopen dat ick soude moeten (*letterlijk*) *veniam præfari solœcismum liceat fecisse.*» Hij wil zeggen dat hij zijnen vriend de toelating zou moeten vragen om solecismen te maken. Het was eene goede les aan eenen Vlaming die, enkel uit ijdelheid, dat is om met zijne geleerdheid te pronken, zijne brieven aan een anderen Vlaming gericht, in eene doode taal schreef. RUBENS was een beleefd en vriendelijk man; om zijnen vriend niet te veel te krenken en hem van den anderen kant te toonen dat hij zijne humaniora niet gansch vergeten had, doormengde hij zijn antwoord met Latijnsche aanmerkingen van verschillenden aard. Hij zegt ook: « Ik ben deze voorleden daeghen seer sieck gheweest van flessijn en cortsen.... van de publicque saecken en can ik niet sekers off

goets affirmeren ; ik en sien er noch geen gat duer. » Nog zegt hij :

« Dezen brief is seer gheclat ende *negligentius quam ad te* gheschreven ; maar UE. moet my excuseren met myn sieckte. »

De meester eindigt zijnen brief met de volgende woorden :

« Ick wensche UE., *in goet duyts*, een goet, salich nieuwe jaer, t' samen met myn jouffrouw UE. huysvrouwe ende familie. »

Deze brief is gedagteekend « wt Madrid », den 29 December 1628 (1).

Het volgende jaar bevond RUBENS zich te Londen aan het hof van Karel I. Tijdens zijn verblijf aldaar schreef hij twee brieven aan zijnen vriend GEVAERTS, den 15 September 1629 en den 25 November daarna. Beide zijn in het Vlaamsch opgesteld (2).

RUBENS had te Londen eenen vriend in den Vlaamschen schilder JORIS GELDORP. Deze kunstenaar stond in betrekking met een Duitschen liefhebber, met name Jabach, die het verlangen had een altaartafereel, door RUBENS vervaardigd, aan de Sint-Pieterskerk van Keulen te schenken ; het onderwerp moest genomen worden uit het leven van den Prins der Apostelen. Te dezer gelegen-

(1) EMILE GACHET, aangehaald werk, bl. 221.
(2) Zelfde werk, bl. 238, 243.

heid schreef de schilder aan GELDORP twee brieven in het Vlaamsch, die bewaard gebleven en van het hoogste belang zijn voor de geschiedenis des kunstenaars. In het eerste epistel, gedagteekend uit Antwerpen den 25 Juli 1637, zegt RUBENS onder anderen :

.... Het suject soude men beste kiesen aghtervolgende de groote van het doekstuck, want sommige argumenten voegen haer beter in groote spatie, en andere in middelbare ofte cleyn proportie; togh als ick moeste kiesen ofte wenschen voor myn plesier eenigh suject, St. Peeter aengaende, het soude wezen syne cruysinghe met de voeten omhoogh, welck seer uyterlyck en bequaem is aen iedt extraordinair. Toch naer myn vermogen af te maecken met de myn, ick reservere den keus aen de beliefte van die het sal bekostighen, en tot ter tydt toe dat wy de maete van het stuck sullen gesien hebben. Ick ben zeer geaffectioneerdt voor de stadt Ceulen, omdat ick aldaer ben opgevoedt tot het thienste jaer myns levens, en hebbe dickwils getraght, naer soo langen tydt, de zelve nogh eens te besightigen, dogh vreese dat die peryckelen en myne occupatiën, deze en meer andere lusten sullen beletten, waermede ick my gebiede uyt gantsche hart in uwe goede gunsten . . . »(1)

De tweede brief is van 2 April 1638. Hij is van den volgenden inhoud :

---

(1) GACHET, bl. 276.

« Hebbende verstaen door Myn Heer Lemens dat UE. wel soude willen weten in wat staet het werck is, dat ick door uwe orde voor eenen uwen vriendt, tot Ceulen, ondernomen hebbe, soo en hebbe ick niet willen laeten UE. te adviseren, hoe dat het alreede geavanseerdt is, met hope dat het sal reusseren een van de beste stucken, die tot nogh toe uyt myn handt gegaen syn, dat magh UE. aen den vriend vryelyck adverteeren. Togh, om voort op te maecken, soude ick niet gheerne gepresseerdt syn, maer bidde 't selve te willen laeten tot mynder dispositie ende commoditydt om met lust uyt te voeren, want al ist dat ick overlaeden ben van andere werken, soo aenlockt my het suject van dit stuck voor alle de gheene, die ick onder handen hebbe. Ick en hebbe aen uwen vriendt tot Ceulen niet gheschreven om dat ick daer gheene kennisse aen hebben, en my dunckt dat het beter voeght door uwen middel te passeren; waermede my hertelyk gebiedende in uwe goede gunste, blyve altyd enz. » (1)

Dit altaarstuk, hetwelk nog heden de Sint-Peeterskerk van Keulen versiert, wordt aanzien als een der glansrijkste gewrochten van den Vlaamschen meester.

De beroemde beeldhouwer LUCAS FAYD'HERBE, uit Mechelen, had gedurende drie jaren, als leer-

(1) GACHET, bl. 279.

ling ten huize van RUBENS gewoond en de vriendschap van den grooten schilder weten te verdienen. Den 1en Mei 1640 trad de jeugdige kunstenaar in den echt met eene deugdzame juffer Maria Sneyers, Te dezer gelegenheid schreef RUBENS hem een Vlaamschen brief van gelukwensch, die toont dat hij een man was van een opgeruimd en open karakter, tot den vroolijken lach niet ongenegen. Hij zegt, onder anderen : « .... Ick ende myn huysvrouwe (Helena Fourment), met beyde myne sonen, wenschen Ul. ende Ul. alderliefste, alle geluck ende volkomen langdurig contentement in den houwelycken staet, uyt ganscher harten... Ul. overcomste sal ons altydt seer aengenaem wesen. Ick meyne dat myne huysvrouwe sal binnen luttel daeghen tot Mechelen comen, om naer Steen te gaen, ende dan sal sy het geluck hebben van Ul. mondelinghx geluck te wenschen. Daer en tusschen sal Ul. believen myne hartelycke groetenissen te doen aen Mynheer Ul. Schoonvader ende Juffrouw Ul. Schoon-moeder, die ick hope daegelyckx sullen meer en meer vreught hebben in dese alliancie, door Ul. goet comportement; 't selve wensche ick aen Mynheer en Jouffrouw Ul. Vader ende moeder, die in haer vuyst moet lachen, omdat de reyse van Italien verstoort is, ende dat, in plaetse van haeren lieven soon te missen, noch een dochter daer toe gheconquereest heeft, die haer haest grootmoeder maeken sal, met Godts hulpe.... » (1)

(1) GACHET, bl. 283.

RUBENS had zich niet vergist : Maria Sneyers schonk haren echtgenoot zeven zonen en evenvele dochters!

De aangehaalde brief draagt het dagmerk van 9 Mei 1640. Een en twintig dagen daarna, den 30 Mei, werd RUBENS door eenen aanval van jicht uit het getal der levenden weggenomen.

Niet alleen het Vaderland, maar gansch Europa betreurde in dit verlies den grootsten schilder der eeuw.

Geen vak zijner kunst had hij verwaarloosd; in alle had hij uitgemunt De schepper der goddelijk schoone Kruisafneming, die sedert 260 jaren, als in een kunstbedevaart, de ingewijden uit alle beschaafde landen naar de cathedrale van Antwerpen doet stroomen, was ook de schilder van de Vlaamsche Kermis in den Louvre.

RUBENS was stoffelijk verdwenen; doch hij leefde voort in zijne talrijke gewrochten. Daarin had hij, voor tijdgenoot en nazaat, al de schatten van zijn genie medegedeeld. Niet enkel voor ons, Belgen, maar voor geheel het menschdom zullen zij eene bron blijven van leering, troost en genoegen, zoolang er éene brok zal van bestaan.

In mijne rede heb ik getracht, Mijne heeren, RUBENS, den vaderlander, naast RUBENS, den kunstenaar, voor te stellen. Mij was het voorgekomen dat in eenen tijd, waarop talrijke zoogeheeten wereldburgers geene pogingen onaangewend laten om

het nationaal gevoel te verdooven, het niet ongepast kon wezen opnieuw te herinneren dat juist de grootste man uit ons voorleden een aanklever onzer taal en letterkunde was, en dat hij, zoo hij heden leefde, met ons, Vlamingen, zou vaststaan in den kamp tegen verbastering en vernieling. RUBENS moet ons tot voorbeeld strekken; ons moet het aanmoedigend zijn met dezen grooten geest ons in gemeenschap te gevoelen. Gelijk hij, moeten wij aan onze taal verkleefd zijn en ze met voorliefde beoefenen. Door haar behooren wij tot een oud en roemrijk voorgeslacht, dat reeds in de 13e eeuw eene rijke letterkunde bezat; door haar, en alleen door haar, bezitten wij het kenmerk van een eigen bestaan, van een eigen Vaderland. (*Toejuichingen.*)

De heer onderbestuurder verleent nu het woord aan den heer Segers, die lezing doet van het volgende opstel :

VONDEL ALS OPVOEDKUNDIGE,

door GUSTAAF SEGERS.

Joost van den Vondel is een onzer grootste leerende dichters; in veler oogen de grootste van allen. Zijn didactische zin verheft zich tot lyrischen gloed, doch schaadt niet zelden aan zijne dramatische kracht.

Het aantal leerende werken, door hem geschreven, is zeer groot, en tusschen deze bevinden er zich, welke tot de verhevenste meesterstukken onzer taal behooren. Zijne lierzangen *Altaergeheimenissen*, *Bespiegelingen van Godt en Godtsdienst*, *De Heerlijckheit der Kercke*, *Inwijdinge van het Stadthuis te Amsterdam* hebben, in hun geheel, eene leerende strekking, en wemelen van zedelessen en leerredenen van den meest verschillenden aard, niet zelden in den vorm van zinnebeelden, op de heerlijkste wijze voorgesteld. Elkeen aldus kent zijne prachtige allegorie « *Het Graen* », waarin de vernedering en het lijden zoo schoon worden gehuldigd.

« 't Gezaeide graen lijt onder d'aerde last,
En boven d'aerde, en worstelt, daer het wast,
Met regen, zon en vorst en schrale vlagen :
't Wort dickwils van een hagelbuy geslagen;
Terwyl het bloeit, of in zijn airen schiet
En zwelt : het lijt van mist en lucht verdriet :
En schoon de zein het maeide op 't velt ter neder,
Noch worstelt het met wisseling van weder
En winden, eer het op den dorschvloer raeckt :
Daer gaet het op een beucken, dat het kraeckt;
De vlegel spaert dan halm, noch kaf, noch koren :
De korenair wort tot verdriet geboren.
Vier tijden gaen in arbeit van dees vrucht :
De herfst ontfanght het zaet; de winterlucht
De teere spruit; de lent de groene stelen :
De zomerzon begint den halm te gelen,
En kroont de vrucht, die 't leven onderhout,
Om 't blonde hooft, met eene kroon van gout,
Met strael op strael; noch moetze in 't einde lijden,
Dat 's maeyers vuist haer koom' met zeissens snijden;
Dat d'ackerman haer binde en slepe en torss';

De vlegel haer op 's huismans dorschvloer dorsch';
De wan haer wann'; de molensteen haer breke;
De voet haer knede, en 's ovens gloet haer steke
Op 't hooft, en sluit' de kruim in eene korst.
Zoo decktze op 't lest de tafel van den Vorst,
En spijst en voedt de Koningklijcke monden:
Zy stont op 't velt; nu wortze op 't hof gevonden:
Flus deckte haer de schuur en grove zack;
Nu deckt haer 't hofgewelf en gouden dack.
O edele air! laat treffen, wat kan treffen;
Ghy neight uw hooft, om 't hooft omhoogh te heffen:
Laet hagelen, laet maeien, dorschen, slaen;
Ghy valt, om eens op 's konings disch te staen:
't Vernederen schynt vruchteloos en deerlijck;
Doch geeft in 't eindt meer luisters aen het heerlijck. »

In *Bespiegelingen van Godt en Godtsdienst* komt meer dan eene bladzijde voor, waarin de natuur op de meest gepaste wijze te baat wordt genomen, om den mensch menigen nuttigen wenk te geven.

De braeve dadeltack,
By Duitschen palm genoemt, bezwijckt niet onder 't pack,
Maer heft het hooft omhoogh, en leert in tegenspoeden
Volharden, en getroost de scha met baet vergoeden.
De kuischeit wederstreeft, gelijck de lauwerier,
De vlamme, en slaet geluit in 't heilloos minnevier.
De wijngaert, om den olm gevlochten met zijn armen,
Leert man en vrou uit liefde elckandre trou beschermen.
De zwangre korenaer, die, zegenrijckst van zaet,
En allervolst, haer hooft ter aerde hangen laet,
Leert ootmoedt aen den rijcke, en adel, en geleerde.
De zonnebloem, die noit zich van de zonne keerde,
Vermaent ons 't oogh te slaen naer aller lichten bron,
En 't aengezicht van Godt te kennen in de zon.
De boomen leeren Godt te zoecken in den wortel.
De kuische weduwe volge in eenzaemheit de tortel,

Op haeren dorren tack. Arachne leert al stil
De huisvrou haere hant te slaen aen wol en spil,
De zijworm desgelijcks. De stomme en stille kraenen,
Met kaien in den beck, tot zwijgen ons vermaenen,
En waecken op de wacht. De zwaluw, d'ojevaêr,
Elck roept : een ieder neem' saisoen en tijden waer.
De wackre veltmier leert bij tijts den nootdruft spaeren :
En d'arbeitzaeme bie leert winnen, en vergaeren,
Oock onderdaenigheit aen 's konings majesteit;
De fiere leeu gena, de hont getrouwicheit,
De slang voorzichtigheit. De schiltpadt leert de vrouwen
Als huisvrou, onder 't dack, haer huis en tempel trouwen :
En d'arent, die zijn nest leert vliegen in de lucht
Den oudren wijst het spoor van strenge kindertucht.

Wat Vondels tooneelpoëzie betreft, geloof ik niet, dat men een enkel treurspel kunne aanwijzen, waarin zijne zucht om de eene of de andere deugd aan te prediken, om tegen de eene of andere ondeugd te waarschuwen, niet duidelijk doorstraalt. Haast geen voorbericht schreef hij, of hij stelde dit in het licht. Het was « om den kunstijver te ontsteken, den geest te stichten en te verkwikken, dat hij «. *Lucifer* » vervaardigde. » « Tot schrik en spiegel van de Staatzucht en den Nijd » voerde hij den weerspannigen engel op. Volgens onzen dichter dient het tooneel om al leerende te vermaken :

Tooneelspel quam in 't licht tot leerzaem tijdverdrijf.
Het wijckt geen ander spel noch koningklijcke vonden.
Het bootst de wereld na, het kittelt ziel en lijf,
En prickeltze tot vreughd, of slaet ons zoete wonden.
Het toont in kleen begrip al 's menschen ijdelheid,
Daer Demokrijt om lacht, daer Heraklijt om schreit.

De tooneeldichter zij de onderwijzer, de zedeleeraar zijns volks :

> De schouburgh plant en stampt de zeden in de jeught,
> Ontmomt de weerelt, leert welspreeckentheit, en deught,
> En wijsheit; ingebeelt door rol en personnaedje,
> Gelaerst, of licht geschoeit, gevoert op haer stellaedje. (1)

Vondel is van meening, dat goede tooneelstukken niet zelden uitslagen opleveren, waar anders alle middelen falen. « Heilige en eerlijcke voorbeelden dienen ten spiegel, om deught en Godtvruchtigheit t' omhelzen; gebreken en d'elenden, daer aen gehecht, te schuwen. Het wit en ooghmerck der wettige Treurspelen is de menschen te vermorwen door schrick, en meedoogen. Scholieren en opluickende jonckheit worden door spelen, in talen, welsprekentheit, wijsheit, tucht en goede zeden en manieren geoefent : en dit zet, in de teere gemoeden en zinnen, een ploy van voeghelyckheit en geschicktheit, die hun tot in den ouderdom toe bijblijven en aanhangen; ja, het gebeurt bijwijlen, dat overvlieghende vernuften, bij geene gemeene middelen te buigen, noch te verzetten, door spitsvondigheden en hoogdravenden tooneelstijl geraeckt, en, buiten haer eigen vermoeden, getrocken worden; gelijck een edele luitsnaer geluit geeft, en antwoort, zoo dra heure weêrgade, van dezelve natuure en

(1) Opschrift in den schouwburg.

aert, en op eenen gelijcken toon, en andere luit gespannen, getockelt wort van een geestige hant, die, al speelende, den tuimelgeest uit eenen bezeten en verstockten Saul drijven kan. » (1)

Ook als fabeldichter huldigt Vondel een bij uitstek leerend vak.

Onder den titel « *Vorstelijcke Warande der Dieren* » gaf hij in 1617 een werk uit, waarin « de zedenrycke philosophie, poëtisch, morael, en historiael, vermakelijck en treffelijck wort voorghestelt. »

Het waren bijschriften, tot de koperplaten van Marcus Gerards. Het schijnt, dat onze dichter den tekst ontleend heeft aan eene verzameling Fransche bijschriften, bij dezelfde prenten; doch, hij volgde deze slechts van verre na, gelijk dit van Vondel, zelfs bij den aanvang zijner loopbaan, te verwachten was.

De « *Inleydinge* » eindigt met een paar regels, wier zin wij nog menigmaal in de werken zullen aantreffen, waarin dan de jeugd zoovele guldens lessen worden voorgehouden :

> Wie dan leergierigh is, die voeg zich hier bij mij,
> En laet geen leerenstijt onachtsaem gaen voorbij.

Als poëzie staan deze fabels stellig beneden

(1) Berecht aen alle Kunstgenooten en Begunstigers der Tooneelspelen.

het meeste wat de dichter later leverde. Zijn talent was nog niet gerijpt, en de rederijkerstoon hield hem nog gevangen. Nochtans toont Joost ons reeds, op menige plaats, wat hij eenmaal voor onze letterkunde wezen zou, terwijl zijn zucht om te onderwijzen zich door geheel het werk openbaart.

Bij enkele zedelessen sta ik een oogenblik stil :

De ouders zullen niet te weekhartig jegens hunne kinderen zijn :

Ghy ouders, die u vrucht met zotte liefde aenkleeft,
Neemt hier een spiegel aen, en ziet wat loon 't u geeft;
Als ghy u kind opqueckt, wilt, dertel, onghebonden,
Groeyt in zyn ydelheyd, en lacht in zijne zonden. (1)

De wellust wordt altijd geboet :

Wie 't eynde gade slaet van goeden en van quaden,
De korte wellust zal verfoeyen en versmaden.
De wellust is wel zoet in d'uyterlijcke schijn,
Maer kan van druck en rouw niet afgheschcijden zijn. (2)

Onderneem niets boven uwe macht :

Wie boven zijne macht zich yets derf onderwinden,
Zich eyndelijcken zal geheel bedrogen vinden.
Wie grooter pack oploed, als hij verdragen mocht,
Stack menighmael in 't zand de beenen in de locht. (3)

Wie naar wijzen raad luistert, bevindt er zich goed bij :

---

(1) *De Aep met haer Jongen.*
(2) *De Os en de ghemeste Koe.*
(3) *De Rave en 't Schaep.*

Wie op de wetten acht, die billijck zijn en goed,
Zich vranck en veyligh voor veel onghevals behoed.
Wie 't oor der oudren tucht leert vlijtigh nae vermoghen,
Niet licht van ymand werd verleyd, noch oock bedrogen. (1)

Vergelijk uwen staat niet met hen, die meerder, maar met hen, die minder zijn dan gij, en gij zult u tevreden achten. Dezen raad, acht ik, in onze dagen vooral, van het grootste gewicht.

Ghy murmureerders wend u aenschijn hier en ginder,
Ziet naer de meerdre niet, maer nae haer, die veel minder
En lager zijn als ghij; ick wedde voor gewis
Ghy vonnist, dat u staet, hoe kleyn, gheluckig is. (2)

De didactische geest, die haast een blijvend kenmerk van gansch onze letterkunde is, onderscheidt aldus Joost van den Vondel in hooge mate. Hij wil, dat de dichter zich onverpoosd op de studie toelegge. Geen dag zal hij laten voorbijgaan, zonder zich in allerlei nuttige kundigheden te bekwamen:

Een leergierige lette wel op de lessen en regels der kunste, gevonden uit het oordeel der treflijckste Dichteren. Hij bevlijtige zich om dagelijks toe te nemen in kennisse van verscheide wetenschappen, om, is het niet van alles volmaektelijck, dat zwaer, ja onmogelijck valt, ten minsten ter loops van vele dingen kennis te hebben, om zijn werk naer den eisch uit te voeren. Zoo treckt en vergadert de honigby haer voetsel uit alle beemden en bloemen. (3).

---

(1) *De Wolf en 't Geytken.*
(2) *'t Jonghe Peerd en den Ezel.*
(3) *Aenleydinge ter Nederduitsche Dichtkunste.*

Wij kunnen ons dan ook moeilijk een denkbeeld van Vondels eigen studieijver vormen. Over het eerste onderwijs, dat hij genoten heeft, is niets met zekerheid bekend. Zonder twijfel was het gebrekkig boven alle voorstelling. De man moet dan ook voor geene moeite teruggeschrikt hebben, om den schat van kundigheden te verwerven, waarover hij beschikte, en die ons meer en meer verbaast, naarmate wij hem beter leeren kennen. De schoone spreuk : « Wanneer men heet volleerd, is d'eerste les begost, » was dan ook in zijnen mond geen ijdel woord. Vondel was, gelijk weinigen, een vriend der studie. Hij beseft er het hooge belang van. Hij geeft daarover aan de jeugd menigen gulden raad. Ook de eigenlijke volksopvoeding lag hem na aan het hart. Over onderwijs en opvoeding had hij eigenaardige, oorspronkelijke begrippen. Hij koestert over deze aangelegenheden eene zienswijze, die, in werken van den meest verscheiden aard, zich zelve steeds gelijk blijft, en zich door eene merkwaardige eenheid onderscheidt. Dit is een karaktertrek van Vondels genialiteit, die Shakespeare, Schiller en vooral Goethe onderscheidt. Ook hunne werken bevatten een aantal plaatsen, die als paedagogische aphorismen in de Duitsche leerboeken over opvoeding en onderwijs voorkomen. Vondel is, in dit opzicht, even merkwaardig als zijne Engelsche en Duitsche evenknieën.

Van het hooge belang, hetwelk de groote dichter in het onderwijs der jeugd stelde, gaf hij ons

in 1632 een treffend bewijs. Den 8 Januari van dit jaar werd de zoogenaamde « *Doorluchtige School* » te Amsterdam plechtig ingehuldigd. Het was een gesticht voor hooger onderwijs. Gerardus Joannes Vossius werd tot den leeraarstoel van Geschiedenis beroepen, Kasper Barlaüs zou er de Wijsbegeerte en de Welsprekendheid onderwijzen. De school was niet zonder moeilijkheid tot stand gekomen. Vooral had Leiden, beducht voor hare Academie, er zich tegen verzet. De schepen, Herman van der Pol, hoewel reeds hoog in jaren geklommen, had er zich met jeugdigen ijver op toegelegd om de overheid het nuttige van dit onderwijsgesticht te doen inzien. Vondel dichtte, te dezer gelegenheid, onder den titel : « *Inwijing der Doorluchtige Schoole t' Amsterdam* », een huldezang, even keurig van vorm als aangrijpend van lyrischen gloed en gepastheid van vorm. Met een gezag, en tevens met eenen eerbied, die ons waarlijk treffen, richt de dichter zich tot den grijzen magistraat :

Oprechte Pol, de hemel heeft gespaert
Uw rimpligh voorhoofd, en besneeuden baert,
En stacitabberd, die stads Recht bewaert,
O n noch te tuygen
Met u in 't ander leven, vry van leet,
Hoe ghy de bloem der jeughd te min besteed.

Met blijde geestdrift prijst de dichter den magistraat om zijne edele bemoeiingen. Op de bevalligste wijze doet hij verstaan, dat dit schoolfeest den bedaagden overheidspersoon met jeugdigen gloed

bezielt, hem zelven gelukkig maakt, en de stad in de hoogste mate tot eer strekt :

O vrome vader, glorie van mijn luyt,
Uw stemme steef dit loflijck Raedsbesluyt,
Nu veeghtge noch van vreughd een kreucksken wt,
En word herboren,
Gelyck somtijds de guure winter plagh
t' Ontluycken met een somersonnelach,
En 't hart t'ontdoyen op een soeten dagh,
Als 't was bevroren.
Mijn swaneschacht, mijn treckebecksken drinckt
Sich dronken in onsterfelijcken inckt :
Ons wapenkroon veel heerelyker blinckt
Op d'eer der feesten.
De Wijsheid setmen op den hoogsten trap,
Beschoncken met den glans der burgerschap,
En toegejuycht met vrolijck handgeklap
Van braeve geesten.

De dichter spreekt vervolgens over de verschillende wetenschappen, welke in de school zullen onderwezen worden, als daar zijn : de zedenleer, de wijsbegeerte, de rechtsgeleerdheid, de geneeskunde, de geschiedenis Het verwondere ons niet, dat Vondel de dichtkunst boven alles verheft. Met eene gevatheid, die ons zoo dikwijls in zijne werken treft, doet hij o. a uitschijnen, dat de school zich aan den Fluweelen Burgwal bevindt, waarop ontelbare zwanen zwemmen, welke van ouds aan de poezie waren gewijd. Het slot is bij uitstek merkwaardig. Vondel is opgetogen van geestdrift, daar hij het onderwijs ziet bloeien, na al de gruwelen, welke de groote omwenteling hebben gekenmerkt.

De Poesy, het Goddelyckst van al,
Spant keel en snaer op sluysen watervval,
En trippelt op fluweelen burreghwal,
Die krielt van swaenen.
O goude lettereeuw! op wijze lent!
O lucht vol geurs, na 's onweers dreygement!

Een karaktertrek, alle wezenlijke opvoed- en onderwijskundigen eigen, is Vondels rechtzinnige liefde tot het kind, tot de jongelingschap. Dit gevoel spreekt uit de talrijke roerende klaagliederen, welke hij aan het afsterven zijner geliefde wezens wijdde. Elkeen kent zijne « *Uitvaert van mijn Dochterken* en *Kinderlijck*, waarin de kindertoon zoo juist is getroffen. Ook de *Bede voor het Walenweeshuis* verraadt de warmste genegenheid des dichters voor de arme kleinen. Daarnevens heeft men zijne heerlijke zangen aan Cornelia Vossius, die, op negentienjarigen ouderdom, met haren verloofde in het ijs omkwam, en zijne ontelbare bruiloftsliedjes, waarin de argelooze, spelende geest van Vondel zoo schoon doorstraalt. Want het verdient opmerking, dat de dichter, die zijn levenlang de ingewikkeldste vraagpunten der geschiedenis had bestudeerd, en in de poezij het toppunt der verhevenheid had bereikt, ook jolig en bevallig was zonder weerga. Hij is waarlijk guitig, wanneer hij de jeugd aanzet zich goed te vermaken, daar deze gulden tijd zoo spoedig voorbij is, en de ouderdom ongemerkt is genaderd.

Men weze echter spaarzaam met den tijd; dit is een raad, dien Vondel de jongelieden wel op het hart drukt, en inderdaad nooit uit het oog

verloren mag worden door hem, die waarlijk vorderingen in de studie wil doen. Hier spreekt Vondel uit het diepste zijns harten. Hij, die alles zelf had moeten leeren, en zijn zuiverste geluk in de beoefening der wetenschap vond, kende, beter dan iemand, de waarde van den tijd. Ook had hij, door de onophoudelijke beoefening der geschiedenis, door het opmerkzaam gadeslaan der menschelijke zaken, gedurende een langen levensloop, zich kunnen overtuigen, dat de tijd alles op zijne ware plaats stelt, en vaak eene oplossing brengt, waar alle oplossing onmogelijk schijnt :

Aldus zegt hij :

't Is de tijd, die vast
Het meest te zeggen heeft in menschelycke zaken (1).

In een ander gedicht :

De tijd ontdeckt somtijds veel onbekende zaecken (2).

In dezelfde werk :

De tijd zal leeren, 't geen nu duister valt, om raemen,

Virgilius zingt hij na :

Dickwijls keert de tijd, ten langen leste,
Door zijn verandering de zaecken noch ten beste.

Dat men de gelegenheid niet late voorbijgaan,

---

(1) *Elektra.*
(2) *Sofompaneas.*

Vondels raad is zijn wel waard onthouden te worden.

Al wat men op zijn tijt niet pluckt, dat gaet men quijt (1).
't Is kunst den tijt en maet te treffen, fix en net (2).

Het hooge belang dezer waarheid springt elkeen in het oog, die met het onderwijs der jeugd is belast.

Op de waarde van den tijd drukt Vondel in menige kernige dichtregels, die als ernstige waarschuwingen voor alle studenten mogen betracht worden.

Men kent des tijds waerdy, wanneer hij ons ontglijd.

Heerlijk klinkt het :

O menschen, kost ge wicken
En weegen uw getij,
Dat nimmer weer zal keeren,
Gij zoudt den tijdt waerdeeren (3).

In eene studiezaal waren de volgende verzen op hunne plaats :

Laet het kostelyckst van al u niet roeckeloos ontslippen,
Dat 's de tijt, die snel gaet glippen,
Zonder dat hij keeren zal.
Och, hoe dun is het getal,
Dat zijn uuren meet by stippen,
Eer de dood den draed komt knippen,
Van hun leven, onverwacht,
Meest verloren, minst geacht!

---

(1) *Joseph in Egypte.*
(2) *Batavische Gebroeders.*
(3) *Faeton.*

De boog mag echter niet altijd gegpannen staan.

Het spel heeft, oock zijn tijd, wanneer 't de tijl gehengt.

Men weet welk groot belang de paedagogische schrijvers aan het spel der kinderen hechten. Niet alleen aanzien zij dit als noodzakelijk om den geest te verkwikken, en hem tot nieuwe inspanning te bekwamen. Vele spelen zijn tevens eene voortreffelijke lichaamsoefening, en hoogst gunstig voor de gezondheid. Daarbij trekt het spel de kinderen van het kwaad af. Het geeft den onderwijzer de gelegenheid, beter dan in de klas, het karakter zijner leerlingen te bestudeeren, en ontwikkelt dezer maatschappelijke deugden. Immers, het spel is de wereld, gelijk de kinderen zich die voorstellen. Daar wordt eerlijkheid, openhartigheid en goede trouw geëischt, terwijl bedrog, geveinsdheid en verklikking onmeedoogend aan de kaak worden gesteld. In het spel zijn allen gelijk. Aan behendigheid, beleid en wakkerheid wordt de palm toegekend ; het is aldus eene voortreffelijke voorschool van het leven. Ook lezen wij, dat in vroeger tijden, de kinderen meer op de straat speelden, dat het er woelig toeging, en dat de verschillende klassen der samenleving er meer met elkander vermengd waren, dan in onzen tijd het geval is. Niemand zal het ontgaan, dat dit voor de kinderen der voornamen, niet min voordeelig was als voor die der geringen. De eersten werden er op voortreffelijke wijze toe voorbereid, om vaak in

woelige tijden, zoowel bij volksoploopen als in onstuimige vergaderingen, hunne medeburgers te leiden, met wie zij als knapen hadden gespeeld. Van den anderen kant deed de verzorgde opvoeding der voornamen zich allergunstigst op de minderen gevoelen.

Vondel geeft ons een allerverrukkelijkst beeld van het kinderspel. Hij vertoont ons beurtelings het kleine meisje, dat zeeltje springt en liedjes neuriet. Het volgt de vroolijke schaar, dat den hoepel voór zich heen drijft; het speelt met de pop, waardoor het zich tot de ernstige moederplichten voorbereidt. Te dezer gelegenheid drukt Vondel eene waarheid uit, welker diepte ons treft. Het spel is eene *kinderlijcke wet*. Het gedichtje is overigens ongemeen verrukkelijk :

Zij (de dood) zagh er een, dat wuft en onbestuurt,
De vreught was van de buurt,
En vlugh te voet in 't slinghertouwtje sprong;
Of zoet Piane zong,
En huppelde in het reitje
Om 't lieve lodderaitje;
Of dreef, gevolght van eenen wackren troep,
Den rinckelenden hoep
De straeten door; of schaterde op een schop;
Of speelde met de pop,
Het voorspel van de dagen,
Die d'eerste vreught verjaeghen;
Of onderhiel, met bickel en boncket,
De kinderlijcke wet,
En rolde, en greep, op 't springhende elpenbeen,
De steentjes van den steen :
En had dat zoete leven
Om geld noch goet gegeven.

Naar Vondels opvatting zijn de kinderen gewoonlijk het evenbeeld hunner moeder, zoowel wat hun uiterlijk als hun karakter betreft. Hij ontwikkelt dit gedacht in een overheerlijk gedicht : *Aen den Heer Constantijn Huygens op het overlijden van zijn gemalin Mevrouw Suzanne van Baerle.* De rechtzinnigste deelneming in het ongeluk, dat den secretaris van den prins van Oranje had getroffen, en tevens de roerendste kinderzin stralen in deze prachtige opdracht door :

Uw schoone bloem is in haer bol
Gekropen, om weêr op te staen,
Daer haer geen haghelsteenen slaen,
Noch al te heete straelen roosten.
Ghij kunt u met d' afzetsels troosten :
d'Afzetsels, daer haer ziel in leeft,
Haer geest en zedigheit in zweeft.
De mensch, die naer het oogh vergaet,
Herleeft onsterflijck in zijn zaet.
Al schijnt de zerck 't gezicht te hindren,
Men ziet de moeder in haer kindren.
Der kindren wackre oogen zijn
De spiegels en het kristallijn,
Waerin der ouderen gelaet
En schijn en aenschijn vóór ons staet.
't Zijn onversierde schilderijen,
En verwen, die ons hert verblijen.

Eene zaak treft vooral bij het lezen van Vondels meeningen over deze aangelegenheid. Hij is overtuigd, dat de eerste opvoeding, het voorbeeld der ouders, een blijvenden invloed op de kinderen uitoefenen.

Een eedle vrucht getuight wat telg haer baerde (1)

Ook :

De kruyck houdt allerlangst den reuck van 't eerste sap (2).

Daarom :

Men smoore 't wassend quaet bij tijts in zijn geboorte (3).

Vondel wenscht, dat de zoon, wiens vader als hoofd der stad uitgeblonken heeft, eenmaal hetzelfde ambt moge bekleeden. Aldus schrijft hij in de opdracht van zijn treurspel *Adonias* aan : *Den Weledelen Heere Jacob de Graeff, jonckheere van Zuidpolsbroeck* : « Ik nam de vrijmoedigheid « mij zelven d'eer te geven dit treurspel uwe weledele « jeught op te draegen, die, ter burgerlijke regeering « geboren, de burgerij hoop geeft u eens te zien « bekleeden, den stoel en staetampten, ten laste van « zijne stadt en vaderland, zoo veele jaeren lof- « felijck bekleet, bij wijlen uwen grootdaedigen « heer grootvader, wiens naem ghij niet onwaer- « dig draeght, en noch waerdiger zult draegen, « als zijne dapperheit en grootdaedigheit eens in « u, zijn levendig afzetsel, op het raethuis her- « leven zullen. »

Het voorbeeld is inderdaad de beste meester :

---

(1) *Blijde inkomst van Koninginne Christine.*
(2) *Joannes de Boetgezant.*
(3) *Gebroeders.*

Zelf voortreên leert den knaep navolgen 's meesters spoor (1).

De liefde der ouders jegens hunne kinderen is een natuurlijk gevoel :

Tusschen bloed en bloedverwant
Is een bant,
Van natuur niet licht te breecken;
Van een boom scheurt nimmer tack
Zonder krack,
Zonder zucht en jammerteken.
Tusschen vader en zijn kind,
Dat hij mint,
Is de taeiste bant van maegen;
Daer natuur geraeckt in strijt,
Maghtigh lijt,
Watze kan, en niet kan draegen. (2).

De vader zal echter met gezag handelen, opdat hij al het goede kunne tot stand brengen, wat men van hem mag verwachten :

De vaderlijcke zorg bewaert het huisgezin
In tucht en zedigheid. Zij, volghzaem en gebogen,
Zien hunnen vader met eerbiedigheid naer d'oogen,
En scheppen leerzaem hem de spreucken uit den mond;
Gelijck de honigby, omvliegende in het ront.
Den honigdauw, op tijm gedropen, weet te zuigen (3).

Onze dichter weet echter, bij eigen ondervinding, dat het beste voorbeeld der ouders niet altijd goede vruchten draagt :

---

(1) *Zunghin.*
(2) *Koning David in Ballingschap.*
(3) *Sophonpaneas.*

Maer 't volleght altijd niet, dat juist de kinders bloeyen,
En komen in de deughd der oudren op te groeyen.
't Gebeurt wel, dat degeen, die van den vromen quam,
Door schelmerij ontaert van zijnen eersten stam (1).

Bijzonder drukt Vondel op de kracht der gewoonte, gelijk men weet, eene hoofdzaak in de opvoedingsleer. Hij komt daar herhaalde malen op terug, en heeft, te dier gelegenheid, die stoute, verrassende beeldspraak te zijner beschikking, welke hem alleen ten dienste staat :

De boosheid hecht te vast,
Die in gebeente en merg van jongs opgroeit en wast (2).

Elders :

Het afgesleten kleed verliest niet licht zijn ployen (3).

Of zonder beeldspraak.

Een ingewortelde aert wort langsaem onderdruckt (4).

Wat Vondels staatkundige overtuiging betreft, legde hij voor alle wettig gezag een onbeperkten eerbied aan den dag. Hij acht dit ook noodzakelijk in de opvoeding.

Niet te veel redeneeren :

Geen reden houdt de tong der reuckelooze jeught
In toom.

---

(1) *Sophompaneas.*
(2) *Maeghden.*
(3) Id.
(4) *Zunghin.*

Elk bevel moet uitgevoerd worden. Krachtdadigheid zegepraalt over onwil :

Het ongewende paert wil over geene brugh,
En wederstreeft een wijl de roede en scherpe sporen,
In 't end verstout het zich, en steeckt zijn hooft en ooren
Al brieschende in de lucht, en vlieght er over heen (1).

Men handele kloek door, en vooral, men talme niet. Immers :

Wie sammelt, moet bij wijl met schande en schade leeren (2).

Niet zelden is eene daad van gezag voldoende om de grootste moeilijkheden op te lossen :

Gezagh kan met een slagh den knoop van hooftgeschillen
Ontwarren (3).

Wie het kwaad niet voorkomt, laadt de zwaarste verantwoordelijkheid op zich :

Degeen, die 't quaed niet keert, wanneer hij 't keeren kan,
Het sondigen gebied (4).

Wie de roede spaart, haat zijn kind!

't Ontfermen brenght oock ramp, gestrengheyd voordeel toe.
Zoo houtmen 't volck in tucht (5).

---

(1) *Salmoneus.*
(2) *Batavische Gebroeders.*
(3) *Salmoneus.*
(4) *De Amsteldamsche Hecuba.*
(5) *Hierusalem verwoest.*

Men dulde niet, dat het kind op de gebreken zijner ouders wijze :

Het voeght geen willigh kind zijn moeder te bedillen (1).

Vreemde oogen dwingen :

Die t' huis niet harden kan, gehoorzaem vreemde heeren (2).

Vosmeer, de spie, bekent aan Gijsbreght van Aemstel :

Ik ben een Goyers kint, vervallen in Godts toren,
Te Haerlem opgevoedt. 'k Ontliep mijne oud'ren vroegh.
Mijn vader vielme hardt, want ick me paslijck droegh.
'k Heb al mijn leven langh gevolleght vreemde heeren,
En buiten moeten, 't geen ick t' huis niet woude leeren.

Hetgeen waar is van eenen koning, is ook waar van eenen opvoeder en leeraar : zoohaast zijne leerlingen gewaar worden, dat hij aarzelt, is het uit met zijn gezag :

Een angstigh koningh knackt zijn scepter en gezagh,
Als zijn gemeente merckt, dat hij begint te zwichten :
Zij zal op dezen voet haer eer en aenzien stichten,
Ja, hem van langer hant dus wassen over 't hooft.

Dus, wat de leeraar beveelt, moet uitgevoerd, tot welke middelen men ook de toevlucht neme:

Wie niet gewilligh buight, wort met geweld gebogen (3).

---

(1) *Ridderlijck Bancket.*
(2) *Joseph in Dothan.*
(3) *Salmoneus*

Men blijve bij zijn besluit :

Standvastigh is hij, die niet wanckelt in zijn woord (1).

Strengheid is aan te raden :

Gestrengheid baert ontzagh (2).

Aan alle regels zijn echter uitzonderingen. Van de beste zaken kan misbruik gemaakt worden.

Naulicks staet 't gebruick der beste dingen open,
Of 't misbruick komt terstond schijnleyligh ingeslopen.

Zoo ook met gezag. Men moet weten te geven en te nemen :

Men moet zich zedigh draghen,
Wie al te strenge spant, die breeckt of pees of boogh (3).

Eene zachte behandeling zal niet zelden de genegenheid der leerlingen wekken, terwijl al te groote strengheid hen vaak verbittert :

Genade baerde oit gunst, daer straf den wrevel teight (4).

Daarbij is het moeilijk gedurig met strengheid te werk te gaan.

Gene kan eeuwigh, geen gestrengheyd lang bestaen (5).

---

(1) *Salomon.*
(2) *Op het uitdeelen der prijzen.*
(3) *Inwijing van den Christen tempel.*
(4) *Marie Stuart.*
(5) *Adonias.*

Vooral mag men zijn gezag niet in gevaar brengen, en het niet zonder noodzakelijkheid doen gelden. Een gouden raad voor allen, die met het onderwijs en de opvoeding der jeugd zijn gelast:

Een verreziende heer weet zijn gezagh te spaeren,
Gebruickt het op zijn tijt, en waeght het zonder noot
Zoo licht niet (1).

Zelfs moet men op tijd en stond door de vingers kunnen zien :

Is er yet misdreven, het is een kleine saek die misdaed te vergeven (2).

Dit zal het geval zijn, als de plichtige zijne schuld bekent:

Hij is genade waert, die zijne schult bekent (3).

De zwakken behandelde men zacht : een voorschrift van het hoogste belang :

Men moet een zwacke zacht en minnelijck bejegenen (4).

Men wachte zich wel te veel te berispen :

Berispen is geen kunst, soo ghy u selven wel
Besiet, ghy sult u mee om uw gebreecken schaemen (5).

Op tijd het gepaste woord kunnen spreken, is goud waard :

---

(1) *Salmoneus.*
(2) *Sophompaneas.*
(3) *Salomon.*
(4) *Adam in Ballingschap.*
(5) *Sophompaneas.*

Een woord te zijnen tijd, geuit en suyvre tael,
En gulden appel is in eene silvere schael (1)

Verbied de leerlingen niet te veel, en geef hun nooit de gelegenheid kwaad te doen. Immers:

't Verbodt ontsteeckt den lust (2).

Ook:

't Verboden wil men allermeest,
En tegenstreven noopt den geest. (3).

Gedurig klagen is af te keuren :

Wie klaeght, is niemands vrient (4).

Dreigen is ijdel :

Van dreygen niemant sterft (5).

Men ga met bezadigdheid te werk.

Het is onmogelijk plotseling iemands gebreken te verbeteren, zoowel als hem op korten tijd eene wetenschap aan te leeren.

Men wint een hooghte allengs, bij trappen en bij treden,
En raeckt al stil op stoel, terwijl het niemant merckt. (6)

Ook :

Wie zacht een duin beklimt, genaeckt allengs het spits (7)

---

(1) *Harpoen.*
(2) *Adam in Ballingschap.*
(3) *Aan de Lasteraars van de Academie.*
(4) *Euripides Feniciaensche.*
(5) *Palamedes.*
(6) *Salmoneus.*
(7) *Leeuwendalers.*

Ook :

Bij trappen klimt men eenen toren op, en niet zonder trappen, tenzij met gevaer van den hals te breecken. (1)

Wij hebben in onze dagen opvoedkundigen ontmoet, welke het : « Mijn leeren is spelen » van Van Alphen hebben gepredikt. Zij hebben een grooten ondienst aan het onderwijs bewezen. Hij, die het grondbeginsel huldigt, dat het mogelijk is zonder moeite, zonder aanhoudende inspanning, het ver in de wetenschap te brengen, vermoedt zelf niet hoeveel schade hij aan de wetenschap te weeg brengt. Vondel waarschuwt er ons tegen :

Op zacht gepluimde bedden,
Noch gouden ledekant is onze zaeck te redden.

Zonder zelfwerkzaamheid geene uitslagen. Daarentegen :

Wie zelf zijn handen rept, die wort van God gered. (2)

Vooral versmade men de eerste beginselen der wetenschap niet. Men ontwikkele het zelfvertrouwen en de zelfwerkzaamheid der leerlingen, en hunne vorderingen zullen ons verwonderen :

---

(1) *Aenleydinge tot de Nederduitsche Dichtkunst.*
(2) *Marie Stuart.*

« Wie leerzaem is, late zich de eerste beginsels, die altijt moeielijk vallen, niet verdrieten. De kleenen leeren zoo aen stoelen en banken gaen; daernae stouter en steviger geworden, durven ze afsteecken, en behoeven geene steunsels meer. (1)

Daarbij heeft datgene slechts wezenlijke waarde, wat door moeite verkregen wordt :

De moeite leert verborgenheden schatten,
Op haer waerdy. Al wat men licht kan vatten,
Wort minst geacht, en lichtst verreuckeloost. (2)

De kostelijkste schatten liggen inderdaad diepst verholen :

Men vindt geen parel by den wegh.
Men moet eerst duicken,
En visschen ze op den grond. Natuur, bedacht en wijs,
Bewaert de gaven dus van haer waerdy en prijs. (3)

De minste moeilijkheden schrikken niet zelden onze leerlingen af. Te onrechte :

Het past geen jonge maets in zwarichheên te suffen. (4)

Om de gebreken uit te roeien, moet de opvoeder hunne oorzaken weten op te sporen, evenals de geneesheer de kiemen der kwalen moet vinden :

---

(1) *Aenleidinge.*
(2) *Altaergeheimenissen.*
(3) *De Bruiloft van Robert Henri Honiwood en Margarite Van Vlooswyck.*
(4) *Ifigenie in Tauris.*

D'ervaeren arts beklaeght alleen niet 't krancke bedde,
Maer zoeckt de bron van 't quaed, opdat hij 't heele en redde.

Overigens zal hij steeds de oorzaak vinden, indien hij de zaak zelf aandachtig onderzoekt :

Van alle wercken vindt hij d'oirzaeck,
Die den aert der dingen wil doorgronden.

De opvoeding en het onderwijs zijn ingewikkelde wetenschappen. Zij eischen aanhoudende studie. « Veel, » zegt een Duitsch onderwijskundige, « heb ik geleerd van mijne meesters, meer van mijne ambtgenooten, het meest van mijne leerlingen. »

Vondel deelt insgelijks deze meening :

De beste meester heeft den mindren afgekeecken. (1)

De goede hoedanigheden worden niet dadelijk opgemerkt : de booze, daarentegen, worden moeilijk verborgen gehouden.

De tijdt ontdeckt allengs de vromen; maer
Een dagh alleen stelt boze in 't openbaer. (2)

De ondervinding is in alles de beste leermeesteres :

Ervaerenheit ontvout, dat geene jongen weeten. (3)

---

(1) *Op Traj. Bockalyns Kundtschappen van Parnas.*
(2) *Koning Edipus.*
(3) *Euripudes Feniciaensche.*

In de opvoeding, heeft meer dan een schrijver van naam gezegd, bestaan geene kleinigheden. Aldus is het van belang de eerste kiemen der ondeugden uit te roeien. Laat men deze wortel schieten, en zich ontwikkelen, zoo wordt het kwaad des te erger, naarmate het euvel zich langer heeft kunnen verbergen :

Een ongedoofde kool, waeronder winden stoocken,
Gaet vreeselijcker aen na et smeulen en het smoocken. (1)

Dat men dus niet aarzele zelfs de kleinste gebreken krachtdadig in hunne kiem te verstikken. Want :

De minste vonck, wanneer men 't allerminst vermoedt,
Verdelght een groote stadt. Geen onheil staet te vreezen,
Zoo zeer als 't geen men slof verwaerloost te genezen;
En dicwijls komt om lit, jae om het gansche lijf
En leven van den mensch. (2)

De gebreken, waartegen Vondel waarschuwt, zijn menigvuldig. Eigenzinnigheid en hoovaardij dienen vooral bestreden. Wee den Staat, waar zij worden aangemoedigd :

De Staet vergeet te bloeien,
Daer nevels van misbruick en ongetoomde drift
De telgen van de jeught besmetten met vergift
Van eigenzinnigheid en dertle hoovaerdijen.

---

(1) *Peter en Pauwels.*
(2) *Palamedes.*

Logen, gebrek aan rechtzinnigheid zijn, in de oogen van Vondel, boven alle ondeugden hatelijk, en zeer gemeen. « La parole a été donnée à l'homme pour déguiser sa pensée. » Het was de beruchte diplomaat Talleyrand, welke dit zoo ware woord eerst uitsprak. Doch, Vondel was er, lang voor hem, diep van overtuigd. *Lucifer* beweert verongelijkt te zijn, daar hij in zijn gezag wordt gekrenkt, terwijl hij inwendig juicht en jubelt, daar hij al zijne volgelingen weet te verschalken en naar de opperheerschappij streeft. *Vosmeer* maakt *Gysbrecht* diets, dat hij hem wil redden, en heeft reeds de toebereidselen tot zijnen ondergang getroffen. In haast al Vondels treurspelen is het veinzen, het verbergen van plannen en bewimpelen van gevoelens de spil, waarrond geheel de handeling draait. De helden blijven zich zelven getrouw. Zij spelen zonder aarzelen hunne rol. Te midden van de meest dramatische toestanden schijnt een schalksche trek door. Niet alleen ontwaren wij den humorist Vondel, achter al dit schijnheilig veinzen. Hij waarschuwt ons, dat wij ons niet zouden laten verschalken. Wij worden ook den satyrieker gewaar, die de leugenaars en veinzers de slagen zijner zweep doet gevoelen. De man, die het beroemd versje :

> De Wereld is een speeltooneel,
> Elck speelt zijn rol, en krijgt zijn deel.

dichtte, kende de menschheid boven velen.

Het veinzen is zeer gewoon. Inderdaad :

Aen veinzen is zomwijl gewin en voordeel vast. (1)

De eene leugen volgt op de andere :

Men hoeft veel logens, om een logen te bewimpelen. (2)

De Waarheid is eene schoone deugd. Ook zal zij telkens de logentaal beschamen.

De waerheit schynt te sterck in 't aenzicht van de logen. (3)

De Waarheid kan eenigen tijd onderdrukt worden. Zij zal ten slotte zegepralen :

De waerheid wort gedruckt, maer staet in 't ende boven.

Ook :

De waerheit houdt haer glans, wat nevels haer verduistren. (4)

Zij, die de waarheid spreken, zijn vijanden van woordenpraal :

De waerheit spreeckt ronduit, eenvoudigh, ongetoit. (5)

De aard van het kind, zijne inborst is op zijn aangezicht waar te nemen :

---

(1) *Joseph in Dothan.*
(2) Id.
(3) *Marie Stuart.*
(4) *Brieven der heilige Maeghden.*
(5) *Euripides Feniciaensche.*

Het aengezicht gelyckt een spieghel van 't gemoedt,
Ontdeckt door tekens, wat in 't haite wort gebroet,
Uit veelen kan zich pas een eenigh schalck verbergen. (1)

Inderdaad :

Zelden kan Natuur ontveinzen
Haeren aert, die node liegt.
Al vermomtze haer gepeinzen,
Schoon ze loos een wijl bedrieght. (2)

Vat men Vondels zienswijze op al deze punten samen, dan komt men tot het besluit, dat hij, als paedagoog, tamelijk streng is. Doch deze strengheid op weet hij tijd en stond te temperen. Hij wil de jongelingen tot vrome burgers opleiden, en maant hen daarom tot ernst aan. Doch, hij begrijpt en keurt goed, dat zij van hunne jaren zijn. Hij zet de jeugd aan de lente des levens te genieten. Hij dicht eene menigte liefdeliederen, waarin lieftalligheid en joligheid met hartelijkheid en schalkschheid wedijveren. Hij is zelfs van meening, dat de liefde eene niet te versmaden opvoedkundige kracht bezit :

't Is wonder, hoe de min de menschen kan verkeeren,
En in soo korten tijd zoo veele dingen leeren.
De minne wet het breyn, en set de sinnen schrap,
En leert in hare school ons deughd en wetenschap,
Ootmoedigheyd, geduld en sedige manieren,
Te hopen sonder hoop; een anders luymen vieren :
Te dienen sonder loon, te swichten, te bestaen :
Gewillighlyck geboeit in slavernij te gaen. (3)

---

(1) *Zunghin.*
(2) *Ter Bruiloft van A. M. Hooft en M. Van der Houwe.*
(3) *De Bruyloft van J. Van de Pol en D. Van Germen.*

De uitstekendste vernuften, de wijze overheidspersonen, die hunnen plicht beseften, hebben te allen tijde, het onderwijs begunstigd :

De braefsten, zelfs de grootste in top van maght en staet
En eere, hebben noit het onderwijs versmaet. (1)

De leerzame schept het grootste genoegen in het onderricht :

De nutte en wyze rede
Wort van 't begeerige oor gevat, gelyck de plant
Den morgendau verzwelght op dor en dorstig lant. (2)

De leeraar moet eerst en vooral de stof, die hij te onderwijzen heeft, zelf goed kennen.

Moet hij, die andren leert, noch eerst de wijsheit zoecken,
Zoo dwaelt het heele school, terwijl de meester dwaelt. (3)

Ook :

Wie een ander wil leeraren,
Hoeft eerst te leeren wat hij and'ren wijzen wil,
De klanck van woorden, gaet het anders, vlieght al stil
En vruchtloos 't oor voorbij. (4)

Eene ernstige waarheid, die eilaas dagelijks waargenomen wordt. Waar de leeraar zelf het slechte voorbeeld geeft, is alles verloren :

---

(1) *Aen P. Hooft de Graef.*
(2) *Aan P. Hooft de Graef.*
(3) Id.
(4) *Joannes de Boetgezant.*

Waer de harder dwaelt, wat pad, wat rechte gangen
Kan d'arme kudde gaen? (1)

Het onderwijs heeft niet enkel ten doel de verschillende vakken aan te leeren. Het hoeft ook den geest te scherpen en de algemeene ontwikkeling van den leerling te bevorderen :

De leering slacht den steen,
Die stael en ijzer wet. Zoo scherpt de les de snede
Van 't edele vernuft. (2)

De verschillende onderwijsvakken zijn aldus slechts middelen, die tot een hoofddoel moeten samenwerken : de harmonische vorming en ontwikkelingen van den geheelen mensch. Deze geschiedt niet alleen in de school; doch ook, in niet geringe mate, in de kerk en in den schouwburg. Vondels woorden over dit punt zijn hoogst merkwaardig: zij zullen de bewondering opwekken van allen, die zich met de studie der opvoedingsleer bezighouden :

De Wysheit is een zelve. 't Onderwijzen
In middelen verscheiden. Wijsheid spreeckt
In Kercke, Schoole en Schouwburgh. (3)

De gansche persoonlijkheid des leeraars werkt vormend op den leerling :

---

(1) *Gysbreght van Aemstel.*
(2) *Aen P. Hooft de Graef.*
(3) *Tooneelkrans.*

Zy (de wijsheid) kan oock zwijgend wercken
In 's menschen hart, en preeckt door stomme mercken. (1)

Men weze wel overtuigd, dat de leerling niet altijd even geschikt is tot de studie.

't Verstant is altijt niet op 't snedighste geslepen.

Wil men ernstige uitslagen hebben, zoo late men zich niet te spoedig verdrieten :

Een boom valt nimmermeer met eenen slagh ter neder. (2)

Men streve moedig voort, want :

Het ijzer wyckt den vijl, jae steen den waterdrop. (3)

Men wanhope niet, hoewel men de uitslagen niet onmiddellijk gewaar wordt :

De waterdrop wint traegh, noch winzre op steen en ijzer.
De schaduw gaet haer' gang ront om den zonnewijzer;
De starren spoeden wegn, en niemant merckt de vaert.

Wie het onderwijs aangenaam weet te maken, is de rechte man :

Wie vrolyck leert en sticht, verdient Godts prijzen.

Het zal wel nutteloos zijn hier te herhalen, hoezeer Vondel de verschillende wetenschappen bezong,

---

(1) *Tooneelkrans.*
(2) *Leeuwendalers.*
(3) *Marie Stuart.*
(4) *Salmoneus.*

en welke rechtzinnige hulde hij hare beoefenaars bracht. Zoo dichtte hij o. a. ter eere van Hendrik Meurs, den toenmaals befaamden caligraaf en schoolmeester, een merkwaardig bijschrift, waarin de leerende dichter duidelijk doorstraalt, en het hooge belang der schrijfkunst zeer wel in het licht wordt gesteld :

De tong is tolck van 't hert, bij tegenwoordighe ooren,
De stomme pen laet zich veel duizend mijlen hooren,
Deur 't oogh, en niet deur 't oor. Ze is d'eêlste, die ick ken,
Ay, kus eerbiedighlijck dat bexken van de pen.

Hier mag wel worden aangevoerd, dat onze dichter weinig vertrouwen in de zoogenaamde schriftkundigen stelde. Daar komt zelfs in een zijner treurspelen eene samenspraak voor, waar een der personages eene taal voert, die de hedendaagsche rechters in het geheel niet slecht zouden doen wel te overwegen.

ZUNGHIN.

Wat middel vint men best om deze hant te kennen?

Us.

De schrijfkunst valt te wuft op allerhande pennen.
De hand valt zomwijl in het schrijven ongelijck.

ZUNGHIN.

Elck kent zijn eige hant.

Us.

Een al te donckre blijck
Om uit de letteren des schrijvers naem te spellen.

---

(1) *Tooneelkrans voor Nikolaes van Vlooswyck.*

Men kan een anders hant naerbootsen, of misstellen,
Met eene quaede pen : zoo slaen de ræders mis.
In zulck een halszaeck durf geen rechter bij de gis
Een man betichten deur een reuckloos onderwinden.
Wij staen voor dit geschrift verstomt als ziende blinden.

Ook in « *Palamedes* » wordt, zooals men weet, tot schriftvervalsching de toevlucht genomen. Ulysses stelt voor, onder de tent van Palamedes, een « zeker wight van gout » te graven.

Recht of zijn zorgh dien schat aen d'aerde had vertrouwt.
Als hij nu wort betight van zijne ontfanghe gaven,
Zoo zal de krijghsraet flucks dien rijckdom op doen graven :
Dan schijnt hij schuldigh aen het opghedicht verraet.

DIOMEDES.

Het heeft niet schijns ghenoegh.

ULYSSES.

Dit komt ons nogh te baet :
Ick zal in Priaems naem een brief aen hem doen schrijven,
Die, meldende van 't gout, hem zoeckt ter daet te stijven.

De brief wordt inderdaad geschreven, en « aen een slaef uit Priams stadt, Ulysses krijghsgevanghe » toevertrouwd. Naar den raad des konings van Ithaka, wordt de bode bij den hals gevat, en gedood. De « looze brief » wordt Agamemnon overgegeven. Deze leest hem aan de verzamelde vorsten voor. Nestor, de oude, grijze vader, twijfelt aan de echtheid.

Is 't koningh Priams merck?

Agamemnon neemt zijne voorzorgen :

De brief was toeghezegelt
Met 's koninghs eigen ringh, doch 't wapen is misluckt
In 't zeeglen, en de hant in 't schrijven wat gedruckt.

Hij reikt Nestor den brief over, opdat hij hem zelf leze. Deze vindt, dat het schrift naar Priams hand zwijmt. Ajax verklaart, dat men met zulke middelen « het onnoozele volk paait, en de kinderen te slapen legt ». Nestor merkt aan, dat « wie iemant haetigh » is, zeer licht een brief kan dichten.

AGAMEMNON.

Nabootsen hant en merck? onnozelheit betichten?

NESTOR.

Dat is wel eer gebeurt.

AJAX.

Al waer het noit geschiet,
Soo durf men 't nu bestaen.

Men verschoone mij om deze uitweiding. Zij strekke in alle geval om wel te doen uitkomen, dat Vondel eene buitengewoon juiste voorstelling van de schrijfkunst had, en dat zijn gezond verstand zijn dichterlijk genie evenaarde.

Dat hij het hooge belang der geschiedenis, der vaderlandsche geschiedenis vooral, besefte, blijkt

ten overvloede uit gansch zijn werk. Aldus verklaart hij, « dat Scaliger, in een doorgeleert werk getuigt, dat verstandelooze menschen, die met een stuur en nors gelaet het lezen der histori en dichtkunste begrimmen en verdoemen, niet behooren onder menschen gerekent te worden ». In het voorbericht van *Gijsbrecht van Aemstel* wordt vooral op de waarde gedrukt, van al wat inheemsch is. « Het is kennelijk », zegt Vondel, « dat d'aeloude dichters pooghden de ghedichten den volke smaeckelijck te maecken met zaecken te ververschen, die hunne vorsten en voorouderen betroffen ». Verder : « Het is oock de reden niet ongelijck, dat onze eige zaecken ons meer ter harte gaen, dan die van vreemden en uitheemschen. » Hij, die zulke onsterfelijke lierdichten schreef, ter eere van hen, die het vaderland opgeluisterd hadden, getuigde, « dat de liefde tot zijn land ieder aengeboren is ».

Ook van de rekenkunde besefte onze dichter het hooge belang. Aldus dichtte hij, ter eere van Willem Bartjens, den beroemden rekenmeester, wiens naam in Nederland spreekwoordelijk is geworden.

In de Cyffer-konst beraden,
Leert ghy jeugt de rechte graden :
Hoe den groengeloofden krans
Kroont Gerechtigheyds Balans
Om de rekeningen slechten,
En koop-handel uyt te rechten.

Op 's mans beeltenis schreef hij dit kernig bijschrift :

Ghy ziet het zichtbaer deel van Bartjens hier nae 't leven.
Van zijn onzichtbren geest heeft hij u zelf gegeven
Een print int rekenboeck, dat nergens faelt noch suft,
Maer volght tot dienst der Jeughd Euclides rijp vernuft.

Vondel weet zeer goed, dat men zelden algemeen ontwikkelde vernuften aantreft. Zij, die zich in een vak onderscheiden, zijn reeds schaarsch. Gering is het getal van hen die in velerlei wetenschappen uitmunten. Dit was het geval met den wiskundige Willem Blaeu, die als verbeteraar der boekdrukpers, als wis-kunstenaar en voornamelijk als uitgever van wereldberoemde atlanten en andere hemelgloben naam maakte (1).

Vondel dichtte van hem :

Men zoeckt volckomen brein vergeefs, en vint er geen;
En zelden een vernuft alleen bequaem tot een;
Noch zeldener een man bequaem geacht tot velen;
Het schijnt Natuur heeft lust haer gaven te verdeelen,
Maer trof in Blaeu een stof tot veelerley bequaem.
Zoo draeght de Wiskunst moedt op zijnen grooten naem.

Als taalleeraar heeft Vondel geenen mededinger te duchten. Reeds meermalen heb ik hem van deze zijde beschouwd, en veroorloof mij naar de verschillende opstellen te verwijzen, die ik aan den

(1) Zie uitgaaf Unger 1657-1660, bl. 339.

grooten dichter heb gewijd (1). Thans bepaal ik mij in herinnering te brengen wat ik daar uiteen gezet heb, namelijk, dat de studie van Vondels werken daarom zoo heilzaam is voor de jeugd, wijl zijn vorm zoo gemakkelijk en zoo veredelend den gebrekkigen stijl der leerlingen loutert. Hadde Vondel zich van alle theorie onthouden, en ons slechts zijn werk nagelaten, dan nog ware hij de grootste Meester geweest voor allen, die er naar streven een gekuischt en sierlijk Nederlandsch te schrijven. Dr. De Vries noemde zijn Woordenboek gaarne een museum, waarin al onze taalvormen en uitdrukkingen zouden worden uitgestald. Ik aarzel niet Vondels werken eene galerij te noemen, gelijk wij er geene tweede bezitten, en waarin onze letterkundige wendingen en sieraden met al hunnen luister schitteren. Het ideaal eener schoone voordracht, onze taal in hare oorspronkelijke frischheid, in hare verrukkelijke eigenaardigheid, speelt daar met al haren dartelen wellust, als ware zij het ontvloeisel van een genie, dat, zonder dat de tijd daar iets aan vermocht, al de naieve schalkschheid, al de argelooze uitgelatenheid van een kind had behouden, en tenzelfden tijde, haast van den beginne af, al de bedaarde rijpheid, al den kloeken ernst van den man had verkregen. Daarom heeft Vondels taal zulke leerende kracht. Tevens is zij zoo gezond,

---

(1) *Vondel in de School.*

zijn de goede eigenschappen, die zij bezit, zoo machtig, dat zij juist in tegenoverstelling staan met de ergste gebreken, welke den stijl van velen aankleven, zoodat, ook, in dit opzicht, de zorgvuldige studie van dezen dichter, het doeltreffendste en tevens aangenaamste middel is, om de taal der leerlingen te zuiveren en deze sierlijk en smijdig te maken.

Men weet dan ook, dat Vondel ons zelf het voorbeeld heeft gegeven, hoe men de taal hoeft te leeren. Hij gaat bij het volk te rade. De volkstaal is de grond, waarop hij bouwt. Hij geeft echter de volkstaal niet rechtstreeks weer. Neen, hij veredelt die, door doelmatige studie, tot een letterkundig werktuig, zonder weerga. Hij gebruikt haar ter uitdrukking van de verhevenste gevoelens, van de geleerdste beschouwingen, van de eenvoudigste uitingen. Hij geeft er zijnen opbruischenden, lyrischen gloed in lucht, en legt haar in den mond van de helden zijner koninklijke schouwspelen. Hij zweept en geeselt er zijne tegenstrevers mede in de bloedigste satyren, en zingt er zijne vrienden mede toe in het bekoorlijkste liedje. Al de snaren van het menschelijk hart heeft hij geroerd. De edelste daden der menschheid heeft hij bezongen. Uit den loop der wereldgeschiedenis heeft hij ons zijne lessen voorgehouden. De meest gewone gebeurtenissen van het menschelijk leven heeft hij verhaald. Bij geen enkelen onzer letterkundige kunstenaars was het woord, zoozeer als

bij Vondel, de wezenlijke vorm van de gedachte en van het gevoel. Aldus heeft hij ons den ganschen omvang onzer letterkundige taal ten beste gegeven, van de meest gewone straattaal zijner politieke hekeldichten tot de heilige jubelzangen zijner godsdienstige hymnen. Aldus laat zich verklaren, hoe zijn werk, door zich zelf, reeds eene onvergelijkbare bron van taalstudie en stijlleer is. Doch er is meer. Vondel heeft ons ook theoretische werken nagelaten, die al onze aandacht verdienen. Ik verwijs hier vooral naar zijn gekend prozastuk : *Aenleydinge ter Nederduitsche Dichtkunste.* Het is waarlijk een leerend werk, dat men zou kussen. De belangrijkste zaken worden er ons in medegedeeld. Doch, men zegt dikwijls en terecht, dat de manier, waarop iets voorgedragen wordt van grooter belang is dan de stof zelve, die men voordraagt. Dit dient door den leeraar vooral als een hoofdregel in het oog gehouden te worden. In dit opzicht is de *Aenleydinge* goud waard. De kost zelf is smakelijk. Het beste, het voedzaamste, wat moeders keuken oplevert, wordt ons voorgezet, en het wordt ons met eene lieftalligheid, eene gulhartigheid aangeboden, die hem dubbel lekker doet smaken. Het is dus niet te verwonderen dat onze leerlingen er tot over de ooren in bijten, dat zij den kost zoo gemakkelijk verteren, en dat deze hen zoo gezond en kloek houdt. Ik wenschte wel, dat wij vele dergelijke stukken bezaten, om daar onze leerboeken mede op te smukken.

Hooren wij hoe Vondel zich over de zuiverheid der taal uitdrukt :

« Wat onze spraek aenbelangt, die is, sedert weinige jaren herwaert geschuimt en gebouwt, en geeft den leerling ver vooruit, om naer den palmtak in dit renperk te rennen, tegens en voorbij henlieden, die met zulk een zure moeite en arbeidzaemheit dit spoor onlangs begosten te leggen. »

De stijl zij afgepast. Men weze overtuigd, dat de bijval van den grooten hoop niets tot den roem van den dichter bijdraagt :

« De stijl zij snedigh en geen stomp mes gelijk. Het scherpt de zinnen, en maekt eene goede pen zich te gewennen een zelve zaek en zin op verscheide manieren te bewoorden en sierlijk uit te drukken —»... « Wie voor Poëet wil gaen, moet van een rijmer wel Poëet, maer van Poëet geen rijmer worden, anders gaet men van de hooghste in de laeghste schoole, en op de A-B bank zitten. Loven hem hierover de slechthoofden, dat vergult den rijmer, gelijck een krans van boterbloemen den kinckel. De laurier wort den Dichter niet van den gemeenen hoop geschonken, maer van zulcken, die met kennisse en zekerheit de kroon uitreiken, en het snaterbekken der aeksteren van zwanezang onderscheiden. »

Vondel hecht den grootsten prijs aan de klaarheid van den stijl. Hij geeft, te dier gelegenheid, gouden raad, waaruit niet alleen door leerlingen nut kan getrokken worden :

« Zal een ander uwe rol verstaen, versta ze eerst zelf ter dege, en spreek klaer. Eenigen schrijven al willens duister, en willen zich zelfs niet verstaen; opdat men zich hierover verwondere, en hun dit tot wijsheit toeschrijve. Anderen schrijven slecht van heerlijke dingen, en schilderen de zon met houtkole ».

De regels en voorschriften mogen niet over het hoofd gezien worden :

« Een leergierige lette wel op de lessen en regels der kunste, gevonden uit het voorbeelt der treflijkste Dichteren. »

Met geweld nieuw willen zijn, deugt niet :

« Het luidt ook spottelijk een nieuwe wijze op de baen te brengen, als er geene kunst in gemerkt wordt ».

Werk niet te vlug :

« Gij ziet hoe de hoenders, den kop in de lucht stekende, met smaek en nasmaek drinkende, en de gezonde schapen het gras erkauwen ».

Onze dichter is een groot voorstander van de studie der vreemde talen. Wat hij over het nut der overzetting zegt, wordt door elkeen bevestigd, die met den leergang van moedertaal is gelast :

« Kennis van uitheemsche spraeken vordert niet weinigh, en het overzetten uit vermaerde Poëten helpt den aenkomenden Poëet, gelijk het kopiëeren van kunstige meesterstukken den schildersleerling... Zoo ziet men den besten de kunst af, en leert, behendig stelende, een ander het zijne te laten... Aldus heeft Virgilius, de Prins der Poëten zelf, ook van Homeer en anderen veel ontleent, en uit de Grieksche tale met zulk een oordeel ingevoert, dat hij er onsterflijken lof uit haelde ».

Zoo meen ik andermaal een van Vondels merkwaardigste karaktertrekken eenigszins nader te hebben doen kennen. Aldus hoop ik aan ons Middelbaar Onderwijs geenen ondienst te hebben

gedaan. Reeds dikwijls heb ik het gezegd, en ik kan het niet luide genoeg herhalen : als de werken van Joost van den Vondel in onze Onderwijsgestichten op behoorlijke wijze zullen verklaard worden, als de Leeraars erin geslaagd zullen zijn hunne leerlingen geesdrift voor dit ongeëvenaard genie te hebben ingeboezemd, zal het oogenblik nabij zijn, waarop dit onderricht de warmte, den gloed zal hebben, welken het nu mist. Niet alleen zal de taal van Vondel de taal onzer leerlingen louteren en hunnen stijl veredelen. De studie van zijne werken en van zijn leven zal hunnen ijver prikkelen, in de hoogste mate, tot hunne harmonische vorming, tot hunne nationale opvoeding bijdragen, ja, op hunne karakterontwikkeling en zedelijke volmaking den gunstigsten invloed uitoefenen.

Om Vondel in al zijne heerlijkheid en uitgebreidheid te doen kennen, past het hem langs verschillende zijden te bestudeeren, naar het schoone woord van Goethe :

> Willst du dich im Ganzen erquicken;
> So musst du das Ganze im kleinsten erblicken.

(Toejuichingen.)

Thans geeft de heer Onderbestuurder het woord aan den bestendigen secretaris, tot bekendmaking van de kiezing voor de opene plaats en van den

uitslag der letterkundige wedstrijden dezes jaars. De heeren Fr. van den Bergh en C. Cortebeeck ontvangen uit den hand van den heer Onderbestuurder de belooning, hun door de Academie toegekend.

Te 4 uur wordt de zitting geheven.

Zitting van 19 Juli 1899.

Aanwezig de heeren Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Hiel, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, baron de Maere d'Aertrycke, Claes, jhr. de Gheldere, Prayon-van Zuylen, Janssens, werkende leden;

de heeren Simons, de Ceuleneer en de Vreese, briefwisselende leden.

Door de heeren Van Even, Hansen, Gezelle, Muyldermans en Segers is bericht gezonden dat zij de vergadering niet kunnen bijwonen.

De bestendige secretaris leest het verslag over de voorgaande zitting, hetwelk goedgekeurd wordt.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Arbeidsblad, Juni 1899.

Revue sociale catholique, nr 9.

Compte rendu des séances de la Commission royale d'Histoire, 1899, nr 9.

Bibliographie de Belgique, 1899, nrs 11-12.

Bulletin de la classe des Lettres et des Sciences morales et politiques, et de la classe des Beaux-Arts de l'Académie royale de Belgique, nr 5.

Annales des travaux publics de Belgique, 1897, nr 3.

Bulletin du Conseil supérieur de l'Agriculture, 1897, nr 1.

Leuvensche Bijdragen, 1899, nr 1.

Wallonia, 1899, nr 6.

Bulletin des Commissions royales d'art et d'archéologie, nrs 11-12.

Door den heer S. DAEMS :

Blinde Agnes. Vijfde druk.

Door den heer J. MUYLDERMANS :

Kinderspiegel. 2e uitgave.

Brieven van een Vlaamschen Missionaris (Amaat Vyncke), in Midden-Afrika, 3e deel.

Door den heer D. CLAES :

Wetenswaardigheden uit onze oude Costuymen.

Door den heer J. BROECKAERT :

Omstandig programma van den historischen en nijverheidsstoet te Dendermonde, 1899.

Door den heer SERMON :

Keizer Karel in Duitschland.

Door den heer Janssens (namens de schrijvers) :

Stekene en zijne kerk, door FR. ANNAERT.

Hervorming in het Land van Waas.

Door den bestendigen Secretaris :

De Portefeuille. Nieuwe Kunst- en Letterbode. (Jaargangen 3 tot 9).

L'Atheneum. Journal universel de la littérature, des Sciences et des Beaux-Arts, 1880, 1881 en 1883.

Door den heer W.-T. HEWETT :

Matthias de Vries and his contributions to Netherland philology.

The Frisian language and literature.

A Study of Goethe's Printed text : Hermann and Dorothea.

Door het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant :

Onuitgegeven bronnen voor de geschiedenis van Geertruidenberg.

Door den heer de Vreese (namens den uitgever) :

Middelnederlandsche geestelijke liederen, uitgegeven door Dr. C. LECOUTERE.

Door den heer EDM. GEUDENS :

Le compte moral de l'an XIII des hospices civils d'Anvers, augmenté d'un prologue historique et de documents originaux.

Door den heer J.-A. LEVY :

Nederland en de Berner-Conventie.

Door den heer EM. GIELKENS :

La liberte d'association, IX.

Door den heer LEO VAN NERUM :

Bij kinderen. Vertellingen voor jongens en meisjes.

De laatstverschenen afleveringen van de *Vlaamsche Kunstbode, het Belfort, Biekorf, St.-Cassianusblad, Wallonia, Il nuovo Risorgimento.*

Briefwisseling.

Mededeeling wordt gedaan van een afschrift des Koninklijken besluits, waarbij de kiezing van den heer H. Viotta, tot buitenlandsch eerelid, ter vervanging van wijlen Rob. Fruin, goedgekeurd wordt.

De heer baron de Maere d'Aertrycke, voorzitter, en O. van Hauwaert, secretaris der Regelingscommissie voor het in Augustus alhier te houden XXVe Nederlandsch taal- en letterkundig Congres, verzoekt de Koninkl. Vlaamsche Academie een harer leden te benoemen om haar bij die aanstaande vergaderingen te vertegenwoordigen. — Wordt daartoe benoemd de bestendige secretaris.

Jhr. de Pauw vraagt of er gevolg gegeven is aan de beslissing der Academie om een exemplaar van dezer uitgaven te zenden naar de Provinciale Tentoonstelling van Oost-Vlaanderen.

De bestendige secretaris antwoordt, dat hij eenen der heeren voorzitters van gezegde Tentoonstelling schriftelijk met het verlangen der Academie bekend gemaakt, maar tot heden geen antwoord bekomen heeft, en derhalve niet weet of er eene

plaats voor de Academie in de Tentoonstelling over is. — De vergadering beslist dat er bij het bestuur der tentoonstelling opnieuw zal worden aangedrongen om eene plaats voor de uitgaven der Academie te bekomen.

De heer Prayon-van Zuylen vraagt dat er pogingen zouden aangewend worden bij de Regeering om eenen hulpschrijver aan te stellen in het secretariaat der Academie, de bestendige Secretaris verplicht zijnde tot werkzaamheden, welke niet stroken met de waardigheid van zijn ambt. De heer Prayon-van Zuylen verzoekt dat de heeren Coremans en Janssens, leden van de Kamer der Volksvertegenwoordigers, de reeds vóor jaren gedane vraag van het Bureel bij den heer Minister zouden ondersteunen. — De heer Coremans antwoordt dat, volgens het zeggen van den heer Minister, de benoeming eerstdaags geschieden zal.

Commissiën.

Door den heer Coopman wordt verslag gegeven namens de Commissie, die het *Woordenboek der Nederlandsche taal* onderzoekt, over de twee laatstverschenen afleveringen. — De heer Onderbestuurder dankt de Commissie voor haar belangrijk werk, hetwelk bestemd is voor den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs.

Dagorde.

De vergadering benoemt tot leden der Commissie, welke aan de Academie prijsvragen zal voorstellen voor het jaar 1901, de heeren Bols, Broeckaert, Coopman, de Vos en Sermon

De heer Simons leest een opstel, getiteld : *De kleine Johannes*, van Frederik van Eeden. — De heer Onderbestuurder dankt, namens de vergadering, den redenaar voor deze mededeeling, die in de *Verslagen* zal gedrukt worden.

Over de andere punten der dagorde zal gehandeld worden in de volgende zitting der Academie, welke vastgesteld is op den 2 Augustus.

Te 4 uur wordt de zitting geheven.

DE KLEINE JOHANNES

door FREDERIK VAN EEDEN.

Lezing door den heer L. SIMONS.

—

Volgens het studieprogramma van de Koninklijke Athenaea moet de leeraar in de Nederlandsche letteren de leerlingen der Rhetorica op de hoogte brengen van de voornaamste letterkundige voortbrengselen van den tegenwoordigen tijd.

Onder de verscheiden kunstwerken, waarmede mijn jongens kennis hebben gemaakt, is er geen dat hun opmerkzaamheid zoozeer wist te boeien als *De Kleine Johannes*.

Ik schrijf dit aan twee oorzaken toe, in de eerste plaats aan de ongemeen dichterlijke inkleeding, welke den lezer meesleept en hem een kreet van bewondering afdwingt, al begrijpt hij dan ook maar ten halve; in de tweede plaats aan de van elk raadsel uitgaande betoovering, welke den geest noopt tot onafgebroken zoeken, totdat hij eindelijk den verborgen zin heeft opgediept.

Niet aanstonds en niet zonder herhaaldelijk mis te tasten ben ik het over de tegenwoordige verklaring met mij zelven eens geworden, die in meer dan een opzicht afwijkt van de door Gittée in Noord en Zuid gegeven uitleggingen. Het was mij te doen, om een eigen, beredeneerde meening te hebben en niet om na te gaan, hoe de anderen over het werk denken.

Ik kan den indruk, welken de kleine Johannes teweegbrengt, niet beter vergelijken dan bij het gevoel, dat zich meester maakt van den bergbeklimmer, die zijn blikken laat weiden over het dal aan zijne voeten. Hij ontwaart genoeg van het landschap om overtuigd te zijn van zijn ongeëvenaarde schoonheid, doch de omtrekken zijn niet scherp geteekend, sommige partijen en vooral de statige toppen aan den gezichteinder doezelen weg in het nevelgrauw; daarom neemt hij zich voor herhaaldelijk terug te komen, totdat hij eindelijk het genot zal smaken, bergen, meren, velden en woningen te zien verrijzen in volle zonneglorie.

De verklaring van dit raadselachtige hebben

wij in het symbolisme van den schrijver te zoeken.

Het symbolisme in de letterkunde brengt het gemoedsleven onder beelden, het spreekt te gelijker tijd tot het verstand door de gedachte, welke onder het poëtisch verdichtsel is neergelegd, en tot den schoonheidszin door het zinnebeeld, symbool of allegorie.

Daarom is het een van de hoogste kunstuitingen, daar het de innigste vereeniging vordert van onze verstandelijke vermogens, en tevens een van de moeilijkste. Wat het werk aan diepte wint mag het niet aan helderheid verliezen, derhalve zal de schrijver een doorschijnend beeld kiezen op straffe van anders duister en onverstaanbaar te worden, hetgeen het geval is met vele hedendaagsche symbolisten. Hij moet insgelijks een dichterlijk beeld kiezen, in andere woorden : de hoofdrol bij het scheppen van het beeld mag niet aan het verstand, maar aan de verbeelding en het gevoel, onder toezicht van het verstand, te beurt vallen.

Treedt het denkvermogen te zeer op den voorgrond, dan krijgen wij eene koude, droge allegorie, eene stelkundige formule. Onze letterkunde levert daar een treurig staaltje van in het Rederijkerstijdperk. Kiezen wij een voorbeeld.

In het in 1561 bekroonde zinnespel van de Leuvensche kamer « de Roos » vinden wij eenige begrippen verpersoonlijkt onder het beeld van *den Mensch*, *Liefde*, *Begeerte omweten*. Dezelfde begrippen ongeveer worden ook door Van Eeden

veraanschouwelijkt in Johannes, den Mensch, Wistik en Dr. Cijfer.

Doch welk hemelsbreed verschil van uitbeelding!

Terwijl deze afgetrokken begrippen in het Leuvensche zinnespel abstracties blijven, heeft Van Eeden ze in waarachtige menschen omgeschapen. Niettegenstaande den eerbied, welken ik voor Jonckbloet's kunstsmaak pleeg te koesteren, kan ik mij niet met zijne uitspraak vereenigen (N. L. Middeleeuwen II, 467), welke het symbolisme als kunst wegcijfert : « Maar al waren ook al de zinnespelen als drama's nog niet zoo geheel verwerpelijk, zij zouden als allegorische tafereelen toch op het gebied der kunst niet veel te beteekenen hebben.

Allegorie is een verstandswerk, geen voortbrengsel der scheppende phantasie, en dus onaesthetisch. » Allegorie is niet enkel verstandswerk, wij hebben het aangetoond. En buitendien welken maatstaf moeten wij dan leggen aan Dante's *Divina Commedia* en aan Goethe's tweeden *Faust*, wier allegorische of symbolische beteekenis toch door niemand in twijfel wordt getrokken?

De kleine Johannes is een eerste werk en toch zou men het bezwaarlijk kunnen gelooven.

Geen afwijkingen, geen langdradigheid, geen aanstellerij, geen kruipen na hooge vlucht, zooals in *Max Havelaar*, dien anderen genialen eersteling; maar afgeronde eenheid, gespierde kortheid, eenvoud, gelijkmatigheid. Afwisseling is hier evenveel als daar.

Maar wat den doorslag geeft, is die zelfbeperking en die objectiviteit van voorstelling, welke aan den *Max Havelaar* geheel en al ontbreken.

't Is het werk van een man, die wetenschappelijk onderlegd is, als blijkt uit zijne kennis van dieren en planten; die de natuur bemint en haar met kleuren weet te treffen waarvan men alleen in Zola's roman, « La faute de l'abbé Mouret » of in Loti's werken de wedergade vindt; van een man, die ernstig heeft nagedacht over het menschelijke leven, er al het troostelooze van beseft, al het slechte en belachelijke er van geeselt, maar ook al het schoone en edele waardeert en bewondert; kortom, van een man, die de twee uitersten vereenigt, den frisschen kinderzin der natuurvolken, welke die heerlijke sprookjeswereld wisten te tooveren, en den rijpen, ernstigen aanleg voor de wijsgeerige bespiegelingen.

De schrijver behandelt het gemoedsleven van onze eeuw; ziedaar de grondgedachte.

De kleine Johannes vertegenwoordigt hen allen die, zooals de schrijver zelf, geenen vrede hebben met het dorre materialisme, maar naar iets beters verzuchten, en in het zoeken naar dat ideaal aan lusteloosheid, ontmoediging of twijfelzucht ten prooi zijn.

Maar het is ook het dageraadsboek van een beter tijd, waarin de liefde haren tooverstaf zal zwaaien over het uit het materialisme herrezen menschdom.

Moge zulks de 20ste eeuw wezen!

Alvorens een begin te maken met de ontleding van het boek in wijsgeerig opzicht, is het noodig eenige algemeene beginselen te ontvouwen, nl. de theorie van het ideaal volgens het spiritualisme, het idealisme en het materialisme, de drie richtingen, waarin ons verlangen naar iets beters of naar het geluk zich beweegt.

Het Ideaal.

In het leven van ieder mensch treden twee feiten op den voorgrond : de onvolkomenheid van al het aardsche en het onweerstaanbare verlangen naar het betere. Deze twee feiten zijn steeds met elkander in strijd en uit dezen strijd ontspruit alle menschelijke bedrijvigheid.

Indien wij al het aardsche onvolkomen heeten, willen wij daarmee niet zeggen, dat de schepping ordeloos, ondoelmatig is, integendeel zij bezit eene betrekkelijke volmaaktheid.

Immers, naarmate de mensch dieper doordringt in de geheimen der natuur, naarmate hij bij het klimmen der jaren tot een klaarder besef komt van eene zedelijke leiding in zijn eigen levenslot, des te heerlijker treedt ook de orde van de stoffelijke, zedelijke en verstandelijke wereld aan den dag.

Doch deze schepping is van nature onvolmaakt, omdat zij niet aan zich zelve het ontstaan te danken heeft, en ofschoon God een oneindig aantal betere werelden had kunnen scheppen, zou

toch elk dezer werelden om dezelfde reden noodwendig begrensd of onvolkomen zijn.

Ziedaar het metaphysische kwaad, dat onvermijdelijk is. Maar waarom heeft God uit het oneindig tal mogelijke werelden juist de onze en geene betere gekozen? In andere woorden, waarom heeft hij in de schepping het physische en zedelijke kwaad toegelaten?

Waarom b. v. moeten wij zwoegen en lijden? Waarom zijn de menschen niet beter? Waarom is de natuur niet milder?

Bij het stellen dezer vragen gevoelen wij allen, dat eene geheimzinnige macht ons beheerscht; de ouden noemden ze het noodlot, wij integendeel, Gods alwijzen en ondoorgrondelijken wil.

Johannes voelt zich ook aangetrokken door het levensraadsel en doet ook van die schijnbaar « domme vragen ». Reeds in den beginne vraagt hij aan zijn vader: « waarom de wereld was zooals zij was, en waarom dieren en planten moesten doodgaan » bl. 6.

Ook van Windekind verwacht hij eene oplossing :

« Waarom zegt gij mij alles niet? Zie, nu! waarom blaast de wind door de boomen, dat zij moeten buigen en weer buigen? Zie, zij kunnen niet meer, -- de mooiste takken breken, en bij honderden laten de blaadjes los, ook al zijn ze nog groen en frisch. Ze zijn zoo moede en kunnen niet meer vasthouden, en toch worden ze telkens weer opnieuw

geschud en geslagen door dien ruwen, nijdigen wind. Waarom is dat? Wat wil de wind? —

Arme Johannes! dat is menschentaal! —

Laat het stil worden, Windekind! Ik wil stilte en zonneschijn! —

Gij vraagt en wilt als een mensch, daarvoor is antwoord noch vervulling. » bl. 77.

Inderdaad wij moeten wel berusten in de onvolkomenheid dezer wereld en in dezen zin kon de schrijver spreken van Johannes' « domme » vragen. Klagen geeft geen baat; zich tegen de ijzeren noodzakelijkheid kanten is de verzenen tegen de prikkels slaan; het is, op zijn schoonst genomen, het roekeloos verzet van den treurspelheld tegen de vastgestelde wereldorde, het verzet van het Ik tegen het Al. Zal de mensch zich dan werpen in de armen van den dood en pogen, evenals Adam op de schoonste plaats van Madach's meesterwerk, het goddelijk wereldplan door zelfmoord te verijdelen? Zal hij, als de moedelooze Johannes, Hein toefluisteren : « Zult gij mij nu medenemen? » bl. 126.

Neen, dit verbiedt dezelfde goddelijke wil, die de natuurwet in de diepst verholen schatkamer van het hart heeft neergelegd.

Hamlet mocht wel uitroepen :

> Wie verdroeg den spot en smaad der wereld,
> Des onderdrukkers dwang, des hoogmoeds hoon,
> 't Wee van verachte min, 't getalm van 't recht,
> Den trots van het gezag, en 't smalen, dat
> Verdienste van nietswaardigheid moet dulden,
> Als hij zichzelven ruste schenken kon
> Met éénen priemstoot?

De mensch moet blijven leven en strijden, ten einde door zelfvolmaking zijn doel te bereiken.

« Gij moet opgroeien, antwoordt Hein, en een goed mensch worden. » Dit is de algemeene wet, door God verordend en door het menschdom bekrachtigd. Er is geene andere uitkomst, « daar is niets aan te doen », zegt Hein.

Nochtans heeft de « plannenmaker », naar Pluizer's minachtende uitdrukking, ons niet hulpeloos aan dit kommervol bestaan ten prooi geworpen.

Wij zouden hier op de bovennatuurlijke hulpmiddelen kunnen wijzen, welke tot het gebied der godgeleerdheid behooren, maar dan plaatsen wij ons niet op het standpunt van den schrijver; blijven wij daarom op wijsgeerig terrein.

God heeft de zucht naar het volmaakte, naar het oneindige of, eenvoudiger gezegd, naar het ideaal in onze ziel ingestort. Dit is de daemon van Plato. Hiermede zijn wij tot het tweede feit gekomen.

Het ideaal is de springveer in het raderwerk onzer ziel, de kracht welke ons opbeurt uit de alledaagsche of rampspoedige werkelijkheid, de oorsprong van allen vooruitgang, van alle grootsche en edele daden.

Wij verstaan er door den natuurlijken drang om niet alleen de behoeften des lichaams (stoffelijk ideaal), maar ook die der ziel (geestelijk ideaal) te bevredigen; ja, om al het aardsche als beperkt of onvolkomen te versmaden en naar de hoogst denkbare volmaaktheid (oneindig of volmaakt ideaal) te streven.

Geven wij het woord aan Bilderdijk :

Een wareld biedt heur schatten
Gehoorzaam aan haar heer, en stort ze willig uit;
Maar hij, hij vordert meer dan wat zij in zich sluit. —
Wat prikkel dan, wat gier, in onze borst besloten,
Ontrust, verknaagt, verslindt, o mijn natuurgenooten,
In 't hoogst des overvloeds dat nooit tevreden hert,
Dat hongert bij de weelde en nooit verzadigd werd?
Wat afgrond, die steeds gaapt, met immerholle kaken,
Wat Scylla, die steeds zwelgt om steeds weer uit te braken,
Wat vraatzucht, walgingvol voor 't geen zij steeds verslindt,
Bewoont den hollen balg van 't nietig menschenkind?
(*Het Waarachtig Goed*, 68-78).

Uit hetgene wij gezegd hebben over het metaphysische kwaad volgt, dat het stoffelijke of laagste ideaal en het hoogere of geestelijke ideaal beperkt en onvolkomen zijn en derhalve verwezenlijkt kunnen worden.

In beide zijn ontelbare graden te onderscheiden, naar gelang de voortreffelijkheden, waarmede de mensch, hun schepper, ze heeft uitgerust.

Het oneindige ideaal alleen is volkomen en kan dus op aarde niet verwezenlijkt worden. Dit alleen schenkt de volslagen verzadiging van al onze vermogens. Toonen wij dit aan.

Ons denkvermogen of de zucht naar het ware verlangt de oneindige waarheid te bezitten. Dit is het door Johannes vruchteloos opgespoorde boekje.

« Hij wil de hoogste wijsheid zoeken, hij wil het wezen der dingen begrijpen », bl. 133.

Onze verbeelding en gevoel of de zucht naar het schoone haakt naar de volmaakte schoonheid;

ons zedelijk gevoel naar de hoogste rechtvaardigheid; ons hart of het vermogen van te beminnen naar de hoogste liefde; het leven naar den vollen levensbloei of de onsterfelijkheid; onze wil of het streven naar ons goed jaagt het aardsche goed voorbij en verzucht naar het oneindige goed.

Dit bezit van hét ware, hét goede, hét schoone enz. brengt de volle bevrediging mee of onderlinge harmonie van alle menschelijke vermogens en in dien vrede bestaat juist het volmaakte geluk, dat niet van deze wereld is.

« Wat is harmonie, Windekind? —

Dat is hetzelfde als geluk. Het is dat, waarnaar alles streeft », bl. 60.

Ofschoon wij dit volkomen geluk hier niet bereiken kunnen, zijn wij er nochtans voor geschapen; dit zegt ons, buiten godsdienst en overeenstemming der volkeren, de onfeilbare stem van ons geweten. Dit is de grondslag, waarop Bilderdijk in « Het Waarachtig Goed » het gebouw zijner redeneering heeft opgetrokken.

Door den dood alleen kunnen wij tot de hoogste waarheid, schoonheid enz. geraken :

« *Ik* alleen (zegt Hein) kan u bij Windekind brengen. Door mij alleen kunt gij het boekje vinden », bl. 184.

Daar God het oneindig volkomen wezen is, is hij alleen het oneindig ideaal, het hoogste geluk, want hij *is* de waarheid, goedheid, schoonheid, rechtvaardigheid, liefde enz. bij uitnemendheid. Wie

bijgevolg naar het ideaal streeft, streeft naar God, zijnen schepper :

« Alle dieren, Johannes, die in den nacht ronddolen, zijn zoo goed kinderen van de zon als wij. En al hebben zij nimmer hunnen schitterenden vader gezien, toch drijft hen een onbewuste herinnering immer weer tot al waaraan licht ontstraalt », bl. 61.

Daar in Gods natuur alles één is, volgt hieruit, dat het bezit van de oneindige waarheid, dat van de oneindige goedheid, schoonheid enz., in een woord, het oneindige geluk, door den schrijver bij een kalmen zonnigen herfstdag vergeleken, in zich sluit. Dit alles hangt samen.

« Want het ware boekje moet groot geluk en grooten vrede brengen, - daarin moet nauwkeurig staan, waarom alles is zooals het is, zoodat niemand iets meer kan vragen of verlangen », bl. 73.

Ziedaar de goddelijke harmonie, welke zich tevens in de schepping afspiegelt : het goede en ware is bijna zonder uitzondering schoon ; al het schoone is waar en goed, al het valsche en slechte is leelijk. Het eindige of beperkte ideaal zal bijgevolg des te hooger staan naarmate het deze goddelijke harmonie inniger tracht na te bootsen, in andere woorden, naarmate het beter aan onze gezamenlijke vermogens beantwoordt en daardoor ons aardsche geluk doet toenemen.

Wij kunnen ons nu afvragen, of alle menschen een ideaal hebben.

Het antwoord luidt bevestigend.

Het ideaal te scheppen is het schoonste voorrecht van den mensch, daar hij God nabootst en optreedt als een schepper op verminderde schaal. Hierdoor onderscheidt hij zich vooral van het redelooze dier. Daarom versta ik Vondel's verzen niet alleen in letterlijken maar ook in overdrachtelijken zin :

> Hij heft, terwijl de stomme en redelooze dieren
> Naar hunne voeten zien, alleen en trotsch het hoofd
> Ten hemel op naar God, zijn schepper hoog geloofd.
> (*Lucifer*, 114-116).

Wee dengene, die alle ideaal verloren heeft! 't Is ofwel een verdierlijkt, ofwel een wanhopig wezen, want geen ideaal, geen hoop.

Velen overgegeven aan hartstochten, aan broddronkenheid of bukkende onder de beslommeringen voor het dagelijksch onderhoud zien gewoonlijk « naar hunne voeten », naar het laagste, het stoffelijke ideaal, dat de minste bevrediging kan schenken aan een redelijk wezen.

Daarom zegt Windekind van het verlangen der menschen naar harmonie of geluk :

« Doch zij doen als jongens, die een vlinder willen vangen. Zij jagen haar juist weg door hunne domme pogingen », bl. 60.

Anderen zooals de geleerden, kunstenaars, moralisten enz. verheffen zich tot het geestelijke ideaal.

Wat er van zij, dit alles belet niet, dat alle menschen zonder uitzondering naar het volkomen geluk trachten en bijgevolg naar het oneindige.

Wel is waar zijn de ontwikkelden bij voorkeur geroepe n om op hun banier het woord « Excelsior » te schrijven en naar het volmaakt ideaal te streven; doch dit neemt niet weg, dat ieder mensch, zelfs de minst geletterde, indien sommige voorwaarden gegeven zijn, zich aangetrokken voelt tot het oneindige. Dit verlangen koestert hij vooral, die nog onbedorven is, als b. v. de jeugd, hij die eenen ernstigen en godsdienstigen aanleg bezit, die een open oog heeft voor de schoone natuur, die te kampen heeft met wederwaardigheden.

Vandaar dat Van Eeden wel wist wat hij deed, als hij ons zijnen held voorstelt in de prille jeugd en met een sterken trek naar het droomerig leven in de schoone natuur. Vandaar ook dat de rijpere Johannes, gelouterd door tegenspoed, vatbaar is om de wijding van « zonnezoon » te ontvangen, d. i. om met het oneindige in gemeenschap te treden. Er blijft nog een punt in het licht te stellen, nl. hoe de mensch te werk gaat in het scheppen van het ideaal; zoo zullen wij tevens de gelegenheid hebben op eenige zijner kenmerken te wijzen.

Ziel en lichaam werken daartoe samen, doch niet in dezelfde mate.

De zintuigen nemen de schepselen waar. Het verstand doet een keus uit de aldaar opgemerkte voortreffelijkheden en ontdoet ze van hare onvolkomenheden of beperkingen; het kent b. v. aan zijn voorstelling of idee eene hoogere waarheid, schoonheid, goedheid, liefde en rechtvaardigheid toe dan

die, welke het in de schepselen heeft waargenomen en brengt op die wijze eene stoffelijke, zedelijke en verstandelijke wereld in zijn binnenste tot stand, die de werkelijkheid in de schaduw stelt. Het ideaal overtreft de werkelijkheid, ziedaar een eerste kenmerk.

Helderen wij dit op door een voorbeeld. Het verstand brengt de afzonderlijke natuurverschijnselen onder wetten en schept dus eene waarheid, welke niet op een bepaald aantal feiten, als de natuur aanbiedt, maar op alle mogelijke feiten van denzelfden aard toepasselijk is.

Zoo vereenigt de kunstenaar, om een standbeeld, een landschap, een heldenkarakter te voorschijn te roepen, al de denkbare schoonheden van het lichaam of van de natuur, alle denkbare deugden van de menschen, schoonheden en deugden, welke men in de werkelijkheid nooit vereenigd aantreft.

Hieruit vloeit ook voort, dat het ideaal niet onafhankelijk is van de werkelijkheid, omdat het zijne grondstoffen ontleent aan de zinnelijke waarneming. Het put er vooral uit twee rijke bronnen, de zedelijke wereld en het natuurschoon.

Bijgevolg mag het ideaal nooit in tegenspraak komen met de bestaande feiten. Een algemeene natuurwet b. v. moet zich bij elk bijzonder verschijnsel kunnen uitwijzen; het karakter van een treurspelheld moet steeds menschelijk waar blijven.

Eindelijk is er nog een derde kenmerk van het ideaal: het is uit zijnen aard werkdadig, actief. Het tot hiertoe verkregen ideaal, de vrucht van het

verstand geholpen door zintuigen en verbeelding, werkt nu op het gevoel. Het gevoel ontbrandt in liefde tot het ideaal en tracht het te bezitten. Nu gaat de wil over tot handelen en besluit er een voortdurend bestaan aan te schenken, of, anders gezegd, het te verwezenlijken.

Deze verwezenlijking geschiedt door den godsdienst, de wetenschap en de kunst, de drie hoogste uitingen van de menschelijke bedrijvigheid.

Alle drie verwezenlijken het ideaal door middel van de stof: edele daden, gesproken of geschreven woord, lijnen, kleuren, tonen, steen enz., en verbeteren zoodoende de werkelijkheid.

Wat den godsdienst betreft, moeten wij met het oog op de zienswijze van Van Eeden een voorbehoud maken, doch dit is van later zorg.

Indien men het streven naar het oneindige niet uit het oog verliest, vat men eerst recht den diepen zin van Multatuli's gedicht over de poezie, een onderdeel der kunst. Het zij ons veroorloofd er eenige verzen uit aan te halen.

Daar is een kracht, uit hooger kracht gesproten,
Die 't zinkend hart des menschen schoort,
Die 't opvoert naar een hooger oord,
Die 't vastklemt als de stam z'n loten,
Als moederarmen 't schreiend wicht,
Aan de eerste bron van liefde en licht.
Die 't opheft, als het dreigt te zinken
In 't slijk waarin het zich bewoog.
Daar is een kracht die 't scheemrend oog
Omhoog richt, waar 't de ster ziet blinken,
Die aan de kim der toekomst rijst,

Op d' adel van onze afkomst wijst,
En vast doet houden aan 't begeeren
Om tot die afkomst weer te keeren.
(*Vorstenschool*, IV Bedrijf I).

Er is nochtans eene uitgelezen schaar menschen, en het zijn over het algemeen niet de minst edele van inborst, die zich enkel bepalen bij het beschouwen van hun ideaal zonder het te verwezenlijken, ofwel wier verwezenlijkt ideaal in tegenspraak komt met de werkelijkheid, waarmede alle gemeenschap is afgesneden.

Men bestempelt ze met den algemeenen naam van idealisten.

In de wijsbegeerte is het idealisme de leer, welke alleen het bestaan van de ideeën, van het bovenzinnelijke aanneemt en dienvolgens moet leiden tot de ontkenning van de stof (idealistisch scepticisme). In den grond is het niets anders dan eene terugwerking tegen de onvolkomen werkelijkheid.

Alle idealisten, hetzij in de wijsbegeerte, hetzij elders, komen hierin overeen, dat zij geen recht laten wedervaren aan de stoffelijke wereld; welnu, daar het ideaal wel degelijk rekening houdt met de werkelijkheid, is het hunne valsch en heet dan ook beter : begoocheling, droomerij.

Deze begoochelingen zijn vooral het eigendom van de jeugd, die met het maatschappelijk leven nog niet in botsing is gekomen en zich dus eene verkeerde voorstelling maakt van de menschen.

Dit is het geval met den kleinen Johannes.

In de kunst wordt nog al misbruik gemaakt van den term idealist, waarmede men dikwijls de aanhangers van het gezonde spiritualisme verwart. Voorbeelden van het eigenlijke idealisme in de kunst zijn de hersenschimmige ridderromans, waar Cervantes in den naam van het gezond verstand tegen te velde trok ; of, om niet zoo hoog op te klimmen, de jonge Romantieken, waarop De Genestet in *Fantasio* zinspeelt, die nauwelijks in de wereld komen kijken en reeds levensmoede zijn.

Zoo 'k immer dweepte, met een ingebeelde smarte,
De menschen haten dorst, de halve wereld tartte enz.

Men kan er nog de utopisten der wetenschap en op godsdienstig gebied de aanhangers van het nirwana, kortom de beoefenaars der mystiek toe rekenen ; in het dagelijksche leven zijn het de zoogenaamde droomers. Wij bedoelen niet de nietswaardige Jan Salie's, maar de dichterlijk gestemde droomers, voor wie Vosmaer zijn keurig *Selene* dichtte :

De blonde maan staat droomend
In 't sterrenrijk der lucht :
Dat ze ook eens zon geweest is
Herdenkt zij met een zucht.

Haar stelde de ruwe wereld
Met spot en strijd te loor,
Tot ze moede voor haar idealen
De rust en de kalmte verkoor.

Nu schittert ze enkel 's avonds
Doch met geleenden glans ;
Een korte wijl maar blijft ze
Geheel aan den hemeltrans.

Ras mindert zij verbleekend,
Tot ze eindelijk gansch verkwijnt,
In 't ziel- en werkloos leven
In duisternis verdwijnt.

Dan is 't, of ze voor de sterren
Uit schaamte zich verschuilt,
Omdat ze 't hoogste streven
Voor droomrige rust heeft verruild.

Het idealisme vertegenwoordigt het eene uiterste, het materialisme het andere.

Dit neemt alleen het bestaan van de stof en hare wetten aan en voert dus logisch tot den twijfel omtrent het bovenzinnelijke (materialistisch scepticisme). Wij zullen later zien, met welk onverbiddelijk talent de schrijver de laatste gevolgtrekkingen uit dit beginsel weet af te leiden ; voor het oogenblik kunnen wij volstaan met er op te wijzen, dat voor den materialist, die zich zelven gelijk blijft, het oneindig ideaal niet in aanmerking kan komen.

Men lette er wel op, dat het volstrekt valsche onbestaanbaar is. Vandaar dat er waarheid schuilt in het materialisme, als het de stof en hare wetten als een onomstootbaar iets verkondigt. Hetzelfde is ook het geval met het idealisme, dat zich aan God, ziel en onsterfelijkheid vastklampt. Dit laatste wordt door de volgende aanhaling opgehelderd. « Arme, arme Johannes ! zeide Windekind, en zijn stem was boven het roezig geruisch van den storm als een vredig choraalgezang, dat van verre klonk. Heb mij lief, heb mij lief met uw geheele wezen. In mij vindt gij meer dan gij wenscht. Gij zult begrijpen wat gij u niet denken kunt, en gij zult zelf zijn, wat gij verlangt te kennen. Aarde en hemel zullen uw vertrouwden, de sterren zullen uw naasten, de oneindigheid zal uw woning zijn.

Heb mij lief, heb mij lief ! omvat mij als de hoprank den boomstam, blijf mij trouw als het meer den bodem, — in mij alleen is al uw rust, Johannes !

Windekinds woorden zwegen, doch het was alsof het choraalgezang voortduurde. Uit verwijderde verte scheen het aan te zweven, plechtig en gelijkmatig, door het razen en suizen van den wind, — vredig als het maanlicht, dat door de jagende wolken scheen. » bl. 79.

De laatste zin behelst de bevestiging van Windekind's woorden.

Het spiritualisme alleen bewandelt het veilige midden, want het neemt beide, de stoffelijke en bovenzinnelijke wereld aan.

Daarom is het alleen bij machte, aan de behoeften van ziel en lichaam en bijgevolg aan het streven naar het oneindige te beantwoorden en ons geluk op hechter grondslagen te vestigen.

Ofschoon de scherpzinnige lezer uit deze beschouwingen voorzeker reeds lang heeft opgemaakt, welke verklaring wij van dit meesterwerk wenschen te geven, achten wij onze taak niet geëindigd alvorens wij opgehelderd hebben, hoe elke bijzonderheid in deze breede omlijsting op hare plaats staat. Gaan wij daarom over tot eene nadere inzage van het boek.

Johannes' Idealisme.

Drie zielstoestanden zijn bij Johannes te onderscheiden ; zijn vriendschap met Windekind (I-VI), zijn samenzijn met Pluizer (bl. 113-XII) en eindelijk, in het laatste hoofdstuk, zijn inkeer of levensroeping.

Daartusschen liggen twee overgangen, de eerste is zijn verkeer met Robinetta (VII-IX bl. 113), de andere begint met hare tweede ontmoeting en eindigt met den dood van Johannes' vader (XII-XIII). Het natuurlijk vervolg op *Den Kleinen Johannes* is *Johannes Viator*, *het Boek van de Liefde*, waarvan de schrijver voorspelde, dat het niet meer op een sprookje zal gelijken. Rechtuit gesproken, heb ik dit vervolg onvoldaan ter zijde gelegd en om de duisterheid van voorstelling en om het gemis van het dichterlijke, levenwekkende beeld ; ofschoon hier ook --- en hoe kan het ook anders bij een schrijver van zulk gehalte ? — op veel heerlijks te wijzen valt.

In het eerste boek zullen wij wel de « Lehrjahre » en in het tweede de « Wanderjahre » van Frederik van Eeden te zien hebben.

In het eerste tijdperk van zijn zieleleven gelooft Johannes aan het bestaan van God en aan de onsterfelijkheid der ziel ; het eerste blijkt uit zijne gesprekken met Windekind over het Groote Licht, het tweede uit de hoop dat de glimworm daarboven zijne geliefde zal weerzien. Hiertegenover staat, dat hij een droomerige knaap is, dat hij zich volmaakt gelukkig voelt aan Windekind's zijde, dat hij hoe langer hoe meer van de werkelijkheid vervreemdt.

Uit deze drie feiten trekken wij het besluit, dat het eerste stadium het idealisme is.

Gaan wij elk punt in 't bijzonder na.

1° Aan de jeugd ontbreekt de juiste blik op de wereld ; doch terwijl het kind langzamerhand door de ervaring ontgoocheld wordt, heeft bij Johannes het omgekeerde plaats.

De kring, waarin hij leeft, geeft dagelijks nieuw voedsel aan zijne droomstemming : het geheimzinnige huis, de schaduwrijke tuin met vijver, de stoffeering van het slaapkamertje, de nabijheid der zee met haar duin en avondapotheose.

Dit verklaart het menschelijk bewustzijn, dat hij aan Presto en vooral aan de raadselachtige kat, alsmede aan bloemen en boomen mededeelt, « de bloemen groetend, die hij tegenkwam en de oude boomen, die zoo altijd op dezelfde plaats moesten blijven, vriendelijk met zijn handje langs de ruwe schors strijkend. »

Dit verklaart insgelijks zijn wensch, dat er toch eens een wonder mocht gebeuren, en die zelfsuggestie na het avondgebed op het schemerduistere slaapkamertje ; voorwaar eene zielkundige waarneming, die pleit voor den scherpen blik van den schrijver en die ons een van De Genestet's meestergrepen te binnen brengt, als deze de jonge teringlijdster een gesprek laat voeren met het haantje van den toren.

Dit verklaart ook dat eenzame leven, ver van alle vrienden, waarin zijn vader eene gansch ondergeschikte plaats bekleedt.

2° Het ideaal van Johannes is het leven met Windekind in de schoone en vrije natuur.

Als elf of natuurgeest, vertrouwd met het verborgen leven van dieren en planten, als vriend van Oberon, is Windekind de aangewezen persoon om hem er binnen te leiden.

Doch deze natuur is zoo wonderschoon, zij overtreft zoozeer de werkelijkheid, dat Johannes niets meer te wenschen overig blijft en hij, eenige stonden ten minste, het volmaakte geluk mag smaken. Naar onze opvatting stelt Windekind het idealisme voor. Zijn vader is de zon d. i. God, die steeds onder het beeld van het Groote Licht wordt veraanschouwelijkt.

« Ik ben hier in den omtrek geboren, uit de eerste stralen der maan en de laatste der zon, » bl. 10, dus met de avondschemering. Dit ziet op het droomerige van het idealisme, waartoe zich vooral de avondstonden leenen, indien men zich wel Vosmaer's « Selene » wil te binnen brengen.

Het kan ook zien op het ontstaan van het ideaal; het verlangen naar het oneindige is door God (de zon) in de menschelijke ziel ingeblazen. Windekind kan alsdan zonder bezwaar de maan zijne moeder heeten, omdat zij haar licht van de zon ontvangt. Wij begrijpen nu ook, waarom Windekind zegt, bl. 12: « Ik zelve ben nooit nog bij Vader geweest, » immers hier op aarde is het oneindige ideaal onbereikbaar.

Als Johannes antwoordt, dat hij altijd bij zijn vader is, luidt het:

« Neen! dat is uw vader niet. Wij zijn broeders,

mijn vader is ook de uwe. Maar uw moeder is de aarde en daarom verschillen wij veel. » In den mensch zijn twee bestanddeelen : het aardsche of het lichaam, dat zelfs tot walgens toe verzadiging kan vinden, en het goddelijke of de ziel, welke nooit bevredigd wordt. De aarde is de moeder van het lichaam ; God, de oorsprong van de ziel en van haar streven naar het ideaal, is de vader der ziel. Johannes is Windekind's broeder naar de ziel.

Wat nu volgt : « Ook zijt gij in een huis bij menschen geboren en ik in een windekelk » behoort tot het sprookje, tot het beeld en niet tot den zin, welken de schrijver onder de allegorie verborgen heeft.

Dit onderscheid dient de lezer overal te maken, ten einde het wezenlijke niet te verwarren met de dichterlijke opsmukking.

3° Johannes vergeet in gezelschap van Windekind allengskens de werkelijkheid.

Deze bestaat voor hem in zijn vader, Presto, de school en de medemenschen.

Bij de eerste kennismaking wordt hem wel op het hart gedrukt : « Ik vertrouw u, Johannes. Gij moogt nooit, nooit aan een mensch mijn naam noemen of over mij spreken. » bl. 10.

Het knaapje verzwijgt zorgvuldig de omstandigheden van zijn nachtelijk uitblijven en ontvlucht bij de eerste gelegenheid de beste voor altoos het vaderlijke huis.

Windekind wacht er zich wel voor, hem het

verzuim zijner kinderplichten onder het oog te brengen. « Gij behoeft niet bij hen te blijven, als u dat verdriet doet, » lezen wij bl. 59.

Om het ware geluk, de harmonie te vinden « moet gij de menschen vergeten. Het is een slecht begin, bij menschen geboren te zijn, — maar gij zijt nog jong, -- gij moet alle herinnering aan uw menschenleven van u af zetten. » bl. 61.

Hier komt nog bij, dat Johannes gaandeweg zijn afkeer voor het menschdom voelt toenemen, welke nochtans niet, en hier dient op gelet, tot haat overslaat.

Eerst is het slechts onverschilligheid, een gevolg van zijn eenzaam leven, doch weldra wordt het een onoverkomelijke tegenzin, welke hem door Windekind en zijne nieuwe vrienden uit het dierenrijk wordt ingescherpt.

Dit blijkt reeds den eersten dag op school. « Hij kende zijne lessen geen van allen en lette volstrekt niet op. » Hij alleen heeft de wijsheid in pacht. « Zij hebben er toch geen begrip van. Zij mogen mij uitschelden zooveel zij willen. Ik blijf Windekind's vriend, en Windekind is mij meer waard dan zij allemaal te zamen. Ja, met den meester er bij. » bl. 12.

Het zij in het voorbijgaan aangestipt, dat van Eeden heel leukweg een loopje neemt met het onzinnige en onsamenhangende van sommige themaboeken, wanneer een leerling den volgenden zin moet oplezen : « De ouderdom van mijne moed-

willige tante is groot, maar niet zoo groot als die van de zon. »

Dit kan ook herinneren aan de geliefkoosde stijl- en taaloefeningen als b. v. Breng het woord « moedwillig » in eenen flinken zin te pas. Alsof de gedachte zich naar de letter moest plooien, en niet omgekeerd!

Als de kleine moet schoolblijven, geeft het muisje hem den raad : « Ge moet nooit over zulke teedere zaken met menschen spreken. Daar zijn zij te grof voor. De mensch is een verbazend boosaardig en lomp wezen, die liefst alles vangt en doodtrapt wat onder zijn bereik komt. » bl. 36.

Deze uitspraak staat niet alleen. Later zal hem o. a. Wistik hetzelfde voorhouden na het gebeurde in Robinetta's huis.

In de natuur is alles harmonie, « zoo volkomen zult gij ze bij menschen nooit vinden, » zegt Windekind. En inderdaad de mensch is er een wanklank in; dit leert ons op een vermakelijke wijze het landelijk uitstapje van het steedsche gezelschap.

Indien zij soms hunne verpeste steden verlaten, is het om de schoone natuur te verminken en te bederven. Afschrikkender nochtans dan de omgeving, waarin hij zich beweegt, dan de groote stad, die dorre menschenwoestijn, is de mensch zelf. « Onder menschen wacht u eindeloos verdriet, verveling, vermoeienis en zorg. Dag aan dag zult gij tobben en zuchten onder den last van uw leven. Zij zullen

uwe teedere ziel stooten en pijnigen door hun grofheden. » bl. 59.

Ten laatste moet Johannes kiezen tusschen Windekind en de menschen.

« Hebt gij de menschen meer lief dan mij? — Neen, neen, Windekind, ik wil bij u blijven! — Nu kon hij toonen, hoeveel hij van Windekind hield. Ja! hij wilde allen en alles voor hem verlaten en vergeten. Zijn kamertje, Presto en zijn vader. » bl. 59.

Wij zeiden, dat niet alleen Windekind maar ook de nieuwe kennissen den jongen stijven in zijne vooringenomenheid tegen zijne medeschepselen.

Hier hebben wij het oog op die goed getroffen gelijkenissen uit de dieren- en zelfs uit de plantenwereld, welke de bedoeling, de gisping van de menschelijke samenleving, ontegenzeglijk laten doorschemeren.

De krekelschool is in 't algemeen de critiek van de menschelijke zelfzucht, die zich zelve tot middelpunt stelt van het geschapene; en meer in 't bijzonder, van de subjectieve stelsels der geleerden, voor wie hun eigen zienswijze alleen recht van bestaan heeft.

De glimworm is de geloovige; de meikever, die een dag ouder is en zooveel over roeping gesproken had, alwie op ondervinding boogt en de anderen moet voorgaan. Dan komt die talrijke klasse van personen, vertegenwoordigd door de meikevers, welke uit vrees voor armoede (de vleer-

muis) rijkdommen vergaderen, uit de hoogte op den denker (elfen) neerzien, totdat zij al kruipend zich naar boven werken (de lindenhaag), om in de hoogere standen (het huis met helder schijnsel) zedelijk verpletterd te worden. 't Is een welgeslaagde tegenhanger van Multatuli's *Kapel*.

Laten wij nog de voorlijke jeugd, de heerschzuchtigen, pronkers, de veel- of dagbladschrijvers (?) in de paddestoelen, de veroveraars in Kribbelgauw en de koningen in den aal aanwijzen, maar vergeten wij vooral niet de godsdienstoorlogen in de diepzinnige gelijkenis van de Strijd- en Vredemieren.

Welk is nu de slotsom uit het voorgaande? De idealist vermeit zich in zijne denkbeeldige wereld (idealistisch scepticisme) en ontvlucht daarom de werkelijkheid, welke hem slechts ontgoocheling en marteling aanbiedt door de wrijving met de groote meerderheid andersdenkenden, die hem niet willen noch kunnen begrijpen. (Als tegenstelling tusschen den dichter en den prozamensch is het goed getroffen.)

Zijne begoocheling kan hem een tijd lang gelukkig, ja overgelukkig maken, doch niet op den duur, omdat het idealisme geene voldoening schenkt aan de gezamenlijke behoeften van lichaam en ziel. Wat blijft er van het stoffelijk ideaal, wat van onzen dorst naar waarheid, rechtvaardigheid en vooral naar liefde? Immers de liefde tot een wezen als Windekind, dat niets met den mensch gemeen heeft, kan geen liefde heeten.

Daarom is het idealisme onhoudbaar, zooals

het verloop van Johannes' lotgevallen ons zal leeren. Windekind verdwijnt, omdat Johannes zijne raadgevingen in den wind slaat en het oor leent aan de inblazingen van Wistik, die hem het boekje zal helpen vinden. Wistik is een van de bedrieglijke kabouters, als zoodanig is hij op zijne plaats in een sprookje, en zooveel te meer omdat hij Johannes op het dwaalspoor zal brengen.

Ziedaar het beeld. Doch wat stelt hij voor? Eerst en vooral de zucht naar kennis, een van de uitingen des ideaals, vandaar zijn naam. Evenwel kan men dit ook van Pluizer zeggen. Na alle omstandigheden gewikt en gewogen te hebben, schijnt het mij daarom wenschelijk in Wistik een dubbel zinnebeeld te zien. Vooreerst is hij de wetenschap in het algemeen; in dit opzicht draagt hij de schuld van Johannes' ontgoocheling en van de onvoldaanheid der geleerden, die hun leven en gezondheid op het spel zetten, « den blauwen hemel en de goede milde natuur — en ook hun medemenschen vergeten. » bl. 100. Men vergete niet dat Windekind spreekt, want de wetenschap bedriegt niet, al laat zij ons ook onvoldaan. Nochtans klinkt de laatste zinsnede ongewoon in Windekind's mond.

Dank aan Wistik komt de mensch in Johannes boven, hij verlangt te kennen, verliest daardoor Windekind en de natuur (het idealisme) en doet den eersten stap tot zijnen terugkeer bij de menschen (tuinier en herinnering aan huis).

't Is de oude en toch immer nieuwe geschiedenis van de verbanning uit het aardsche paradijs, want ziet niet ieder mensch, juist omdat hij verlangt te kennen, het aardsche paradijs zijner kinderdroomen instorten? Kan b. v. de door den al te verstandigen schoolmeester opgeklaarde schooljongen nog met dezelfde zaligheid het Sint Nicolaasfeest zien aanbreken?

Wistik vertegenwoordigt in de tweede plaats, en hier alleen steekt hij scherp af tegen Pluizer, de overgeleverde wetenschap, en meer bepaald — want het begrip is nog te ruim — den godsdienst of het geloof berustende, zooals het woord te kennen geeft, op traditie. De « heilige » boeken der spinnen, torren, vlinders, egels, mollen zijn de schriftelijk overgeleverde geloofspunten der verschillende godsdiensten, als Bijbel, Koran, enz. Kribbelgauw, de held der kruisspinnen, kan dan ook doorgaan voor alle oorlogzuchtige geloofsverkondigers, als b. v. Mohamed.

Dat van spinnen, egels en mollen gesproken wordt, is misschien een ondeugende zet van den schrijver, die alle openbaring verwerpt.

Een tweede ontgoocheling, een tweede stap tot de werkelijkheid is Johannes' liefde tot Robinetta.

Hij waant in haar Windekind weer te vinden met dezelfde stem, oogen, lach, met dezelfde blonde lokken, hetzelfde blauw gewaad. Windekind wordt vergeten en Robinetta neemt zijne plaats in.

« En alles werd weer om hem heen, zooals

het vroeger geweest was, De bloemen knikten vroolijk, en haar geur verdreef het weemoedig verlangen naar huis, dat hij tot nu toe gevoeld en gekweekt had. Tusschen het teedere groen, in de lauwe, mollige lentelucht, voelde hij zich op eens thuis, als een vogel, die zijn nest gevonden had. Hij moest de armen uitstrekken en diep ademhalen. Hij was zoo gelukkig. Op dien weg naar huis zweefde de lichte blauwe gestalte met de blonde haren voor hem uit, altijd voor hem uit, welken kant hij ook opkeek. Het was alsof hij in de zon gekeken had en het zonnebeeld overal met zijn blik medevloog. » bl. 95.

Om kort te gaan : Johannes is weer idealist als voorheen, dank aan een nieuw gevoel, de liefde tot de vrouw. Ligt de droomenwereld des menschen in duigen, dan kan zij nog eens opbloeien uit het puin onder den adem van de liefde. Dit idealisme is algemeen en houdt het langste stand. Zeer juist zeiden onze vaderen, dat er nooit leelijk lief was.

Ongelukkigerwijze duurt die betoovering niet lang voor Johannes. Hij verliest weldra Robinetta om redenen, welke wij later zullen nagaan; hij ziet de wereld niet meer rooskleurig in, het idealisme heeft uitgediend.

Hij is een gewoon mensch geworden die, schoon onverzoend met het alledaagsche, er niet meer blind voor is; dit is een voordeel.

Voortaan blijft de natuur voor hem een gesloten boek, wier raadselen hij slechts ten halve en dan nog na gezette studie zal kunnen ontcijferen.

« Wij spreken niet met menschen, » zegt het duinrozestruikje. bl. 112.

Het verlangen naar huis komt ten tweeden male boven. « Ik verlang naar huis, zeide Johannes, en hij dacht aan de huiskamer met het heldere lamplicht, waar hij vaak bij zijn vader zat, luisterend naar het krassen van diens pen. » bl. 118. Indien hij des nachts nog van Robinetta droomt, naast haar doemen ook zijn vader en Presto op.

Johannes' Materialisme.

Nu is hij rijp voor de naakte werkelijkheid in hare onooglijkste gedaante, het materialisme. Hij zal nu in het andere uiterste vallen, evenwel niet zonder eenen bangen zielstrijd, als dien welken Windekind hem placht te beschrijven. Alwat na de schipbreuk van zijn geluk is overgebleven : zijn droomstemming, zijn dankbaarheid voor 't konijntje, zijn vereering voor de vrouw, zijn geloof in God; ofwel is teruggekeerd, als het verlangen naar huis, dat alles zal hij een voor een prijsgeven. Één gevoel alleen zal in gelijke mate aangroeien, doch daar komen wij later op terug.

Pluizer is de belichaming van het materialistisch scepticisme. Deze eigenschap omvat al zijne overige kenteekenen : de zinnelijke waarneming, de proefondervindelijke wetenschap, het atheïsme, het pessimisme en nog meer dergelijke stadhuiswoorden.

Hierop doelt Pluizer zelf : « Wou je mijn naam weten, ventje? Nu, zeg maar Pluizer, familjaarweg Pluizer. Ik heb nog wel mooier namen, maar die begrijp je toch niet. » bl. 114.

1° Hij neemt alleen de ervaring aan van de zintuigen. « Een mensch moet altijd kijken en denken. » bl. 120. Zijn geliefkoosde manier om de wereld te beschouwen is van op het hoofd te staan. « Zie je, zoo schijnen de wolken de vloer en de aarde het deksel van de wereld. Dat kun je even goed volhouden als het tegenovergestelde. Boven of onder is er toch niet. » bl. 116.

De verklaring hiervan wordt ons wellicht gegeven op blz. 137. « Die sterren? — Weet je wel waarvan je praat, ventje? Het zijn geen lichtjes daarboven, zooals de lantarens, die je hier om je heen ziet. Het zijn allen werelden, elke veel grooter dan deze wereld met haar duizenden steden, en middenin zweven wij als een klein stofje, en er is geen onder of boven, en naar alle zijden zijn werelden, al maar werelden, en dat houdt nimmer, nimmer op. »

Desniettegenstaande is het heel wel mogelijk, dat de schrijver een dieper zin heeft toegekend aan dit gezegde van Pluizer. De ervaring alleen, zonder een beginsel *a priori* van 't verstand, verschaft geene zekerheid omtrent de feiten. Kan b. v. in den trein een reiziger uit de enkele waarneming van het gezicht en zonder redeneering beslissen, welk van de twee naast elkander staande treinen zich

in beweging zet? Schijnen de oevers niet te ontvluchten. als wij ons op het water voortbewegen?

2° Voor Pluizer is mede geen beter waarborg voor zekerheid dan het zinnelijk gevoel, b. v. toorn, pijn, honger, koude enz.

« Ik besta alleen, begrijp je? — en als je mij niet gelooft, zal ik je laten voelen, dat ik er ben. En hij schudde den armen Johannes voelbaar bij de ooren. » bl. 118.

Als Johannes den volgenden ochtend nog onder zeil is in het rijk der droomen, wordt hij op de volgende wijze aan de werkelijkheid herinnerd : « Au! dat was pijn. Wie deed dat? — Johannes opende de oogen en zag in de grauwe morgenschemering een klein mensch vlak bij zich, die hem aan de haren trok. » bl. 121.

3° Pluizer verwerpt ook het geloof aan den geopenbaarden godsdienst. « Weet je, Johannes, ging hij voort, wat een groot gebrek van Wistik is? Maar je moet het hem nooit zeggen, want dan wordt hij erg boos.

Nu, wat dan? vroeg Johannes.

Hij bestaat niet. Dat is een groot gebrek, maar hij wil het niet weten. En hij zegt van mij, dat ik niet besta, — maar dat liegt hij — » bl. 115.

4° Pluizer verwerpt vooral het bovenzinnelijke; Windekind, het idealisme of de wereld der ideeën, is nog ongerijmder dan Wistik of het geloof aan het bovenzinnelijke :

« Maar het was Windekind.... stamelde Johan-

nes in zijne verlegenheid. Toen keek Pluizer ontzettend valsch en greep Johannes met zijn beenige handjes bij de ooren.

Wat is dat voor een onzin! — Wou je mij met dien snuiter bang maken? Die is nog veel dommer dan Wistik, — veel dommer. Hij weet er niets van. En, wat erger is, hij bestaat heelemaal niet en heeft nooit bestaan. » bl. 117.

God of het Groote Licht is een bakersprookje :

« Praatjes! Praatjes van Windekind! zeide Pluizer. Hersenschimmen en droomerijen! Er zijn alleen menschen — en ik-zelf. Dacht je, dat een God of iets van dien aard er vermaak in zou hebben, zoo'n rommel te regeeren als het hier op aarde is? En zoo'n groot licht zou er niet zoovelen hier in 't donker laten... » bl. 137.

Men ziet het, het bestaan van 't physisch en zedelijk kwaad wordt alweer te berde gebracht.

Pluizer sluit vrijwillig de oogen voor de lichtzijde. « Van al wat Johannes schoon en kunstig toescheen, toonde hij de onvolkomenheid en de gebreken. » bl. 156.

5° Wat bestaat dan voor hem?

Stof en stoffelijke krachten of wetten, ziedaar alles.

« Er zijn menschen en cijfers, dat is alles waar, dat bestaat, eindeloos veel cijfers. » bl. 161.

6° Het ligt voor de hand, dat hij geen vriend is van alles wat de werkelijkheid doet vergeten. « Ik houd niet van slapen. » bl. 120.

Doch dat eeuwig gemijmer van Johannes kan hij vooral niet velen. Die wolkengrot is « gekheid. » « Als je daar bent is het precies als hier. » bl. 116.

« Wat suf je daar, Johannes? je weet ik houd niet van droomen. » bl. 166.

7° Hij poogt insgelijks Johannes' liefde tot Robinetta aan het wankelen te brengen.

« Dat kind hield je even goed voor den gek als die anderen.

Heb je niet gezien dat ze in den hoek bleef zitten, en geen woord zeide, toen je werdt uitgelachen? Ze is niets beter dan al die anderen. Ze vond je een aardig jongentje en heeft met je gespeeld, — zooals ze met een meikever zou spelen. » bl. 119.

Later legt hij hem uit wat liefde is; toen schaamde Johannes zich. Hier komt de naturalist om den hoek kijken.

8° De eeuwige schoonheid der natuur laat Pluizer koel. De kapelletjes, die elfen uit de dierenwereld, worden door hem verpletterd en in zijn zak gestoken, hij trekt met Johannes naar de groote, dompige stad... huizen en weder huizen; de zon is een groote kaars, en haar licht « is eigenlijk een heel klein vlammetje, dat op een heel klein stukje van de wereld schijnt. » bl. 167.

De verklaring, welke hij geeft van de onmetelijke sterrenzalen, is wiskundig juist, maar richt zich niet tot het gemoed. « De grootheid, die het lage zou verheffen, verpletterde het. » bl. 138.

De materialist voelt geen troost, geen verlangen

naar het oneindige bij den aanblik der sterren. En nochtans is de kunst niet bestaanbaar, indien de natuur enkel tot het verstand en niet tot het hart spreekt!

9° Vindt Pluizer dan nergens iets schoons, iets bewonderenswaardigs? Men oordeele: « Wij zullen toch eens zien, of ik je niet evenveel moois vertoonen kan als Windekind. » bl. 134. En hij leidt hem naar de sombere achterbuurten, naar de fabrieken, « waar tal van menschen met bleek gelaat, met zwarte handen en kleederen, zwijgend en rusteloos werken »; naar vuile steegjes, om eindelijk te verwijlen voor de heerlijk verlichte vensters, waarachter de rijkgetooide reien gelukkige paren voorbijzwieren. Hij toont hem, hoe hier alles leugen en gemaaktheid is, hoe die vriendelijke, oude dames, die bevallige en levenslustige jonge vrouwen, die glimlachende heeren en die eerbiedige knechts slechts eene rol spelen en nijd, afgunst, wulpschheid en spotternij onder een gladde plooi verbergen. Hij maakt hem opmerkzaam op Hein, die de schoonste jonkvrouw uitkiest tot bruid, en daarna voert hij hem mede naar 't kerkhof waar in eene reeks tooneelen, die gerust naast de beroemde Hamletscène kunnen geplaatst worden, ook vertoond wordt, hoe de wormen de bruiloft vieren op « het lijk van dat verbloeide schoon. » Ja, het materialisme is de leer der wanhoop, die « zelfs geen bloemtje duldt op 't treurig pad naar 't graf. » Welk hemelsbreed verschil tusschen het zonnige leven bij Winde-

kind en het onmeedoogende pessimisme van Pluizer! Terwijl zij langs de oude, hooge huizen voorbijtrokken, vertelde Pluizer aan Johannes lange verhalen « van hen die daarachter woonden, van de pijnen die daar werden uitgestaan, en van den strijd, die daar tusschen ellende en levenslust gestreden werd. Hij spaarde hem niets, — het somberste, het laagste en platste zocht hij uit, — en grinnikte hij van genoegen, als Johannes bij zijne verschrikkelijke verhalen bleek werd en zweeg. » bl. 136.

Pluizer brengt hem in de ziekenzalen, waar de armen hunne zieke verwanten komen bezoeken met de overtuiging, dat zij ook eens « in die droeve zalen terecht zullen komen, om er in een zwarte kist uitgedragen te worden; » (bl. 160), naar den zeeman, die al zeven jaar suft, en zich met een smal zonnestraaltje schadeloos stelt voor het verlies van het zonnige Oosten met zijn palmen en blauwe zeeën.

Wat is het leven voor Pluizer?

Het is zoeken, altoos zoeken. « Maar het is grappig, dat geen een precies weet wat hij zoekt. Als ze nu een poosje gezocht hebben, dan komen ze iemand tegen, — die heet Hein... Nu die Hein zegt dan : « Zoek je mij? » Daarop zeggen de meesten gewoonlijk : « O neen!... jou bedoel ik niet! maar dan antwoordt Hein weer : Er is toch niets anders te vinden dan mij. Dan moeten ze zich wel met Hein tevreden stellen. » bl. 123.

Ja, Hein is een goed man, hij haalt den mensch

uit dit ondraaglijk leven weg; dan luidt de klok het vroolijkst, zij die juicht, omdat duizenden lijden; want er is weer één van de droeve werkelijkheid verlost.

Geen onsterfelijkheid; alles houdt op met het graf! Is het te verwonderen, dat de voorbijgangers zich schamen Pluizer op straat te groeten?

10° Bestaat er niets dan stof, dan is het koesteren van zijn eigen lichaam de hoogste wet, het eigenbelang het verhevenste doel der zedenleer. Zelfopoffering is waanzin. Zoo zakt de materialist al lager en lager tot onverschilligheid voor het lijden des evennaasten. Fabriekarbeiders zijn « raderen, » de kinderen uit het volk leven niet ellendig, zij zijn aan hun lot gewend en « weten niet beter. » bl. 136.

De kinderliefde wordt over éénen kam geschoren. « Ik zal wel voor je zorgen. Of ik het doe of je vader, dat is eigenlijk precies hetzelfde. Zoo'n vader, — dat is toch maar verbeelding. Heb je hem soms zelf uitgezocht? » bl. 119.

Als Johannes naar het sterfbed van zijn vader zal vertrekken, legt Pluizer op de bekende wijze zijn vroolijkheid aan den dag. Johannes ducht bij ervaring dien Mephistolach. Elders teekenen wij nog aan : « Kom! Kom! geen scène hier! » bl. 176.

« Kom je niet eens kijken, Johannes, het is een belangrijk geval. De docter weet het niet. » bl. 178.

« Waarom zie je zoo bedroefd, Johannes?.... Waarom doe je niet mee in al die vroolijkheid

en dat leven? » bl. 179. « Wat scheelt het of dat je vader is. Het is een mensch die sterft, — dat is een gewone zaak. » bl. 180.

Op zijn standpunt heeft Pluizer gelijk. Waarom treuren bij een lijk? De ontlijfde werd bemind om zijn inborst ofwel om zijne schoonheid. Beide zijn ontbonden tot stof, tot iets afzichtelijks, dat geenen naam meer draagt.

Buitendien staat het gevoel de nasporingen der wetenschap in den weg; dit zagen wij bij het konijntje, dit zien wij nu bij het lijk van Johannes' vader.

11° Welk is dan de verhouding van Pluizer tot de wetenschap?

De wetenschap, een der drie openbaringen van het ideaal, staat hoog.

Leenen wij het oor naar Bilderdijk's woorden, die met kennis van zaken kon spreken :

Verheffen we ons! -- De trek, de zucht, ons ingedreven,
Stijgt hooger dan de zorg voor dit vergangbaar leven.
Ze omvat het wijd heelal in wezen en verband.
't Is kennis. Oefnen wij het leeringgraag verstand,
Dat voorrecht, dat den mensch tot koning vormt der dieren!
De weg naar 't waar geluk is, weetlust bot te vieren;
Het weten, zaligheid. 't Is heerlijk, met het oog
Door 't kleed, waarmee Natuur haar werken overtoog
Te dringen; — 't ingewand des aardrijks door te wroeten,
En zonnen, op heur baan in 't evenwicht, te groeten.
Ziedaar uw grootheid, mensch; zoek daar uw heilgenot!

(*Het Waarachtig Goed*, 183-193).

Voor den materialist echter staat de wetenschap het hoogst, omdat zij de leemte, teweeggebracht

door het wegcijferen van het bovenzinnelijke, moet aanvullen; de wetenschap heeft God vervangen.

Voor Wistik bestaat de waarheid (het boekje), oude verhalen (de gewijde overlevering) verzekeren het; doch men zoekt ze te vergeefs.

Voor Windekind bestaat ook het boekje, maar men moet de waarheid niet zoeken, daar men slechts zijn eigen schaduw, d. i. zijn eigen droomerijen zal vinden. En inderdaad voor den idealist is de waarheid louter subjectief. « Dat boekje bestaat zooals uw schaduw bestaat Johannes », bl. 74.

Voor Pluizer is het streven naar de waarheid het eenige en hoogste levensdoel.

« Wij moeten zoeken, zoeken. Wij weten ten minste waarnaar wij zoeken. Dat heeft ons Wistik geleerd. En er zijn er, die hun geheel leven zoeken om te weten waarnaar zij eigenlijk zoeken. Dat zijn de wijsgeeren, Johannes ».

Hij is er evenwel erger aan toe dan Wistik en Windekind, doordien het boekje niet bestaat. « Maar Pluizer! dan is het sleuteltje er ook niet, dan is er niets!

— Niets! niets! Er zijn menschen en cijfers, dat is alles waar, dat bestaat, eindeloos veel cijfers.

— « Maar, Pluizer, dan hebt ge mij bedrogen. Laat mij uitscheiden, — laat mij niet meer zoeken, — laat mij alleen! » — bl. 161.

Het is wonder, hoe de materialist aan cijfers gelooft, alhoewel zij tot het bovenzinnelijke behooren, en hoe hij van den anderen kant de metaphysica weggoochelt.

Éene zaak is derhalve waar, een ellendig aardsche daarzijn en de ontbinding in het graf :

« Het is hier alles waarheid, alles wat ik je toon is waar, waar! » bl. 148.

Dr. Cijfer, de vertegenwoordiger van de materialistische wetenschap, is Pluizer's leerling. « Dat is een fraai voorbeeld van een mensch. Bijna volmaakt in zijn soort », bl. 127.

Hij bevalt ons beter, al is hij dan ook ongevoelig, ja al staat hij buiten het menschdom, omdat hij niet, als zijn meester, het scherpe loog der spotternij in de geslagen wonde laat druppelen.

Hij grinnikt niet met Johannes' teergevoeligheid als deze zich weigerachtig maakt om het konijntje vast te houden, maar wijst hem op de strenge eischen der wetenschap; bij het doodsbed blijft hij ernstig als altijd, hij vertrekt onmiddellijk na het overlijden en blijft dus feitelijk vreemd aan het ergerlijk tooneel, dat zal volgen; 't is een onvermoeid vorscher die, als onlangs een Oostenrijksch geleerde, weldra de liefde onder cijfers hoopt te brengen.

Ondanks dit alles ijst Johannes van zoo'n volmaakt mensch, die alles opoffert, gevoel en levensgenot, voor dat ééne ideaal, de wetenschap.

« De man der wetenschap staat hooger dan alle andere menschen. Maar hij moet dan ook de kleine gevoeligheden, die de gewone menschen kennen, laten varen voor dat ééne groote de wetenschap », blz. 132. « Maar bedenk : alles of niets », bl. 133.

Leiden wij nu de gevolgtrekking af.

Het materialisme beantwoordt maar ten halve aan ons streven naar het ideaal, doordien het alleen bevrediging verleent aan lichaam en geest, maar niet aan het hart, daar het God en onsterfelijkheid ontkent, onverschilligheid, baatzucht, wanhoop enz. aankweekt. Niet in de gaven des geestes, maar in die des harten ligt de waarde van den mensch als maatschappelijk wezen.

Luisteren wij naar hetgeen Pluizer zich over Dr. Cijfer laat ontvallen :

« Zie hem, hij ziet alles en ziet ook niets. Hij bekijkt de menschen alsof hij-zelf een ander wezen ware, dat niets met hen uitstaande heeft. Hij gaat tusschen kwalen en ellenden als een onkwetsbare en verkeert met den dood als een onsterfelijke. Hij verlangt alleen te begrijpen wat hij ziet, en hij vindt alles even goed wat hij te weten komt. Hij is met alles tevreden, zoodra hij het begrijpt », bl. 162.

Deze overeenstemming tusschen Van Eeden's zienswijze omtrent de materialistische wetenschap en die van den beroemden Franschman Brunetière is alleszins merkwaardig. Voorwaar eene roeping als die van Dr. Cijfer is vreeselijk voor een teergevoelig hart en wij begrijpen ten volle Johannes' wanhopigen kreet : « Maar dat kan ik nooit. »

De slaap is hem nu het liefste, 't is ja de eenigste vriend van den hopelooze. Zijn verloren idealisme, toen hij verlangend naar Windekind uitkeek, schijnt hem verre verkieslijk boven zijn tegenwoordige dof-

heid. « Hij wist alleen, dat zijn verdriet en verlangen van vroeger beter waren, dan het ledige, doode gevoel dat hij nu kende », bl. 158.

Hij leert de menschen kennen; hij is de vertrapte meikever. Is het te verwonderen, dat hij werkeloos en onverschillig blijft suffen in plaats van te zoeken, te denken; dat hij zelfs nauwelijks merkt, dat het winter wordt?

Nu wordt hem de genadeslag gegeven : Robinetta heeft in zijn oog alle aantrekkelijkheid verloren. « Zij lijkt niet op Windekind. Het is een gewoon meisje », bl. 163. Het laatste ideaal is als eene zeepbel uiteengespat; « dat is het laatste, er is niets! niets! » —

Schiller zei te recht :

> Ehret die Frauen! sie flechten und weben
> Himmlische Rosen in 's irdische Leben,
> Flechten der Liebe beglückendes Band,
> Und in der Grazie züchtigem Schleier
> Nähren sie wachsam das ewige Feuer
> Schöner Gefühle mit heiliger Hand.

Wij zeiden boven dat de werkelijkheid voor het verstand twee hoofdbronnen toegankelijk stelt, om er het ideaal uit te putten; welnu, de liefde bekleedt ontwijfelbaar den eersten rang in de zedelijke wereld, welke een dezer bronnen is.

Nu komt de langzame terugkeer van den geheel en al ontgoochelden Johannes tot het ideaal. Hij heeft al het ledige van het materialisme ingezien; zijne onvoldaanheid er mee is wel de voornaamste

oorzaak van zijn inkeer, doch twee andere oorzaken brengen het hare er toe bij.

't Is vooreerst de invloed van de schoone natuur. De lentemorgen wekt zijne oude mijmerziekte weder op. « Zoo week was hij in langen tijd niet gestemd geweest; zoo gelukkig had hij zich in langen tijd niet gevoeld... Hij moest aan al het verledene denken, doch hij weende of verlangde niet. Hij zat stil en droomde, — niet anders wenschend dan dat de zon blijven mocht », bl. 166. Het is nog maar een begin, langzamerhand beginnen die zonnebeelden te tanen « en midden op den dag was het geheel duister in hem », bl. 167.

's Avonds nieuwe aanvechting, Johannes geeft zich gewonnen. « Het voorjaar riep hem en hij hoorde het. Hij wilde antwoorden, hij wilde komen ». De herinneringen aan zijne gelukkige jeugd oefenen nog een grooter macht uit op Johannes' wakker geschud gevoel.

Hij wil weg van hier, naar de duinen, naar de zee; hij denkt 's nachts aan de vaderlijke woning en voelt berouw over zijn heengaan.

Die betoovering is zoo geweldig, dat hij uitroept : « Ik kan niet! — ik kan het niet dragen. Ik zal wel gauw sterven, als ik niet komen mag », bl. 170. Desniettemin is hij nog niet mans genoeg om zich van Pluizer los te scheuren; het materialisme ontzenuwt het karakter.

Een onvoorziene omstandigheid werkt de verrijzenis van zijn gemoedsleven in de hand, 't is de

aanwezigheid van de zoo gewenschte omgeving: het duin, het vaderlijke huis, en boven alles de stervensnood van dien miskenden vader, met dat geregeld terugkeerend gekreun, dat waanzinnig maakt als droppelings neervallend water. Hoe kunstig is die herleving van het gevoel aangebracht! Nu komt de laatste schok.

Alle volkeren, beschaafde en onbeschaafde, roepen met den dichter uit: « Rekels, laat de dooden rusten ».

Pluizer wil echter den zoon dwingen, hem het lijk des vaders te helpen schouwen.

Hiertegen komt het gansche gemoed van den zoon in opstand. « Zijn stem was laag als een mannenstem »; hij wordt een man en jaagt den kwelgeest voor altoos op de vlucht.

« Wie hem eenmaal aandurft, ziet hem niet weer », zegt de Dood, bl. 183.

De beteekenis ligt klaar.

Het materialisme richt zich uitsluitend tot het verstand en onderdrukt de rechtmatige eischen van het gemoed.

Deze strijd kan een tijd lang duren, wij zagen het ja hier, maar hij loopt ten laatste uit op de onherstelbare nederlaag van het koud berekenend verstand.

Daarom heeft het materialisme zoo weinig vat op de vrouw, die vooral door het gevoel leeft.

Het geluk bestaat in de harmonie van onze verlangens en het ideaal mag niet ongestraft het

eene vermogen bevredigen ten koste van het andere ; dit zagen wij reeds bij het idealisme.

Ofschoon de schrijver idealisme en materialisme verwerpt, geeft hij toch de voorkeur aan het eerste.

Johannes' Levensroeping.

Wij zijn tot het laatste hoofdstuk gekomen, dat vooral aandachtig dient gelezen te worden, omdat het de oplossing geeft van Johannes' levensraadsel.

Hij vertrouwt weer op God en verlangt naar het oneindige ideaal. « Vader, vader! » fluistert Johannes tot de zon, die, zooals we weten, God voorstelt, en de zonnestralen zingen « Zonnezoon! Zonnezoon! » En heerlijk luidt het : « hij voelde de heilige wijding van het licht ». Niet alleen kan hij weer bidden, maar Windekind, de vroeger zoo vurig verbeide, verschijnt hem weder in lichtende gestalte. « Hij wenkte hem met de rechterhand. In de linker hield hij iets omhoog. Hoog hield hij het met de toppen der slanke vingers, en het flonkerde en schitterde in zijn hand ».

't Is het gouden sleuteltje.

Weder bevindt hij zich voor de onmetelijke zee en hier ontrolt zich eene beschrijving van de duinen, zooals Van Eeden alleen vermag op te hangen.

In een glinsterend vaartuig herkent hij Windekind en den Dood; maar terzelfder tijd daagt uit de wolkengrot eene geheimzinnige gestalte op met

oogen « zoo diep als de oogen van Windekind, doch in hun blik was eindeloos zachte weemoed, zooals Johannes die nimmer in andere oogen gezien had ».

Johannes moet een keus doen tusschen beiden. Hier ligt juist het verrassende van de ontknooping, welke nochtans door het gansche verhaal heen in stilte werd voorbereid, een bewijs van de organische eenheid van het werk. Johannes kiest niet Windekind, waarop de oppervlakkige lezer zich verwacht, maar het geheimzinnige wezen, den Mensch. Dit geheimzinnig wezen stelt de menschenliefde voor.

Johannes is genezen van het idealisme en van het materialisme, hij is tot het besef gekomen van zijne ware levensroeping, de naastenliefde. En inderdaad, zij alleen leert de harde werkelijkheid dragen en voert van den anderen kant onze ziel opwaarts tot God, de hoogste liefde.

Zij beantwoordt het beste aan de behoeften van ziel en lichaam en is daarom de hoogste toenadering tusschen ons eindig bestaan en het oneindig ideaal.

Johannes moet een goed mensch worden, doch « men kan het op verschillende wijzen worden », zegt Hein.

Zoek het niet met Dr. Cijfer in de wetenschap, waardoor het hart verdort; noch in droomerijen met Windekind, waardoor men zijn evenmensch vergeet, zooniet veracht, maar in de zelfopoffering ; « alles of niets! » is vooral de leus van de zelfopofferende liefde.

Maar komt die menschenliefde van Johannes zoo maar uit de lucht gevallen?

Verre van daar, zij werd langzaam doch zeker ontwikkeld. Wij hebben er op gewezen, dat hij bij zijn eerste optreden van die « domme vragen » over het levensraadsel tot zijn vader richt. Zijn hart is gestemd tot medelijden, maar in zijn idealisme past hij het verkeerd toe, nl. op de natuur, op dieren en planten

« Het deed hem pijn, als de herfstwind rusteloos de arme, moede boomen schudde en zweepte, dat de bleeke achterkant der moede bladeren boven kwam en geel loof en dorre takken opvlogen in de lucht », bl. 76.

Als Windekind hem uitlegt, hoe de menschen al wat mooi en heerlijk is vernielen, de boomen omhakken, de bloemen vertrappen, de dieren dooden, in vespeste steden wonen, dan moet hij « toch huilen om al die menschen. » bl. 58.

Het is niet, omdat hij zich dit gevoel van deernis klaar bewust is, want hij is te gelijker tijd blij Windekind 's vriend te wezen en het menschdom voor immer te verlaten.

Na zijne kennismaking met Wistik komen dezelfde vragen omtrent de onvolkomenheid van al het aardsche « in snelle, spookachtige opvolging in Johannes' hoofd terug », doch natuur en bloemen worden in eenen adem met den mensch genoemd.

« Waarom waren de menschen zoo ? Waarom moest hij hen verlaten ? hun liefde verliezen ? Waarom moest het winter worden ? Waarom moesten de bladeren vallen en de bloemen sterven ? Waarom ? Waarom ? » bl. 80.

Vandaar dat hij zich nog geen rekenschap kan geven van zijn liefde tot zijn vader, maar die overbrengt op de natuur. Zijn gesprek met Robinetta stelt dit in het licht.

« Wij moeten van menschen houden, zegt vader. —

.... Ik houd van wien ik wil, of het goed is of niet. —

Foei Johannes ! Heb je dan geen ouders of iemand die voor je zorgt ? Hou je niet van hen ? —

Ja, zeide Johannes nadenkend. Ik houd van mijn vader. Maar niet omdat het goed is.

Ook niet omdat hij een mensch is. —

Waarom dan ? —

Dat weet ik niet, omdat hij niet is als andere menschen, omdat hij ook van bloemen en vogels houdt. » bl. 93.

Het voorafgaande licht de volgende woorden toe :

« Ik was het, die u deed weenen om de menschen, terwijl gij uwe tranen niet begrijpen kondet. Ik was het, die u deed liefhebben, waar gij uw liefde niet verstondt. » bl 191.

Nu hij getreurd heeft over het verlies van Windekind en Robinetta, nu zijn leven bij Pluizer een voortdurende kruisweg is geworden, omdat het hem vertrouwd maakte met den aardschen weedom, nu komt dat gevoel van mededoogen bij hem tot klaarheid.

Als hij de havelooze kinderen in de achter-

buurten ziet, weent hij niet meer om de bloemen, maar om de menschen.

« Het greep Johannes aan met een vreeselijke smart Het had niets gemeen met zijn vroeger leed, – daarover schaamde hij zich. » bl. 135.

De schrijver, die niet gewend is zich te herhalen, komt er nog eens op terug bl. 158, « En in zijn borst zwol het groote leed, dat zijn vroegere smarten verdrong en hem vaak deed weenen in de stille, slapelooze uren van den nacht. »

Hoe meer dus Johannes' begoochelingen verdwijnen, des te meer neemt zijne menschlievendheid toe. Daarom is bij zijn ontwaakte lentestemming alles « berouw en liefde en vergeving in hem. » bl. 168. De eerste plicht der menschenliefde is kinderliefde. « Nu merkte hij dat hij zijn vader meer had lief gehad dan Presto en zijn kamertje » bl. 169.

't Is dan ook niet meer de droomerige Johannes, die bij de stervenssponde zijns vaders zoo wezenloos staat, maar de berouwvolle zoon, die gelouterd is door het lijden. Eerst wendt hij zich naar het dierbare gelaat naast hem en stamelt : « Arme, lieve vader ! » en slechts dan luistert hij naar Windekind's verlokkende stem.

Besluiten wij met de woorden van den Mensch :

« Vele tranen moeten de oogen verhelderen, die mij zullen zien. En niet voor u zelven alleen maar voor mij moet gij weenen (het menschdom), dan zal ik u verschijnen en gij zult mij herkennen als een ouden vriend. » bl. 191.

Zoo hebben steeds de edelsten gedacht. Het leven heeft alleen zijn volle waarde door de liefde; zij stempelt ons tot een « goed mensch » in den waren zin. En is zij daarenboven niet de ziel van het Christendom, het geheim van zijne kracht en van den voorrang zijner zedenleer boven die van de heidensche wijsgeeren ?

Die liefde is sterker dan de dood.
Geen liefde komt Gods liefde nader
Noch is zoo groot !

Herlezen wij nu de laatste bladzijde, statig en beknopt als orakeltaal, maar niet meer duister na de gegeven verklaringen.

« Doch de mensch wees op het glinsterende vaartuig, dat langzaam voortdreef op den vurigen weg.

Zie ! zeide hij, dat is de weg naar alles waar gij verlangd hebt. Een andere is er niet. Zonder die beiden (Windekind en Hein) zult gij het niet vinden. »

Het idealisme, dat eene ware kern heeft, streeft naar God, het oneindige ideaal en hoogste geluk, dien wij slechts in een later leven kunnen bezitten. Windekind en Hein bakenen ons derhalve den weg af naar ons eeuwig heil.

Maar nog eens, 't is de plicht van een goed mensch, te blijven leven en het goede te betrachten. Bijgevolg zal hij de naastenliefde in praktijk brengen en geen gehoor leenen aan de roepstem van

het idealisme dat, evenals het materialisme, ons onverschillig laat voor het lijden van den evenmensch. Het idealisme is een slechte gids hier op aarde.

« Daar, en hij wees naar het donkere Oosten, waar de menschheid is en haar weedom, daar is mijn weg. Niet het dwaallicht (Windekind), dat gij geloofd hebt, maar ik zal u begeleiden. »

Hiermede achten wij onze taak afgedaan, ware er niet eene beschuldiging te ontzenuwen, welke aan de ernstige en verheven strekking van het werk bij velen afbreuk doet. Meer dan eens heb ik het boek hooren afkeuren, omdat het tegen den godsdienst gericht is. Hoe is het daarmede gelegen ?

Van Eeden verwerpt allen overgeleverden of positieven godsdienst.

Wistik is een bedrieger. De Bijbel is niet Gods woord.

Hierop zinspeelt bl. 89.

« Goeden avond, Johannes ! zeide Wistik.... Gij kunt het boekje nog niet gevonden hebben, want het is nog geen lente. Maar denkt gij er wel om ? Wat is dat voor een dik boek, waarin ik u heb zien lezen ? Dat kan het echte niet zijn. Denk dat niet. — Dat denk ik niet, Wistik, zeide Johannes. »

Als Johannes bij Robinetta's verwanten verschijnt, want zij had beloofd hem het boekje d. i. den Bijbel te toonen, zegt hij : « Ik ken dit boekje, het is het menschenboek. Maar het geeft niet genoeg,

anders zou er rust zijn onder de menschen en vrede. En die zijn er niet. » bl. 107.

De schrijver loopt dan ook niet weg met de godsdienstleeraars.

Wistik gaat zeer spaarzaam om met zijne wijsheid.

« Als ik te veel vertel, verlies ik mijn reputatie. » bl. 72.

De predikant ten huize van Robinetta heeft koude, grijze oogen met blikken, die steken ; hij neemt Johannes ruw bij den arm, « dat deed pijn; » hij is alles behalve verdraagzaam : « het verwondert me, dat je vader, dien ik als een vroom man ken, je dat niet heeft gegeven. » Ten laatste snauwt hij hem toe : « Hoor eens, jongen, ik weet niet ofje niet wijs bent of diep bedorven, maar die goddeloosheid duld ik hier niet. Ga heen en kom niet weer onder mijn oogen, zeg ik. Ik zal navraag naar je doen, maar in deze buurt zet je geen voet meer. Verstaan ? » bl. 108.

In de geschiedenis van den glimworm loopt er ietwat spotternij onder met den eigendunk der rechtgeloovigen, die uit de hoogte op andersdenkenden neerzien.

Wij kunnen tevens nagaan, waarom de schrijver met alle positief geloof overhoop ligt.

Vooreerst hebben wij het verschil van godsdiensten.

« Is dat alles waar ? vroeg Johannes. —

Het staat in dit boekje, zeide Wistik. —

Gelooft gij het? —

De kabouter kneep een oog dicht en legde den wijsvinger langs den neus.

In de heilige boekjes van andere dieren, waarin over Kribbelgauw gesproken wordt, heet hij een verfoeilijk en verachtelijk monster. Maar ik houd er mij buiten. » bl. 72.

Wistik is nog al meegaande, niet waar?

Het grootste bezwaar voor Van Eeden is wel de onverdraagzaamheid in godsdienstzaken met heel den aankleve van haat, vervolging en oorlogen. Dit grieft hem des te inniger, omdat hij de naastenliefde verheft tot hoogste wet.

« Wij hebben den kop (van den eersten Vredemier). Den echten. Wij hebben al twaalf andere kolonies verwoest en uitgemoord, die beweerden den echten kop te hebben. Nu zijn er nog maar vier over die dat doen. Zij noemen zich Vredemieren, maar het zijn natuurlijk Strijdmieren, -- want wij hebben den echten kop en de Vredemier had maar één kop. Nu gaan wij eerstdaags de dertiende kolonie uitroeien. Dat is dus wel een goed werk. »

Merkwaardig is vooral de tekst bl. 61 en vlg., bladzijden die des schrijvers begrippen omtrent God en godsdienst in het licht stellen en waarvan wij het volgende overnemen.

« Duizenden arme schepsels der duisternis vinden een jammerlijken dood door die liefde tot de zon, van wie zij sinds lang gescheiden en ver-

vreemd zijn. Zoo brengt een onbegrepen, onweerstaanbare neiging de menschen ten verderve in de schijnbeelden van dat groote Licht, dat hen deed ontstaan en dat zij niet meer kennen. »

Een derde grond is dat de mensch de Godheid naar zijn eigen beeld en gelijkenis vervormd heeft. God wordt niet gediend naar den geest, maar naar de letter en het uiterlijk vertoon.

« Ik weet, Johannes, waaraan gij denkt, als gij dien klank (God) uitspreekt. Aan den stoel voor uw bed, waartegen gij het lange gebedje iederen avond zegt, aan de groen saaien gordijnen voor het kerkraam, waarnaar gij Zondagmorgen zoo lang kijkt, aan de kapitale letters van uw bijbeltje, aan het kerkezakje met den langen steel, aan leelijk gezang en een muffe menschenlucht. Wat gij met dien naam bedoelt, Johannes, is een belachelijk schijnbeeld, in plaats van de zon, een groote petroleumlamp, waarop honderden en duizenden mugjes zitten vastgeplakt. » bl. 62. Het spreekt van zelf, dat deze taal te hoog loopt voor den kleinen Johannes, vandaar dat hij de petroleumlamp later bij den predikant te pas brengt. Het kind vatte niet den zin en onthield enkel het beeld.

Wij zullen den schrijver niet lastig vallen over zijne meening, vooral niet omdat hij de verdraagzaamheid aanprijst; het zij ons nochtans veroorloofd hem op het feit opmerkzaam te maken, dat hij, naar het voorbeeld van Pluizer, enkel de schaduw en niet het licht ziet. *Propter abusum non tollitur*

usus, is de gulden stelregel. Buitendien staat hij dichter bij het Christendom dan hij wel voorgeeft.

Voor de naastenliefde hebben wij het reeds aangetoond, doch er zijn nog twee teksten, welke eene bedekte hulde aan Christus brengen.

« Toen kwam er een wijze, goede mier, die bedacht dat het veel moeite zou besparen, als de mieren onderling afspraken niet meer te vechten .»

En elders, blz 191 :

« Zijt gij Jezus, zijt gij God? vroeg Johannes. — Noem die namen niet, zeide de gestalte; zij waren heilig en rein als priestergewaden en kostelijk als voedend koren, doch zij zijn tot draf geworden voor de zwijnen en tot narrekleederen voor de dwazen. »

De schrijver verwerpt allen overgeleverden godsdienst, dit is eene uitgemaakte zaak. Dit geeft nochtans niet het recht om zijn meesterstuk met den naam van ongodsdienstig te brandmerken. Hij neemt het bestaan van God aan niet op gezag van de traditie maar op gezag van de rede; hij is rationalist. Immers de wijsbegeerte leert, dat elk redelijk wezen door middel van zijn denkvermogen voldoende zekerheid kan bekomen omtrent het bestaan van God en van de natuurwet of zedenleer.

Volgens de katholieke leer behooren zij allen, die deze natuurwet getrouw nakomen, tot de ziel der Kerk en het staat derhalve in hunne macht hunne zaligheid te bewerken. Ziedaar het groote beginsel van de verdraagzaamheid! Gaan wij verder.

God, het oneindig wezen, is onbegrijpelijk.

« Maar hoe heet dan dat groote Licht, Windekind? en tot wien moet ik dan bidden?

Johannes, het is alsof een schimmelplantje mij vroeg hoe de aarde heette, die met haar ronddraait. Was er een antwoord op uw vraag, gij zoudt het verstaan als een aardworm de muziek der sterren. Doch bidden zal ik u leeren ». bl. 63.

En hij vliegt met hem naar het strand der onmetelijke zee, het beeld van Gods onbegrijpelijke oneindigheid :

« En aan de kimme scheidde lucht en water een fijne, wonderbare lijn. Een wonder scheen zij : recht en toch gebogen, scherp en toch onbestemd, zichtbaar en toch onnaspeurlijk ».

Is het gebed iets anders dan het gevoel van onze nietigheid en onmacht tegenover het oneindige, almachtige wezen? Baden de Germanen wel anders in hunne diepe, geheimzinnige bosschen?

Terwijl de Godheid voor sommige deisten zich niets aan de wereld laat gelegen liggen, waarmede zij niets uitstaande heeft gehad dan het scheppen, schijnt de schrijver eene goddelijke Voorzienigheid aan te nemen. Johannes vraagt, wie Hein zegt, waarheen hij gaan moet.

« Pluizer gluurde Johannes valsch en uitvorschend aan.

Waarom vraag je dat? Hij gaat zijn eigen gang, hij neemt wie hij krijgen kan. —

Later heeft Johannes anders gezien. » bl. 128.

Aan die woorden kan ik bezwaarlijk een anderen zin toekennen.

Bij de behandeling van den kleinen Johannes hebben wij vooral gewicht gelegd op de gedachte en niet op het beeld, en, naar wij ons vleien, met een bevredigenden uitslag.

Is het wel noodig bij het beeld stil te staan, wanneer men ziet, welken opgang het werk heeft gemaakt niet alleen in den lande maar ook in den vreemde; wanneer de lezer bij het doorbladeren van het boek iets gevoelt, alsof Van Eeden een tweede Windekind is die hem, een tweeden Johannes, de zoo lang gedroomde wonderwereld eindelijk binnenleidt?

Op een punt alleen wenschen wij de aandacht te vestigen.

Was er ooit een moeilijker taak voor een schrijver weggelegd dan deze : het veraanschouwelijken van het idealisme, het onder-beeld-brengen van eene leer, welke juist aan alle beeldspraak ontsnapt, omdat zij de zinnelijke wereld ontkent?

En dat hij hierin meesterlijk geslaagd is, staat buiten kijf; immers het eerste gedeelte is wel het oorspronkelijkste, ik durf niet zeggen het schoonste, van een werk waar het schoone, om zoo te zeggen, te grabbel is gegooid.

Men zou ons kunnen opwerpen, dat wij het opstel wel wat hadden kunnen bekorten, vooral met het oog op de kwistig rondgestrooide aanhalingen. Wie zoo spreken vergeten, dat het symbolisme zich tot allerlei verklaringen kan leenen.

Hoe kan de uitlegger zich dan vergewissen of hij niet het spoor bijster is?

Zijne toelichting te doen overeenstemmen met de hoofdfeiten van het verhaal is zeker al iets gewonnen, maar het is niet afdoende. Er moet nog de proef op de som gemaakt worden en die wordt alleen verkregen door af te dalen tot in de geringste bijzonderheden en te zien, of zij zich natuurlijk vlijen in de vooropgestelde verklaring, zoodat de bijzaken door het geheel worden gesteund en het geheel door de bijzaken. Welnu, dit hebben wij gedaan en wij hebben als slotsom bevonden, dat er slechts voor twee kleinigheden, die veilig kunnen gemist worden, een voorbehoud dient gemaakt te worden.

Als Windekind, bl. 78, zegt, dat de geleerden de natuur vergeten « en ook hun medemenschen », dan is dit kwalijk overeen te brengen met het idealisme en met Windekind's gedrag.

Bl. 27 ontboezemt de glimworm zijn geloof aan de onsterfelijkheid.

« Daarboven zal ik mijn geliefde weerzien....

Arm schepsel, zeide het konijntje, ik hoop dat het gelijk heeft. —

Ik hoop het ook, voegde Johannes er bij. —

Ik vrees er voor, zeide Windekind, maar het was zeer aandoenlijk. »

Hier praat Windekind zich voorbij. Een idealist kan zoo niet spreken; men herinnere zich slechts de laatste bladzijde, waar gezegd wordt, dat Johannes zonder Windekind en Hein den weg niet kan vinden naar het Groote Licht.

Maar wat doet dit af op de waarde van het geheel? Zoo zou men ook, ten minste in de uitgave van 1893, op eenige spraakkundige tekortkomingen kunnen wijzen, doch wij laten deze taak aan de Pluizers-bent over, wier geslacht nog lang niet uitgestorven is.

De kleine Johannes paart den hoogst dichterlijken vorm met de diepst wijsgeerige gedachte. Het is geene wijsbegeerte bestaande in schetterende, zinledige woorden, maar een volledig stelsel, de handhaving van het spiritualisme, van het bestaan der stoffelijke en bovenzinnelijke wereld, tegen het idealisme en materialisme.

De kleine Johannes is, en dit blijkt het voorrecht der onsterfelijke gewrochten, niet alleen de uitdrukking van de menschheid, maar ook en hoofdzakelijk van zijnen tijd: hier de ontkenning van God en onsterfelijkheid, ginds het *Credo;* hier weldadigheid, daar eigenbaat; vooruitgang der wetenschap doch onvoldaanheid van het hart; allerhande godsdienstige gezindheden maar tevens twijfelzucht. Dit laatste wordt ook bewaarheid bij den rationalist Van Eeden, want men is niet straffeloos een kind der 19e eeuw.

Het is tevens een doordacht, gezond en geestverheffend boek; doordacht, want alle bijzonderheden hebben hunne reden van bestaan en zijn als zoovele schakels, zonder welke het geheel niet samenhangt; gezond, want het verzoent ons met het leven en met de menschen; hartverheffend, want het is een

oproep ten bate van het ideaal, van al het ware, goede, schoone en edele.

Het is wel is waar geen lijvig boek, maar het geeft meer te genieten en te denken dan de uitgegeven plus nagelaten werken van eene heele zooi schrijvers, waarvan er dertig in een dozijn gaan, en waaraan onze letterkunde zoo rijk is. Ten slotte nog een woord. Hoe vaak heeft men niet uitgezien naar den dichter, die onze eeuw met al haar stroomingen en verzuchtingen in een grootsche synthese zou veraanschouwelijken. Welnu, Mijne Heeren, die feniks is ons verrezen!

Zitting van 2 Augustus 1899.

Aanwezig de heeren Van Even, bestuurder, Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren H. Claeys, jhr de Pauw, Gailliard, Hiel, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, Claes, jhr de Gheldere en Prayon-van Zuylen, werkende leden;

de heer de Ceuleneer, briefwisselend lid.

Vanwege de heeren Gezelle, Hansen, Muyldermans, Segers en de Vreese is bericht gezonden dat zij ter zitting niet aanwezig kunnen zijn.

De bestendige secretaris, na lezing van het verslag over de vorige zitting, hetwelk goedgekeurd wordt, biedt de lijst aan der.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Bulletijn der Maatschappij Geschied- èn Oudheidkunde te Gent, 1899, nrs 5 en 6.

Door het Stadsbestuur van Antwerpen :

Jaarlijksch verslag over de Koninkl. Academie der Schoone Kunsten van Antwerpen. Academisch jaar 1898-1899.

Door den heer PAUL BELLEFROID :

Belgisch Weetboek van koophandel. Uit het Fransch vertaald.

Door de Société *Les Mélophiles*, van Hasselt: *Bulletin*, 35e deel.

Door den heer M. Nyhoff, te 's Gravenhage: *Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde*. 1e aflevering, 1899.

Briefwisseling.

Mededeeling wordt gedaan van eenen brief des heeren Ministers van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs, meldende dat hij den heer de Vreese oorlof verleent om in de Mazarijnsche Bibliotheek te Parijs een hs. te raadplegen, hem dienstig voor de uitgave van zijn werk: *Klankleer van de taal van Jan van Ruusbroec.*

De heer H. Viotta dankt de Koninklijke Vlaamsche Academie voor zijne benoeming tot buitenlandsch eerelid, en drukt de hoop uit dat het hem zal gegeven zijn iets tot den bloei der Academie te kunnen bijdragen.

Dagorde.

De vergadering, het verslag gehoord hebbende namens de Commissie, die benoemd was tot het

voorstellen van prijsvragen, kiest daaruit, voor het jaar 1901, de twee volgende :

LETTERKUNDIGE WEDSTRIJDEN voor 1901.

I.

Geschiedenis.

Handboek over de Germaansche goden- en heldenleer.
Prijs : 500 frank.

II.

Vak- en Kunstwoorden.

Eene volledige en nauwkeurige beschrijving, met de daarbij behoorende afbeeldingen, van de visscherssloep, zooals die te Blankenberge, te Oostende en op de Panne in gebruik is, of nog onlangs was, ter uitzondering van de nieuwerwetsche door stoom bewogen visschersbooten. De namen zooveel mogelijk ook in het Fransch, Engelsch en Hoogduitsch opgeven.
Prijs : 300 frank.

De heer Prayon-van Zuylen leest een opstel, getiteld : *Over Taalpolitie*, naar aanleiding van Dr. de Vreese's werk over « Gallicismen in het Zuidnederlandsch ». — De heer Bestuurder zegt den spreker dank voor deze belangrijke mededeeling, die zal gedrukt worden in de *Verslagen*.

De andere aan de dagorde gebrachte punten zullen ter sprake gebracht worden in de eerstvolgende zitting, welke vastgesteld is op 27 September.

De zitting wordt geheven te 4 1/2 uur.

OVER TAALPOLITIE.

Audiatur et altera pars.

Met begrijpelijke belangstelling heb ik het merkwaardig werk van den heer Willem De Vreese over *Gallicismen in het Zuidnederlandsch* gelezen, en volgaarne erken ik dat die jongste vrucht van zijnen arbeid de sporen draagt van grondige studie en van uitgebreide taalkennis, alsook dat zij van eenen prijzenswaardigen moed getuigt, want moed was er noodig om de geheele Vlaamsche letterkunde over den hekel te halen en een aantal schrijvers van naam, waaronder velen, die bij ons volk zeer hoog staan aangeschreven, onbarmhartig uit te kleeden en voor eenen hoop onwetende « taalbedervers » uit te maken.

Van ganscher harte wil ik dus hulde brengen aan de verdiensten van ons geacht medelid, maar het spijt mij tevens te moeten verklaren dat ik noch met zijne stelling, noch met de wijze waarop hij dezelve verdedigt vrede kan hebben, daar beiden in strijd zijn met de eischen der logica en niet minder met de bestaande feiten.

Dr. De Vreese's stelling, in weinige woorden samengevat, komt hierop neer :

Wie gallicismen gebruikt bewijst ipso facto *dat hij het taalgevoel derft en bijgevolg de taal zelve niet kent; alle Vlaamsche schrijvers, de beste niet uitgezonderd, gebruiken gallicismen: dus is er geen enkele, die het Nederlandsch wezenlijk machtig is.*

Zooals men ziet, berust die redeneering op eene tastbare *petitio principii*, namelijk dat het gebruik van gallicismen *per se* een bewijs van onkunde zou wezen. Dit *postulatum*, hetwelk inderdaad niets anders is dan eene zeer gewaagde en zeer betwistbare veronderstelling en door ernstige argumenten zou dienen te worden gestaafd, wordt door den heer De Vreese als een onwederlegbaar axioom vooruitgezet, dat geen bewijs vereischt en waartegen het verboden is eenig bezwaar te opperen.

Ons geacht medelid houde het mij niet ten kwade, noch wetenschappelijk, noch zelfs redelijk is het, waar men een ordentelijk betoog verwacht, den tegenstander met een paar apodictische beweringen af te schepen; want hoe kan men de gegrondheid eener bewijsvoering toetsen, welke niet eens behoorlijk wordt bekend gemaakt?

De methode van den heer De Vreese is overigens eene alleszins verouderde. In zake van taalkunde, evenals overal elders, dient men eerst en vooral aangaande de *feiten* een streng, volledig en onpartijdig onderzoek in te stellen, en als de feiten aldus vastgesteld en toegelicht zijn, kan men de logische gevolgen er van afleiden en besluiten. De heer

De Vreese begrijpt het anders: hij gaat van eene op voorhand in zijnen geest ontstane stelling af en tracht door het verzamelen van allerlei feiten het gegronde ervan te doen uitschijnen. De methode is dezelfde als die van den godgeleerde, die een geloofspunt, hetwelk, zijns inziens, zelfs niet mag betwijfeld worden, met bestaande feiten en historische gebeurtenissen in overeenstemming zoekt te brengen; of ook nog als die van den advocaat, die de feiten der zaak behendig uiteenzet met het doel het bewijs te leveren dat zijne zijde gelijk heeft. Betoogen van dien aard kunnen zeer vernuftig, ja afdoende schijnen, maar zij zijn noodzakelijk *eenzijdig*, dewijl de opsteller ervan met *parti pris* handelt. Zoo ook de heer De Vreese. Zijn boek heeft hij geschreven, niet zoo zeer om de prijsvraag — eene volledige lijst der huidige in onze taal meest voorkomende gallicismen — te beantwoorden, dan wel om eene door hem sedert lang gekoesterde thesis te bepleiten, namelijk dat, zooals hij het in zijne *Inleiding* herhaaldelijk en met nadruk zegt, « de kennis der zoo hoog geprezen moedertaal, ook bij hen, van wie men zulks het minst zou verwachten, beneden alle peil staat. » De pleitrede, ik beken het, is als polemistische bijdrage uitmuntend geslaagd, maar toch blijft zij eene pleitrede, dus geen wetenschappelijk standaardwerk, want op wetenschappelijk gebied is objectiviteit eene hoofdvereischte en komen zekerlijk *parti pris* en eenzijdigheid niet te pas.

Laat ons tot Dr. De Vreese's stelling terugkeeren.

Ik gun dat bij eenen Waal of bij eenen verfranschten Vlaming, die onze taal gebrekkig spreken en schrijven, het gebruik van gallicismen aan onbekendheid met het Nederlandsch taaleigen toe te wijten is. Maar het stuit mij tegen de borst uitzonderingen tot vasten en algemeenen regel uit te roepen en in allen ernst te hooren verkonden dat bij mannen gelijk Dichter Pol de Mont, Dr. Max Rooses en Professor Vercoullie — ik wil slechts deze drie noemen — de « kennis der moedertaal beneden alle peil staat », omdat er in hunne werken hier en daar gallicismen voorkomen.

De waarheid is dat het gebruik van gallicismen door onze schrijvers meesttijds het gevolg is, niet der onwetendheid, maar eenvoudig (1) der onachtzaamheid. De geletterde Vlaming leeft in een tweetalig land; in zijne omgeving hoort hij gedurig beide talen weergalmen; bij het uitoefenen van zijn beroep, bij het waarnemen van zijn ambt, ja in den dage-

(1) « Een gallicisme, zegt Dr. De Vreese, is het gebruik van *eenvoudig* als bijwoord van modaliteit, zooals fr. *simplement* gebruikt wordt. » Wel neen! in dien zin is *simplement* geen goed Fransch, het is een flandricisme, de vertaling van het Nederlandsch *eenvoudig* (Hgd. *einfach*, Eng. *simply*). In Frankrijksch Fransch zegt men *tout simplement*. De Duitschers schamen zich niet *Die Sache verhält sich einfach so* te schrijven. Waarom zouden wij eveneens *De zaak komt eenvoudig hierop neer* niet mogen zeggen? In zoo'n geval zou noch *wezenlijk*, noch *werkelijk* — de twee door den heer De Vreese aanbevolen worden — de gedachte behoorlijk uitdrukken.

lijkschen omgang met vrienden en bekenden, is hij verplicht afwisselend Nederlansch en Fransch te spreken. Geen wonder dus dat hij natuurlijk geneigd is zijn Nederlandsch met gallicismen en zijn Fransch met flandricismen te doorspekken. Zelfs in de volkstaal, bij menschen die geen Fransch verstaan, loopen gallicismen ten minste zoo dik als in de boekentaal en de onwetendheid van dit gedeelte der « spraakmakende gemeente » brengt mede dat die gallicismen dikwijls veel ergerlijker zijn dan degene, welke men elders aantreft. De heer De Vreese loochent zulks : « De gallicismen, die tot het geheele volk zijn doorgedrongen, zegt hij, zijn gelukkig gering in getal. » Komende van eenen Gentenaar is die bewering op zijn zachtst genomen onverwacht. Ik ook, ik ben te Gent geboren en heb aldaar het grootere gedeelte van mijn leven doorgebracht: welnu, ik kan ten stelligste getuigen dat het Gentsche volk, waarvan de vier vijfden geen woord Fransch kennen, gallicismen bij de vleet gebruikt en in dat opzicht den slordigsten onzer schrijvers verre overtreft. Heeft Dr. De Vreese in zijne vaderstad nooit dingen vernomen als daar zijn : *'k En ben ek-ik giene beslagmoaker — 'k Hê 'weest spele — 'k Hé zondag moete goan werke — Goa-de goan*? — *'k En ben 't ek-ik niet, 't es i-hij*, enz. enz.? In elk geval, hier hebt ge een brokje uit een gesprek tusschen twee boeren uit den Gentschen omtrek, niet later dan verleden week door mij te Vinderhoute afgeluisterd : *Hé, Pier ! êd-de al om de biesten*

ulder ete geweest? — Nien-ik, boas, m'ên al den tijd; 'k goa goan goan.

Of dat gallicismen zijn, en nog wel van de ergste soort, hoef ik niet te vragen.

Om de dubbele klip, waar ik zooeven op wees, te vermijden, is oplettendheid noodig, maar oplettendheid volstaat. De heer De Vreese erkent het zelve: « De gallicismen, zegt hij, zijn in onze dichtbundels wezenlijk heel wat minder talrijk dan in ons proza; en dit is ook begrijpelijk: aan het kleinste, onbeduidendste versje wordt licht meer zorg besteed dan aan een groot prozastuk; men kan er zoo maar niet het eerste woord het beste, dat uit de pen komt, in zetten. » De heer De Vreese is het dus met mij eens: van de schrijvers zelven hangt het af hunne werken van gallicismen te zuiveren; de dichters, die hoofdzakelijk op den vorm letten, doen het, en de prozaïsten, die *currente calamo* schrijven en zich de moeite niet getroosten hun opstel zorgvuldig te kuischen en te wieden, zijn het hunne eigene slordigheid verschuldigd, indien hunne werken door onnederlandsche uitdrukkingen of wendingen worden ontsierd. Maar hoe knoopt ge dat aaneen met de stelling van den heer De Vreese, te weten dat onze schrijvers hunne eigene taal niet kennen? Een ezel blijft een ezel en een onwetende, die geen taalgevoel bezit, moge hetgeen hij schrijft duizendmaal herlezen, toch zal hij niet bij machte zijn feilen te ontwaren, welke door onkunde en in 't geheel niet door onachtzaamheid werden veroorzaakt.

Uit het voorgaande blijkt reeds dat Dr. De Vreese's stelling logisch onhoudbaar is, want aan het *postulatum* waar zij op berust wordt door hemzelven de bodem ingeslagen. Overigens komt het mij voor dat bij ons geacht medelid aan het begrip *gallicisme* eene uitbreiding wordt gegeven, welke de palen der redelijkheid te buiten gaat.

Wat is immers een gallicisme?

Een gallicisme, zal iedereen antwoorden, is een Fransch woord in onze taal overgenomen; of wel eene uitdrukking letterlijk uit het Fransch vertaald en waaraan men eenen zin geeft, die met het Nederlandsch taaleigen niet strookt; — of ook nog eene wending, aan het Fransch ontleend, welke onze regelen van zinbouw en woordenschikking krenkt.

Maar de heer De Vreese gaat verder. Hij heeft gallicismen op het brein en ontdekt er waar anderen niets dergelijks zouden bespeuren.

Zoo noemt hij het een gallicisme dat de meeste Vlamingen, wanneer zij bastaardwoorden eindigende met *isme* uitspreken, op de laatste lettergreep niet drukken, terwijl de *i* in onzen mond als *ie* klinkt (1).

---

(1) Gesteld zelfs Dr. De Vreese gelijk had, toch zou het verwijt op de oostelijke helft van Vlaamsch-België niet toepasselijk zijn, want aldaar zijn, in de volkstaal, de korte *i*- en *u*-klanken onbekend. De *i* in *wil, stil, bil*, enz. wordt als eene *Hoogduitsche* korte *i* uitgesproken en onze korte *u* als de Hoogduitsche *ü*: zoo zegt men *Büls* en niet *Buls*, ook niet *Buuls*. De gewraakte uitspraak is dus een germanisme eerder dan een gallicisme.

De uitspraak heeft echter met den invloed van het Fransch niets te maken en strookt ten volle met het *Vlaamsche* taaleigen. De Vlamingen immers beginnen altijd met de door hen ontleende Fransche woorden in een Vlaamsch kleed te steken. ***Principe, visite, station, comité, bureau, anonyme*** zijn hij ons ***princiep, visiet, statie, comiteit, bureel, anoniem*** geworden. Eveneens placht men vroeger ***liberalismus***, ***socialismus***, enz. te schrijven. Heden is de gebruikelijke spelling ***liberalisme***, ***socialisme***, enz., alhoewel men nu en dan ook ***liberalism*** en ***socialism*** (zonder eind-*e*) aantreft. Maar het volk stoort zich aan het geschrevene niet : het spreekt zooals zijne natuur het vergt en daarom is het dat de aangehaalde woorden alhier ***liberaliesem*** en ***socialiesem*** luiden. Op dezelfde wijze was het dat in vroegere eeuwen ***fabel***, ***parabel***, ***kabel***, enz., enz., onstonden.

De beschaafde Hollanders integendeel, die ten minste zooveel Fransche woorden als wij gebruiken, laten die woorden meestal onveranderd, ja vormen gewoonlijk het meervoud ervan op zijn Fransch met *s*, maar, zonderling genoeg, al die Fransche uitdrukkingen worden uitgesproken, alsof het zuiver Hollandsch gold : elke lettergreep, elke letter zelfs is hoorbaar (1). Zoo hoort ge uwe ***charmante hotesse*** eindeloos praten over de ***principes*** van haren man,

---

(1) In het platste Gentsch gebeurt zoo iets wel ook. Er zijn menschen, die zeggen : *mijne peere, mijn meere.* Maar dat is vermoedelijk toch geen goed Nederlandsch.

over de *visites*, welke zij heeft « gemaakt », en zelfs over hare nieuwe *calèche* en de *insupportabelè inconveniënten* eener *porte-cochère*, die de *bise* (1) laat *pénetreeren*. Op eenen tweetaligen Belg, die met het Fransch van kindsbeen af vertrouwd is, maken dergelijke lieftalligheden omtrent denzelfden indruk als eens op mij een Franschman, die mij *Monsieur Prayon van Zwilenne* noemde en met lof van « *votre illustre Huit-Jean* » gewaagde. Eerst na eenige oogenblikken begreep ik dat hij onzen *Huygens* meende.

Kan ons geacht medelid waarlijk verkeerd vinden dat wij zulke puike voorbeelden niet verkiezen te volgen? Ik vrees het, want zie! daar beschuldigt hij ons weeral van slaafsche navolging van het Fransch omdat wij *klas* en niet *klasse* schrijven en uitspreken. Tusschen den duivel en de diepe zee (2) zit de ongelukkige Vlaanderaar. Reeds op school drukt men hem op het hart dat hij *kerk*, *brug*, *vrouw*, *ziel*, *pil*, zooals in Holland (en in Brabant), moet zeggen, en dat de Vlaandersche vorm dier woorden — *kerke*, *brugge*, *vrouwe*, *ziele*, *pille* - met de beschaafde Nederlandsche uitspraak niet strookt. En als hij den ingepompten regel

---

(1) Die Franco-Bataafsche *bise* is met onze *biezen* niet te verwarren.

(2) Dit is eene Engelsche zegswijze die mij treffend voorkomt en die ik om die reden zoo vrij ben in een Nederlandsch kleed te steken.

op *klas* toepast, krijgt hij dadelijk op de vingers, onder voorwendsel dat in Holland het woord als *klasse* wordt uitgesproken. Het fijne van de zaak is intusschen dat die Hollandsche uitspraak wel degelijk een gallicisme is : onze noorderbroeders hebben ook hier een Fransch woord onveranderd overgenomen, terwijl wij hetzelve vervlaamscht hebben. Om 't even! Wij zijn de « taalbedervers! »

Die blinde ingenomenheid van den heer De Vreese met alles wat Hollandsch is, blijkt nog uit een ander verwijt dat hij ons naar den kop slingert. Onze harde *g*, die noch in het Engelsch, noch in het Hoogduitsch bestaat, is alles behalve welluidend en de inwoners van Vlaamsch-België en van een groot gedeelte van Noord-Nederland zijn zekerlijk niet laakbaar, daar zij de hardheid van dien keelklank niet overdrijven. In het eigenlijke Holland echter, bepaaldelijk te Amsterdam en vooral bij de Amsterdamsche Joden, ontaardt de *g* in een soort van gerochel, dat bijna op eene diep uit de keel komende *ch* gelijkt. De Vlaming rochelt niet; hij spreekt de *g* uit zooals zij in het Nederlandsch dient te worden uitgesproken (1). En dat heet Dr. De Vreese

(1) Ik verwijs den lezer naar de hoogst leerrijke voordracht dezer dagen door Mevrouw Ypes Speet op het Nederlandsch Taalcongres te Gent gehouden. Mevrouw Ypes Speet, die zooals men weet, eene meesteres is in het vak, heeft ons geleerd hoe het Nederlandsch, onder vermijding of verzachting dier leelijke keelklanken, dient te worden uitgesproken. In haren mond klinkt onze taal waarlijk welluidend en zoetvloeiend. Wat

een gallicisme aan den invloed van de Fransche *g* toe te schrijven! Ik vraag mij in gemoede af of zulke dingen wel ernstig gemeend zijn. Wat heeft een boer uit de Kempen, die geen Fransch kent en, jaar in, jaar uit, geene twee woorden Fransch verneemt, met de Fransche *g* te maken? En, daarbij, weet de heer De Vreese niet dat er een hemelsbreed verschil bestaat tusschen de Fransche *g* en de onze, ja dat Vlamingen — en inzonderheid Gentenaars — die Fransch leeren, het uiterst moeilijk vinden de Fransche *g* behoorlijk uit te spreken en dat velen er nooit in slagen? En weet hij niet dat, in dat opzicht, *la ville de Ghand* spreekwoordelijk is geworden? (1)

Nog bedenkelijker dan dergelijke ongerijmdheden is de bewering dat uitdrukkingen, welke insgelijks in het Fransch bestaan, om die reden alleen en zelfs wanneer zij met ons taaleigen niet onvereenigbaar schijnen, voor gallicismen moeten

---

een verschil met de taal van Vlamingen uit den lageren stand, die zelfs wanneer zij onder malkaar vreedzaam aan het praten zijn, dank misschien aan het al te kwistig gebruik van krasse expletieven, op uw gehoor den indruk maken alsof zij hevig aan het kijven waren. Wat een verschil ook met de taal van den gewonen Amsterdammer, wiens *accent* met het rondventen van biljetten der Staatsloterij onafscheidbaar schijnt verbonden te zijn!

Sept. 99.

(1) Minder potsierlijk ware het op de *h* te wijzen, die alhier bijna altijd toonloos blijft. Is die verkeerde uitspraak aan den invloed van het Fransch toe te schrijven? *Grammatici certant..*

worden gehouden. De heer De Vreese stelt dien regel wel niet uitdrukkelijk, maar in menig geval wettigt hij zijn afkeurend oordeel uitsluitend door de opmerking dat men in het Fransch hetzelfde zegt.

Indien wij daarin moeten berusten, wat zal er van de beeldspraak geworden? Beelden, over 't algemeen, zijn het eigendom noch van een volk, noch van eene taal. Zij behooren tot het geheele menschdom, onverschillig of zij door eenen Franschman of door eenen Laplander werden verzonnen. Wie in onze taal enkel zulke beelden zou willen behouden, die op Nederlandschen bodem ontstonden, zou haar van menig kostelijk sieraad berooven. Wij hebben dat vreemd tooisel niet noodig! hoor ik roepen. Neen? Laat ons dan logisch wezen : geene vreemde stoffen op ons lijf; geene vreemde spijzen en wijnen op onze tafel: geene vreemde boeken in ons huis; en gauw, rondom ons vaderlandje een Chineesche muur opgeworpen, waarachter wij, van vreemde smetten vrij, zachtjes zullen indommelen. (1)

Het stelsel van den heer De Vreese, wil men hetzelve met logische strengheid toepassen, brengt

---

(1) Nog al vermakelijk is het gade te slaan, hoe de heer De Vreese wat hij ons als misdaden verwijt, bij Hollanders vriendelijk verschoont. De gallicismen bij voorbeeld, die in de werken van Busken Huet zoo talrijk loopen als konijnen in onze duinen, « bestaan vooral, zegt ons geacht medelid, in het *verduitschen* van eigenaardige, liefst geestige Fransche zegswijzen en woordspelingen. » Maar wee den onzaligen Vlaming, die op zijne beurt eene Fransche zegswijze, hoe geestig ook, zou durven « verduitschen! »

mede dat het in onze taal onmogelijk ware het eenvoudigste gesprek te voeren zonder zich aan gallicismen schuldig te maken, want niet zeer talrijk zijn in het Nederlandsch de uitdrukkingen, welke ook in het Fransch niet bestaan. *Ik heb dorst, geef mij een glas bier*, is de letterlijke vertaling van *J'ai soif, donnez-moi un verre de bière.* Is dat ook een gallicisme?

De heer De Vreese trekt zich uit den slag door een *distinguo*. Wanneer hij bij zulke gevallen goedvindt eene uitdrukking te verwerpen, antwoordt hij kortweg : *Dat zegt men niet.* Hetgeen hier beteekent : *Dat zegt men in Holland niet.* Te vergeefs immers zoudt gij hem doen opmerken dat het woord in Vlaamsch-België burgerrecht heeft verkregen en alhier sedert lang algemeen wordt gebruikt. *C'est du Nord aujourd'hui que nous vient la lumière* en wat ons, Vlamingen, aangaat, al zijn wij vier millioen, *la gloire d'obéir est tout ce qu'on nous laisse.* Daar hebt ge bij voorbeeld *stafhouder*, in België een geijkt woord, doch in Noord-Nederland onbekend, en wel om de afdoende reden, dat de advocatenorde, zooals zij in Frankrijk en te onzent is ingericht, aldaar niet bestaat en er dus ook geen ambtenaar is, wiens bediening met die van onzen *bâtonnier* of *stafhouder* bepaald overeenkomt. Wel is waar, beroept zich de heer De Vreese op de etymologie van *bâtonnier* om het woord *stafhouder* af te keuren. Maar wat zal dat? De vraag is niet of het hoofd der balie eenen staf draagt of houdt, maar wel of

de « spraakmakende gemeente » ja dan neen de uitdrukking heeft gewettigd. Zooals ons achtbaar medelid, de heer Theo. Coopman, het in zijn verslag aan den schrijver van *Gallicismen in het Zuidnederlandsch* in bedenking gaf, « vooraleer van gallicisme of wantaal te spreken, (zouden wij) niet moeten afrekenen met de *conventioneele* beteekenis, die vele woorden, in elke taal en op velerlei gebied, met elken dag, aannemen? » (1) Laat ons overigens in Holland blijven en ons eens afvragen of een *adelborst* (Fr. *aspirant de marine*, Eng. *midshipman*) wel degelijk een *jonge edelman* is en of een *schout-bij-nacht* (Fr. *contre-amiral*, Eng. *rear-admiral*) 's nachts werkt en gedurende den dag slaapt.

Naar aanleiding hiervan komt het te pas iets te reppen over de middelen, welke de heer De Vreese aanwijst om in den erbarmelijken toestand, waarin wij verkeeren, eenige verbetering aan te brengen. Bij het uitschrijven der prijsvraag heeft de Academie den wensch uitgedrukt dat de critiek niet alleen *afbrekend*, maar tevens *opbouwend* zou wezen en dien wensch heeft de heer De Vreese niet uit het oog verloren.

Het door ons geacht medelid voorgestelde redmiddel is zeer eenvoudig. Het luidt : « Laat ons bij de Noordnederlanders ter schole gaan. »

---

(1) *Verslagen en mededeelingen der K. V. A.*, jaargang 1894, bl. 101.

Die raad is uitstekend en, evenals vele andere Vlamingen, heb ik op Dr. De Vreese's aanmaning niet gewacht om mij er naar te gedragen. Toen ik, als jongeling, weinig meer dan wat Gentsch Vlaamsch kende, is het in Holland en door drukken, jarenlangen omgang met beschaafde Hollanders dat ik mijne taal heb leeren spreken en schrijven. Maar juist daarom ben ik beter misschien dan menigeen op de hoogte der goede en ook der slechte hoedanigheden van onze Noorderburen, want helaas! niemand is volmaakt en naar onfeilbaarheid zou men benoorden den Moerdijk even vruchteloos als hier te lande uitzien.

Met den heer De Vreese herhaal ik dus : « Laat ons bij de Noordnederlanders ter schole gaan. » Maar ik voeg er bij : « Opgelet! Die raad is zonder nader voorbehoud niet te volgen : zooals de Engelschman zegt, er hoeft een greintje zout bij. »

Zulks acht de heer De Vreese « naïef » en onmiddellijk daarna schrijft hij verscheidene bladzijden, die ik ten volle beaam, om zijnen raad nader toe te lichten en wezenlijk te bewijzen dat zoo'n wenk niet letterlijk mag worden opgenomen.

Het zal wel nutteloos zijn dienaangaande in verdere bijzonderheden te treden en liever zal ik maar in 't kort uiteenzetten wat, mijns inziens, bij de Hollanders dient geprezen of gelaakt te worden.

Buiten kijf is het dat, over 't algemeen, in Noord-Nederland onze taal zuiverder wordt gesproken dan in België. Het *accent* is beter — iets dat met taal-

kennis niets te maken heeft, want in dat opzicht zal in Frankrijk een ongeletterde boer uit Touraine niet zelden eenen geleerden Parijzenaar beschamen. Daarbij spreken beschaafde Hollanders onder elkaar eene taal, die van de letterkundige taal weinig afwijkt, daar deze zich gedurende de drie laatste eeuwen voornamelijk onder den invloed van het eigenlijke Hollandsch heeft gevormd en ontwikkeld. De Vlamingen integendeel, evenals de Zwitsers, hebben eene slechte gewoonte : rond den haard en in den vriendenkring spreken doorgaans allen hun plaatselijk dialect en daar onze Vlaamsche tongvallen niet alleen ruw en plat klinken, maar bovendien van de schrijftaal wezenlijk min of meer verschillen, wordt in de eerste plaats ons accent bedorven en vervolgens, wanneer wij bij plechtige gelegenheden het beschaafd Nederlandsch gebruiken, luidt het in onzen mond ietwat gedwongen en kunstmatig. Het Gentsch, het Brugsch, het Antwerpsch zijn onze gewone kleeren ; het Nederlandsch is de zwarte rok en de witte das waarin zich iedereen niet te huis gevoelt. De *clubman*, die alle avonden deze aantrekt, bevindt zich daarin volkomen op zijn gemak ; niet zoo de nederige burger, die vier- of vijfmaal in 't jaar zijn « feestgewaad » uit de kast haalt.

Laat ons dus bij de Hollanders ter schole gaan om het Nederlandsch vlot en sierlijk te leeren *spreken*. Of wij hen ook in het *schrijven* dienen na te volgen is echter eene opene vraag.

Immers, onder ons gezeid en elders verzwegen, zijn onze Noorderbroeders alles wel ingezien geene grootere « taalbedervers » dan wij? Dat zij aan germanismen doen, en wij weinig of niet, wordt niet betwist. Dat zij daarbij uit gemak- of modezucht « bastaardwoorden fokken als edel Hollandsch vee » is genoeg bekend en heeft de heer Coopman in zijn verslag (*loc. cit.* bl. 109) met rede herinnerd. Er bestaat echter een beduidend verschil tusschen onze gallicismen en zulke, die in den Haag of in Amsterdam worden gesmeed. Gering is het getal der Hollanders, die de Fransche taal volkomen machtig zijn, zoodat de door hen uitgevonden gallicismen zeer dikwijls te gelijk tegen het Nederlandsch en tegen het Fransch taaleigen zondigen. Ik noem slechts: *assuradeur*, *compagnon* (Fr. *associé*), *venduhuis*, *galanteriewinkel*, *retirade*, *volgefourneerde acties*, *tarief van het consumabel*, *eene consumptie* (in den zin van het Fransch *une consommation!!!*), *op een meisje gecharmeerd zijn*, de *baton* van een parapluie (in 't Fransch heet het *le manche*) en zoo voort tot in 't oneindige.

Dit nochtans is bijzaak. Mijne voornaamste grief geldt de stelselmatige verminking der taal, welke sedert meer dan eene halve eeuw in Holland wordt bedreven en misschien wel onder den invloed der aldaar heerschende anti-Duitsche stemming, het Germaansche karakter van het Nederlandsch hoe langer hoe meer verzwakt en van lieverlede onze heerlijke moederspraak tot eene wanstaltige na-

bootsing van het Engelsch zal verlagen. De eerste stap in die richting was het weglaten der buigingsuitgangen en de noodzakelijk daarop volgende verwarring der geslachten en der naamvallen. Dát ziet men reeds in Holland. Om de « hervorming » in gansch hare schoonheid te bewonderen, laat ons echter onzen blik op Zuid-Afrika en op de « Afrikaansche taal » slaan. Daar hebben wij het Nederlandsch der toekomst, eene afschuwelijke bastaardtaal, welke stellig voor ons puikste Marolliaansch niet moet onderdoen. In Afrika wordt tegenwoordig de hand aan het werk gelegd om dat Afrikaansch gebrabbel aan Kaffers en aan Hottentoten te laten en in alles wat het openbaar leven aanbelangt door ordentelijk Nederlandsch te vervangen. Waarom kunnen wij in Europa dat voorbeeld niet volgen?

In Holland, vrees ik, is het kwaad te diep ingeworteld om de mogelijkheid van eenen gunstigen omkeer niet uit te sluiten. In België integendeel houdt men aan de buigingsuitgangen vast en zoowel de Regeering als de Koninklijke Vlaamsche Academie en verreweg de meeste schrijvers toonen zich alles behalve geneigd om, wat dit punt betreft, bij de Noorderbroeders ter schole te gaan. Enkele jongere schrijvers, waaronder de heer De Vreese, denken er anders over en zijn met pak en zak tot het leger der Hollandsche afkappers overgeloopen. Mijne landgenooten kan ik niet aanraden dat voorbeeld te volgen.

De eenige reden, welke de voorstanders der afkappingen doen gelden, is dat de buigingsuitgangen moeten verdwijnen, daar zij in de beschaafde uitspraak niet meer worden gehoord. In Holland ja, maar hier? Of is het ons weeral verboden meê te praten? In elk geval is het argument van geener waarde, want de Hollandsche schrijfwijze is niet minder dan de onze met de beschaafde uitspraak in strijd. Zegt men MIJN *vader*, EEN *vrouw*, EEN *kind*? In het geheel niet! Men zegt (met zeer korte, doffe *e*) MEN *vader*, EN *vrouw*, E *kind*.

Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermée, luidt een Fransch spreekwoord, dat ik om van geen gallicisme beschuldigd te worden, onvertaald laat. Welnu, aan de heeren afkappers stel ik enkel deze vraag : « Zijt gij voor of tegen phonetische spelling? Zijt gij er tegen, eerbiedigt dan de spraakkundige vormen, die een eigenaardig sieraad zijn van onze taal, al worden zij bij de uitspraak niet meer vernomen. Zijt gij er voor, weest om der lieve logiek wille een weinig *consequent* en schrijft niet meer *menschen*, *visschen*, *schrijver*, *bosch*, *moeten*, *disch*, *Vlaamsch*, *mogelijk*, terwijl ge die woorden uitspreekt alsof er stond *mense*, *visse*, *srijver*, *bos*, *moete*, *dis*, *Vlaams*, *mogeluk* (of *mogelik*). »

Niet alle Noordnederlanders zijn zoo onlogisch. Er zijn er die *consequent* wenschen te blijven en zoo ontstond het Kollewijn-stelsel, dat, hoe gebrek-

kig en onvolledig ook, toch als eene doortastende poging om onze spelling phonetisch te hervormen dient te worden beschouwd. Wat er van die proeve zal geworden waag ik niet te voorspellen. Wordt zij met geluk bekroond, dan zal onze taal bijna zoo schoon worden als het Afrikaansch. (1)

Op voorhand heeft de heer De Vreese op al die bezwaren geantwoord. Hij betwist ons het recht te onderzoeken of er ook bij den buurman geene tekortkomingen te ontdekken zijn : « Laten de Hollanders zelf hun knoeiers op de vingers tikken — iets wat ze waarlijk niet in gebreke blijven te doen —, en wij de onze. Eerst als ónze Augias-stal zal gezuiverd zijn, zullen we misschien (!) 't recht hebben er het Noorden over lastig te vallen, dat de schoonmaak daar wat lang uitblijft. » Dus, zelfs wanneer het werk der taalzuivering te onzent volmaakt is, blijft het in 't onzekere of wij eindelijk den mond zullen mogen openen.

De door den heer De Vreese uitgeroepen regel is overigens niet zeer redelijk. Wie iets waar hij weinig of niets van weet grondig wenscht aan te leeren, mag wel, denk ik, omtrent de bevoegdheid

---

(1) De wenschelijkheid om eene brug te leggen over de kloof, die Nederlandsch en Afrikaansch van elkander scheidt, wordt overigens door de voorstanders der Kollewijn-spelling onophoudend ingeroepen. Het verwondert mij dat de Fransche Academie nog niet voorgesteld heeft de Fransche spelling te wijzigen om aan de negers van Haïti te behagen.

van den voorgestelden leermeester eenige inlichtingen nemen, want een blinde, die door eenen anderen blinde geleid wordt, zal gemakkelijk verdwalen. Mijn eerste leermeester in het Engelsch was een Amerikaan, die tijdens den burgeroorlog bij de marine der Zuidelijken had gediend en na het vergaan van zijn schip hier kwam aangeland. Dat hij mij gauw en vlot leerde spreken moet ik erkennen, al waren er ook eene vracht amerikanismen bij, maar zijn Amerikaansch accent, dat ik natuurlijk overnam en later ten koste van vrij wat moeite en inspanning moest losraken, hadde ik best kunnen missen.

Wat kan ons dat schelen? herneemt de heer De Vreese. « Als men zegt : Laat ons bij de Noord-Nederlanders ter schole gaan, spreekt het dan toch niet van zelf, dat er bedoeld wordt : laten wij van hen leeren wat er goeds van hen te leeren valt? » Opperbest! wij zijn het weeral eens, maar Dr De Vreese spreekt zich zelven tegen.

Want, van twee dingen één :

Ofwel hebben wij wezenlijk het taalgevoel verloren en hoe zullen wij het dan aan boord leggen, als wij bij de Hollanders ter schole gaan, om met zekerheid te oordeelen wat dient vermeden en wat dient nagevolgd te worden?

Ofwel zijn wij niet zóó onwetend als de heer De Vreese het beweert en kunnen nog het kaf van het koren scheiden en, in dit geval, wat gewordt er van zijne stelling?

Ik laat ons geacht medelid tusschen de horens van dat dilemma en ga voort.

Ik ben een der schrijvers, die door den heer De Vreese *in terrorem* worden geschandpaald. Maar betrekkelijk goedkoop kom ik er van af. Het uitpluizen mijner werken heeft maar eenen mageren oogst opgebracht : de mij ten laste gelegde gallicismen, meestal uit een drietal min of meer polemistische en, naar ik vrees, te haastig afgewerkte vluchtschriften geput, zijn weinig in getal en niet bijzonder wraakroepend. Eén enkele bestempelt de heer De Vreese als « ergerlijk », namelijk het gebruik van *meer* in dezen volzin : « De Vlaamsche Academie bestaat; zij bloeit en groeit; telkenjare wordt haar gezag grooter, haar nut meer onbetwistbaar. » De heer De Vreese zou mij ten zeerste verplichten, indien hij mij het comparatief van *onbetwistbaar* wilde leeren kennen. Is het *onbetwistbarer* of *onbetwistbaarder*? Zoo ja, verklaar ik zonder de minste wroeging dat ik liever twintig gallicismen dan éénen « bierwagen » van dien aard zou gebruiken.

Over mijne eigene zonden zal ik maar lichtjes heenstappen. Enkele der mij verweten gallicismen zijn blijkbaar als een *lapsus calami* te beschouwen (1) Andere, helaas! heb ik in Holland leeren

---

(1) Bij voorbeeld *ontslaggevers*, waar blijkbaar *ontslagnemers* werd gemeend.

bezigen (1). Andere nog zijn betwistbaar (2) of bestaan alleen in Dr. De Vreese's verbeelding (3). Er zijn er eindelijk, die ik met opzet uit mijne pen liet vloeien, daar zij, mijns inziens, alhier door algemeen gebruik worden gewettigd en beter dan eene zuiver Nederlandsche uitdrukking mijne ge-

---

(1) Onder anderen *gekend* en *gelast*, waar Dr. De Vreese *bekend* en *belast* verkiest. In mijnen jongen tijd heb ik honderdmaal Utrechtsche studenten hooren gewagen van *den gekenden professor H.*, van *het gekend lokaal van Placet hic*, van *de welgekende plichten van den novitius*, enz. En hoe dikwijls heb ik de gestereotypeerde formule in druk niet gezien : *De Senaat wordt met het uitvoeren van het besluit gelast.*

(2) Bij voorbeeld *iemands aandacht op iets roepen.* Ik weet dat men in het Nederlandsch gewoonlijk zegt : *iemands aandacht op iets vestigen.* Maar die uitdrukking kan niet altijd gebruikt worden waar de Franschen *appeler l'attention*, de Duitschers *die Andacht lenken* en de Engelschen *to call one's attention to* bezigen. *Ik vestig uwe aandacht op* heeft iets gebiedends dat minder past wanneer men zich tot personen richt, wien men eerbied verschuldigd is. Men zou zich ja door eene omschrijving uit den slag kunnen trekken en zeggen : *Ik vraag om uwe aandacht te mogen vestigen op.* Doch hierdoor wordt de moeilijkheid ontweken, niet opgelost. *Ik roep uwe aandacht op* voorziet in de leemte, daar die uitdrukking een verzoek inhoudt. Zij is overigens met ons taaleigen niet in strijd en al komt ze van het Fransch, toch denk ik dat zij verdient ingeburgerd te worden.

(3) Ik bedoel bij voorbeeld het woord *italieken*, dat, zooals de heer De Vreese het zelf aanstipt, op de Italiaansche herkomst dezer lettersoort wijst en in meest alle talen wordt gebruikt. Niettemin geeft Dr. De Vreese de voorkeur aan een ander bastaardwoord, *cursief*, dat overigens niet zeer juist is, want italieken zijn geen « loopend » schrift, doch eenvoudig *schuins* staande letters. *Never mind!* de Hollanders zeggen *cursief* en bijgevolg... *Batavia locuta, causa finita.*

dachte weerspiegelden (1). Doch genoeg! Bij het bespreken van deze zaak wensch ik objectief te blijven wat mij persoonlijk min of meer aanbelangt, zooveel als doenlijk aan den kant te laten.

Overigens, buiten mijn bestek valt het hier eene uitvoerige critiek van Dr. De Vreese's werk te leveren en punt voor punt te onderzoeken of al de door hem opgesomde gallicismen dien naam waarlijk verdienen. Om zulks te beproeven zou ik een boek even lijvig als het zijne moeten schrijven en daartoe ontbreken mij èn tijd èn lust. Van den anderen kant wil ik niet loochenen dat verreweg de meeste door hem aangehaalde uitdrukkingen wezenlijk dienen afgekeurd en zorgvuldig vermeden te worden. Maar, zooals ik het reeds aanstipte, hij gaat te ver, hij overdrijft en rangschikt onder de gallicismen allerlei woorden en wendingen, die daar

---

(1) *Eene zaak pleiten* is misschien taalkundig minder juist dan *eene zaak bepleiten*, maar door Vlaamsche rechtsgeleerden, en ook door vele Hollandsche, wordt die uitdrukking gedurig gebruikt. Onlangs nog schreef mij uit Holland een rustend magistraat : « *Uw confrère, Mr. X., heeft de zaak gepleit.* » In de juristische omgangstaal — wat de Franschen ietwat oneerbiedig *l'argot du Palais* noemen — bestaat er een verschil tusschen *eene zaak pleiten* en *eene zaak bepleiten*. Het eerste beteekent *het woord nemen in eene zaak*, bij voorbeeld : *Heden pleit ik de zaak A en morgen de zaak B.* Het tweede doelt op eene grondige bespreking der zaak (in 't Fransch : *plaider le fond de l'affaire*) en wel *van weerszijden*, bij voorbeeld : *De zaak C zal donderdag bepleit worden.* Het onderscheid is willekeurig, ik gun het, maar in zulke gevallen is alles *conventie.*

niet te huis behooren en, alles wel ingezien, zelfs door eenen nauwgezetten taalzuiveraar zonder schroom mogen gebruikt worden.

Behalve de reeds aangehaalde, zullen drie of vier voorbeelden volstaan om zulks duidelijk te bewijzen.

Indien ik van u ware — te Gent zegt het volk *Da'k van ui woare* — heet Dr. De Vreese een gallicisme, de vertaling van het Belgisch-Fransch *Si j'étais de vous*. Ons geacht medelid is mis. *Si j'étais de vous* is een afschuwelijk *flandricisme*, dat in eenen adem met *Venez avec* en *Qu'est-ce que c'est que ça pour un* mag vermeld worden. Het is de letterlijke vertaling van een Vlaamsch *idiotisme*. Of die dialectische uitdrukking, welke in de geschrevene taal zelden voorkomt, ja dan neen afkeuring verdient, is van weinig belang. In elk geval is zij van Franschen oorsprong niet, daar zij tegen den geest zelven der Fransche taal zondigt.

Regeerende standen (= *les classes dirigeantes*, *the governing classes*) deugt ook niet: « in het Nederlandsch zegt men *de hoogere standen* » Mogelijk; maar dan verkoopt men onzin. De *hoogere standen* (= *les classes supérieures*, *the upper classes*) zijn uit personen samengesteld, die door hunne geboorte, hunnen rijkdom of hunne erkende begaafdheid *op sociaal gebied* de eereplaats innemen. De *regeerende standen* zijn degene, die de staatkundige macht bezitten. Is het wel noodig hier te doen opmerken dat in menig land het politiek gezag

geenszins aan de *élite* toebehoort, maar integendeel door de blinde menigte -- *mostly fools*, zegt Carlyle – wordt uitgeoefend? Wie dus de gedachte, welke in het Fransch door *les classes dirigeantes* wordt uitgedrukt, in onze taal door *de hoogere standen* vertolkt, begaat een *contresens*.

Burgerwacht wordt insgelijks door den heer De Vreese als gallicisme gebrandmerkt 1° omdat eertijds het woord *burgerwacht* eene andere beteekenis had dan die, welke wij in België er thans aan geven; 2° omdat *burgerwacht* de vertaling is van het Fransch *garde civique*.

Het laatste argument berust op eene historische dwaling. Het officieel woord *garde civique* dagteekent van 1830. Onder het Hollandsch bewind zei men in het Fransch *garde bourgeoise* of *garde urbaine* en, toen reeds, in het Vlaamsch *burgerwacht*.

Wat de andere opwerping betreft, is er tegenwoordig wel één ambt, éene instelling, welker naam niet in vroegere eeuwen aan geheel iets anders werd gegeven? Ik heb reeds op de woorden *schoutbij-nacht* en *adelborst* gewezen. Maar wat gezegd van *Staten-Generaal*? Is het koninkrijk der Nederlanden nog steeds een statenbond en is er het wetgevend lichaam samengesteld uit afgevaardigden van geestelijkheid, ridderschap, steden en platteland? Wil men de zaak van naderbij beschouwen, valt het in het oog niet dat *Staten-Generaal* een anachronisme is? En toch wordt het met volle

recht behouden. Zoo ook *burgerwacht* een uitmuntend woord trouwens, daar het op het dubbel feit wijst dat de wacht uit *burgers* (*sensu stricto*) bestaat en met het *bewaken* onzer steden belast is.

De heer De Vreese geeft natuurlijk de voorkeur aan het Hollandsch woord *schutterij*, maar in het militaire opzicht ware die benaming, op de Belgische *garde civique* toegepast, volstrekt onnauwkeurig. *Schutters* (in het Fransch *tirailleurs*) zijn *lichte* infanterie, die bij den verkenningsdienst enz. worden aangewend. Voor *linietroepen* deugt de naam niet en nog minder voor *artillerie* en *ruiterij*. Nu, de Belgische burgerwacht bestaat hoofdzakelijk uit linietroepen en dan uit verscheidene korpsen jagersverkenners (deze alleen zijn wezenlijk *schutters*) en talrijke afdeelingen hetzij rijdende of vestingsartillerie en ruiterij. Zijn die artilleristen en ruiters *schutters?* Te vergeefs zou men zich op het Engelsch *mounted infantry* beroepen en hier den naam *bereden schutterij* voorstellen. Bereden infanteristen zijn geene ruiters en gebruiken hunne paarden enkel als vervoermiddel; ter plaatse aangekomen stijgen zij af en strijden te voet met de gewone wapens van het voetvolk, geweer en bajonet. De ruiterij onzer burgerwacht is integendeel ingericht om uitsluitend te paard te dienen en is met sabel en pistool gewapend.

Voor iemand stemmen wordt mede veroordeeld : « Algemeen in Zuid-Nederland, zegt de heer De Vreese, is het gebruik van *stemmen* VOOR

iemand .. Maar in goed Nederlandsch zegt men *zijne stem uitbrengen*, *stemmen* OP *iemand; stemmen voor iemand* is blijkbaar niets anders dan de letterlijke vertaling van fr. *vôter (sic) pour quelqu'un* » De heer De Vreese erkent dus dat het gebruik van *stemmen voor iemand* te onzent *algemeen* is; zoo algemeen, voeg ik erbij, dat eene andere zegswijze hier *nooit* gebezigd werd. *Op iemand stemmen* daarentegen is totaal onbekend. Negen Vlamingen op tien zullen die uitdrukking in het geheel niet of verkeerd verstaan en de tiende zal met moeite eenen glimlach bedwingen. Men vrage eens aan eenen Gentschen kiezer of hij *op* den burgemeester stemt. Indien hij zich niet inbeeldt dat gij hem voor den aap wilt houden, zal hij zeer waarschijnlijk denken dat gij wenscht te weten *waar* hij gaat stemmen en zal u antwoorden : *Neen, ik stem op het stadhuis* (of op eenig ander kiesbureel). Ik voeg er nog bij dat *voor iemand stemmen* ook in Noord-Nederland zeer vaak wordt gehoord en dat de Duitschers zeggen *Ich stimme* FÜR *A* en in geen geval *Ich stimme* AUF *A*. Is dat weer een gallicisme en zal de heer De Vreese aan onze Duitsche stamverwanten verwijten wat hij ons ten laste legt, namelijk dat wanneer zij hunne moedertaal spreken en schrijven, zij in het Fransch denken? Ik gun overigens dat *op iemand stemmen*, alhoewel zeer zeker een Hollandsch provincialisme, geen slecht Nederlandsch is. Maar Dr. De Vreese verliest uit het oog dat die uit-

drukking alleen kan gebruikt worden wanneer het er op aan komt zijne stem aan eenen *candidaat* te geven. Gij moogt zeggen *Ik stem op Woeste*, indien de heer Woeste in uwe kiesomschrijving candidaat is. Maar gij moogt niet zeggen *Ik stem op de katholieke partij* : in goed Nederlandsch heet het *Ik stem voor* (of *met*) *de katholieke partij* of wel, bondiger, *Ik stem katholiek*. En nog veel minder zoudt ge mogen zeggen *Ik stem op de Kerk*, dat is voor hen die de belangen der Kerk voorstaan.

Postkaart als het lekkerste beetje heb ik voor het einde bewaard. In alle landen en in alle talen is die uitdrukking in zwang en te recht, want op uitmuntende wijze geeft zij de gedachte weer. Eene *postkaart* immers is eerst en vooral eene kaart, die *door den post* — en niet door eenen bode of op welke manier ook — wordt vervoerd en besteld. In Noord-Nederland alleen heeft men eene andere samenstelling uitgevonden, namelijk *briefkaart*, en tusschen Holland aan den eenen kant en de godganschelijke wereld aan den andere, aarzelt de heer De Vreese geen oogenblik : *briefkaart* is allerbest en *postkaart* is onjuist en op den hoop toe een gallicisme. Of ons geacht medelid weet dat *postkaart* vanouds in onze taal bestaat en in Holland vroeger in den zin van *carte routière* werd gebruikt, waag ik niet te beslissen. Maar is *briefkaart* waarachtig zoo uitmuntend? Indien ge 't woord ontleedt beteekent *briefkaart* niets anders dan *eene kaart die tevens*

een brief is. Op de hoofdgedachte, namelijk op het vervoer en op de bestelling *door den post,* wordt er niet gewezen. En er is meer. Wat wij in het Fransch door *carte-lettre* en in onze taal door *briefkaart* aanduiden, namelijk eene *gesloten* postkaart, heet in Holland *kaartbrief,* met andere woorden *een brief die eene kaart is.* Nu, wat voor een verschil kan er wel bestaan tusschen *eene kaart die een brief is* en *eenen brief die eene kaart is?* Een schoolknaap zal u zeggen dat in de wiskunde de orde der factoren onverschillig is en zonder invloed blijft op den uitslag. Laat ons veronderstellen dat x = *briefkaart*, y = *kaartbrief*, a = *brief* en b = *kaart.* Indien $x = ab$ en $y = ba$, dan is ook $x = y$ en bijgevolg *briefkaart* = *kaartbrief* (1).

Dat is haarklooven! zal men misschien opwerpen : woorden als *briefkaart* en *kaartbrief* hebben nu eens eenen *conventioneelen* zin gekregen, eene vaste beteekenis, en daarmede uit. Juist zoo! Maar *postkaart* te onzent en overal elders eveneens. En om *postkaart* te verwerpen en *briefkaart* te rechtvaardigen, is het eenigszins gewaagd in vollen ernst te schrijven : « Ook met een beroep

(1) Dit is natuurlijk niet toepasselijk op samenstellingen waarvan de beteekenis wordt gewijzigd wanneer men de volgorde der factoren verandert. Zoo b. v. is er een beduidend verschil tusschen *huisraad* en *raadhuis*, *waterpomp* en *pompwater*, *landbouw* en *bouwland*, *muziekfeest* en *feestmuziek*, enz.

op 't Engelsche *postcard*, reeds in 1870 in gebruik gekomen, of op 't Hoogduitsche *Postkarte*, dat uit 't jaar 1872 dagteekent, is 't woord (*postkaart*) niet te verdedigen : ***het Nederlandsch stelt op 't punt van een goeden en helderen stijl veel strengere eischen dan de beide zustertalen***; vandaar de Noordnederlandsche naam *briefkaart*. » Door wien zal men dien blakenden onzin doen inslikken en is het niet in hooge mate betreurenswaardig zulke dolle uitvallen van dwaas chauvinisme in een wetenschappelijk werk te moeten aantreffen?

Hieruit blijkt reeds hoe het bij ons geacht medelid met de studie van Duitsch en Engelsch gelegen is en zelf zal hij wel denkelijk toegeven dat zijne kennis der « zustertalen » voor verbetering vatbaar schijnt. Een paar voorbeelden, uit zijn boek geknipt, zullen overigens zonneklaar bewijzen dat, althans wat het Engelsch aangaat, hij het door hem zoo onontbeerlijk geacht « taalgevoel » geheel en gansch mist.

In zijn verslag had de heer Coopman geschreven dat hij wel het werkwoord *trammen* kende, maar *tremmen* niet. Daarop antwoordt de heer De Vreese: « De spelling *trammen* is etymologisch, de spelling *tremmen* phonetisch juist (en deze laatste schrijfwijze is in Noord-Nederland reeds zeer gewoon) : immers men zegt *tremmen*, omdat men *trem* zegt (en evenzoo reeds veelvuldig schrijft), niet *tram*, en men zegt *trem*, OMDAT DIT ONGEVEER DE UITSPRAAK IS VAN HET ENGELSCHE *tram*, dat in onze taal

overgenomen werd. » Waar de heer De Vreese die zonderlinge uitspraak is gaan halen blijft mij een raadsel. Lijdt hij aan eene ziekte van het gehoorvlies, die hem belet klanken van elkander te onderscheiden? Of is hij weeral « bij de Noornederlanders ter schole gegaan » en beeldt hij zich in dat het Engelsch wordt uitgesproken zooals het dezen of genen overgewaaiden Amsterdamschen Jood belieft die taal te radbraken? In elk geval kan ik hem ten stelligste verzekeren dat, om zich in de taal van Shakespeare behoorlijk uit te drukken, het niet noodig is door den neus te spreken en keel en mond vreeselijk te verwringen en, bepaaldelijk, dat het woord *tram* in *beschaafd* Engelsch *tram* luidt en in 't geheel niet *trem*. De *a* in *tram* is eene korte, maar zeer duidelijke *a*, geene *e*, en zij wordt precies uitgesproken gelijk dezelfde letter in eene menigte andere woorden, bij voorbeeld *cab*, *rack*, *bad*, *riff-raff*, *gag*, *pal*, *dam*, *ham*, *jam*, *ram*, *Sam*, *can*, *pap*, *lass*, *hat*, enz. (1).

---

(1) In het Engelsch is er, behalve de *th*, die vroeger in alle Germaansche talen bestond, en heden te onzent door *d* of *s* wordt vervangen, geen enkele klank, dien wij in het Nederlandsch niet terugvinden. Onze zeelieden leeren Engelsch op het gehoor af en spreken het tienmaal gauwer en beter dan menig Vlaamsche stadbewoner het Fransch. Voor hem echter, die de Engelsche taal uit de boeken leert, ligt de groote moeilijkheid in het feit dat de spelling niet in de verste verte de juiste uitspraak aanduidt, zoodat dezelfde letter drie of vier gansch verschillende klanken verbeeldt. Zoo heeft men bij voorbeeld drie verschillende *a* klanken in het referein van een bekend liedje, *And the cat came back*,

Het ander staaltje is nog puiker. Naar aanleiding van eene opwerping des heeren Coopman, die op het Engelsche *first class* had gewezen, schrijft Dr. De Vreese : « Het is zeker waar dat men in 't Engelsch zegt *first class....*, ook FIRST CHOP, *first rate....* » Welnu, zeker waar is het dat *first chop* geen Engelsch is; het is lage *slang* en zelfs geen algemeen bekende *slang* (1). Wie zich dergelijk Bargoensch in een fatsoenlijk Engelsch gezelschap ooit liet ontvallen, zou zich in hetzelfde succes mogen verheugen als onzen Bazoef zou te beurt vallen, wierde hij ooit in een salon te Parijs binnengelaten en daar de aanwezige dames en heeren op eenige staaltjes van het Fransch der Brusselsche Marollen vergastte.

Ik besluit.

Dat er paal en perk dient gesteld te worden

---

hetgeen nagenoeg luidt — de *th* is hier bijna niet hoorbaar — *En de kat keem bak.* In onze taal treft men ook iets dergelijks aan: *e, i, o, ÿ* en *u* worden op twee verschillende wijzen uitgesproken.

(1) Aan een zestal Engelschen heb ik de vraag gesteld of zij ooit die uitdrukking hadden gehoord. Vijf antwoordden ontkennend. « *First chop?* zei de zesde, een gewezen officier; *o yes, I know that; it is pigeon-English, but you're not likely to hear it often outside of Shanghai or, maybe, Wapping.* » Inderdaad. *Chop* is een Chineesch woord, welks beteekenis dezelfde is als die van het Engelsch *quality* (in onze taal *soort, hoedanigheid*); het behoort tot het barbaarsch mengsel van Engelsch, Chineesch, Portugeesch en wat weet ik nog meer, dat in de havens van China nagenoeg dezelfde rol speelt als de *lingua franca* in Turkije.

aan het binnensmokkelen van gallicismen in onze schrijftaal, is een feit. Dat, met het oog op dat feit, het in den weg lag der Koninklijke Vlaamsche Academie door het uitschrijven van eenen wedstrijd, niet alleen de aandacht onzer letterkundigen op den toestand te vestigen, maar tevens hun een soort van *vade-mecum* te bezorgen, dat allen met vrucht zouden kunnen raadplegen, zoo iets spreekt van zelf. En niet minder zeker is het dat het werk van den heer De Vreese, eenige dwalingen en verkeerde opvattingen daargelaten, in zijn geheel eene goed geslaagde « proeve van taalzuivering » mag heeten en den door de Academie toegekenden prijs stellig verdient.

Edoch, bij zijn anders heel verdienstelijk werk heeft ons geacht medelid eene lange inleiding gemeend te moeten voegen, een echt manifest, waarin hij stelsels afkondigt en gedachten vooruitzet, die het niet mogelijk is zonder protest te laten, te meer daar de heer De Vreese ons dringend verzoekt « zijn werk niet te beoordeelen, zonder kennis genomen te hebben van de inleiding, waarin de grondbeginselen, waarvan het uitgaat en waarop het steunt, zijn (1) uiteengezet. »

---

(1) Het komt mij voor dat de heer De Vreese de door hem gestelde regelen zelf met geringen eerbied behandelt, want bij een zoo goed als identisch geval (*Beide streken zijn door Kelten bewoond*) verwijt hij mij als een gallicisme dat ik *zijn* in stede van *worden* schreef. En wat doet *hij* hier? Het worde mij toegelaten met het bekende *Medice, cura te ipsum* te antwoorden.

Mijne bezwaren tegen die grondbeginselen heb ik in deze korte bijdrage zoo goed als het kon doen kennen en mijn best gedaan om mijne zienswijze door behoorlijke bewijsgronden te steunen. De heer De Vreese, die tegenspraak voorzag, ja wenschte, en heel ridderlijk verklaarde dat « ieder gegronde aanmerking hem zou aangenaam zijn en in dank aanvaard worden, » zal het vermoedelijk niet euvel opnemen dat ik aan die uitnoodiging gevolg gaf.

Ten slotte nog een woord. Ons geacht medelid heb ik verweten dat zijn werk *tendencieus* was, van eenzijdigheid en *parti pris* getuigde en eerder op een hartstochtelijk pleidooi dan op eene onpartijdige wetenschappelijke verhandeling geleek. Wellicht zal hij mij antwoorden : En het uwe dan? Inderdaad. Mijn opstel is niet minder een pleidooi dan het zijne. *Hij* heeft de rol van openbaren aanklager op zich genomen en het requisitorium uitgesproken. *Ik* ben als verdediger opgetreden — 'k ben immers advocaat! — en heb naar vermogen de bewijsvoering der tegenpartij ontzenuwd. Bevoegde rechters, die de van weerskanten in alle eerlijkheid aangebrachte argumenten hebben gehoord, zullen ze thans wikken en wegen en het vonnis vellen.

Huize Gavergracht, Drongen, Juli 1899.

Ter zitting van 21 December 1898 las de heer Em. Hiel eenige stukken voor uit zijn dichtwerk : *Beloken Tijd*, hetwelk hij voornemens was breeder uit te werken. Tijd en lust – ziekelijkheid wijlen ons geacht Medelid overvallende — hebben hem belet zijn ontwerp ten uitvoer te brengen, zoodat wij ons bepalen moeten het stuk, 's Dichters zwanezang, te geven zooals het, voorloopig, ontworpen was.

BELOKEN TIJD.

(1772-1799)

Gezangen, Liederen, Balladen. Aanspraken, Krijgs- en Klaagkreten,

door EMANUEL HIEL.

Inwijdingslied.

Waarheen, waarheen, o dichter, vliegt uw zang?
Hij vliegt ten kamp in 't warmste van 't gedrang.
Hij roept de Jongens op! bij klokkenklank :
Voor God, voor 't vaderland en 't rein belang
Der liefde!

Waar staat, waar staat, o dichter, Godes kerk?
Zij werd gesloten door des vijands werk,
Die smeedden voor de Priesters boeien, sterk
Als helsche kettings... Aaklig gloeit in 't zwerk
Het Kruisbeeld!

Waar staat, waar staat, o dichter, 't liefkens huis?
Men stak den brand er in, het viel in gruis!...
Daarover waait de wind zijn woest gebruisch,
Terwijl mijn liefken vlucht voor 't Fransch gespuis.
o Wrake!

Wat mint, wat mint de dichter, dwars door 't bloed?
Het vaderland! vereerd door heldenmoed!
Het vaderland! gediend met zielengloed!
Het vaderland! o, dat het God behoed',
In vrijheid!

Waarom, waarom, o dichter, wurgt de slang
De moedertaal, de ziel van zegezang?
Om 't volk te stikken onder domheidsdwang...
En mij de stampen naar der doodengang.
o Toekomst!

I. — Wij hebben lang geslapen.

Wij hebben lang geslapen, wij hebben diep gedroomd,
In 't land der groene weiden, met 't zeegegolf bezoomd.
Hier Breydel, daar de Coninck, ginds wakkre Zannekin,
De beî van Artevelden, zoo kloek van hert als zin!
Thans voelen wij de wonden weer bloedig opengaan,
We zijn, als brave boeren, weer moedig opgestaan :
Een Jacquemijns, een Corbeels, van Gansen nooit verveerd,
Een Elen, Van der Smissen, te voet en ook te peerd.
De Lantsheere edelmoedig, die 't volk en land vereerd,

Rollier, de kloeke strijder, die in de toekomst staart,
Die trokken voor 's lands vrijheid het oude keerlenzwaard.
We zagen dorpen branden en kerken ondergaan,
En op Gemeentehuizen, ach, waaien 's vreemd'lings vaan.
We zagen onze bosschen vernielen,.. ja, vol schroom,
En planten op ons pleinen, ten spot, den vrijheidsboom.
De Sans-Culotten stampen 't gewijde goed in gruis
Berooven onze kerken, bespotten 't Heilig Kruis.
De moedertaal, de schoone, moet sterven voor het Fransch,
De maagden, ook de moeders, hun reinen vrouwenkrans,
Die werd bevlekt, bezoedeld, tot oneer onzer mans.
O jongens, dappre jongens, waar bergt, waar schuilt ge u thans?
't Is niet de zwakke grijsaard, die voorenaan moet gaan,
Die zich niet, bloedig, dood'lijk moet laten nederslaan.
't Is niet de vrome Priester, die zegen brengt en troost,
Die moet met wapens vechten voor Vlaanderen's heldenkroost.
't Is niet de schoone Vrouwe, met 't zingend angstig kind,
Die moet vooruit thans rukken door woede en liefde blind,
Om 't land kloek te verlossen van 's vreemd'lings dwang en schand...
O, Heilig Vaderland!
Op, op, op, dappre jongens, van Dender, Rupel, Scheld',
Van Dijle, Maas en Neten, met moed vooruit gesneld.
Op, jongens, dappre jongens, verjaagt den vreemden hond,
Verlost, met alle wapens, den dierbren vadergrond.
En moeten wij bezwijken, getroffen in het hert,
Laat ons dan moedig vallen, ja, zonder smaad of smert....
Maar weer! wij trekken voorwaarts op 't kleppend klokgebons.
Op! op! gij, wakkre jongens, het land is toch aan ons,
Het heilig Vaderland!

II. — Het schoonste land.

Het schoonste land van Vlaandrens grond,
Is 't heerlijk land van Dendermond;
Met een bevolking, kloek en goed,
Met 't ijzerrijke Boerenbloed!

In 't fraaie dorpken Overmeer,
Daar haatte men den Franschman zeer;
Daar stonden de eerste jongens recht,
Elk wierd « Brigand », maar niemand knecht.

En vrij, als 't water van de Scheld',
En vlug als vooglen door het veld,
Zoo trok de Boer van Overmeer,
Naar Franschen toe, vol tegenweer.

Zij sprongen over haag en heg,
Ja riepen : « weg, de Franschen weg!
Wee! wee! we zweren het des noods,
Wie Franschman wordt is man des doods! »

De noodklok klept! de noodklok klept!
Welaan, de handen thans gerept,
Met gaffels, zeizen, vork en stok,
Ja, ploft den Franschman in den kop.

III. — Wie of er.

Wie of er voor mijn deurken komt,
Wanneer de wind zoo woelig bromt,
De storm 't geboomte brekend kromt?
« Ik, trouw lief » zei Wannes.
o Liza lief, mijn maagdeken teêr,
o Laat mij in uw huizeken weêr? »
— « Trek aan 't koordeken van de klink.
Opdat het deurken openspring, »
Sprak het lodderig meisje.

Ach, zoo verraderlijk is de wacht,
De wreede vijand is op jacht...
Waar vind ik eene schuilplaats zacht?
« Ik, trouw lief, zei Wannes.
o Liza lief, mijn maagdeken zoet,
o Wees voor mij nog mild en goed? »
— « Achter mijn beddeken is een hoek,
Werp daarin uw kleed en broek, »
Sprak het lodderig meisje.

Ach, mijn kleederen zijn vol bloed...
Maar immer warm gloeit mijn gemoed
Ik wil toch kussen uw mondeken zoet,
« Ik, trouw lief, zei Wannes.
o Liza lief, is het te laat,
Kus mij, of 'k word desparaat. »
— « Daar voor mijn beddeken staat een bank,
Spring er op en wacht niet lang, »
Sprak het lodderig meisje.

Heere God! ik ben beducht :
Vijands dreven mij op de vlucht...
Wee! ik hoor weer krijgsgerucht.
« Ik, trouw lief, zei Wannes.
Maar ben ik, God, weer gezond...
Ik trek weer ten strijd terstond. » (1)
— « Leg uw handekens op mijn hert,
't Geve uw moed, 't geneze uw smert. »
Sprak het lodderig meisje.

IV. — Daar, waar het onrecht troont.

Daar, waar het onrecht troont,
Klinkt luid de stem des Dichters,
Waar waarheid wordt gehoond,
De baak der volksverlichters...
Waar men de frissche jeugd
Vertrapt, als 't rein gebloemt,
Waar men de logen roemt,
Waar men bespot de deugd...
Daar klinkt zijn stem, met macht,
Vol kracht :
Godsloochenaars gedoemd!

---

(1) Het refrein is genomen uit een oud Dendermondsch **liedeken**, dat ik, nog kind zijnde, onder de *bloemenkroon*, bij **kaarslicht heb** hooren zingen, door dansende knaapjes en meisjes. De **wijze is** genoteerd door REYHOF.

Waar men een neerstig volk
In schandejuk doet draven,
Tot den vernielingskolk
Het rukt als bende slaven...
Waar men geen ziel ontziet,
In vrucht of jong gebloemt;
Waar men op geilheid roemt;
Waar men 't gevoel bespiedt,
Daar donder 's Dichters stem,
Met klem :
Volksmoordenaars, gedoemd!

Waar men de Moeder-Maagd
Van haren reinen troon smijt,
Daarop een schepsel draagt,
Dat 't leven slechts in hoon slijt...
De kuische jonkheid dwingt
Te strooien frisch gebloemt,
Met 't wierookvat beroemd,
En 't vuil gediert bezingt...
Daar vloekt de Dichter luid :
Hieruit!
Eermoordenaars, gedoemd!

V. — Visioen.

Een vogelken zong op den groenenden boom,
En de zonne glom door der wouden zoom,
Groen was het loof, de schaduwe diep;
De Liebaart van Vlaand'ren lag vast en sliep..

Het vogelken zong : « Heer Liebaart rijs op!
Verhef in de wereld den machtigen kop!
En ik weet wat ik zing en ik meld het u aan :
Veel boosheid zal Frankrijk in Vlaand'ren begaan. »

Van 't leger sprong woedend de Liebaart op,
Hij brult en hij schudt den machtigen kop.
« Sinds eeuwen tergt ons het Fransche grauw...
Wel 't zal gevoelen des Liebaarts klauw.

Wat 't vogelken zong, ik droomde 't al lang,
Dat weder wou drukken de Fransche dwang!
En sliep ik ter weide gansch onverveerd,
Plots voelde ik mij trappen op den steert. »

Eer één blad is gevallen... Verscheur ik het grauw,
Het moet gevoelen des Liebaarts klauw! »
De Franschen staam'len bleek en verveerd :
« Wij trapten onwillig op uwen steert. »

Het vogelken zat in 't gebosch zoo kaal,
Voor den Leeuw viel het loover geel en vaal;
Het vogelken plukte eenen eikentuil,
En smeet dien naar onder op Liebaarts muil.

« Heer Liebaart ontwaakt, verlaat 't looverbed,
Verhef thans den kop, rap uw tanden gewet
Mijne oor is veel kleiner dan de uwe, doch meer
Vernam ik.. ons Vlaand'ren lijdt zoo zeer. »

De Liebaart verhief zich, in volle kracht,
Hij brult vol woede door der wouden nacht :
« Eer het geluw loof groet den zilveren sneew,
Breng ik den Franschen het bloedigste wee! »

« Wat het vogelken zong, en ik droomde 't kloek,
Dat het Fransche volk zich als de duivel gedroeg;
Ze kwamen geslepen, zoo listig van aard,
En knipten de spitsen van mijnen baard. »

Eer een sneeuwvloksken viel, sprong de Liebaart vooruit,
Verwurgend zoo menig Franschen schavuit.
Doch wat baatten zijn moed, zijn geweldige kracht,
Tegen der Franschen geweld en overmacht.

Wee, Vlaand'ren, wee! uw Liebaart geveld,
Uw volk dwaalt verhongerd door 't dorre veld,
Tusschen steengruis en distels, en puinen snood,
Gelijkt uw grond een kerkhof!...
Is Vlaand'ren dood?

VI. — Daar stormt.

Daar stormt de bullebak van Maart,
Hij zwaait geweldig 's winters staart;
Maar wij, van buien niet vervaard,
Wij trekken op ten krijgewaart :
Leven de Jongens!

De Franschman nestelt in ons land;
Hij brengt de schand, ten allen kant;
Verradersch heeft hij aangerand,
Wij rijzen op, en houden stand.
Leven de Jongens!

Welaan, o Jongens, kloeken moed,
Zoo riep ons toe het lieveken zoet,
Weldra de lente blij gegroet,
Met boschviolen op den hoed :
Leven de Jongens!

En of de regen zweept of giet,
Blaast wild de wind door 't dorre riet;
Wij laten toch den veldtocht niet;
Want liefde is 't die ons zeegnend ziet.
Leven de Jongens!

Wij stormen voort op boerendraf...
Wij wachten stout den Franschman af...
Hier vindt hij zijn verdiende straf...
Hier wordt ons land zijn somber graf :
Leven de Jongens!

VII. — Wee! ginds golft.

Wee! ginds golft het bloedvergieten,
Niet blonk Gods gerechtigheid!
Ja, de vijand mocht genieten,
Door zijn sluw en wijs beleid.
De arme Jongens moesten vluchten.
Hoort ge niet de maagden zuchten?
Wee! lief Vlaanderland! o wee!

Hoort ge niet het booze roemen,
't Goede mag niet meer bestaan,
't Booze wordt bekransd met bloemen,
Vreugd vervliegt thans in getraan.
De arme Jongens moeten vluchten,
Hoort ge niet de Moeders zuchten?
Wee, lief Vlaanderland! o wee!

Heilig waren onze scharen,
't Was de bloem der Vlaamsche kracht,
Vreezend wreedheid noch gevaren...
Vloek! als vee 't volk werd geslacht.
De arme Jongens moesten vluchten,
Hoort ge niet de mannen zuchten?
Wee, lief Vlaanderland! o wee!

Weiden, velden, siddren, beven,
Daar ligt menig jeugdig lijk,
Dol verplet, door moedig streven,
Thans verrottend in het slijk.
De arme Jongens moesten vluchten...
Hoort ge niet de grijsaards zuchten?
Wee! lief Vlaanderland! o wee!

Heilig, heilig zijn de kind'ren!
Niet voor Franschen, wreed en laf.
Voort! men vaagt ze voort als vlind'ren,
Vliegend voor den wind, als kaf.
Hoort ge niet de kind'ren zuchten?
Wee! ééns Franschen zult ge ons duchten...
Wraak, lief Vlaanderland! o wraak!

VIII. — Boer Peter en Jong Hendrik.

Boer Peter en Jong Hendrik, gezeten aan den disch,
Al in het Buggenhoutsche bosch,
Zij aten gulzig, smakten malsch, en dronken druk en frisch.

Boer Peter sprak : « Jong Hendrik, ik voel wel veel genot,
Al in het Buggenhoutsche bosch,
Te strijden voor het vaderland, te vechten vrij voor God! »

« Maar denk ik aan mijn vrouwtjen zoet, en aan mijn kleutrig kind,
Al in het Buggenhoutsche bosch,
Dan is het of een helsche gloed mijn ingewand verslindt. »

« Boer Peter » antwoordt Hendrik dan : « Ik lijde meer dan gij,
Al in het Buggenhoutsche bosch.
Mijn lieveken plukte rozekens rood, en dit alleen voor mij.

Verdreven werd zij in den nacht, bij nachtegalen zang,
Al in het Buggenhoutsche bosch.
Verkracht werd zij door 't vreemd gespuis. — Gevloekt gij,
[Fransche dwang! »

Plots schalt een hoorn : ter hulp! ter hulp! hij schalt zoo
[schettrend schel,
Al in het Buggenhoutsche bosch.
Zij springen op, gewapend fel, zij springen op zoo snel.

Zij loopen door het duister voort, bij nachtegalen zang,
Al in het Buggenhoutsche bosch.
De horen schalt en wederschalt, het werd zoo doodsch en
[bang.

Doch eensklaps keerden zij terug en stortten in hun bloed,
Al in het Buggenhoutsche bosch.
Droef weenend kermt de nachtegaal hun stervenszuchten
[zoet.

IX. — Luistert Vlamings.

Luistert Vlamings, luistert boeren,
Vlaandren, 't schoone Vlaandren spreekt :
Frankrijk wil in 't dorp mij snoeren.
Zonen heb ik opgekweekt,
Als de mildrijkste aller moeders,
Die haar kind'ren diep bemint...
Rijst thans op, kloek als behoeders,
Vóór 't gevaar mij gansch verslindt.

Wonden striemen 't allen kanten,
Putten uit mijn krachtig bloed...
Kind'ren, blijft niet lanterfanten,
Wapent u met wil en moed.
Dor zijn mijne landerijen,
Mijne dorpen staan in brand.
Akkers worden woestenijen,
Overwolkt door stuivend zand.

Priesters dwalen door de bosschen,
Grijsaards vluchten stervend heen.
Hoort, thans hunkren vreemde rossen,
Hoort der kind'ren kermgeween.
Maagden, Moeders, zwakke vrouwen,
Slaken dag en nacht gezucht...
Of ze liggen krank te rouwen,
Martlaressen der ontucht.

Trekt het zwaard thans uit de scheede,
Jaagt de Sans-Culotten voort...
't Vreemd gespuis wil niet van vrede,
Maar bedreigt mijn volk met moord.
Rijst, verrijst, als heldenscharen,
Ziet van uwe wraak niet af...
Durft mij moedig, stout bewaren,
Anders zink ik neer in 't graf.

X. — Wie gaat met ons.

Wie gaat met ons naar 't Beiaardspel?
Wie gaat met ons ten dans?
« Ik! — riep de boer, « wie zijt ge wel?
— We zijn, hee, de Brigands!

Een smid ben ik. In smeed zoo goed,
De zeisen, vork en spa...
Die hunkren naar het Fransche bloed!...
« Wel! riep de boer. — Ja! Ja!

Wie gaat met ons ter bidkapel,
Met frisschen bloemenkrans?
« Ik! » riep de boer. « Wie zijt ge wel?
— We zijn, hee, de Brigands!

Een maaier ben ik. 'k Maai met spoed.
'k Verlos het land, weldra
Van 't vuige Sans-Culot-gebroed...
« Wel, riep de boer. — Ja! Ja! »

Wie gaat met ons ter groote Kerk...
Verheugd in 's Heeren glans!
« Ik! » riep de boer; wat is uw werk?
— We, zijn, hee, de Brigands! —

o Wee! de klokken waren voort,
Vernield door 't Fransch... o schâ!
Die zielklank werd niet meer gehoord...
« Wraak! » riep de boer. « Ja! Ja!

XI. — Dichterzucht.

o Bloeit niet overal de lente frisch?
En waait niet overal de zoele wind?
Ziet, in de grachten groeit het groene lisch,
Kijkt, in de velden, waar de schoonheid spint
Het leven, in zijn volle pracht en heerlijkheid,
Dat bloemengeur tot menschenvreê verspreidt.
. . . . . .
Ik durf niet zien. Mijn Vlaandren sterft in nood,
Het is door bloed besmeurd, gekleurd in 't rood.
Waarover zwerft de bleeke dorre dood.

XII. — Laat ons wand'len.

Laat ons wand'len voor des Heeren,
Voor der Almacht aangezicht;
Laat ons steeds ons hert vereeren,
Met des Heeren eeuwig licht.
Onze kerken zijn gesloten,
Maar ons herte sluit men niet.
Wordt ons land thans overgoten,
Met een zee van helsch verdriet,
God verlaat de zijnen niet.

Sluipen wij door sombre bosschen,
't Is de vrees niet, die ons voert;
Maar wij willen 't land verlossen,
Van den vijand die 't verhoert.

Neen, we zijn nog niet verworpen;
Hope glimt in 't zwart verschiet;
Vlammen thans ons vrije dorpen,
Wijl de vijand spottend spiedt.
God verlaat de zijnen niet!

Hoort de stormklok kleppend klagen,
Hoort de trommels dreigend slaan.
Jongens, laat het stout ons wagen!
Laat ons moedig strijdwaarts gaan.
Heere God, wij zullen winnen,
Rap verlossen 't Vlaamsch gebied...
Kloek van hert en kloek van zinnen.
God verlaat de zijnen niet.

XIII. -- Het liep.

Het liep gelijk een haveloos kind,
Al over de groene heide;
Door blonde lokken woelt wild de wind,
Bezield met den geur der weide.

't Liep barvoets, als eene watergans,
Al over de groene heide;
Het speelde met 'nen bloemenkrans,
Alsof het wat goeds verbeidde.

't Was frisch gelijk den druppel dauw,
Al over de groene heide;
't Werd ach, verkracht door 'nen rabauw...
Terwijl de moeder schreide :

« Gevloekt, o rat! o Sans-Culot!
Al over de groene heide;
Neem ook thans mijne ziele, God!
o Laat ons sterven beide. »

XIV. — Daar stormt.

Daar stormt op ons de Sans-Culot,
Hij zweert en vloekt : « er is geen God! »
Terwijl rooft hij ons eelste goed;
Vermoordt, verbrandt, vergiet ons bloed.
Maar wij, we rijzen strijdend op...
Ach, krijgen wij zoo duchtig klop,
We rijzen op! we rijzen op!
En vechten, vol van bange pijn...
We rijzen op!
Omdat we brave broeders zijn,
Aan Schelde, Maas en Rijn.

« Hee! *Liberté, Fraternité,*
La mort, ou bien l'Egalité! »
Bekent ge 't niet, slechts door ons dood,
Wordt, ja, de Fransche natie groot.
Maar wij, we vechten als Brigands,

Wij, zonen, wij, des vaderlands!
Wij missen kans! wij missen kans!
Ja, vechten wij, vol wraak en pijn...
We zijn de mans!
Omdat we brave broeders zijn,
Aan Schelde, Maas en Rijn.

Vergeefs gevochten voor ons recht!
Vergeefs plooit men ons neer, als knecht,
Door 't leugenwoord, door 't lasterwoord
Heeft ons het Fransch gespuis vermoord.
Maar wij, wij, Jongens, zijn niet bang.
Ja, vrijheid roept ons kloek gezang...
We dulden geenen Franschen dwang,
We strijden voort, vol moed en pijn,
Ja, eeuwig lang!
Omdat we brave broeders zijn,
Aan Schelde, Maas en Rijn.

Met Godes haat en vuig gesmaal,
Troont in de kerk het Fransch schandaal.
In plaats der reine Moeder-Gods,
Pronkt daar een lichtekooi, vol trots.
Foei, Burgers buigen daarvoor neêr,
Met wierook voor die vuile smeer...
We rijzen op, gekrenkt in de eer,
En vechten wij, vol doodsche pijn,
In tegenweêr!
Omdat we brave broeders zijn,
Aan Schelde, Maas en Rijn!

Is ons de zege niet beloofd,
Daarom niet 't heilig vuur gedoofd.
Met vaderlandschen Godsdienstzin,
Zoo stormen wij de worstling in.
We rijzen op, in naren nood,
Ons hert is groot, de moed is groot!
Ach, stellen wij ons leven bloot,
Wij vechten, vol van angst en pijn,
Kom, help ons, dood!
Omdat we brave broeders zijn,
Aan Schelde, Maas en Rijn!

XV. — Dat is het schuim.

Daar waakt het schuim der Jacobijnen,
Met dief Danton, als legerhoofd!
Ze komen 't land niet ondermijnen,
Zij hebben niet ons goed geroofd?
o Neen!
Ze ploften 't land in, als een donder,
Als schurken, levend slechts op plunder,
En latend niets dan smertgeween.

En de eerste vlag der Fransche vrijheid,
Was niet bezoedeld door ons bloed...
Het Fransch Janhagel schonk hier blijheid,
Aan 't mild en vroolijk Vlaamsch gemoed?
o Neen!

Laaghertig, zooals alle schurken,
Veel wreeder dan de wreedste Turken,
Verwekten zij elks smertgeween.

Zij eerden onze kunstaltaren,
Bewondrend onze Vlaamsche kunst!
o Waren wij voor hen 'barbaren
En vonden we in hun goedheid gunst?
o Neen!
Want 't rijkste hebben zij gestolen,
De Vlaamsche ziele dwaas doen dolen,
Parijswaarts, vol van smertgeween.

Geeft, geeft terug, gij, schaamteloozen,
Geeft, geeft terug wat gij ons naamt!
Waart gij een volk dat nog kon blozen,
Dan zoudt gij eeuwig staan beschaamd?
o Neen!
Met onze werken durven pronken,
En altijd op uw glorie ronken...
Dat is uw grootheid! — ze is gemeen!

XVI. — Ja, lof en eer.

Ja, lof en eer aan 't hoogste goed,
Den vader aller goedheid!
Die schenkt ons moed in 't jeugdig bloed,
Die schenkt ons troost en zoetheid,

Die schenkt ons kloekheid, wil en kracht!
Neen! 't vaderland wordt niet versmacht.
Wij gaan bereid te weere :
Voor God, en vaderland ter eere!

Wij houden het voor u, o God!
Gij eeuwigziende waarheid.
Drijft 't vreemd gespuis met u den spot
Wij minnen uwe klaarheid.
Ja, in uw heerlijk eeuwig Rijk
Is ieder mensch voor u gelijk.
Wij gaan bereid te weere :
Voor God, en vaderland en eere.

Wij smeeken u, in onzen nood,
Gij moogt ons niet verlaten;
't Gevaar is groot, ons wacht de dood.
o God, wij moeten haten
Den boozen vijand, die ons bindt,
Het heiligste onder ons verslindt.
Wij gaan bereid te weere :
Voor God, en vaderland en eere!

XVII. — Waarom gaan nu.

Waarom gaan nu de boeren, de boeren,
Waarom gaan de boeren zoo stout?
Ze wandlen zoo wild door weide en door woud,
Daarom gaan nu de boeren, de boeren,
Daarom gaan nu de boeren zoo stout.

Waarom laten de boeren, de boeren,
Waarom laten de boeren den ploeg?
Met hunne zeins hebben zij genoeg,
Daarom laten de boeren, de boeren,
Daarom laten de boeren den ploeg.

Waarop gaan nu de boeren, de boeren,
Waarop gaan nu de boeren op zoek?
Naar den roover! de boeren zijn kloek.
Daarop gaan nu de boeren, de boeren,
Daarop gaan nu de boeren op zoek.

Waarom zoeken de boeren, de boeren,
Waarom zoeken ze roovers op?
Om ze te geven verdienden klop,
Daarom zoeken de boeren, de boeren,
Daarom zoeken ze roovers op.

XVIII. — Te Berlaar.

Te Berlaar, te Berlaar,
Verrijzen stout de boeren,
Ze waken stil, bij dag en nacht,
Om vijands te beloeren.
Te zaam,
In Godes naam,
Om vijands te beloeren.

o Liefzoet, o zoetlief,
Ik moest u droef verlaten.
Bid voor mijn leven, dag en nacht,
Laat ons den roover haten.
Te zaam
In liefdesnaam,
Laat ons den roover haten.

Ten strijdstorm, ten strijdstorm,
Zoo rukken zij op Franschen...
Ze vreezen noch gevaar, noch dood!
Ze wagen alle kansen.
Te zaam,
In Vlaandren's naam,
Ja, wagen alle kansen.

XIX. — o Kom.

« o Kom tot mij, geliefde schoone,
Wen alles rust in 't Denderdal...
Ik vlecht voor u een bloemenkrone,
o Kom! »
Daar dondert plots een knal,
De jong'ling tuimelt neêr,
De Franschen dringen door ons land,
Ze spotten met onze eer;
Ze brengen schade en schand,
o Vlaand'ren, wanneer?

« o Kom tot mij, gij, frissche vrijer,
Terwijl de zon in schoonheid zinkt...
Wen ik u zie, klopt 't hart mij blijer,
o Kom! »
Een bijl, een bliksem blinkt,
De schoone maagd zinkt neer...
De Franschen drijven door het land,
Gedoofd wordt deugd en eer,
Door vuige schade en schand.
o Vlaandren, wanneer?

XX. — Het is een plein.

Het is een plein vol madelieven,
De Boerenjongens, hartedieven,
Verzoeken meisjes stout ten dans.
Hee! onder Godes zonneglans,
Danst, schoone gespeelkens zoet,
Het dansen doet veel goed
Aan 't jeugdig bloed.
Danst, gespeelkens, danst.

Zij hebben fier den slag gewonnen,
Al sprong hun bloed als lentebronnen,
Nu staan ze vreugdig aan den dans,
Met liefkens zwierig als de gans!
Juicht, schoone gespeelkens zoet,
Het juichen doet veel goed,
Aan 't jeugdig bloed.
Juicht, gespeelkens, juicht!

Bij 't vroo gespeel der vedelaren,
Doorslingren zich verliefde paren.
Gul... over 't geurig, glansend groen,
Hoort men weersmakken zoen op zoen.
Kust, schoone gespeelkens zoet,
Het kussen doet veel goed,
Aan 't jeugdig bloed.
Kust, gespeelkens, kust.

XXI. — Daar sprong een meisje.

Daar sprong een meisken uit den krans :
Ze danste druk den laatsten dans.
Hei! 't was in de Mei, jochhei!
Hei! 't was in de Mei!

En al de meiskens sprongen meê,
Vergetend angst en heimlik wee.
Hei! 't was in de Mei, jochhei!
Hei! 't was in de Mei!

Toen stout het loddelijk meisje sprak :
« Verjaagt 't gespuis met pak en zak.
Hei, 't was in de Mei, jochhei!
Hei, 't was in de Mei!

En breekt dien, 'lijk ik breek dees riet,
Hem! die noch maagd, noch God ontziet.
Hei, 't was in de Mei, jochhei!
Hei! 't was in de Mei!

Want anders zijn we niet gerust,
Past op, eer ons de snoever kust.
Hei, 't was in de Mei, jochhei!
Hei! 't was in de Mei!

Sa, Jongens, voort op de eerebaan,
Ons herte blijft voor u steeds slaan.
Hei, 't was in de Mei, jochhei!
Hei! 't was in de Mei!

Komt als verwinnaars uit den strijd,
Dan zingt het gansche land verblijd :
Hei, 't was in de Mei, jochhei!
Hei! 't was in de Mei!

Neemt ons gezoen als zegen meê..
God! moet het zijn wij vechten meê.
Hei, 't was in de Mei, jochhei!
Hei! 't was in de Mei!

Heil, roept het luid, ten allen kant :
Het is voor God en vaderland!
Hei, 't was in de Mei, jochhei!
Hei! 't was in de Mei!

XXII. — Daar glinstert.

Daar glinstert, door de zoele nacht,
De sterrenglans in milde pracht;
Daar zweeft, in glans, door 't wilde woud,
De maan, die teeder nederschouwt,
Op 't Boerenvolk geknield.

Een grijze Priester leest de mis,
Voor aller zielen lafenis...
Voor menig jongen koenen held,
Door Fransche snoodaards neergeveld,
Voor 't heilig Vaderland!

En moeders weenden, grijsaards ook,
Terwijl de mane zich verdook
In wolkenfloers, een kleed van rouw,
Als werd zij eene weduwvrouw,
Een moederzoet der smert.

Bij 's Priesters vrome zielebeê,
Bij 's Priesters zucht naar volkrenvreê
Rees 't Boerenvolk weêr op verkwikt,
'Wijl weêr de maan vol zoetheid blikt,
En ieders tranen droogt.

XXIII. — Zij komt vooruit.

Zij komt vooruit met wangen frisch als krieken,
Met oogen zoet als dageraad;
Zij drevelt rond, als 't honinggarend bieken,
Zij is voor 't huis een toeverlaat.
De moeder dood, de vader lang gestorven,
Was zij in 't pachthof de engelin :
Zij had van iedereen verheugd verworven,
't Hoogzalig recht van menschenmin.

Zes broeders, Boeren, struisch als Vlaamsche reuzen,
Beploegden de akkers onverpoosd,
Ze waren braaf, zij wilden niemand kneuzen,
Zij schonken armen steun en troost.
Doch wee, zoo iemand de eed'le schoone zuster
Dorst scheef bezien, dan sprong het af...
De wraak volvoerd, dan werd hun hert geruster...
Zij drilden voort op Jongens draf.

De Franschman drong in 't land, met snoeverijen,
Te Baasro was hij aangeland,
Hij zag ons meiskens aan, als Fransche prijen,
Hij toonde zich op 't Fransch galant...
Ter hoeve kwam er een dier snoevershelden,
Hij zag de maagd in 't rozenlicht...
Wild, schaamtloos wild, en zonder iets te melden,
Kust hij haar hemelsch aangezicht.

Een kreet weerklonk! – De broeders dorschen, **dorschen...**
Zij stormden toe, op wilden draf..
De vleugels hoog, en slingrend als op vorschen,
Gaan dra de vlegels op hem af!
Ter dood gewond, viel hij geknakt te neder,
Keek stervend naar de lieve maagd;
Zij kuste hare broeders teeder,
Die straffe had ze niet gevraagd. (1)

XXIV. — Ach, ze zucht

Ach, ze zucht,
Gestoken in 't gevang.
Op de vlucht
Was het volk zoo lang..
Zij, ze hoopt en luistert,
Ja, terwijl het duistert
Of er geene redding daagt...
– Arme Maagd!

Wreed bewaakt,
Ligt ze in haar schoonheid neer,
Ja, schier naakt;
Doch niet zonder eer.
Kon zij vluchtend henen...
Zij begint te weenen,
Niets baat, of ze schreit of klaagt,
— Arme Maagd!

(1) Mijns Grootvaders zuster, Izabella de Klerk.

Fransche haat
Bezielde 't schoone kind,
Ach, door smaad
Is zij gansch ontzind.
Heeft ze geen behoeders?
Waar zijn hare broeders?
Niemand tot haar redding daagt.
— Arme Maagd!

Is 't land dood,
De kloeke jeugd vernield?
't Volk in nood,
Kruipt het laf ontzield?
Niets blijft haar meer over,
Dan haar schoonheidstoover,
Dien ze in volle reinheid draagt...
— Arme Maagd!

XXV. — De vogel vliegt.

De vogel vliegt van brank tot brank,
Verblijdt 't gemoed met gul gezang...
Wij hebben brood, wij hebben drank,
Dus zeggen wij den Schepper dank.

En lacht rond ons het geurig groen,
Wij jagen 't edel venesoen...
Hee! geeft ons soms een meid 'nen zoen,
Het is om onzen plicht te doen.

Wij minnen 't Soniënbosch zoo zeer,
Als eene frissche Moeder teêr.
Ja, vechten wij door alle weer,
Het is voor 's landes recht en eer.

Drilt ons de woeste Sans-Culot,
De Jongens zijn nog niet kapot.
Wij zweren het, in 't woud bij God!
We wijken niet voor 't Fransche rot.

Wee! valt er menig moederszoon,
Hij valt niet neder zonder loon;
Hem wacht der martelaren kroon,
In 's Heeren hemel wonderschoon.

Wij knielen voor de heilige Maagd,
De Moeder, bloemengeurend, draagt :
Gods goedheid, die ons strijden schraagt,
Totdat eens zoete vreugde daagt.

XXVI. — 't Vooglijn zit alleen.

Kinderlied.

't Vooglijn zit alleen in 't riet...
Wij, we zuchten vol verdriet,
Wij, we zuchten vol geween :
Waar zijn onze broeders heên?
Ach, ze dwalen door de bosschen...
Wie, o Heer, zal ze verlossen
Van de sombre Sans-Culotten?

Door het riet waait wild de wind;
Wij, we kijken schier ons blind,
Naar de zuster, die verdween...
Ach, waar is de zuster heên?
In den vreemde moet ze dolen,
Want, o Heer, ze werd gestolen
Door de sombre Sans-Culotten.

Vader, Moeder zijn we kwijt!
Kwijt, och arme! voor altijd!
Wij verhongren bang alleen,
Waar zijn Vader, Moeder heên?
In hun bloed zijn zij gestorven,
Met hun hert, zoo wreed doorkorven...
Ach, door sombre Sans-Culotten.

XXVII. — Waakt op!

Waakt op! waakt op! o Jongelingen,
Dus roept u luid de Priester toe.
Laat niet zoo snood uw volk bespringen,
Vecht moedig voort, nooit vechtens moê.
Rollier, Corbeels, gij, Van der Smissen,
Van Gansen, Cools en Meulemans,
Held Jacquemin, gij zult beslissen,
Met Apers, Eelen — de eer des lands.

Waakt op ter Schelde! waakt ter Demer,
Ter Neten, Rupel, Dijle en Maas,
Van 's morgens vroeg tot d'avondschemer,
Des nachts, hoe ook het onweêr raaz'!
Door 't Durmeland, ten groenen Dender,
Waar Godes stemme ruischt door 't riet,
Versmoort den vuigen vrouwenschender!..
Vergeet den valschen vuilaard niet.

U vergezelt een vrome Priester...
Het is heer Pastoor Huveneers,
Zijn bloed, als vredeman, gloeit driester
Dan 't jeugdig bloed des boerenheirs.
Hij toont het kruis des Zaligmakers,
Als liefdevlam voor menschenvreê...
Hij ziet zijn land, geroofd door schakers,
Hij ziet zijn volk in schandewee.

Ja, Broeders, Broeders zijn wij allen,
Dat is de reine Christileer;
Maar zij, die 't leven boos vergallen,
Verdienen geene liefde meer!
Doch zij, die 't lavend licht vervloeken,
Verdelgen, wat is God gewijd....
Die moeten wij stoutmoedig zoeken,
En dagen uit ten heilgen strijd.

De waarheid, als een vlam, verrezen,
Verwarme elk hert met milden moed;
De vrijheid — luid wordt zij geprezen :
De dierbre vrijheid, 't hoogste goed.

o Heere God, Gij vol ontferming,
Vergeef den Dienaar, die zoo spreekt;
Vergun den Jongens uw bescherming...
Op, Jongens, wreekt uwe ouders, wreekt!

Ach, kan de liefde niets verwekken,
Wordt 't Vaderland tot 't graf gedoemd...
Op, Jongens, gij, door God geleid!
Thans moet er bloeien rood gebloemt!
Waakt op! waakt op! in sterke bonden...
o Jongens, gij, door God geleid!
Verguist de goddelooze honden...
Strijdt stervend voor uw zaligheid...

Zitting van 27 September 1899.

Aanwezig de heeren van Even, bestuurder, Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Gezelle, Snieders, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Boeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, Claes, jhr. de Gheldere, Janssens, Prayon-van Zuylen, werkende leden;

de heeren Segers, Muyldermans en de Vreese, briefwisselende leden.

Het verslag over de vorige zitting wordt gelezen en goedgekeurd.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Arbeidsblad. Augustus 1899.

Bibliographie de Belgique. Bullet. mensuel, 1899, nr 7. Halfmaandelijksche uitgave, nr 14-16.

Annales des travaux publics de Belgique, 1899, 4e afl.

Inventaire des Cartulaires belges conservés à l'étranger.

Revue sociale Catholique, nrs 10 en 11.

Bulletin de la Commission royale d'art et d'archéologie, XXXVIII, nrs 1 en 2.

Bulletin de la classe des Lettres et des Sciences

morales et politiques de l'Académie royale de Belgique, nrs 6 en 7.

Sommaire idéologique des ouvrages et des revues de Philosophie, nr 7.

Revue de l'Université de Bruxelles, nrs 7-10.

Le Musée belge, nrs 2 en 3.

Bibliotheca belgica, nrs CXLIV et CXLV.

Bulletin bibliographique du Musée belge, nrs 4-7.

Bibliothèque coloniale internationale. Compte rendu de la session tenue à Bruxelles, 1899.

Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, nrs 5 en 6.

Wallonia, nr 8.

Bulletin de la société d'Etudes coloniales, nr 4.

De Taalstrijd hier en elders, nr 5.

Door den heer MUYLDERMANS :

St.-Cassianusblad. Tijdschrift voor opvoeding en onderwijs, nrs 8 en 9.

De vurige overwegingen van Sint Augustijn, vertaald door A.-J. VERSCHUEREN, *inleiding van kanunnik* MUYLDERMANS.

Door den heer J. BOUCHERY :

Gedenkteeken van Jan-Frans Willems.

F.-A. SNELLAERT, *de vader der Taalcongressen.*

Door den heer GIELKENS :

Uil en nachtegaal, 1.

Door de maatschappij *Les Mélophiles*, van Hasselt :

Bulletin de la section scientifique et littéraire, 1899.

Door den heer A. SIFFER :

L'église Saint-Nicolas à Gand

Door de maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden :

Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, 18 deel, nr 2.

Veelderhande geneuchlycke dichten, tafelspelen ende refereynen, opnieuw uitgegeven.

Het Afrikaansch. Bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche taal in Zuid-Afrika, door D.-C. HESSELING.

De laatstverschenen afleveringen van *het Belfort, de Vlaamsche Kunstbode, Biekorf, de Student, het Katholiek Onderwijs, il Nuovo Risorgimento.*

Mededeeling wordt gedaan van het overlijden des heeren Emmanuël Hiel, werkend lid.

De bestendige secretaris deelt mede dat de heer Felix Cogen, kunstschilder, de Academie het door hem geschilderd portret van wijlen Em. Hiel ten geschenke aanbiedt, en dat de heer Boucquillon, te Antwerpen, het plaasteren borstbeeld van wijlen

zijnen vader, den te Kortrijk geboren dichter Boucquillon, insgelijks aan de Academie afstaat. — Aan beide begiftigers zal een dankbrief worden gezonden.

De heer Bestuurder staat recht en richt tot de vergadering de volgende toespraak :

Mijne Heeren.

De Koninklijke Vlaamsche Academie wordt diep beproefd. De dood woedt in hare rangen. Nauwelijks waren acht maanden van dit jaar verloopen of reeds had zij het afsterven van drie werkende en twee buitenlandsche eereleden te betreuren (1). Het is veel voor eene vergadering uit zoo een beperkt getal leden samengesteld !

Het afsterven, in den weinig gevorden ouderdom van vijf-en-zestig jaren, van Emmanuël Hiel, is een groot verlies voor de Vlaamsche letteren. De overledene was een man van hooge waarde, een sieraad onzer Academie. Gedurende bijna eene halve eeuw was hij de gevierde volksdichter, bezong hij met geestdrift de groote gebeurtenissen van het Vlaamsche land. Hij was, wat de Engelschen, « a self made man » noemen. Alles was bij aan eigen onderwijs, aan eigen vlijt, aan eigen toewijding verschuldigd. Ook van daar de oorspron-

---

(1) De heeren Génard, Arnold en Hiel, werkende leden en de heeren R. Fruin en Klaus Groth, buitenlandsche eereleden.

kelijkheid, de eigenaardigheid die zijne gewrochten kenmerken en er de waarde van verhoogen.

Uit den arbeidenden stand, in de gemeente Sint-Gillis, bij Dendermonde geboren, vond de jongeling op zijne baan meer doornen dan rozen. Eerst was hij werkzaam in eene katoenspinnerij, dan in den boekhandel en eindelijk in den octrooidienst, betrekkingen die hem weinig of geenen tijd tot geestoefening overlieten. Doch de met wilskracht bezielde jongeling nam op den nacht, wat hem uit den dag ontbrak, en wist aldus te zegepralen over de hinderlagen, welke hem in den weg stonden. Hiel ging voort in de poëzij en werd een dichter van hooge vlucht. Aan een diep gevoel paarde hij een machtige verbeeldingskracht, die hem den arbeid veraangenaamde. Hij was een kunstenaar in de bewerking van het vers. Niemand bezat volleđiger dan hij het gevoel van het *rythmus*. Daarvan getuigen zijne Oratorio's *Lucifer* en *de Schelde*, twee meesterstukken door eenen anderen Vlaming, Peter Benoit, zoo glansrijk in muziek gebracht. In de geschiedenis onzer nieuwere letterkunde zal zijn naam prijken naast de namen van Pr. van Duyse, Th. van Ryswyck, Ledeganck en van Beers.

De ontslapene was niet enkel een verdienstrijk dichter, maar tevens een man met uitgebreide kennis. Rijk was de woordenschat, waarover hij beschikte. Hij schreef eene vloeiende, krachtige, duidelijke taal.

In onzen Taalstrijd was Hiel een overtuigd en overschrokken strijder. Steeds vond men hem

bereid om de miskende rechten van den Vlaming met woord en pen te verdedigen.

Verbazend groot is het getal gedichten en liederen uit 's mans pen gevloeid. In zijne gewrochten, laat hij onze natie een roemrijk erfgoed, een kostbaren schat, die voor haar eene bron van opwekking, leer en genoegen zal uitmaken, zoolang de Vlaamsche taal in België zal gesproken worden.

Wat als de kroon en tegelijk als steunsel zijner voortreffelijke hoedanigheden moet beschouwd worden, was zijne brandende liefde tot den geboortegrond, die hem van jongs af bezielde en hem tot den laatsten levensvonk is bijgebleven. Hij werd door den dood weggerukt toen hij werkzaam was aan zijn gedicht op onzen roemrijken *Boerenkrijg*, waaraan onderscheidene zijner bloedverwanten deel genomen hebben.

In benoeming behoorde Hiel tot de oudste leden onzer Academie. Met de meeste verkleefdheid was hij onzer nationale instelling toegedaan. Hij bepaalde zich niet met onze zittingen getrouw bij te wonen, maar wist ze in belang helpen te verhoogen met het voordragen van oorspronkelijke en boeiende gedichten. Ten jare 1889 werd de post van Bestuurder door hem op de doelmatigste wijze waargenomen. De academie heeft hem verplichtingen, die uit het oog niet mogen verloren worden.

Bij zijne teraardebestelling was ons medelid, de heer Obrie, de tolk der gevoelens van leedwezen

onzer Academie Ik dank het achtbare medelid, in aller naam, voor den door hem zoo wel vervulden last, en verzoek hem tevens ons zijne lijkrede te willen mededeelen om in onze *Verslagen* te worden opgenomen.

Ik stel voor, in naam der KoninklijkeVlaamsche Academie, een brief van rouwbeklag aan Mevrouw Hiel te zenden, en aan het Staatsbestuur te verzoeken een marmeren borstbeeld van den ontslapene te laten uitvoeren, om in ons lokaal te worden geplaatst, alsmede zijn portret op koper te laten snijden voor ons eerst uit te geven *Jaarboek*. Hij moet in onze harten voortleven, de waarde en beminde medebroeder, die geheel zijn leven aan de verdediging eener rechtvaardige zaak en aan de verheerlijking van het vaderland heeft gewijd! (*Toejuichingen*)

De heer Bestuurder verzoekt dat een der leden zich zou willen belasten met het schrijven der biographie van wijlen Em. Hiel. — De heer Prayon-van Zuylen aanvaardt deze taak.

Bibliographische Mededeeling.

Namens den heer Brasseur, leeraar aan de Staatsnormaalschool te Lier, heb ik de eer aan de Koninklijke Vlaamsche Academie zijn jongst verschenen werk aan te bieden, getiteld : *Rekenkunde*,

Theorie en Practijk ten dienste van Normaal en Middelbaar Onderwijs.

Tot nog toe werd in België geen enkel werk in de Nederlandsche taal ten dienste van het Normaal onderwijs geschreven, waarin oefening met theorie werd vereenigd.

Het werk van den heer Brasseur voldoet aan deze vereischten. Het draagt vooreerst den stempel van grondige, strenge wetenschap, en is tevens een spiegel, waarin de aankomende leeraar een voorbeeld voor zijne lessen ziet.

Geen enkele regel is opgegeven zonder voorafgaanden uitleg op een of meer vraagstukken, zonder dat het bewijs, *op ontleding gesteund*, is uiteengezet. Talrijke practische aanmerkingen stellen den lezer tegenover de werkelijkheid, wijzen op verouderde vormen of onnauwkeurigheden, geven verkorte rekenwijzen op, duiden aan wat dient gevolgd of vermeden te worden.

« De wezenlijke bekroning van het rekenonderwijs is het oplossen van vraagstukken. Men verkrijgt daarin door veelvuldige oefening de grootste vaardigheid. De grootste moeilijkheden zijn in het onderhavige werk uit den weg geruimd door het behandelen der bijzonderste methoden van oplossing. In een paar hoofdstukken zijn de opgaven geleidelijk geordend, en, waar het noodig was van eene type-oplossing voorafgegaan, welke den lezer den sleutel geeft tot menige oplossing van denzelfden aard. »

Bijzondere zorg is besteed aan de vraagstukken over handel, nijverheid, landbouw, huishouden, interest, disconto, wissels, menging, openbare fondsen, leeningen, spaar- en lijfrentkas, maatschappijen van onderlingen bijstand en van levensverzekering.

Indien ik daarbij voeg, dat het werk in eene eenvoudige, bevattelijke taal is geschreven, en dat de schrijver vele wetenschappelijke uitdrukkingen van vreemden oorsprong, welke in schier alle rekenkundige werken voorkomen, door echt Nederlandsche heeft vervangen, zoo zal men overtuigd zijn, dat het boek van den heer Brasseur geroepen is om aan ons Normaal- en Middelbaar Onderwijs de grootste diensten te bewijzen.

GUSTAAF SEGERS.

Dagorde.

De heer Prayon leest een opstel, getiteld : « Naschrift op Taalpolitie », hetwelk de vergadering beslist in de *Verslagen* te laten drukken.

De heer de Vreese geeft den heer Prayon- van Zuylen een kort antwoord, wat hij uitvoeriger zal doen wanneer het hem, na de lezing van het opstel des heeren Prayon, zou blijken noodig te wezen.

Door den heer Claes wordt vervolgens een opstel gelezen, getiteld : *De onkruidkunde van den heer Meert gewikt en gewogen.* In de volgende vergadering zal over het al of niet drukken van dit werk gesproken worden.

NASCHRIFT.

Den 30 Augustus ll., op het Nederlandsch Taalcongres te Gent, naar aanleiding eener voordracht over « Taalpolitie » door den heer H. Meert in de eerste afdeeling gehouden, meende ik eenige bedenkingen te moeten opperen tegen de stelling des sprekers, welke in hare hoofdtrekken dezelfde is als die van Dr. De Vreese, namelijk dat *niemand* in Vlaamsch-België de Nederlandsche taal behoorlijk kent. En als de heer Meert betwistte — *tout mauvais cas est niable* — dat hij en andere taalzuiveraars alle Vlaamsche schrijvers *in globo* zouden veroordeelen, was ik zoo vrij het slotwoord van Dr. De Vreese's *Inleiding* aan te halen, namelijk dat « de kennis der zoo hoog geprezen moedertaal, ook bij hen, van wie men zulks het minst zou verwachten, beneden alle peil staat. »

De heer de Vreese, die ergens in de zaal was, teekende nu met klem verzet aan tegen de hem, naar hij dacht, toegeschrevene bedoelingen. Hij hield staande dat hij niemand in 't bijzonder persoonlijk had aangerand en de Vlaamsche letterkunde geenszins had willen kleineeren. In de Inleiding van zijn werk, voegde hij erbij, had hij zulks uitdrukkelijk en herhaaldelijk verklaard en hij noodigde mij uit die verklaringen te willen aflezen. Het schijnt zelfs — doch dát heb ik niet gehoord en kan er dus niet voor instaan — dat ons geacht medelid zoo goed was *sotto voçe* mijne houding met den naam « infecte

comedie » te bestempelen, welke lieftallige uitdrukking vermoedelijk geen gallicisme is en in elk geval als een verpletterend argument dient te worden beschouwd.

Dr. De Vreese's boek had ik bij mij niet. Het is 26 centimeters lang, 17 centimeters breed en 7 centimeters dik; het weegt 2 $\frac{3}{4}$ kilogrammen; het is dus ietwat lijvig en ook ietwat zwaar om benevens sigarenkoker en lucifersdoosje in den rokzak te worden gestoken en overal rondgedragen. Overigens, hoe kon ik op voorhand gissen dat de heer Meert het bestaan van den sleutelsteen der « Taalpolitie » zou loochenen en mij verplichten op Dr. De Vreese's werk te wijzen, en dat deze, niettegenstaande het feit dat mijne aanhaling letterlijk nauwkeurig was — *die* brok immers ken ik van buiten —, er zou op aandringen om *hic et nunc* zijn geheel boek (LXVIII-662 bl.) te bespreken?

Ik moest er dus van afzien aan het verzoek van ons geacht medelid oogenblikkelijk te voldoen. Maar uitgesteld is niet verloren, en het antwoord, waar hij naar hunkerde, wil ik hem thans volgaarne geven.

Dr. De Vreese's goede inzichten verdenk ik geenszins; zijne goede trouw evenmin; maar ik heb het recht hem te verwijten dat hij eenzijdig is en dat zijn betoog geenen steek houdt. En ik heb bovendien nog het recht vast te stellen dat ons geacht medelid zichzelven gedurig tegenspreekt en dat wie tegen zijn vonnis beroep wenscht aan te teekenen, eenvoudig het woord hoeft te laten.., aan Dr. De Vreese zelven.

De heer De Vreese beweert dat hij niemand in 't bijzonder persoonlijk heeft aangerand en zulks duidelijk heeft verklaard.

Inderdaad, op bl. LVI der Inleiding lees ik wat volgt : « Men weze er dus wel van overtuigd, dat dit boek alles behalve geschreven werd met het doel, om wie ook te kleineeren of in minachting te brengen. Men trekke er geen gevolgtrekkingen uit, die door den schrijver niet bedoeld worden. Zoo trachte men er niet uit af te leiden : deze schrijft beter dan gene; bij dezen of genen vindt men geen gallicismen, want hij wordt niet vermeld, enz. » En, hoogeraan, op bl. IX : « Ik meen daarenboven te mogen verwachten, dat niemand het aanhalen zijner werken als eene personaliteit zal beschouwen. Ik had noch heb de minste reden, om den eenen schrijver vaker dan den anderen te vermelden. De meeste zijn mij persoonlijk volslagen onbekend, enkele daarentegen vereeren mij met hunne vriendschap, maar dit is voor mij geene aanleiding geweest om den eenen meer dan den anderen om zoo te zeggen te sparen ». En elders nog, op bl. X : « Met nadruk wensch ik er nog op te wijzen, dat.... niemand uit het aanhalen van een of ander werk hoeft op te maken, dat daardoor aan den schrijver een brevet van onbekwaamheid wordt uitgereikt ».

Zulke verklaringen klinken zeer mooi en het ware minder rechtvaardig ze voor loutere *précautions oratoires* te houden, want bepaald waar is

het dat de heer De Vreese niet aan *enkele* schrijvers, maar wel aan de *geheele* Zuidnederlandsche letterwereld een « brevet van onbekwaamheid » aflevert. Hij komt tegen dat woord op... Helaas! op dezelfde bl. X, een paar regels verder, leest men : « Dit (het gebruik van gallicismen door hen, die nochtans de zuiver Nederlandsche uitdrukking kennen en ook bij gelegenheid bezigen) is een bewijs, hoe verzwakt, ja hoe nietig het taalgevoel bij onze schrijvers is. Onbetwistbaar is het dus, dat zij hunne taal niet of slechts zeer gebrekkig kennen. » Wanneer men aan eenen schrijver verwijt dat hij zijne taal in het geheel niet of hoogstens zeer gebrekkig kent en de beschuldiging als « onbetwistbaar bewezen » voorstelt, dan is het toch, mijns inziens, zonneklaar dat zoo iets met het uitreiken van een « brevet van onbekwaamheid » gelijk staat.

Dat de heer De Vreese het, met of zonder opzet, op zekere schrijvers voornamelijk gemunt heeft, blijkt intusschen op bl. XXXVI van zijn boek : « Als men de schoonste bladzijden der beste onder onze moderne schrijvers leest, al heeten ze ook nog Loveling, Sleeckx, Tony Bergmann, Rooses, Vuylsteke, De Mont of hoe ook, dan wordt het genot steeds vergald door het onvolmaakte, het onnederlandsche van den vorm... » Waarom hier namen vermeld? En waarom alleen namen van schrijvers, die allen tot eene groep behooren met wie de heer De Vreese niet langer bevriend is?

Waarom trouwens worden de werken dier schrijvers bij voorkeur geëxcerpeerd? (1) Stellig niet — vgl. de verklaring op bl. IX — omdat gallicismen bij hen vaker dan bij anderen voorkomen. Of heeft de heer De Vreese op de tekortkomingen van hen, die hij als onze *beste* schrijvers aanziet, met nadruk aangedrongen om *a fortiori* te kunnen besluiten dat het *vulgum pecus* der Vlaamsche schrijvelaars nog slechtere waar levert?

Wat er van wezen moge, ons geacht medelid houdt bij voortduring staande dat hij niemand persoonlijk aanvalt of althans niemand in het bijzonder. Als het zóó is, moet ik besluiten dat de heer De Vreese — of ik — den zin dier uitdrukking niet vat (2).

Dr. De Vreese beweert ook dat hij de Vlaamsche letterkunde niet heeft willen kleineeren en, om zulks te bewijzen, beroept hij zich op de Inleiding van zijn werk. Daar zegt hij werkelijk dat verre van onze Zuidnederlandsche letterkunde

---

(1) In hetgeen een Gentsch blad niet onaardig Dr. De Vreese's *chambre des horreurs* noemt, wordt b. v. Dichter Pol de Mont *122* maal — figuurlijk — opgehangen, de gezusters Loveling *228* maal en Dr. Max Rooses, die den oppergaai heeft afgeschoten, **601** maal, *zegge zes honderd en één maal*, dus gemiddeld eens op elke bladzijde.

(2) Op bl. LV schrijft immers Dr. De Vreese : « En als die aanhalingen moeten dienen *om de onkunde van elken schrijver* **in 't bijzonder** aan te toonen, zou het dan geen dwaasheid zijn andere geschriften dan die uit den allerjongsten tijd aan te halen? »

in minachting te willen brengen, hij integendeel door « eene al te vurige liefde voor de eer onzer nationale letteren » werd gedreven. Maar ik antwoord : *Verba et voces!* Het komt er niet op aan te onderzoeken wat de heer De Vreese heeft ***willen*** doen, doch eenvoudig wat hij wezenlijk ***gedaan heeft.*** Als de beer in zeker fabeltje het hoofd zijns meesters met eenen keisteen verbrijzelde, dan was het stellig uit loutere vriendschap en om dien beminden meester van het vliegje, dat hem plaagde, te verlossen. Zoo ook de heer De Vreese, die — hij roept het luid genoeg — er op uit is om « de eer onzer nationale letteren » te redden en, om te beginnen, het bewijs tracht te leveren dat onze letterkunde feitelijk niet bestaat of in elk geval beneden critiek blijkt te zijn, daar *alle* onze schrijvers « ***in het Fransch denken wat zij in het Nederlandsch zullen schrijven*** », zoodat « hun Nederlandsch met gallicismen doorspekt is, ***en van onze taal niet veel meer heeft dan het uiterlijke*** (bl. XIV). »

Zal ik nog eenige brokken uit het werk van ons geacht medelid aanhalen?

« In de laatste jaren is er met nadruk en herhaaldelijk op gewezen, dat men in Zuid-Nederland zeer gebrekkig schrijft, dat de zoo hoog geprezen moedertaal *door de meeste schrijvers op erbarmelijke wijze mishandeld wordt* (bl. VII). »

« ***Onbetwistbaar is het dus, dat ze*** (de Vlaamsche schrijvers) ***hunne taal niet of slechts zeer gebrekkig kennen*** (bl. X). »

« Dit werk zal het bewijs leveren van de waarheid der bewering, dat de hoog geprezen moedertaal in Zuid-Nederland *al heel weinig bekend is*, dat onzen schrijvers nagenoeg *alle taalgevoel ontbreekt* (bl. XXXIV). »

« *De taal onzer schrijvers* -- dit werk moge het getuigen — *is een mengsel van Fransch en Nederlandsch, ja vaak Fransch met Nederlandsche klanken* (bl. XXXVIII). »

« *Dat onze Zuidnederlandsche letterkunde ons geen goed geschreven taal aan de hand geeft*, blijkt onwederlegbaar uit dit boek (bl. XLVI) ».

« Zoo blijft er geen andere keus over dan.... een groot deel van de Zuidnederlandsche letterkunde van dezen tijd, hoe frisch, hoe krachtig ook, van het standpunt van *het* Nederlandsch *als eene* **doorloopende cacographie** *te beschouwen* (bl. LIII) ».

« Wien de taal onzer Zuidnederlandsche schrijvers weinig meer dan *een voortdurende ergernis* blijkt... (bl. LV) »

« *De kennis der zoo hoog geprezen moedertaal, ook bij hen, van wie men zulks het minst zou verwachten, (staat) beneden alle peil* (bl. LVII) ».

De man, die zulke dingen schreef, zal ons moeilijk wijs maken dat, hoe lofwaardig ook zijne bedoelingen, dergelijke oordeelvellingen (1) van aard

(1) Een Engelschman zou *such sweeping statements* zeggen.

zijn om de Vlaamsche letterkunde in eere en in aanzien te doen stijgen.

Wat mij echter bijzonder grieft, is het feit dat Dr. De Vreese's boek, al werd het voor Vlamingen geschreven, ook door Noordnederlanders zal worden gelezen en hen meer dan ooit overtuigen dat wij op het gebied van taal en letteren ver beneden hen staan, dat onze schrijvers bij gebrek aan voldoende taalkennis enkel ongenietbare producten kunnen voortbrengen en onze letterkunde niets anders is dan eene « **doorloopende cacographie** ». Bij vele Hollanders heeft die meening reeds diepe wortelen geschoten. Allen gaan zoo ver niet als de heer Albert Verwey, die ons, eenige jaren geleden, in den *Nieuwen Gids* voor halve barbaren en « Batavieren der XIXe eeuw » uitschold, maar zelfs degene die ons met hunne vriendschap en sympathie vereeren, blikken van uit de hoogte op ons neer, zooals eertijds de hyperbeschaafde Athener op den ruwen, ongelikten Beotiër. Als Potgieter aan Jacob van Lennep eens verweet dat hij het zoo hoog op had met « congressen van buren, die beter zouden doen wat minder op de Franschen te smalen en wat meer het Fransch te beoefenen », wat antwoordde Van Lennep, die het nochtans zeer zeker met ons en onze zaak wel meende? Eenvoudig dit : « Och! het zijn groote kinders! »

Welnu, daar is niets dat de Vlamingen zoo zeer ergert als de half beschermende, half mis-

prijzende toon, welken doorgaans onze noorderbroeders aanslaan wanneer zij ons op onze vele tekortkomingen opmerkzaam maken. Dezer dagen nog, op het Congres te Gent, hebben wij den heer Varenhorst, uit den Haag, heel ernstig en meteen heel vriendelijk hooren verkonden dat er in België geene beschaafde Nederlandsche spreektaal bestaat en dat geen enkele onder de Vlaamsche sprekers, die op het vorig Congres (te Dordrecht) het woord hadden gevoerd, zich behoorlijk in het Nederlandsch uitdrukte, daar aller taal en uitspraak door « dialectische eigenaardigheden » werden ontsierd. Als men erop nadenkt dat een dier sprekers niemand anders was dan Jan van Ryswyck, de beste redenaar van Vlaamsch-België en die ook in Holland door weinigen wordt overtroffen, laat staan geëvenaard, kan men zich voorstellen hoe de onverwachte mededeeling van den heer Varenhorst door de aanwezige Vlamingen werd onthaald. Daar was er één nochtans, de heer De Neef, uit Mechelen, die zijne instemming ermede te kennen gaf en ook staande hield dat het beschaafd Nederlandsch alhier niet bestaat. En toen ik zoo vrij was hem te vragen : « Welke taal spreekt *gij* dan? » antwoordde hij zegevierend dat hij *elders* (namelijk in Holland) onze taal had geleerd. Helaas! dáár ligt het kalf gebonden! Het ligt, naar 't schijnt, in den aard van den Vlaming den taalaristocraat uit te hangen. De Vlaandersche Fransquillon, die uit Parijs met een kladdeken boulevard-Fransch

naar huis keert, kijkt minachtend op zijne minder gelukkige landgenooten neer en hij wien het gegund was eenige maanden in Holland te mogen doorbrengen, beeldt zich dadelijk in dat hij boven de overige Vlamingen zoo hoog verheven staat als O. L. V. toren boven de kasseisteenen van Antwerpen. Op beiden kan men het oude spreekwoord toepassen : « hij is een vieze vogel, die zijnen eigen nest bevuilt. » Intusschen mogen wij er vast op rekenen dat wanneer wij ons ooit nog tegen roekelooze aantijgingen zullen trachten te weren, onze Hollandsche broeders ons dadelijk met Dr. De Vreese's boek zedelijk en stoffelijk zullen verpletten. En daar zoo iets minder geschikt ware om de zoo noodige vriendelijke toenadering van Noord- en Zuid-Nederland te bevorderen, moet ik besluiten dat ons geacht medelid eigenlijk eenen zeer twijfelachtigen dienst aan onze vaderlandsche zaak heeft bewezen.

Natuurlijk blijft zoo iets zonder invloed op de wetenschappelijke waarde van het werk. Die waarde zou echter niet minder groot zijn, hadde de heer De Vreese zich er mede vergenoegd op de uitgeschreven prijsvraag te antwoorden en voor gallicismen te doen wat een ander lid der Koninklijke Vlaamsche Academie, de heer J. Broeckaert, voor bastaardwoorden zoo voortreffelijk heeft gedaan. Wat de Academie verlangde had zij heel duidelijk uitgedrukt. Zij vroeg « eene volledige lijst der huidige in onze taal meest voorkomende gallicismen ». Het vol-

stond die lijst op te maken en naast elke verkeerde zegswijze de juiste Nederlandsche uitdrukking aan te geven. De lange Inleiding, die niets anders is dan eene polemistische bijdrage, en de duizenden citaten, welke het boek vullen en het hanteeren ervan wezenlijk hinderen — een *handboek* immers dient zoo beknopt mogelijk te wezen —, konden best achterwege blijven. Maar de heer De Vreese hield er eene stelling op na, de waarheid waarvan hij kost wat kost wilde bewijzen. Vandaar die stortvloed van citaten. En die stelling, welke de Academie niet voorzien had en denkelijk niet goedkeurt, werd het *Leitmotiv* van het gansche werk. De vraag, door ons geacht medelid beantwoord, is geenszins die, welke de Academie had gesteld. Eene geheel verschillende blijkt het, namelijk deze : « Is de Vlaamsche letterkunde ja dan neen *eene doorloopende cacographie* en staat bij onze schrijvers, niemand uitgezonderd, de kennis der Nederlandsche taal waarlijk *beneden alle peil?* »

Dr. De Vreese's antwoord op die vraag luidt bevestigend, het mijne ontkennend.

4 *September* 1899.

Zitting van 18 October 1899.

Aanwezig de heeren van Even, bestuurder, Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Gezelle, Snieders, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, baron de Maere d'Aertrijcke, Claes, jhr. de Gheldere, Prayon-van Zuylen, werkende leden;

de heer de Vreese, briefwisselend lid.

De heeren Muyldermans en Segers zenden bericht dat zij ter vergadering niet kunnen aanwezig zijn.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Arbeidsblad. September 1899.

Revue sociale catholique, nr 12, 1899.

Inventaire des obituaires belges, 1899.

Académie royale de Belgique. Bulletin de la classe des Lettres et des Sciences morales et politiques et de la classe des Beaux-Arts, nr 8.

Wallonia, 1899, nr 9.

Door den heer Daems :

Maria-Almanak voor 1900.

Door de Académie royale d'archéologie de Belgique :

Bulletin, nr 6.

Annales, 52e deel, nr 2.

Door den heer D. Claes :

Bulletin de la Société littéraire des Mélophiles de Hasselt, dln. 8, 9, 10, 12.

Door den heer LADISLAS VAN HOOREBEKE :

De neringdoende burgerij. Crisis en redmiddelen.

Door den heer J. LAMMENS :

Le Béguinage de Ste Elisabeth à Mont Saint-Amand.

Door den heer Arseen van der Schelden :

Beyers' beknopte handleiding tot den Neder-duitschen Stijl, 1842.

Præceptor der jonge notarissen of de wiskunst der notariale praktijk. Amsterdam, 1790.

Door het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant :

's Hertogenbosch van 1629 *tot* 1798. *Historische studiën* door J.-C.-A. HEZENMANS.

Door den heer Florimond van Duyse :

Hilda, door PHIL. BLOMMAERT.

Mijnen vriend Fr. Rens, door PR. VAN DUYSE.

Door de Koninklijke Academie van Wetenschappen, te Amsterdam :

Jaarboek voor 1898.

Door den heer H. ROES :

Titels van boekjes, waarin R. K. geestelijke liederen staan, nr 4.

Verder de laatst verschenen afleveringen van *het Belfort*, *St-Cassianusblad* en *de Vlaamsche Kunstbode.*

—

Mevrouw weduwe Em. Hiel drukt, bij brief van 7 October l. l., haren dank uit voor de deelneming, door de Koninklijke Vlaamsche Academie betoond bij het verscheiden van haren echtgenoot.

—

Mededeeling wordt gedaan van het overlijden des heeren Alexander Bonvarlet, buitenlandsch eerelid, den 2 October l. l. te Koudekerke-Branche. — Een brief van deelneming in dit verlies zal, namens de Academie, aan de kinderen des afgestorvenen gezonden worden.

—

Door den heer Bestuurder wordt herinnerd dat de levensschetsen der afgestorvene leden, bestemd voor het *Jaarboek* van 1900, dienen ingezonden te worden vóór 15 December e. k.

Dagorde.

De bestendige secretaris deelt aan de vergadering onderstaanden brief mede, gezonden aan de Koninklijke Vlaamsche Academie door den heer Dr. J.-H. Gallée :

Utrecht, 20 Sept. 1899.

Aan het Bestuur der Koninklijke Vlaamsche Academie.

WelEdel zeer geleerde Heeren,

Als voorzitter der 2e afdeeling van het Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres neem ik de vrijheid mij tot U te richten, naar aanleiding van een besluit der 2e afdeeling, genomen op Maandag 28 Aug. l. l.

Op de vergadering dezer afdeeling werd door mij uiteengezet het groote belang van de studie der plaatsnamen, en de beste wijze, waarop deze studie kan worden ingericht.

Naar aanleiding daarvan werd in beginsel aangenomen dat het hoogst wenschelijk was, om, aansluitende aan het onderzoek der Noordnederlandsche plaatsnamen in de *Nomina Geographica*, ook in Zuid-Nederland maatregelen te nemen om de nauwkeurige studie der plaatsnamen voor te bereiden.

Toen daarop aangetoond was, dat het meest geschikte lichaam om de leiding dezer zaak op zich te nemen, de Kon. Vlaamsche Academie was, werd

met algemeene stemmen besloten tot Uwe Academie het verzoek te richten zich met de verzameling en de publicatie der oudere plaatsnamen in België te willen belasten.

Aangenaam is het mij, uit naam der 2e afdeeling, Uwe Academie dit verzoek te kunnen overbrengen.

Op de vergadering der afdeeling heb ik de wijze, waarop dit onderzoek zoude kunnen geschieden en door de Commissie van redactie der *Nomina Geographica Neerlandica* in den laatsten tijd is uitgevoerd, nader toegelicht.

Naar deze toelichting, welke ik aan het Bestuur van het Congres te Gent heb moeten afstaan voor de *Handelingen*, heb ik de eer te verwijzen, doch veroorloof mij hierbij nog kortelijk de voornaamste punten aan te geven, waaraan de Commissie der *Nomina* het meeste gewicht hecht voor de thans uitgegeven wordende publicaties.

Wenschelijk is het, de volgende regels in acht te nemen :

Opgegeven moeten worden :

1° De oudste namen van elke plaats in hunne verschillende spellingen, diplomatisch getrouw medegedeeld, met opgave van de jaartallen, wanneer zij het eerst en het laatst in dien vorm voorkomen.

2° Elke wijziging van den vorm van de oudste tijden af tot aan de 17e eeuw (na dien tijd veranderen de namen niet veel meer en zijn zij gemakkelijk te vinden).

3° Achter elken naam de titel van het geschrift, waarin de naam voorkomt.

4° Zoo mogelijk de plaatselijke gesteldheid.

De verzameling der namen moet geschieden door betrouwbare personen, die kennis van schrift en taal dier tijden hebben, liefst onder toezicht van archivarissen.

De opteekening moet geschieden zonder commentaren over de etymologie van den naam. — Met de studie der etymologie en beteekenis der oude namen kan eerst begonnen worden nadat het materiaal voor eene geheele provincie of een deel van het land verzameld is.

Wenschelijk is het, de verzameling provincie- of streeksgewijze te doen geschieden, daar dit voor de kennis van volk en taal groote voordeelen heeft, terwijl het ook gemakkelijker is, op deze wijze nauwkeurige verzamelingen aan te leggen.

Het is een werk, dat, als het nauwkeurig en zorgvuldig geschiedt, veel tijd zal innemen, maar dat, is het eenmaal gereed, van groote wetenschappelijke waarde zal blijken : voor de taalkunde, voor de geschiedenis van land en volk, voor de kennis van de ontwikkeling der cultuur, en hier en daar ook voor de kennis van oude rechtstoestanden.

Met vol vertrouwen breng ik dan ook den uitgesproken wensch aan Uwe Academie over, die o. a. door de voortreffelijke Vak-Woordenboeken ons zoo zeer aan zich verplicht heeft.

Met verzekering mijner oprechte hoogachting verblijf ik

Uw dw. d.
J.-H. GALLÉE.

De heer Bestuurder verklaart de beraadslaging over het medegedeelde schrijven geopend.

De bestendige secretaris deelt mede, dat het werk, waar door Dr. Gallée op gewezen wordt, reeds grootendeels verricht werd door de bij Koninklijk besluit benoemde Commissie tot vaststelling van de spelling der namen der Belgische gemeenten. Dank aan de hulpvaardigheid van wijlen den heer Piot, Rijksarchivaris en lid der gemelde Commissie, werden de oorspronkelijke en latere vormen der gemeentenamen in de archieven opgespoord, zoodat de gevraagde arbeid niet zoo groot zal zijn als bij den eersten oogslag zou kunnen vermoed worden.

De heer Coopman voegt er bij, dat niet alleen den Rijksarchivaris, maar ook den anderen Staatsarchivarissen in de provinciën inlichtingen werden gevraagd, welke nauwkeurig aangeteekend en vereenigd zijn in de talrijke verslagen over de werkzaamheden van bedoelde Commissie. De Kon. Vlaamsche Academie zal te meer geneigd zijn het voorstel des heeren Gallée bij te treden, daar zij in die richting reeds werkzaam is geweest door de uitgave van een werk over plaatsnaamkunde, te weten dat der heeren CUVELIER en HUYSMANS, voor de gemeente Bilsen.

Jhr. de Pauw stelt voor, dat het bureel den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs zou verzoeken, het werk der officieele Commissie aan de nieuwe, in den schoot der Academie te benoemen Commissie mede te deelen. — Aangenomen.

De heer Prayon-van Zuylen meent, dat het nuttig ware één lid uit elke der Vlaamschsprekende provinciën te benoemen.

Er wordt voorgesteld, dat in de volgende vergadering worde overgegaan tot het benoemen van vijf leden, die de Commissie zouden samenstellen welke de aangewezene taak op zich zou nemen. — Aangenomen.

—

De vergadering gaat over tot het kiezen van een werkend lid, ter vervanging van wijlen den heer Em. Hiel. — Wordt gekozen, de heer Lodewijk Simons, briefwisselend lid.

—

Door de Commissie voor Geschiedenis, Bio- en Bibliographie zijn twee candidaten voorgesteld ter vervanging van wijlen den heer Génard. — Wordt gekozen jhr. de Gheldere.

—

Aan de stemming der vergadering wordt thans onderworpen het volgende voorstel der Commissie voor nieuwere Taal- en Letterkunde :

De Commissie voor Nieuwere Taal- en Letterkunde heeft de eer aan de Koninklijke Vlaamsche Academie voor te stellen, dat door haar aan den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs een schrijven zou worden gericht, waarbij de trapsgewijze vervlaamsching der vier faculteiten der Gentsche Hoogeschool

gevraagd wordt, door het treffen van de volgende maatregelen :

1° De thans aangestelde hoogleeraren en leeraren zouden door de Regeering *verzocht* worden voortaan hunne lessen in het Nederlandsch te geven;

2° Alle nieuw te benoemen hoogleeraren en leeraren zouden bij hunne benoeming *verplicht* worden hunne lessen *dadelijk* in het Nederlandsch te geven;

3° Voor de leergangen in de levende Romaansche Taal- en Letterkunde zou van dien regel kunnen worden afgeweken.

Dit voorstel wordt door den heer Bestuurder ter stemming gelegd en door de vergadering aangenomen.

De vergadering beslist, na eene korte bespreking, dat de heer Claes, in de zitting der maand November, het vervolg van zijn opstel : « *Onkruidkunde* » zal voordragen.

Te 4 uur verklaart de heer Bestuurder de zitting geheven.

Zitting van 15 November 1899.

Aanwezig de heeren van Even, bestuurder, Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr de Pauw, Gailliard, Gezelle, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, de Maere, Claes, jhr de Gheldere, Janssens, Prayon-van Zuylen, Simons, werkende leden;

de heer de Vreese, briefwisselend lid.

De heeren Hansen, werkend lid, Muyldermans en Segers, briefwisselende leden, verontschuldigen hunne afwezigheid.

De bestendige secretaris leest het verslag over de zitting der maand October, hetwelk wordt goedgekeurd.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Arbeidsblad, IV, nr 8.

Mémoires couronnés et mémoires des savants étrangers publiés par l'Académie royale de Belgique, t. VIII, (4°).

Bulletin du Conseil supérieur de l'Agriculture. Session de 1888-1889. Tome II, fascicule II.

Annales des travaux publics en Belgique, 1899, nr 5.

Bulletin de l'Agriculture, 15e deel, nr 5.

Bibliographie de Belgique, 1899, nrs 19 en 20.

Door den heer Gouverneur van Oost-Vlaanderen :

Officieële processen-verbaal en stenographisch verslag der zittingen van den Provincieraad van Oost-Vlaanderen. Gewone zittijd van 1899.

Door den heer C.-C.-A. baron DE MAERE D'AERTRYCKE :

Brief over het ontwerp voor een haven te Heijst. 's Gravenhage, 1899.

Door den heer R. SCHRIJVERS :

Staatshulp in zake van samenwerking.

Door het Gemeentebestuur van Antwerpen :

Antwerpsch Archievenblad, 21e deel, 1e afl.

Door den heer ALEXIS CALLANT :

Het boek van het vooruitzicht, naar het Fransch, door J. LEMOINE.

Eene Vondelinge.

Mie de Sabel en andere vertellingen.

Een gebroken Hart en andere vertellingen.

Door de heeren OSC. VAN DEN ABEELE en FR. VAN VEERDEGHEM :

De roode Roos. — Zinnespelen en andere tooneelstukken der XVIe eeuw, voor het eerst naar het Hasseltsche hs. uitgegeven.

Door de *Société d'Emulation*, te Brugge :

Cartulaire de Louis de Male, Comte de Flandre, 1348-1358, 1e deel.

Inventaire diplomatique des archives de l'ancienne École Bogaerde à Bruges, par L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, 2 dln.

Door den heer J. Broeckaert :

Lijkreden uitgesproken bij de ter aardebestelling van den heer Gustaaf van den Steen, te Dendermonde.

Door den heer ERN. SOENS :

Goliath. Een gedicht van F.-W. WEBER.

Door de Regeering van Nederland :

Verslag over den toestand der Koninklijke Bibliotheek in het jaar 1898.

Door de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden :

Tijdschrift XVIII, nr 3.

Door de heeren BILTRIS en VAN DE VELDE :

Inleiding tot de analytische Scheikunde.

Door den heer ALFRED HABETS :

Eene bijdrage tot de geschiedenis der oude Burgerwacht van Tongeren.

Geschiedenis van de landen van Overmaas sedert den vrede van Munster tot aan het Partage-tractaet 1648-1662.

Kronijk van Maastricht.

Over wegen en gebouwen uit het Romeinsche tijdperk in het hertogdom Limburg, door JOS. HABETS.

De laatstverschenen afleveringen van *St.-Cassianusblad*, *Vlaamsche Kunstbode*, *Belfort*, *Loquela*, *Il Nuovo Risorgimento*, *Wallonia*, *Revue sociale catholique*, *Biekorf*.

De heer Claes biedt aan de Academie een handschrift aan, getiteld : *Lijst van bij* KILIAAN *gebezigde en in Zuid-Nederland voortlevende woorden, die in de hedendaagsche woordenboeken niet voorkomen.* — Dit werk zal onderzocht worden door de Commissie voor Middelnederlandsche letteren.

Door den heer Jozef Jacobs, leeraar te Boom, wordt aangeboden eene bijdrage tot het voortzetten van STALLAERT's *Glossarium* (*Pa-Pl*), met belofte van meer, in geval de Academie deze eerste proeve van medewerking goedkeurt. — Verzonden naar de Commissie voor Middelnederlandsche letteren.

Bibliographische mededeeling.

Ik heb de eer U vanwege den heer Alfred Habets, doctor in de wijsbegeerte en letteren, leeraar aan het Koninklijk Atheneum van Hasselt, de volgende stukken aan te bieden :

1° *Geschiedenis van de landen van Overmaas sedert den vrede van Munster tot aan het Partage-tractaat,* 1648-1662;

2° *Over wegen en gebouwen uit het Romeinsch tijdperk, in het hertogdom Limburg, door* J.-L. Meulleneers;

3° *Kroniek van Maastricht;*

4° *Eene bijdrage tot de geschiedenis der oude Burgerwacht van Tongeren.*

Het stuk over de wegen en gebouwen uit het

Romeinsch tijdperk, in Limburg, is genomen uit de nagelaten geschriften van wijlen ons diepbetreurd eerelid den eerw. heer Joz. Habets, en levert een wezenlijk belang op voor de geschiedenis.

De andere stukken bevatten insgelijks wetenswaardige bijzonderheden over Limburg in den voortijd.

ED. VAN EVEN.

De heer W. de Vreese vraagt het woord voor eene mededeeling en drukt zich volgenderwijze uit :

« Ik vraag vergunning om de aandacht der vergadering een oogenblik bezig te houden met iets, dat zeker hare belangstelling zal wekken. Bij de wet van 1890 op het hooger Onderwijs is er ook een doctoraat in de geschiedenis ingesteld, maar de verwachtingen, welke door vele Vlamingen daaromtrent werden gekoesterd, werden tot nog toe niet vervuld. Inderdaad, vaak is de klacht vernomen, dat de meeste jonge geschiedkundigen, die te Gent studeeren, zelfs als ze flamingant zijn, voor de Vlaamsche zaak verloren gaan, doordien ze hunne werken in het Fransch opstellen. Zij verdedigen zich, zooals ge weet, door te zeggen, dat het Nederlandschlezend publiek te klein is: dat het zoowel tegen het belang hunner wetenschap is als tegen hun eigen, in het Nederlandsch te schrijven. Alle goede Vlamingen achten die redeneering verkeerd; hoe het zij, ik acht mij gelukkig U te kunnen mededeelen, dat ook in dezen toestand verandering ten goede schijnt te zullen komen.

Althans Dr. Fris, een der laatsten die den doctorstitel hebben verworven, heeft zijn proefschrift, handelende over den economischen toestand van Vlaanderen in de 14e en 15e eeuw, in het Nederlandsch geschreven, en hij heeft mij verzocht zijn werk in zijnen naam aan de Academie ter uitgave aan te bieden. Met groot genoegen voldoe ik bij dezen aan ziin verzoek. De Academie heeft nog onlangs getoond, door een werk over de scheikunde onder hare werken op te nemen, dat zij op ruime schaal jonge geleerden wenscht te ondersteunen; des te meer durf ik vertrouwen, dat een werk over de geschiedenis van Vlaanderen hetzelfde gunstig onthaal zal te beurt vallen. Ik ben natuurlijk onbevoegd om over de verhandeling zelve te oordeelen, maar ik twijfel niet of de Commissie voor geschiedkunde zal het werk van Dr. Fris waardig keuren om door de Academie te worden uitgegeven, hetzij in onze *Verslagen*, hetzij — en, wat mij betreft, liefst — afzonderlijk. » —

Het handschrift van den heer Dr. Fris zal onderzocht worden door de Commissie voor geschiedenis.

Door den heer Coopman wordt verslag aangeboden over de 13e aflevering van het tweede en de 4e aflevering van het elfde deel van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, bestemd voor den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs. — De heer Bestuurder dankt de Commissie, met het onderzoek van gemeld

werk belast, en inzonderheid den heer Coopman voor zijn degelijk, met zorg opgesteld, verslag.

Dagorde.

De vergadering gaat over tot de kiezing van den bestuurder voor het jaar 1900.

Wordt gekozen de heer S. Daems, onderbestuurder voor 1899.

Tot onderbestuurder voor 1900 wordt gekozen de heer Th. Coopman.

De heer bestuurder staat recht en wenscht de Academie geluk over de gedane keuze : zijn opvolger, de heer Daems, zal waardig en met bevoegdheid hem opvolgen, en zijne beste krachten wijden tot het welzijn en den bloei der Academie.

De heer Daems dankt den heer van Even voor zijne welwillende toespraak en geeft de verzekering dat hij zal pogen het voetspoor te drukken zijner geachte voorgangers, die zich allen jegens de Academie verdienstelijk hebben gemaakt.

Ook de heer Coopman dankt de vergadering voor het blijk van vertrouwen, dat zij in hem stelt, en geeft de verzekering dat hij zal trachten dat vertrouwen waardig te blijven.

De heer Claes leest het vervolg van zijn opstel : *De Onkruidkunde van den heer Meert.* — Na eene korte beraadslaging beslist de vergadering dit werk in de *Verslagen en Mededeelingen* te laten opnemen.

Lezing.

DE ONKRUIDKUNDE VAN H. MEERT

GEWIKT EN GEWOGEN

door D. CLAES.

« Van dingen die in twifel staen
Soe en ghef dijn vonnis niet te saen. »
(*Den Boec van Seden.*)

« Een groot profeet is onder ons opgestaan, — en God heeft zijn volk bezocht. » (S[t] Lucas, VII, 16.)

Aldus begon mijn antwoord, in Februari 1892 in *de Toekomst* verschenen, op een allergeleerdst artikel van den heer Meert (*Toek.*, 1891, 384-406) tegen mij in 't bijzonder en tegen de Zuidnederlandsche schrijvers in 't algemeen gericht, « die zoo hoog loopen (zegt hij) met de nooit volprezen moedertaal, maar die taal, over 't algemeen, zeer weinig kennen, ze afschuwelijk spreken en zoo slordig mogelijk schrijven ». — Van 't hoofd tot de voeten gewapend, trekt de jonge borst, een dier « onverdraegzame medebroederen, gelijk J.-F. WILLEMS ze noemt, die het meer te doen schynt om kwaed te zoeken, dan om goed te vinden (1) », daar ten

---

(1) *Verhandeling over de Nederd. Taal. en Letterk.*, II, bl. 240.

strijde tegen eenen hoop « onhebbelijke verkeerdheden », als : *het gedacht, eene ʒwaan, ʒwanenʒang, God dank, drij, helaas, 't welk, gevoêrd....* Hij deed zulks niet « om mij te vernederen en te doen blozen », — het zou hem leed doen, moest men hem daarvan verdenken, — « maar om zijn gezegde van hooger te staven, dat er zoo weinigen zijn in Zuid-Nederland, die de zoo gevierde moedertaal kennen. »

Mijn antwoord, waarin de negen tienden der beschuldigingen, welke hij mij aanwreef, vernietigd werden, heeft hem uitermate geprikkeld; hij heeft zijn requisitorium staande gehouden en ondersteund met beeren als (o. a) de volgende : « gezwets, rimram, leugen, smaadredenen, clownsgeestigheden, geslepen, lomp, grotesk, brutaal. » Jammer, dat waren geene bewijzen, en zijne eigenlijke kritiek was mij gemakkelijk om weerleggen; doch daar hij niet afliet en altijd gelijk wilde hebben, liet de uitgever van *de Toekomst* zijn proza eindelijk ongedrukt, maar kreeg dan ook, den 29sten Juli 1894, in *de Flamingant* (een politiek nieuwsblad!) moppen naar 't hoofd als : « de vent, 'n fatsoenlijk mensch, 'n paai van 'n uitgever! »

« Iets olifantisch biedt ontzag »,

zei DE GENESTET; ook kreeg de heer MEERT van den heer HOSTE, die hem beter kende dan ik, geen antwoord.

Men denke niet, dat hij intusschen zijnen tijd verkwistte. Hij randde mij achtereenvolgens aan in

het Belfort, *het Volksbelang*, *de Nieuwe School- en Letterbode*, *de Kunstbode*, *de Brugsche Beiaard*, *de Flamingant*, en wie weet waar nog al, vermits ik somtijds maar gansch toevallig van zijne Catoenaden in hooger genoemde tijdschriften kennis kreeg.

Doch al dat gekakel was alleen de voorbode van het reuzenei, waar hij, in 1891, op 't einde zijner eerste Catoenade reeds van sprak (1), dat hij drie jaar later in de Kon. Vl. Academie heeft weten te leggen, en dat na drie, vier andere jaren eindelijk gekipt is. Het kieken steekt nu met den kop door de schaal, en piept en sjirpt zoo fel, dat de klokhen verstuifd en luidkakelend wegvlucht, zonder het jong te durven aankijken. De haan steekt den hals in de hoogte en slaat een snijdend alarm; fladderend en met groote schreden komen al de hoenders rond hem gevlucht....

« Wat gaat er, wat gaat er gebeuren! »

Dat vraag ik met G. ANTHEUNIS ook : Wat gaat er gebeuren? Gaat de Academie nu de Meertsche Catoenaden, welke voor 't grootste gedeelte door mij en anderen weerlegd zijn, onder hare bescherming nemen en zelve haar eigen onlangs geveld vonnis over de Kollewijnspelling te niet doen? Gaat zij aan neuswijze uitspraken haar zegel hechten, appelen

(1) « Ik heb plan dat [nl. taalpolitie uitoefenen] zoo wat op breede schaal te doen. » (H. MEERT, *de Toekomst*, 1891, 406.)

voor citroenen helpen verkoopen, zich in België impopulaire (1), zich in Holland bespottelijk maken?

Maar hoe zijn die honderd bladzijden *Onkruid* zoo ongemerkt kunnen doorslibberen? Heeft er niemand, niemand dat handschrift aandachtig gelezen? niemand de drukproeven nagezien? Ik twijfel en heb daar reden toe! Anders zou ik niet begrijpen, hoe zoo een smaadschrift als de *Inleiding* onder de bescherming der Academie de wereld wordt ingezonden « ten gebruike bij het onderwijs in het Nederlandsch » (2). Of indien hetgeen de heer MEERT daarin zegt waarheid is, laten wij dan maar allen onze Vlaamsche pen aan honderd stukken breken! Ik zeg WIJ, en daarmee bedoel ik niet alleen de leden der Academie, maar allen, die zich in België met Nederlandsche letterkunde bezighouden; want, zegt H. MEERT « op al onze Zuidnederlandsche schrijvers kleeft de erfzonde, geen schrijft onbe-

(1) Ik ken geen beter woord.

(2) Op de academiezitting van 15den Februari 1899 werd verklaard, dat bij het door den heer MEERT aangeboden handschrift geene *Inleiding* was, maar dat er die in 1898 werd bijgesmokkeld, — gelijk toen zeker ook de namen der schrijvers bij de voorbeelden werden gevoegd, en de melding : « ten gebruike bij het onderwijs in het Nederlandsch » van den titel weggelaten. Immers voor de scholen bestond het werk reeds, maar zonder de bittere *Inleiding* en zonder de namen der gewraakte schrijvers, met den titel : « *Distels. — Proeve van taalzuivering, te gebruiken* (sic!) *bij het onderwijs in de Nederlandsche taal, door H. Meert, leeraar aan het Koninklijk Athenaeum, Gent. — Door de Kon. Acad. van België met een « prijs De Keyn » bekroond. — Brussel, J. Lebègue en Co, 1897.* »

rispelijk ; allen zijn de slachtoffers der historische verbastering : ze schrijven Zuidnederlandsch. Een half dozijn, weinig meer, zou men vinden, die zich door hun gekuischte taal gunstig onderscheiden (*Onkr.*, 36). Er is bij de Vlamingen volslagen gebrek aan critischen zin op 't gebied van taalwetenschap; hun taalgevoel is verstompt (*O.*, 15). De taal, die wij schrijven, is zelfs buiten België niet genietbaar; wij zijn ongenadig verslingerd op het Fransch en vergeten dat wij op Noord-Nederland moeten steunen, willen wij niet ten onder gaan » (*O.*, 28).

« En onder zulke omstandigheden gebeurt het, zegt de heer MEERT, dat wij wetten omtrent uitspraak zouden voorschrijven aan de Noord-Nederlanders, die evenals de cultuurvolkeren, welke ons omringen, sedert lang een beschaafde taal spreken in den maatschappelijken omgang (1). »

---

(1) De heer MEERT moet met de beschaafde taal van Noord-Nederland niet te hoog loopen! Wat hij « sedert lang » noemt is geen menschenleven van ons af. Nu, ja, « strekt de moedertaal tot voertuig van de beschaving in al hare openbaringen » (*Onkr.*, 28); maar dat is nog niet « sedert lang »! J. VERDAM, die in 1845 geboren werd, schrijft in zijne *Gesch. der Nederl. Taal*, bl. 36 :

« Welke moeite het Nederlandsch gehad heeft om als taal van het hooger onderwijs voor vol aangezien en als volwassen erkend te worden, kan ons nog heugen uit de dagen onzer jeugd. Eerst in de tweede helft der 19de eeuw is onze moedertaal aan de professorale katheders onzer universiteiten toegelaten, en behoeft b. v. een hoogleeraar in de wiskunde of in de scheikunde zijne hersenen niet meer stomp te denken over termen, « æquivalentes cum resultatibus modernarum scientiarum »; noch een aanstaand

Doch, ik zeide het reeds, die beschuldigingen, dat schimpen en schampen heb ik elders nog ont-

---

doctor het getal onleesbare, in het Latijn geschreven, boeken met één te vermeerderen. »

En Holland had nochtans « een eigen vorstenhuis » (*Onkr.*. 10). En daar de heer MEERT ons het gemis daarvan ook als eene reden van verachtering der moedertaal schijnt te verwijten (wat niet zeer liefderijk is), wil ik hier aanhalen, wat J. Verdam dienaangaande over Holland zegt :

« Ook nog door andere oorzaken is bij ons de spreektaal verder dan noodig was van de schrijftaal afgedwaald, en wel door eene zekere verwildering der spreektaal. Ons volk heeft namelijk eene overdreven vrijheidszucht : het wil onbeperkt vrij zijn om te doen wat het wil, te zeggen wat het wil, te spreken zooals het wil, en het vindt het dwaas en ongepast, indien iemand het daarin de wet wil voorschrijven. Deze afkeer van al wat zweemt naar gezag en naar tucht, deze verkeerd begrepen vrijheidszin helt maar al te vaak over tot bandeloosheid en willekeur; en deze eigenschap van het volk heeft ongunstig gewerkt op onze spreektaal, welke als het ware in het wild is opgegroeid. En daartegenover stond niets, wat als tegenwicht dienen en deze zucht temperen kon. Vooreerst heeft onze taal nooit den zegen gekend van een vorstenhuis, dat zich hare belangen aantrok, in hare ontwikkeling en beschaving belang stelde, en haar door zijn voorbeeld en zijne bescherming kweekte en koesterde. Hoe vele en hoe groote verdiensten het Huis van Oranje ook voor ons land moge hebben, van weinige onzer stadhouders of koningen is het bekend, dat zij een open oog hebben gehad voor de rechten van het Nederlandsch, of dat zij de landtaal hebben in bescherming genomen, hetzij rechtstreeks, hetzij middellijk door het beschermen en begunstigen van dichters en schrijvers.

« Ook hebben wij niet gehad een adel, die den beschaafden burgers tot voorbeeld kon en wilde zijn, en waarnaar men zich in het gebruik der moedertaal kon richten, maar zulk een, die voorging in het beschermen en aannemen van al wat uitheemsch was, en daardoor medegewerkt heeft om ons met bewondering

moet, en wel in de beruchte Catoenaden in *de Toekomst* en elders. Inderdaad, schier al de uitdrukkingen, waar de heer MEERT van 1891 tot 1894, in vier provinciën van ons land tegen schermde, worden hier opnieuw over- en doorgenomen en op meesterachtigen toon afgekeurd. Het onderscheid met de Catoenaden is, dat de meeste spalken en splinters, die de heer MEERT toen spatten deed, alleen mij om de ooren vlogen, terwijl hij nu al de levende Zuidnederlandsche schrijvers, op zes na, en zelfs de dooden in hunne vreedzame graven bestookt en bestrijdt.

Heeft de Academie daar vrede meê? Neemt zij ook aan, dat, als Noord-Nederland gesproken

---

te leeren staren op al wat uit den vreemde is, en daarentegen met minachting neer te zien op het eigene, het inheemsche, ook op het Nederlandsch.... » (*Gesch. der Ned. Taal*, 59.)

Dr J. W. A. JONKBLOET bevestigt zulks, waar hij in zijne *Gesch. der Ned. Letterkunde*, 2de uitg., II, 430, zegt :

« Maar hebben de Nederlandsche bewindsleden, zoowel uit den tijd van Vondel als uit de dagen van Bilderdijk, wel ooit anders dan uit de hoogte neergezien, zooal niet op kunsten en letteren, dan toch op kunstenaars, geletterden en geleerden? En is niet juist hier de maxime : *Kunst is geen regeeringszaak* uitgevonden en vaak op de meest filisterachtige wijze in praktijk gebracht? »

Daaruit dient vooral onthouden te worden :

1° De Hollandsche spreektaal is verwilderd;

2° De adel en de hooge burgerij hebben deze verwildering niet te keer gegaan, maar het uitheemsche beschermd.

Hoe kan daar nu uit volgen « dat de Hollandsche spreektaal de schrijftaal worden moet », gelijk de Nieuw-Nederlanders leeren, en « dat de Zuid-Nederlanders bij Holland zouden moeten in de leer gaan »?

heeft, de Vlamingen zich eenvoudig moeten onderwerpen? Neemt zij aan, dat de Nederlandsche taal analytisch worden, en alle buigingsuitgangen ten gevalle der Zuidafrikaansche Boeren verwerpen moet (*Onkr.*, 34)? Zal zij met den heer MEERT, die ons om de kleinste misstelling voor weetnieten en knoeiers uitmaakt, bij zinnen als de volgende :

« Guus lag naar de rook te kijken, die hij « uit zijn grooten breeden mond liet wegkronkelen « (MAURITS SMIT);

« De indruk, die hij hierdoor zal voortbrengen... « (MULTATULI);

« Maar de taal verrijkt zich meer uit den « woordenschat, die het kind hoort » (1) (JAN TE WINKEL);

zal zij met den heer MEERT zeggen :

« Moeten dergelijke vormen als taalfouten aan- « gerekend worden? Zal men zeggen, dat het JAN « TE WINKEL b. v. aan taalkennis schort, ik bedoel « zelfbewuste taalkennis? Dat gaat niet aan. Maar « het feit is hem en anderen te machtig; machtiger « dan de leer » (*Onkr.*, 80)?

Zal de Academie dat niet flikflooierij noemen, vooral wanneer zij inziet, wat beuzelingen de heer MEERT ons als ernstige fouten te last legt, ja, dat hij, op bl. 100 van *Onkruid*, mij Zuid-Nederlander, over den hekel zou willen halen, omdat ik gezeid

---

(1) Eenen woordenschat hooren!

heb, dat hij « de schoone *letters* (1) beoefent », om aldus mijne overtuiging uit te drukken, dat hij veeleer de *letters* dan de *letteren* tot voorwerp zijner studie kiest? Wil zij, na pas een jaar geleden de Kollewijnspelling verworpen te hebben (2), nu met den heer MEERT deze spelling verbreiden?

Wel dan heeft zij zich door hem laten verrassen! Immers hij heeft het zelf in *de Toekomst*, 1892, 101, gezeid, « dat haar gezag als wetgevend lichaam niet hoog zou loopen. »

Ik stel mij voor, hetgeen de heer MEERT ons als « flaters » aanrekent, eens terloops te onderzoeken, ten einde de Academie nader in te lichten, die dan, hoop ik, verhinderen zal, dat hij :

1° Van uit de Academie op eigen gezag de wet geve;

2° Al de Zuidnederlandsche schrijvers, op een

---

(1) Dat woord stelde ik in *de Toek.* zelf in loopende letter, opdat de lezer mijne bedoeling beter zou vatten.

(2) Uit het verslag over de vergadering van de drie bestendige commissiën der Academie, den 17den December 1897 gehouden blijkt, dat de Kollewijnspelling met algemeene stemmen verworpen werd.

Merkwaardig is deze zinsnede uit de verklaring van Dr JAN TEN BRINK, die de vergadering bijwoonde :

« Het nieuwe spellingstelsel is een uitvindsel van een klein « getal jonge lieden, meestal lagere onderwijzers, die meenen « daardoor zich eene zekere beroemdheid te zullen geven. »

half dozijn na, onder hare bescherming, voor knoeiers uitkrijte;

3° Eerbiedwaardige dooden aan de bespotting van eerste broeken overlevere.

En daarom vraag ik :

Overeenkomstig art. 42 van de wetten der Kon. Vl. Academie een nieuw en streng onderzoek van het handschrift, dat de schrijver sedert jaren in handen heeft en houdt. Zoo er dan besloten wordt het werk voort uit te geven, vraag ik nog de wijziging van de honderd eerste bladzijden en vooral van de *Inleiding*.

« De geestdrift, waarmede men eene zaak verdedigt, belet er soms (belet soms er) de schaduwzijde van te zien. » (H. MEERT, *Onkruid*, 6.) De heer Meert is zoodanig met het Noordnederlandsch ingenomen, dat hij in de taal der Zuidnederlandsche schrijvers niets anders ziet, dan een « onhebbelijk iets », dan « flaters » en « knoeierij ». En tot wie zijne uitspraken overdreven, verwaand vinden, zegt hij zonder te pinkoogen : « Kittelooriglieid zal er niets *aan af*doen, dat die waarheid als een paal boven water vaststaat ». (*Onkr.*, 7.)

Doch een paal boven water staat niet altijd vast, en zoo is 't ook met zijne leering : dat heb ik hem *over* zeven jaar reeds bewezen, dat wil ik andermaal bewijzen met te doen zien :

1° Dat de Vlamingen wel iets te zeggen hebben in het beheer van den Nederlandschen taalschat;

2° Dat de redenen, welke de heer MEERT aanvoert om ons, Vlamingen, bij buren en vreemden voor sukkelaars te doen doorgaan, óf ongegrond óf kleingeestig zijn ;

3° Dat de beste Hollandsche schrijvers — en zelfs de onfeilbare heer MEERT — flaters begaan, die hem moesten doen nadenken, eer hij het waagt zijne plak zoo hoog over de Vlamingen te zwaaien.

Eer ik daar echter mêe begin, houd ik er aan (1) te verklaren, dat ik recht door zee wil gaan, en alzoo kiescher handelen dan de heer MEERT, die mij dingen te last legt, waar ik onplichtig (1) aan ben, b. v. :

Op blz. 34-35 van *Onkruid* schrijft hij : « Bevalt « iemand in ten uitvoer leggen (2) de samenstelling « (*sic*) van de begrippen *uitvoer* en *leggen* niet, hij « heeft daarom nog niet het recht ze met den naam « van **knoeierij** te bestempelen, wanneer het Neder- « landsch heelal [en misschien nog wel een dorpje « daarbij !] ȝe ȝonder beȝwaar beȝigt. *Enfoncer « son chapeau dans sa tête* is, naar de letter, onzin. « Zegt eens aan eenen Franschman, dat hij een fout « begaat met die uitdrukking te bezigen. « Cela se

(1) Die vorm zal later besproken worden.

(2) In eene voetnoot verwijst hij hier naar D. CLAES, *Toekomst*, 1892, 325.

« dit, monsieur, » zal hij u antwoorden en dat doet « alles af. »

En de heer MEERT, die ook Fransch kent, stemt met dien gewaanden Franschman in ! Welnu ik antwoord hem op zijn Fransch : Pardon, monsieur, cela ne se dit pas. L'on dit : *Enfoncer son chapeau dans* LA *tête*. Toen ik besloot u te antwoorden, *j'enfonçai mon chapeau*, verstaat ge ? en dan is 't gemeend.

Die Fransche zonde kan ik den panneerlandist echter vergeven ; maar als hij zegt, dat ik de verbinding van de begrippen UITVOEREN en LEGGEN « met den naam van **knoeierij** bestempel », dan noem ik hier zijne handelwijze, gelijk zeven jaar geleden in *de Toekomst*, weer « gluiperig ». Op de door hem aangewezen blz. 325 van *de Toekomst*, 1892, schreef ik ; « De uitdrukking *ten uitvoer leggen* « heb ik reeds ontmoet, toen gij nog een klein kind « waart ; ze staat zelfs in onze woordenboeken (1) ;

---

(1) Toen ik hem dat toestond, was ik zelfs al te toegevend. Ik vind ze maar bij HEREMANS, *Ned.-Fransch Wdb.*; het *Fr.-Ned.* deel geeft ze niet, evenmin als WEILAND, BAL en KUIPERS. Daaruit moet ik besluiten, dat *ten uitvoer leggen* betrekkelijk jong is. — Dat deze uitdr. in Noord-Ned. het licht heeft gezien, daar zou ik mijnen pink voor verwedden ; en indien ik het stelsel van den heer MEERT aankleefde en alles wat letterlijk in 't Fransch kan vertaald worden voor bastaard aanzag, dan zou ik geneigd zijn om te denken, dat zij van Franschen oorsprong is ! Inderdaad, *ten uitvoer leggen* is letterlijk : *mettre a exécution*. Of zou die Fransche uitdrukking naar de Hollandsche gevormd zijn ? Dan is zij in alle geval verbeterd.

Hoe 't zij, *ten uit*VOER BRENGEN is nog voor vele jaren goed.

« en toch protesteer ik tegen de hybridische vereeni-« ging van **voeren** en **leggen**. »

Dat heb ik geschreven, en geenszins wat de heer MEERT mij schrijven doet ! Wie knoeit er hier (1) ?

I.

De Vlamingen hebben wél iets te zeggen in het beheer van den Nederlandschen taalschat.

« Op ons taalgevoel kunnen wij ons niet verlaten : dat is te zeer afgestompt », zegt de heer MEERT (*Onkr.*, 35). — Dat mag hij voor eigen rekening zeggen, zoo hij wil; maar 't is juist ons gekrenkt taalgevoel, dat ons doet opkomen tegen

---

(1) KNOEIEN = slordig, slecht werken; slordig werk leveren, (fig.) **vervalschen, kuipen**; — (gewest.) in het geheim mishandelen, benadeelen, (R. K. KUIPERS. *Voll. Wdb. der Nederl. Taal.*)

Wil men nóg een bewijs van de nauwgezetheid der critiek van den heer MEERT? Hij schrijft, bl. 70 van *Onkruid* :

« De heer MUYLDERMANS, *Vers.*, haalt *Lisbona* (sic) aan « voor *Lissabon*. Dat is natuurlijk een naïeve poging om *Lisbonne* « in een Nederl. gewaad te steken. »

Moet men daaruit niet afleiden, dat gemelde schrijver den vorm *Lisbona* voorstaat en aanbeveelt? Welnu, ziehier wat de heer Muyldermans in zijne *Verzameling der meest voorkomende moeilijkheden, gallicismen en germanismen in onze taal*, blz. 162, schrijft :

« LISSABON. — Zoo heet in onze taal de hoofdstad van « Portugaal. Volg de gazetschrijvers niet na, wanneer zij nieuws « vertellen uit « Lisbonna » ».

Nog eens: Wie knoeit er hier?

dien boel nieuwigheden, sinds eenigen tijd in 't Noorden voor mooi gehouden, als : hiaten, afknottingen, besneeiing van nog levende, bloeiende takken, geslachtsveranderingen en meer dergelijke monstertjes, die het innerlijk en het uiterlijk wezen onzer taal erbarmelijk wijzigen. En tot die met Holland op die baan niet meêwillen zegt de heer MEERT in *de Toekomst* (1892, 426) den heer W. DE VREESE achterna : « Vlaamsch is bedorven Hollandsch », — alsof de Hollanders hunne eigen taal niet genoeg bedorven hadden (1)!

---

(1) In *de Gids*, October 1895, zegt J.-M. HOOGVLIET in zijn art. : *Het goed recht der schrijftaalhervormers* :

« I. Schrijf nooit meer *den* in plaats van *de*, behalve in die zeldzame gevallen, waarin de meerderheid der beschaafde Nederlanders (hier is, natuurlijk, alleen van Noord-Nederlanders spraak!) werkelijk de *n* laat hooren. (Daaruit spruit de *eenheid* en *vastheid!*) Schrijf in 't geheel nooit meer *eenen, zijnen, uwen, haren* enz.

« II. Schrijf de bastaardwoorden oordeelkundig, d. i. of geheel gelijk in de vreemde taal of geheel volgens de algemeen Nederlandsche spelling (?). » — B. v., blz. 121 van 't zelfde tijdschrift schrijft hij : **Redaksieburoo!**

« Door het verdwijnen van de *n* **der zoogezegde vierde naamval** zal bij onze nacie (sic!) binnen korte tijd (waarom niet **binne korte tijd?**) het gevoel van natuurlijke taalregels worden wakker geschud; is dit doel na eenige jaren volledig bereikt, dan kan met vrij wat kans van slagen een herziening onzer spraak*leer* op andere punten, b. v. in de vorming(?) der *adjectiva* en *pronomina* enz. worden beproefd.

« Door het invoeren van een regelmatige (?) Nederlandsche spelling voor de ingeburgerde bastaardwoorden zal langzaam aan zonder eenige, gewelddadige plotselinge overgang het fonetiesch taalbewustzijn bij onze nacie worden ontwikkeld. »

Toen de vader van den heer H. MEERT geboren werd, waren er in België reeds talrijke mannen, in de studie en beoefening onzer moedertaal grijs geworden; de scholen, waar de jonge heer zijne « Nederlandsche opvoeding (1) » mocht genieten, die hebben wij door onzen taaien arbeid tot stand gebracht; en nu wil hij, als een koekoeksjong, het nest voor zich alleen hebben, en verwijt ons, « dat een *zuivere* taal in Vlaanderen onbekend is » (*Onkr.*, 36); dat de taal, die we schrijven « een onhebbelijk iets » is (ib., 6); dat wij « de Beotiërs van Europa » zijn (*de Toekomst*, 1892, 429) enz. enz.!

En daar hij in den schoot der Academie een paar leden heeft aangetroffen, die ook « de nieuwe leer » toegedaan schijnen, heeft hij den *toepet* gehad zijn koekoek-éénen-zang daar (voor een klein comi-

---

En in eene noot aan den voet van blz. 123 schrijft hij : « « Zie je dien opgezetten tijger? » vroeg de heer Kegge... »

« Gelooft gij het, lezer, dat de heer Kegge dat werkelijk « gezegd zou hebben? Onmogelijk, niet waar? volstrekt onmo- « gelijk. Van *de* ondermeester de Riet zouden we misschien nog « eene dergelijke uiting kunnen verwachten, maar van *die* **roiale**, « **zjoviale** mijnheer Kegge!... »

Bij dit alles moet ik den lezer doen opmerken, dat hij hier met geene Kollewijnspelling te doen heeft; de schrijver verklaart dit zelf, bl. 121, waar hij zegt : « Ik heb geruime tijd volgens Kollewijn gespeld. » — Dus :

Eenvoudigheid, eenheid, vastheid... — in anarchie!
Cultuurtaal, zoo een kwast zeit? — Plaisanterie!

(1) Die onze Vlaamsche schrijvers niet genoten hebben, zegt hij in *de Toekomst*.

teit) te komen opdeunen, — zonder de *Inleiding*, wel te verstaan! en 't vermoeid gezelschap heeft dommelend geknikt en — op ik weet niet welk hokus-pokus-pas — daar liggen nu de honderd eerste bladzijden van zijn *Onkruid* vóór mij, in grootformaat op zwaar papier gedrukt of — behalve de *Inleiding* nogmaals — *herdrukt*. Op last der Academie ligt gedrukt, dat er nauwelijks zes — niet zes academieleden op de vijf-en-dertig — maar zes Vlamingen, « weinig meer », in heel België gevonden worden, die hunne taal behoorlijk kunnen schrijven (*Onkr.*, 36). En tot die zes behoort natuurlijk hij zelf, en de heeren OBRIE, STIJNS en BRANS — die noemt hij met hunne namen — en de heer GITTÉE, die daar niet aan twijfelt. Waar is nu de zesde? In de Academie of er buiten?

Doch heeft de Academie zich laten verschalken, zij blijft niettemin hare zending bewust en hare roeping waardig. Zij wil onze moedertaal en meteen ons volk in eere herstellen, en hare leden zullen zich de beschuldigingen van eenige jonge spelkunstenaars niet laten aanleunen, maar voortgaan met, gelijk de « bouwheer », waar LEDEGANCK van zingt, het vruchtbaar veld der taal met « zorg en kunde » te bewerken. Hunne tarwe, in hoop en gehalte toenemend, zal dra door weldenkende Noord-Nederlanders naar waarde geschat, en boven dat verneuteld goedje verkoren worden, waar de Nieuw-

Nederlanders zoo op verlekkerd zijn. Immers M. DE VRIES drukt er op in zijne *Inleiding* tot het *Wdb. der Nederlandsche Taal :* « het is bijna ongelooflijk, hoeveel woorden, zegswijzen, beteekenissen, **vormen** en wendingen de taal bezit, die nog nooit de eer genoten in een woordenboek te worden opgenomen » (*blz. XLV*). Op verscheidene andere plaatsen verklaart hij : « dat het Wdb. al de schatten der taal ten toon moet spreiden (*II*) — dat het al den rijkdom harer woorden en vormen moet omvatten (*III*), — dat gewestelijke en plaatselijke woorden er hunne plaats moeten vinden (*V*). » Met een open oor, zegt hij (*LXXIX*), met trouw en volharding te luisteren naar de levende volkstaal, en — vrij van alle vooroordeel — zich rekenschap te geven van hetgeen zij ons leert : ziedaar wat de taalbeoefenaar te doen heeft om hier het rechte spoor te volgen... Door in die richting te werken bevordert men bovendien **de eenheid van taal in alle gewesten, zoowel van Zuid- als van Noord-Nederland, eene eenheid, waarin onze taal meer en meer hare kracht heeft gevonden.** » En toch, hoe volmaakt het ook zij, « het *Wdb.* moet geen wetboek zijn, geen middel om door gebiedende voorschriften de vrije taal aan banden te leggen » (LXXV). Aldus « is de schrijftaal de afspiegeling en de kracht der nationaliteit » (LXXX), die in de twee deelen van Nederland wel in den grond dezelfde is, maar die er toch, onder den invloed der huiselijke, sociale en godsdienstige opvoe-

ding noodzakelijk anders gewijzigd wordt. Is het dan niet natuurlijk, dat de uitdrukking der gedachten en dus de taal zelve in Noord- en in Zuid-Nederland die wijzigingen merken laat? Het tegendeel zou te verwonderen zijn.

Indien het noodig was, zou ik de zienswijze van den geleerden en geëerden DE VRIES nog met aanhalingen uit KERN, VERDAM en andere gezaghebbende Noord-Nederlanders ondersteunen; maar de onbevooroordeelde lezer is, hoop ik, reeds genoeg overtuigd.

Wat zijn daartegen verklaringen als : « Een woord moge dialectisch verscheidene vormen vertoonen, de letterkundige taal behoudt maar een vorm, indien ze het dialectisch verschil niet tot ander doeleinden doet strekken. Zoo ontstaat **de vaste eenheid** » (*Onkruid*, 21), — of : « Wil men nu ook het opnemen van talrijke dialectische uitdrukkingen eischen, dan is het voorgoed met taaleenheid gedaan » (*Onkr.*, 27).

Als de bloemen, die in Noord-Nederland niet meer gekweekt worden, maar in Zuid-Nederland voortdurend welig bloeien, in eenen Nederlandschen ruiker worden opgenomen; als de registers, die het grillige Holland niet meer kent, maar die het ernstige Vlaanderen in eere gehouden heeft en voort laat spelen, behoorlijk gestemd, en in 't groote taalorgel op hunne plaats worden gezet, « dan is het voorgoed met taaleenheid gedaan »! Want dan moeten de Kollewijners onze uitdrukkingen leeren ken-

nen, gelijk wij de hunne, en dat doen ze liever niet, « dewijl het Nederlandsch, zooals het thans bestaat hun (d. i. ons, Zuid-Nederlanders) steeds eene uitdrukking voor hun gedachte aan de hand zou doen (1), indien ze die taal maar kenden (2) ». (*Onkr.* 23.)

---

(1) Eene *uitdrukking* aan de *hand* doen! — « Voor hun gedachte »! ra, ra welk geslacht!

(2) Ziehier, hoe H. Logeman (*Taalverval en Taalontwikkeling*, in *Taal en Letteren*, V^den^ jaarg., 340) dat **kennen** verstaat :

« In 't Duits zegt men : die Stute fohlt, die Kuh kalbt, das Schaf lammert, die Geisz zickelt, die Sau frischt, die Hundin welft, enz., enz. Een deel van [neen, *al*] die en dergelijke woorden blijven nu nog *alleen* over in de taal van hem, die zich speciaal met 't vak bezighoudt. 't Zijn techniese woorden geworden. In wat men zo « de » taal kan noemen van een beschaafd mens komen dergelijke woorden niet meer voor. Op die gespatieerde (*sic*) woorden komt 't aan. Wij onderscheiden daar niet meer tussen, omdat we 't niet meer nodig hebben. En we hadden 't niet meer nodig, toen we de algemene woorden hadden leren abstrahéren. En hoe verder een taal gekomen is, des te meer bezit ze de macht om te abstrahéren, d. w. z. 't algemeen uit verschillende variëteiten op te maken....

« Ook de namen aan de verschillende geluiden der vogels gegeven « tell the same tale » (zingen hetzelfde deuntje). Ik stel me voor dat daar ook eerst 't verschillende der geluiden de eerste sprekers heeft getroffen en daarna pas de overeenkomst. »

Blz. 343 wil dezelfde heer LOGEMAN bewijzen, dat de ouden met hunne vele woorden « lawaaiige lui » waren, « die er vrolik op los babbelden, zonder op eene sillabe of wat te zien... die er op los ratelden uit plezier in 't ratelen zelf », en hij besluit met : « hoe beschaafder een volk of een individu is, des te minder lawaaiig zullen ze zijn. »

Hoe komt het dan dat de Hollanders in 't algemeen drie bladzijden vullen met wat een echte Vlaming even duidelijk op ééne zegt? de Hollanders, die nochtans de eenigen zijn om te

Wel brengt VERDAM daartegen in, « dat de eigenlijke taal moet gezocht worden in den mond

---

« abstrahéren »? Inderdaad, de Duitschers, gelijk de heer LOGEMAN het hierboven zelf zegt, abstrahéren niet; de Franschen evenmin. En die heeren der nieuwe Hollandsche school zullen, hoop ik, toch niet beweren, dat de Franschen over 't algemeen geene « beschaafde mensen » zijn. Welnu, in plaats van te « abstrahéren », dragen zij de grootste zorg voor hunnen woordenschat, en aanzien het als eene verdienste het juiste woord op de juiste plaats te gebruiken.

Dr V. GALAND geeft als voorrede van zijn werkje : « *Les 600 expressions vicieuses* », eene kleine studie over beschaafde taal, « le bon langage », waaruit ik het volgende overschrijf :

« J'en reviens donc au mot propre... Notez d'abord que plus l'acte ou l'objet se rencontrent fréquemment et plus aussi sont nombreux les mots qui les désignent ou les dépeignent.

« Tout bon Français a généralement assez bonne opinion de lui-même; et plus d'un Français s'humecte volontiers le gosier : il n'est pas le seul.

« Voyez-vous à présent accourir à la queue leuleu cinquante vocables ou expressions au plus variés au service de ces deux idées?

« Je me contente de les aligner.

« Aux substantifs : l'honneur, en allant du plus noble au plus vulgaire : superbe, orgueil, vanité, vantardise, pose.

« Aux adjectifs : orgueilleux, vain, bouffi, gonflé d'orgueil, fat, entiché de soi, tranche-montagne, poseur, fanfaron, freluquet, hableur.

« Aux verbes : s'enorgueillir, se glorifier, se vanter, se targuer, se monter le cou, parader, se pavaner, se prélasser, poser, se gober, etc.

« S'agit-il d'un homme qui a richement fêté Bacchus? Si c'est d'un ami, on dira : il est gris, il est gai, il balance, il titube, il a trop levé le coude, il a le gosier en pente; le peuple dira dans son argot : il a la dalle sèche, il est pompette, il est pochard... Je ne puis continuer : la langue est si peu académique!

« Si vous parlez d'un palefrenier, vous direz : oh! l'ivrogne! ou : il est ivre. Mais d'un monsieur cossu : il a bien dîné.

« Ah! le Français!

» Et notez que tout cela est au fond une et même chose.

des volks, met a. w. bij de tongvallen » (*Gesch. der Ned. Taal*, 62); de Zuid-Nederlanders zijn geen volk; het Nederlandsch is gevormd (*Onkr.*, 23), en

---

« Si vous êtes curieux du mot propre, vous ne direz pas indifféremment : tuer un cheval, un mouton, un bœuf, etc.; mais abattre un cheval, égorger un mouton, pourfendre un géant, descendre son homme d'un coup de fusil, lui faire mordre la poussière, écraser une puce, immoler une victime, sacrifier des animaux, se défaire d'un ennemi, le poignarder, etc.

« Et ces mots seront nobles, familiers, populaires ou populaciers.

« Un cheval sera, suivant le cas : un coursier, un palefroi, une haquenée, une jument, une monture, un bidet, une rosse, une haridelle.

La bouche des animaux, leur cri, leur tête s'appellent de diverses façons.

« Mais jamais un auteur respectueux de la langue française ne prendra un terme pour son voisin. »

En tot bewijs dat de fransch-schrijvenden dat vraagstuk ter herte nemen, diene nog dit uittreksel uit *Le Patriote Illustré* van 12 Febr. 1899 :

« La langue française est infiniment plus riche en termes propres qu'on ne le suppose, et si on ne les emploie pas à bon escient, si on les remplace par des néologismes décadents, c'est tout bonnement *parce qu'on ne les connaît pas...*

« La grive gringotte, — la mésange tintine, — la perdrix cacabe, — la cigogne claquette, — le grillon grésillonne, — le bélier blatère, — la souris chicotte, chichotte, — l'alouette tirelire, grisolle, — le perroquet cause, caucasse, — le hibou ulule, — la chouette chuinte, — l'hirondelle trisse, trissotte, — la grue gruine.

« La poule glousse pour appeler ses poussins; — elle craquette avant de pondre; — elle clesse, clupe ou glupe, lorsqu'elle se promène en picotant et en faisant des cot, cot, cot. »

Moeten wij nu de wispelturige Franschen of de bezadigde Hollanders navolgen?

Poser la question, c'est la résoudre!

zoo wij willen, dat de **eenheid** mogelijk wordt, « houden we dan rekening met het Noordnederlandsch taaleigen, dan krijgt de volkomen **eenheid** dra haar beslag ». (*Onkr.* 23.)

Dr W. EVERS droomde dus, toen hij schreef: « Het is ons niet geheel duidelijk, dat eene absolute eenparigheid, een aan-boeien-leggen onzer taal door om 't even welk zich als onfeilbaar opwerpend gezag, de goede zaak bevorderlijk kon geacht worden », en 't was zeker om te lachen dat Dr J. TE WINKEL in 1897 op 't Congres te Dordrecht verklaarde : « Wij willen wel **eenheid**, maar in **veelheid** ». Zij hadden niet eens aan Transvaal gedacht !

Hoe 't zij, wij bevinden ons nog altijd in goed gezelschap, wanneer wij uit de volkstaal de uitdrukkingen oplezen, die recht hebben in de schatkamer der algemeene taal te worden uitgestald. Hierbij zij het mij toegelaten aan de Opstellers van het *Wdb. der Ned. Taal* te verzoeken bij het opnemen dier uitdrukkingen de melding « Zuid-Nederland » achterwege te laten ; want in de oogen veler pedanten is dat zooveel gezegd als « valsche munt ». Immers het *Wdb.* bevat eene menigte termen, die alleen in Noord-Nederland in zwang zijn, en waar toch de Noordnederlandsche afkomst niet wordt bij aangeduid ?

Wat de geslachten der nw. betreft, zullen wij goed doen met volgens den raad van VAN BEERS en A. DE JAGER in die woorden, welke hier te lande

het geslacht behielden, dat zij oudtijds hadden, het geslacht te volgen, zooals het in België gehoord wordt. Immers onze volkstaal biedt ons eenen beteren maatstaf aan, dan die van Holland, « waar, zegt M. DE VRIES in zijne *Inleiding* tot het *Wdb.*, bl. XXVIII, slordig spreken toch reeds tot het volkskarakter schijnt te behooren »

Ook op blz. XXIX, XXX, XXXI dier *Inleiding* bewijst hij, dat de Hollandsche spreektaal door de taalgeschiedenis « menigmaal in ongelijk gesteld is tegenover de volkstalen van andere gewesten en vooral tegenover de schrijftaal,... omdat de Hollandsche spreektaal zich vanouds door eene betreurenswaardige onnauwkeurigheid heeft gekenmerkt... Van de geslachtsonderscheiding der woorden door buigingsvormen — gaat hij voort — hebben de Hollanders met hun slaptongig weglaten van de uitgangs-*n* het fijn gevoel verloren. »

Dat overigens het geslacht der twijfelachtige znw. in Zuid-Nederland het best bewaard is, blijkt duidelijk uit het *Verslag*, door J.-F. HEREMANS in 1872 in de *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde* daarover uitgebracht ; en wie daar niet mocht door overtuigd wezen, zal de *Geslachtslijst* van *Bilderdijk* en de *Lijst der gebruikelijkste znw. betekent door hunne geslachten* door D. VAN HOOGSTRATEN met vrucht raadplegen, ofschoon J.-H. VAN DEN BOSCH (Taal en Letteren, II, bl. 302) een' specieuser, commoder maatstaf geeft, waar hij zegt :

« DE *gordijn* is het oorspronkelijk g eslacht,

door HET *gordijn* steeds meer en meer verdrongen en daardoor, als min alledaagsch (?), een lievelingsvorm van dichters en redenaars. Het is een kenmerk van de taal der hoogere woordkunst (!), dat zij gaarne oudere vormen gebruikt : die zijn ongemeen : zoo *de ure*, *den oogenblik*, *de getuigenis*. »

En zoo worden de grofste gebreken door eenen warrigen artistenhaarbos gedekt en verschoond ; maar als wij, Vlamingen, die oude en beste vormen : *de uur*, *den oogenblik*, *de getuigenis* en honderden andere gebruiken, dan zijn wij « van de oude school », volgens het *Volksbelang*, en volgens den heer MEERT « knoeiers ».

't Is echter niet alleen in de volksspraak zoomin als uitsluitend in de spraakleer en de woordenboeken, dat onze taal moet gestudeerd worden ; wij moeten haar ook studeeren in de schatten onzer letterkunde, en daar ook zullen de Vlamingen overtuigd worden, dat zij zich terecht met het beheer van den Nederlandschen taalschat mogen bemoeien.

Tegen de Kollewijnspelling heeft de Academie zich, naar wij reeds gezien hebben, bepaald verzet. Zij wil dus de uitgangen der lidwoorden en der bijvoeglijke naamwoorden en de verbogen vormen in 't algemeen, als tot den taalschat behoorende, in eere houden. Aldus geschreven, zal de taal, die zij wenscht door ons te zien gebruiken, « voor een beschaafd Nederlander » toch wel niet « ten volle ongenietbaar zijn », gelijk de heer MEERT, op den

heer OBRIE gesteund, aan de lichtgeloovigen zou willen wijsmaken !

Want de « afkappingswoede » (door hem vergoêlijkt) maakt, in Noord-Nederland vooral, onrustwekkende vorderingen. In *Stijlleer en Poëtica* door A.-H.-M. RUYTER, Kerkrade, 1893, wordt geleerd :

« Wanneer de versmaat het vordert, mag de « eind-*n* van 't lidw., voornaamw. of bijv. n. weg- « vallen, doch wordt dan altoos door een afkappings- « teeken vervangen :

« ... toch *elk*' avond zult ge 't hooren...
« ... Uw zee
« ... Spant de waterbrug, die volkren tot elkander leidt
« en *aardsche*' en *geestlijke*' overvloed
« met woeker ruilen doet.

« Hiertoe mag ook gerekend worden de afkap- « ping der *h* van *hem* na een klinker

« Hij rolde '*em* met kracht langs de baan. »

't Is waar dat keurige Noordned. schrijvers zulke licencies gebruikten, en dat o. a. N. BEETS, en nog wel juist in zijne *Ode aan de Taal*, schreef :

« Met den Stier en schoone Europa zwommen
Ze over naar den *roemrijke*' overkant » ;

maar dat zou hij nu niet meer doen ! Zóó ver zijn de achterlijke Vlamingen zelfs nog niet !

Ook in zake van uitspraak willen die Vlamingen een woordje te zeggen hebben en zich niet slaafsch

onderwerpen aan de grillen der Noord-Nederlanders, wat de heer MEERT ook moog beweren, dat dezen « evenals de cultuurvolken, die ons omringen, *sedert lang een beschaafd algemeene taal spreken in den maatschappelijken omgang* (1). (*Onkruid*, 18.)

---

(1) In de tweede vergadering der Eerste afdeeling van het 24ste Taal- en Letterk. Congres, te Dordrecht gehouden, wees Mevr. YPERS-SPEET van Amsterdam er uitdrukkelijk op « hoe leelijk en onzuiver onze taal wordt gesproken door artisten, beroepsredenaars, predikanten, onderwijzers enz.

Prof. JAN TEN BRINK verzocht de spreekster « eenige voorbeelden van die slechte uitspraak bij beroepsredenaars te willlen aanhalen ». Hij had echter met een behendige en stekelachtige advocaat te doen; want zonder aarzelen antwoordde zij : « Die voorbeelden kan men hier ook wel hooren ». — Deze *riposte* werd door het *publiek ferm geapplaudisseerd*, en toen de heer TEN BRINK daarop toch nog een « *détail* » vroeg, achtte de Voorzitter, Prof. KERN, dit onnoodig, en voegde er zelfs bij : « De meeste Nederlanders spreken hun taal erbarmelijk slecht »; ja, hij gelooft, « dat het jonge geslacht nog veel slechter spreekt dan het oude ». (*De Kunstbode*, 1897, bl. 400.)

Ook Dr G. C. VAN BALEN BLANKEN uit Spanbroek « gelooft, dat er nu nog slechter gesproken wordt dan voorheen ». De heer TE WINKEL uit Amsterdam was zoo *agressief* niet, daar hij zeide : « De uitspraak van elken beschaafden Nederlander is immers niet overal dezelfde? »

De heer MAX ROOSES verdedigde het recht der Vlamingen en zeide : « dat de Noord- en Zuid-Nederlanders wederkeerig van elkander hebben te leeren ». « De vormen (zegde hij verder), die bij ons nog voortleven (en hij doelde hier o. a. op het onderscheid tusschen de zacht- en scherplange *e* en *o*) moeten bij u niet verdwijnen. »

Eindelijk gaf de Voorzitter, anders een ernstig man, als zijne meening op, « dat het normale Nederlandsch in Batavia door de Nederlanders gesproken wordt »!

Hierop ging de Vergadering, niet naar Batavia, maar uiteen, om Dr JAN TE WINKEL in de 2de algem. verg. te gaan hooren zeggen : « De dagen van het alleenzaligmakend Amsterdamsch-

Daarbij, het ziet er met de uitspraak der Vlamingen zoo erg niet uit, als de heer MEERT het wil doen gelooven. N. BEETS, de sierlijkste spreker van Holland, bevestigde dat reeds op het 9de Congres te Gent in 1867.

« Het vereenvormigen der uitspraak, zegde hij, zou ik liever aan de natuur en den loop der dingen overlaten. Reeds heeft men veel op dit veld gewonnen : van lieverlede komt er versmelting tusschen de dialecten. Ik bemerk dat van jaar tot jaar op onze Congressen, en — om mijne eigene ondervinding aan te halen — ik versta alle Vlamingen thans beter dan vóór eenige jaren. Maar, om openhartig te wezen, moet ik hier bijvoegen, dat ik in dit opzicht niet zeer gaarne alle onderscheid tusschen de onderscheidene streken van het Dietschsprekend vaderland zou zien verdwijnen. Ik zie niet in, waarom men het Vlaamsch op de leest van het Hollandsch zou moeten schoeien (1) ».

En op de bemerking van den Voorzitter SNELLAERT, dat men door wederzijdsche toenadering tot de gewenschte eenheid moest pogen te geraken, antwoordde hij :

« Wij Hollanders zijn zeer ingenomen met de Vlaamsche uitspraak ». (*Hand.*, 404)

Hollandsch zijn nu gelukkig voorbij ». (*De Kunstbode*, 1897, 408.)

Daar heb ik vrede mede, want indien een broederband Noord en Zuid omsluit, die band moet geen van beiden knellen; 't verbond van Nederland sluit alle voorrecht uit : het recht alleen mag tellen.

(1) *Handel.* van het 9de Ned. Letterk. Congres, bl. 401.

Zou men niet zeggen, als men den heer MEERT daartegen hoort, dat wij sedert 1867 achteruit zijn gegaan? En mogen wij N. BEETS wel gelooven, die op dezelfde zitting zeide : « Mij dunkt, er vormt zich ook hier (nl. in België) eene conversatietaal ». (*Hand.*, blz. 403.)

Dat die « conversatietaal » de Hollandsche niet is, geef ik gaarne toe, en dat zij 't nooit worden zal, hoop ik vastelijk; want wij beoefenen onze gemeenzame moedertaal, niet uitsluitend het Noordnederlandsch, en die beoefening berust op eerbied. Besnoeien andere volkeren ook de klanken en vormen hunner taal ter wille der vreemdelingen, die haar zouden mogen aanleeren? Of zou de heer MEERT willen doen gelooven, dat de Vlamingen tegenover het Nederlandsch staan, gelijk de Walen tegenover het Fransch?

Dat in de Nederlandsche nieuwsbladen van Chicago, Samarang, Kotta-Radja, Kaapstad, Bloemfontein, Pretoria, Pietermaritzburg, Paramaribo (min of meer goed) Nederlandsch gebruikt wordt (*Onkr.*, 30), dat bewijst alleen, dat de heer MEERT al die bladen kent, maar vergeten heeft te zeggen, dat hunne opstellers Nederlanders, ook wel Vlamingen (1), zijn, die hunne taal min of meer

(1) Van *Depere Standaard*, *Onze Standaard*, *de Volksstem*, die sedert 1877 te Depere (Wisconsin) verschenen en door duizenden Vlamingen en Hollanders in het Noorden van Amerika gelezen worden, spreekt hij niet, misschien omdat de hoofdopsteller, M. HEYRMANS, in Juli 1899 overleden, een Vlaming van Bornheim, dus een knoeier, was.

goed schrijven. Maar J. VERDAM leert ons in zijne reeds gemelde *Gesch. der Ned. Taal*, bl. 69, dat o. a. in Transvaal « Nederlandsch gesproken wordt van een zeer eigenaardigen vorm ». Wij kennen dien uit onze tijdschriften; hij is nog wat meer eenlettergrepig dan het Kollewijnsch. « Het maakt op ons den indruk, gaat VERDAM voort, van de taal van een kind, dat nog niet vast is in zijne beginselen, dat nog niet goed met de vormen van verbuiging en vervoeging overweg kan, en gaarne de laatste lettergrepen zijner woorden inslikt. »

JAN TE WINKEL geeft daar in *Pauls Grundriss der germanischen Philologie*, 2 Auflage, 1898, 802, eenige bijzonderheden over, die doen zien, hoe rechtzinnig de heer MEERT is, wanneer hij spreekt van « dat vaste Nederlandsch taaleigen, zooals het over de gansche wereld! [uitgenomen in België!] geëerbiedigd wordt ». (*Onkr.*, 31.)

« Onder den invloed van het Fransch der Hugenoten, zegt TE WINKEL, welke sedert 1688 zich in de Kaapkolonie nederzetten, en meer nog van het plat Maleisch der Nederlandsche kolonisten, Maleiers en negerslaven, werd de omgangstaal in menig opzicht verdraaid en verminkt. Omstreeks 1720 had zij waarschijnlijk reeds haar tegenwoordig karakter aangenomen. »

En dan beschrijft hij dat karakter, hetwelk hoofdzakelijk neerkomt op :

« Vele Oostersche woorden — eene heel andere spraakkunst : — geene buigingsuitgangen — geene

geslachten — meervoud op *e* of *s* - 't bepalend lidw. is *di* — het onpers. voorn. is *dit* — het betr. voorn. voor alle geslachten is *wat* — de verkleiningsuitgang is *ji* of *ki* — de infinitief heeft den uitg. *en* verloren — al de personen van den teg. tijd zijn aan den infin. gelijk — het preteritum bestaat niet meer (dan bij uitzondering bij hê = hebben, sal = zullen, wees = wezen, zijn, worde = worden, kan = kunnen, moet = moeten, wil = willen) — het ontkenningspartikel is *ni*, dat nooit weggelaten wordt — onze *z* is *s* - onze *v* is in den anlaut *f*, in den inlaut *w* : *suiwer* = *zuiver*, of zij valt weg : *aand* = *avond*, *gê* = *geven* — ons *sch* is *sk* — onze *g* valt in den inlaut weg : *fo'el* = *vogel*, *dra* = *dragen*, *krij* = *krijgen* of wordt geassimileerd : *follens* = *volgens* ons *rn*, *ren* is *ring* : *koring* = *koorn* of *koren*.

« Di Genootschap fan regte Afrikanders, » in 1875 gesticht, heeft voor doel deze omgangsspraak in Zuid-Afrika, niet alleen in de Republieken, maar ook in de Kaapkolonie tot eene algemeene schriftspraak te verheffen en het Nederlandsch, of, gelijk men in Afrika zegt, het Hooghollandsch, als te moeilijk zijnde, te verbannen. Hunne leuze is : « Ons skrijf soos ons praat. »

Dit zal volstaan om den lezer te doen twijfelen, of de Boeren van Transvaal Nederlandsch, dan of de Kollewijners van Nederland Boersch leeren !

Uit de hooger gemelde *Stijlleer* en *Poëtica*

stip ik nog eene eigenaardigheid aan, die bewijst, hoe weinig zorg de Noord-Nederlanders voor onzen taalschat dragen. Daar staat, bl. 119 :

« Uit het voorgaande kan men opmaken....

« 5° dat *ou*, *auw* en *ouw* kunnen rijmen, **nademaal het verschil in uitspraak verloren is gegaan** ».

Die dwaling is, hoop ik, in Noord-Nederland nog niet algemeen; A.-M. ELDAR (in *Spreken en Zingen*) eerbiedigt nog het onderscheid tusschen *au* en *ou*, evenals MAURITS JOSSON, advocaat te Pretoria, die « uit liefde voor onze Dietsche taal » met JOHAN KESLER *de Leer der Nederlandsche Spraakgeluiden* schreef, en die het wél moet weten, want hij leert, dat *het Vlaamsche volk* moet uitgesproken worden : *het flaamsche folk*.

Intusschen leert Prof. J. VERCOULLIE, Nederl. Spraakk., bl. 8 : **ouw** als in **blauw, vrouw, koud.**

Leve de vereenvoudiging!

Volgens de Nieuw-Nederlanders zijn er ook geen zacht- en scherplange *e*'s en *o*'s meer. Welnu M. DE VRIES verdedigt met L. TEN KATE dat onderscheid en verklaart (*Inleiding*, XXXI), dat buiten Holland, in de streken, waar dat onderscheid nog gehoord wordt, de taal zich zuiverder heeft gehandhaafd.

't Is jammerlijk waar, dat onderscheid dreigt meer en meer te verdwijnen. Dat is echter geene reden om het wettelijk te verbannen. Dat « onze

beste schrijvers betrekkelijk dat punt niet ordentelijk spellen kunnen » (*Onkr.*, 49) is nog geene reden om onze taal eenen klank armer te maken; daarom zeg ik met Prof. P. FREDERICQ : « Wat er ook gebeure, de Vlamingen gaan niet met de spellingbeweging van het Noorden mee. Zij walgen van die kwestie (1) ».

II.

De redenen, welke de heer MEERT aanvoert om ons, Vlamingen, bij buren en vreemden voor sukkelaars te doen doorgaan, zijn óf ongegrond of kleingeestig.

Het gezag van iemand is des te grooter, naarmate hij blijken van overwegende bekwaamheid heeft gegeven. Het zal dus niet zonder belang zijn eenige staaltjes te toonen van de diepgrondige taalkennis, waar de heer MEERT in 1891 reeds meê pronkte.

Gewapend met de *Lijst van Belgicismen*, in de lessen van Prof. VERCOULLIE verzameld (2), ging hij op avonturen uit. In *de Toekomst* 1891, bl. 385, viel

---

(1) Verslag van het 24ste Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres te Dordrecht. *De Vlaamsche Kunstbode*, 1897, bl. 410.

(2) Mijn achtbare collega Dr W. de Vreese maakte mij hier de opmerking, dat daar in de lessen van Prof. Vercoullie geene spraak van was. De *Spraakkunst* van Pr. V. met de *Lijst van Belgicismen* is nochtans eerst na de eerste critiek van den heer M. verschenen, en de gelijkenis is opvallend!?

hij mij onverwachts aan, en wilde mij verpletteren met stooten als, o. vele a., de volgende :

1° Ik hadde moeten zeggen, bij 't aanhalen van eenen zin uit J. DAVID, dat de geleerde professor, (*over* 40-50 jaren) *Rome, St.-Peter, onderweg, zijne toevlucht* in plaats van het toen aangenomen *Roomen, St.-Pieter, onder weg, zijnen toevlucht* had moeten schrijven.

2° « *Belast met de opstelling en uitvaardiging* » (J. DAVID) moest volgens den heer MEERT zijn : *belast met het opstellen en* UITVAARDEN! Dat *uitvaarden* is een splinternieuw, door hem gesmeed woord!

3° *Helaas* mocht ik niet schrijven; 't moest *eilaas* zijn. — Helaas!

4° *Houdt gij er aan.* — « Het Nederl., zegt de heer MEERT, zegt *van iets houden* of *aan iets hechten* (1) ». — Later *houdt* hij echter aan die vroegtijdige verklaring niet sterk meer en gebruikt nu bij voorkeur *aan iets vast*HOUDEN, als in *Onkr.*, 24 : « Toch **houden** sommige personen in het Zuiden **aan** de vormen *ee* en *e* **vast** ».

5° Bij « eene vreemde figuur maken » teekent hij aan : « In den zin van *aangezicht* is dat woord gewoonlijk (2) onz. ; men zegt een mal figuur maken ».

---

(1) « Er zijn in Zuid-Ned. schrijvers, die *er aan hechten* het lidw. en het voorz. in een persoonseigennaam met eene kleine letter te schrijven. » (*Distels*, eerste uitgave van *Onkruid*, bl. 24.) — Aan iets *houden* deugt niet; aan iets *hechten* is goed!

(2) Met dat woord *gewoonlijk* verschoont hij wat hij afkeurt!

— In onze woordenboeken en ook in de *Wdl.* is *figuur* vr. en onz.; in VAN DALE's *Taalkundig handboekje*, vr. als *gedaante, vorm*, onz. als *gestalte*; bij WEILAND is 't nog maar vr. alleen. Deze geeft als voorbeeld : *Wat voor eene belachelijke figuur is dat!*

5° Bij « *deze getuigenis* » heet het : « Alleen in deftigen stijl wordt *getuigenis* soms vr. gebruikt; in den gewonen stijl is het immer onz. » — Nu houdt de heer MEERT het waarachtig met « de taal der hoogere woordkunst », gelijk J.-H. VAN DEN BROECK! (zie hiervoren, bl. 23). HEREMANS, VAN DALE, D. VAN HOOGSTRATEN, de *Wdl.* teekenen bij dat woord vr. en onz.; BAL, KUIPERS, WEILAND, vr. HOOFT schreef *het getuigenis*, VONDEL, *de getuigenis* en beiden schreven in deftigen stijl! Overigens, wie geeft aan den « deftigen stijl » het recht om de geslachten te veranderen, en aan den heer MEERT om te zeggen, dat mijn stijl niet deftig is?

7° De heer MEERT leert, dat *ik antwoorde, ik werke, ik leze, ik leere, ik zegge, ik bekenne....* niet gebruikte vormen van den 1sten pers. zijn. — die uitspraak is tegen BRILL, DE GROOT, VERCOULLIE en anderen, die de *e* bij den 1sten pers. in « hoogeren » of « deftigen » stijl wettigen, daar zij wel weten, dat die vorm bij al onze schrijvers te vinden is.

8° *In zulke omstandigheden, in alle omstandigheden.* — « Het Nederl., » zegt de heer MEERT,

bezigt wel « *in zulke, deze omstandigheden* » (1), maar daarnevens komt zeer dikwijls « *onder zulke omstandigheden* ». Ik weet niet of de eerste wending niet onder den invloed staat van : *dans ces circonstances.* »

Daar hebt ge een nieuw bewijs van de kracht zijner redeneering. Indien hij iets niet weet, dat is geene schande; maar in dat geval kan zwijgen niet verbeterd worden, anders redeneert men zichzelven vast. Immers het *Wdb. der Ned. Taal* (i. v. *omstandigheid*) geeft voorbeelden bij de vleet van *in omstandigheden*, en slechts een paar van *onder omstandigheden !*

9° *Vervolgens komt in dezen zin tweemaal* **men** *op denzelfden regel.* — « Op schrijfpapier, zegt de heer MEERT, zijn lijnen gedrukt (?); daar kan een woord *op* den regel staan. In een boek, (*sic*) vormen de woorden zelf de regels; daarom meen ik (,) dat *in* hier zou passen. » — Men ziet het « *hij is* IN *geenen regel te houden* »! (WEILAND.) VONDEL in zijne « onbeholpenheid » schreef

« Men bezigt kalk noch tegel,
Noch steen gemetst *op eenen regel.* »

(*Batavische Gebroeders.*)

---

(1) Hij begint dus weer met te verklaren, dat de aanmerking, welke hij maken gaat, nutteloos is.

WEILAND zegt bij 't woord *regel* : « *Wat staat er op den derden regel van die bladzijde?* » — Ik meen, eene Catoenade.

10° *Eene franke critiek.* — « Frank, zegt de heer MEERT, beteekent *onbeschroomd, vrijmoedig, vrijpostig*, terwijl de schrijver er den zin aan geeft van openhertig, naar het Francsche (*sic*) *frank.* »

Laat ons eens zien :

VAN DALE, (*Taalkundig Handboekje*) heeft : *vrij, onbedwongen;*

WEILAND : *vrij, onbedwongen;*

BAL : *onbeschroomd, vrijmoedig, vrijpostig;*

KUIPERS : *vrijpostig, vrij;*

HEREMANS (*Fr.-N.*) : *Franc, franche,* = *vrij, vrank, onbedwongen, ongedwongen;*

HEREMANS (*Ned.-Fr.*) : *Openhartig* (de beteekenis door den heer MEERT aan mijne uitdrukking toegekend) =.... *franc.*

Wat dient er meer gezeid?

11° « *Spraakleer*, elders ook *spraakkunst*, zegt de heer MEERT. Ik wenschte (,) dat D. CLAES zich aan een van die woorden hield (!). Alhoewel BRILL het woord *spraakleer* nog aanwendde, bezigt men thans in N.-N. bijna uitsluitend *spraakkunst.* »

Dat is bijna ruim zoo geleerd als het voorgaande!

Doch in *Het Voornaamwoord* Du door H. MEERT lees ik « ....de uittreksels (;) welke wij uit verschillende *spraakleeren* mededeelden. » en

« de klankleer van de verschillende *spraakleeren*, die wij meldden ». (10)

12° *Tegen de trappen van vergelijking wordt gemist.* — « Dat wil er bij mij zoo moeilijk door, zegt hij; ik zei hier maar liever : Met de trappen van vergelijking wordt hier geknoeid. » — Elke vogel zingt, gelijk hij gebekt is!

13° En zij 't een minister gevoêrd met een' Waal,
(indien hij onze rechten durft aanranden,)
Aan ons toch hoort de zegepraal!

Bij die twee verzen van mij roept hij uit : « Een minister gevoerd (1) met een Waal = *doublé d'un Wallon*, wat een mooi gallicisme! » — En ziehier hoe hij mijn vers wil verbeteren : « Het Nederlandsch zou dat dus uitdrukken : Een minister die bovendien een Waal is »! — 't Is klaar, dat H. MEERT, die nog niet kaal is (2), ofschoon hij oud-strijder voor Transvaal is, toch ook een Arcadische nachtegaal is.

14° *Geraadzaam.* Ik spring er nog vele over; maar hier kreeg ik van hem den genadeslag!

« Waar de schrijver, zegt hij, dien vorm heeft « opgedolven, is mij een raadsel! Het Nederlandsch « kent *geraden* en *raadzaam*. CLAES vindt noo- « dig dit laatste nog van een voorvoegsel te

(1) « De samentrekking ∧ is daar te veel », zegt hij.
(2) Dat verklaarde hij spontaan in *de Toekomst*, 1891, bl. 404!

« voorzien; maar dan wordt het een afleiding « van *geraad* met het achtervoegsel *zaam*; en wie « zegt me, om den droes, wat *geraad* is? »

En wie zegt hem, om den drommel, wat *geduur* in *geduurzaam*, *gespraak* in *gespraakzaam* is?

En zulke leeraars durven ons verwijten, « dat wij geen taalgevoel hebben »! durven de bekwaamheid van al de Belgische leeraars in Nederlandsche Taal in twijfel trekken! durven in een athenæum de woordafleidkunde onderwijzen!

Geraadzaam leeft bij ons volk en staat in al onze goede woordenboeken, ook in het W*db. der Ned. T.*

Wij bezitten zoo nog menige dubbelvormen, als *beteren* en *gebeteren*, *lukken* en *gelukken*, *voelen* en *gevoelen*, *tuigen* en *getuigen*, *weefsel* en *geweefsel*, *wichtig* en *gewichtig*, *willig* en *gewillig*... Bij KILIAEN komen er eene gansche reeks b.v. *raden* en *gheraden*, *gheraedsaem* (*raedsaem* geeft hij nog niet), *bod* en *ghebod*, *booghsaem* en *gheboogsaem*, *bouw* en *ghebouw*, *braed* en *gebraed*, *broedsel* en *ghebroedsel*, *bruycken* en *gebruycken*, *buer* en *ghebuer*, *bucht*, *bocht* en *ghebucht* enz. enz. enz., die bij de Nieuw-Nederlanders al meer en meer vergeten worden, bij zooverre dat zij *gebeuren* doorgaans vervangen door *beuren*.

Wil de heer MEERT nu bewijzen hebben, dat al die vormen en veel meer andere met of zonder *ge* van in de middeleeuwen tot heden bij onze schrij-

vers menigvuldig voorkomen, ik kan hem eene lading voorbeelden bezorgen.

Bl. 10 van zijn *Onkruid* zegt de heer MEERT van ons, Vlamingen : « Er zijn menschen, die heden het gebruik van het minste bastaardwoord taalschennis zouden noemen; die zich voor hun afkeer van vreemde woorden op de oude taal beroepen en die zich te goeder trouw inbeelden, dat er werkelijk eens *zuiver* Nederlandsch bestond. Deze lieden namen nooit een Middelnederlandsch werk in de hand. Als men door *zuivere* taal verstaat, eene die vrij is van Romaansche bastaardwoorden, dan heeft er nooit zuiver Nederlandsch bestaan. Van in den vroegsten tijd worden de bastaardwoorden in groot getal gebezigd. »

Hij heeft zijne maag zoodanig met Middelnederlandsch overladen, dat hij er dreigt aan te stikken; en daar hij ten gevolge dier indigestie van alle voedsel wars is, kan hij zelfs niet uitstaan, dat wij ons laven aan de bron, die door de eeuwen heen niet ophoudt voor ons te wellen. « Of wilt gij die bron slechts vloeien laten waarheen het u **gelust** [heer MEERT]? » vraagt VAN DER PALM (1).

Want met de hedendaagsche Noordnederlandsche werken vergeleken, onderscheiden de middel-

(1) *Vierde Eeuwfeest van de uitvinding der Boekdrukkunst.*

eeuwsche zich door hunne zuiverheid van taal. Was de taal der rederijkers allengs verdorven, heeft zelfs een HOUWAERT zich door de zucht naar het vreemde laten medesleepen, — al vroeg was er een HOOFT om het voorbeeld van eene gezuiverde taal te geven, een BREDERO om de bastaardschrijvers en hunne aanhangers belachelijk te maken met komplimentjes als het volgende :

« O elckaartjen ! soudmen dat lebbige Brabants siften
Of wannen, gelijck de kruyeniers haar kruyen, so waar as ick leef,
Ick wil wel wedden datter de helft niet over en bleef (1). »

Denk niet, dat ik dit vers bedil ;
Maar met « Brabants » door Hollandsch te vervangen,
Kan men dat Brederoosch paskwil
Als advies vóór de Hollandsche boekwinkels hangen !

Ik ben misschien wat te lang bij de Catoenaden van den heer MEERT stilgebleven ; maar de lezer moest hem toch kennen, den man, die in 1892 in *de Toekomst*, bl. 157, pochte : « Ik ben niet zoo lichtzinnig, dat ik niet tot op een prik verantwoorden kan, wat ik schrijf ».

Laat ons nu eens nagaan, met welk recht de heer MEERT ons « de Beotiërs van Europa » heet.

« In het Zuiden, zegt hij (*Onkr.* 19), worden b.v. de volgende uitdrukkingen door iedereen gebruikt, uitgenomen door de zeer weinigen, die

(1) Uit den *Spaanschen Brabander, Jerolimo*, 1ste Bedrijf.

door eigen studie hebben leeren inzien dat ze (?) niet deugen :

« Onder dit opzicht ». — 't Moet *in dit opzicht* zijn.

Ziehier wat het *Wdb. der Ned. Taal*, X, 1210, bij *onder* zegt :

« AANMERKING. Ook bij *opzicht*, dat is het punt *vanwaar men op iets ziet*, laat *onder* zich evengoed denken. Doch de uitdrukking *onder het opzicht (van)*, *onder dit opzicht* is in het spraakgebruik niet aangenomen en wordt alleen in Vlaamsch-België gebezigd (1), in navolging (?) van fr. *sous le rapport (de)*, *sous ce rapport*. In N.-N. zegt men : *ten opzichte van, in dit opzicht.* »

Nog al gelukkig dat die woordenboekheeren ons toelaten te denken ! Maar indien *onder* « zich daar evengoed denken laat (2) », waarom *laat het zich dan ook niet* zeggen ?

't Is al *aardig* ! Bij *opzicht*, d. i. « het *punt* vanwaar men op iets ziet », mag men *onder* slechts « denken » ! Maar een alinea hooger staat :

« Het oogpunt *waaruit men iets beschouwt*, is het *punt* waaruit het licht der oogen op een voorwerp straalt. [Zoodat *oogpunt* gelijk zou zijn aan *opzicht !*] Vandaar dat *onder* ook, hoewel minder gewoonlijk, bij dit woord [niet alleen *gedacht*, maar]

---

(1) Een van de vele bewijzen, dat het *Wdb. der Ndl. Taal* een woordenboek voor Noord-Nederland is.

(2) Dat is geen gallicisme, hoor ! aleven in Noord-N. niet !

gebezigd wordt, doch alleen in figuurlijken zin. »

Maar is *opzicht* wel gelijk aan *oogpunt*?

Onze woordenboeken vertalen opzicht door *rapport, sens.*

Bij vroegere schrijvers komt het aldus, met de beteekenis van *betrekking, verhouding* voor, o. a. bij DANIEL MOSTERT, *Zendbriefschrijvers*: « Daarin [let men] op 't beroep, geleerdheid, ouderdom en het *opzicht*, dat er is van den eenen persoon tot den anderen... » — « ... zoo moet men daarin met zoodanig een bescheidenheid te werk gaan, dat men genoeg doet aan alle de voorzeide *opzichten* [nl. van gelijkheid, minderheid of meerderheid]. »

Wij mogen niet zeggen *onder dit opzicht*, **omdat** men in 't Fransch *sous ce rapport* zegt; **de Noord-Nederlanders** mogen (en **wij moeten** dus!) zeggen: *in dit opzicht*, **ofschoon** men in 't Fransch *dans ce sens* zegt! — En *sous ce point de vue* is Fransch, en toch zegt men woordenboekelijk goed: *onder dat oogpunt*! — Raisonnement et mystère!

BILDERDIJK schreef, waarschijnlijk om niet van franschelarij beticht te worden: « MET *opzicht van* het rijm ben ik nog altijd in het oude begrip » (*Mengelp.*, Voorrede). En VAN ALPHEN: « Zoo MET *opzicht tot* deszelfs inwendige gesteldheid, als... » (*Eene verlichte Natie*). En EL. WOLF en AG. DEKEN: « ... MET *opzicht tot* het oorspronkelijk schrijven. » (*Sara Burgerhart.*)

Dus... — Intusschen kom ik *onder dit opzicht*

tegen bij BORMANS, DAVID, MAX ROOSES, E H.H. CLAEYS, en vele andere Vlamingen, bij G.-W. VREEDE,... bij VONDEL en... bij den heer H.MEERT, die in zijne *Verhandeling over het voornaamwoord* Du zegt : « ONDER *dat opzicht heerscht de grootste verwarring* » (blz. II); en : « *Als er* ONDER *dat opzicht taalperioden te onderscheiden zijn.* » (blz. IV.) En de heer MEERT « kan tot op een prik verantwoorden wat hij schrijft »! — Pastoor J.-W. BROUWERS mocht dus zonder achterdenken schrijven : « Onder geen opzicht is Nederlands roem hooger gerezen » (*Nederlanders in de zangkunst.*)

Houden aan is hooger reeds verantwoord.

Vergelijken aan heb *ik* bij mijn weten nooit gebruikt noch verdedigd ; en dat er fouten geschreven en gedrukt worden, daar leveren de schriften van den heer MEERT zelf bewijzen van.

Rekening houden van is nog niet slecht, omdat men in 't Fransch *tenir compte de* zegt. 't Zal overigens nog lang aanloopen, eer men het over 't gebruik der voorzetsels eens zal zijn. Daarom is 't niet geraadzaam eenen meesterachtigen toon aan te slaan en te zeggen : « *Rekening houden* van ; het Ndl. zegt *Rekening houden* met ». — Het volgende uit de *Rekeninghe van de schepen van oorloghe*, 1581-1585 is zeker toch wel Nederlandsch :

« Ende dat men mette Staten van Brabant sal rekeninghe houden *van* 't gene dat totter gemeyne saecken is besteedt oft beheert vuyter voirs. quotisatie. »

(Uitgegeven door P. Génard in de *Versl. en Meded. der K. Vl. Ac.*, 1895, bl. 537.)

Goede Noordn. schrijvers gebruiken dien vorm, o. a. Dr W. EVERTS, *Gesch. der Ned. Lett.*, bl. 319: « Als men... rekening houdt *van* zijne dankbaarheid jegens den koning », en hij zal toch beter tegen critiek bestand zijn, dan « *notitie nemen van* » (H. MEERT, *Onkruid*, 48.)

« *Op 't einde van de rekening* ». Die uitdr. *kan* men, 't is waar, gelijk mijnheer MEERT, vertalen door « *à la fin du compte* »; maar dat is dan Belgisch Fransch; in Frankrijk zegt men : *au bout du compte*. Doch is onze uitdrukking dáárom een gallicisme? en is zij niet *coulanter*, *eleganter* en *exacter* dan « *per* slot van rekening ». — Wij kennen *op slot van rekening*; WEILAND ook; maar *per slot* is min goed Nederlandsch.

« *De twee eindjes aaneenknoopen* » zou niet goed zijn, omdat men in 't Fransch *nouer les deux bouts* zegt? Maar voor wie « taalgevoel bezit » zegt het veel meer dan « *rondkomen* », dat wij anders ook gebruiken. Doch *rondkomen* (dat in de meeste woordenboeken en zelfs in de *Wdl.* niet opgenomen is) beteekent eenvoudig : eventjes toereikende middelen hebben om geene schulden te moeten maken, maar zonder de zenuwachtige bezorgdheid van twee eindjes touw, die men nauwelijks vastnemen kan, aaneengeknoopt te krijgen. — *De twee eindjes*

aaneenknoopen is van denzelfden aard als « *de einden bij malkander houden*, hetgeen men heeft wel bewaren », door WEILAND aangehaald.

Daarna wordt (blz. 24) de vorm *drij* veroordeeld.

VONDEL kende schier geenen anderen vorm. Alzoo in *Bespiegelingen van God en Godsdienst* gebruikt bij : *drij tijden*, *drij slagh*, *drij personen*...

J. VAN BEERS zingt :

« Wat zoudt ge op een twee *drij*
ontsnapt zijn aan uwen hemel ».
(*Het Broerken.*)

« Maar *drij*kwaart hebt ge reeds van 't steile pad doorloopen ».
(*Martha de Zinnelooze.*)

« Van wien men sinds *drij* jaar geen tijding meer ontving ».
(*Ib.*)

En J. VAN DROOGENBROECK :

« En nu in gang (1) : al een,
Al twee, al drij ! Dat vloog
Er door gelijk de wind ». (*De Bron.*)

« Elk van ons is goed voor drij ». (*Soldaatje spelen.*)

Dat de heer MEERT dat eens afkeure ! De Dichter zou hem voor dit, gelijk voor menig ander gewraakt woord of menige veroordeelde uitdrukking antwoorden : « Het oude is maar te versmaden, waar het kan schaden ».
(*Makamen*, *Voorrede* bl. 10.)

(1) Dat moet : *aan den gang* zijn volgens den heer MEERT.

Wat meer is, het Hoogduitsch heeft *drei*, en in de oudere aanverwante talen vindt men den *ei*-klank terug.

« Voor woorden als *kaars*, *staart*, *Maart*, *smart*, heeft de beschaafde taal de vormen met *aa*, *a* aangenomen; dat is zoo in gansch het Nederlandsch heelal. » (*Onkr.*, 24.)

« *Herte*, *herteken*, *sterrenlicht*, *keersje*, *peerd* : Voor al deze woorden en voor dergelijke heeft de beschaafde spreek- en schrijftaal de vormen [klanken?] *a* of *aa* verkozen. Om den wille der taaleenheid verdient deze spelling de voorkeur. De andere vormen klinken thans dialectisch. Daarenboven is *het hert* een dier (1) » (H. MEERT, *Toek.*, 1891, 393.)

---

(1) *Hert* (dier) is niet zoo onzijdig, als hij beweert. Immers VAN BEERS zegt in zijne *Spraakleer* : « *Hert* (dier), dat de Hollanders ook onz. maken, gebruikt men liever mann., gelijk de ouden en alle verwante talen. »

HEREMANS, *Wdb.* geeft *hert* m. en o.

« Oudtijds zegt WEILAND » werd het woord *hert* ook mnl. gebruikt.

Inderdaad, men leest in Ferguut :

« De coninc was die alremeest,
meinde *den hert*, en sach op en tale....
Die hert spranc op ende wert vervaert...
Doe spranc *hi* in eenen water diep... »

CREMER in *De blinde Tolgaarder* maakt *hert* mnl. Zoo ook PR. VAN DUYSE, o. a. in *Reinaert de Vos* : doch VAN DUYSE is een Zuid-Nederlander!

Op de uithangborden onzer herbergen en afspanningen staat nog altijd *In den Hert*.

Moet men particularist zijn om de *a*-klanken, die toch zoo menigvuldig in onze taal voorkomen, nu en dan, waar 't mag zijn, door *e*-klanken af te wisselen?

Leve de eenvormigheid! weg met de verscheidenheid, die men bij onze schrijvers als D. HEINS, BREDERODE, VONDEL, HUYGENS, WESTERBAEN, J. DE DECKER, G. BRAND, J. OUDAEN, enz., enz. tegenkomt! dat is armoede! dat is « lawaai! » Leve het besnoeien en wegmoffelen der klanken en vormen ten behoeve der jeugd en der Transvalers! Wat niet Amsterdamsch klinkt, is dialect! Leve het oud orgel van Hakendover, waar de meeste zwarte toetsen niet meer spraken! — JAN FERGUUT moge in zijne 3de *Makame* zingen :

« Bist du mijn weerd? — du bist mij weerd geworden »; dat is volgens den heer MEERT geene beschaafde taal; deze moet « algemeen » zijn, en dat mits opoffering en toenadering van Zuid-Nederland alleen!

J.-W. MULLER had op het 9de Congres, 1867 (*Handelingen*, bl. 227), wel te zeggen : « Maar is die eenheid van taal volstrekt onbestaanbaar met zekere mate van vrijheid en verscheidenheid?... Voor eenheid van schrijftaal gelijk voor eenheid van staat is er opoffering en toenadering van alle zijden noodig. »

M. DE VRIES had daar (ib. bl. 96) wel te verklaren : « Ons spraakgebruik loopt een weinig uiteen : veel vormen zijn in Zuid-Nederland uit de middeleeuwen bewaard gebleven, die in Noord-Nederland vervallen zijn »; daar heeft de heer MEERT geene ooren naar; de *r* oefent geenen invloed meer uit op de *a*, gelijk vroeger, toen men *bern*, *bernen*,

erm, *herl*, *meert*, *mer*, *peerd*, *verre*, *verwermit*, *weerdicheit*, *weert*, *wert* enz. zeide!

Waar de heer MEERT J. VERCOULLIE aanhaalt (zonder hem te noemen) hadde hij echter, om rechtzinnig te wezen, heel het art. moeten afschrijven. De auteur van *Beknopt etymologisch Woordenboek* zegt, bl. 167, art. maart : « Hoogd *märz* en Ofra. *march* (Nfr. *mars*, Eng. *march*) komen van den accus. *martium*. Ndl. *meert*, Mnl. *merte* behooren tot deze dial. waar alle *a*'s voor gedekte *r* steeds *e* worden. » Dezelfde taalkundige geeft daar *star*, maar verwijst naar *ster*. — Daarbij *keers*, *kaars* was in Mnl. *keerse*; *leers*, *laars* komt van *leder*; *eers*, *aars* was *eers*; *gerst*, *garst* was *gerst*; *neerstig*, *naarstig* was *neerstich*; *steert*, *staart* was *stert*; *hert*, *hart* was *herte*; *veers*, *vaars* was *verse*.....

Nu zou ik nog kunnen wijzen op de verscheidenheid in de taal der Hoogduitsche schrijvers van het Zuiden en van het Noorden, en hoe die verscheidenheid daar geëerbiedigd wordt; doch ik ga maar liever verder : had ZSCHOKKE in Vlaanderen geschreven, hij stond tegenwoordig als taalparticularist te boek!

« Men ziet Vl. schrijvers doorgaans (dat is te veel gezeid) *gelukkiglijk*, *uitsluitelijk*, *verschillig* bezigen nevens de algemeen Nederlandsche

vormen [zij bezigen die dus ook!] *gelukkig, uitsluitend, verschillend.* » (*Onkr.*, 24)

Gelukkiglijk staat in de beste wdbb., ook in het *Wdb. der N. T.*, als afl. van *gelukkig*. Deugt het nu weer niet? — *Uitsluitelijk* wordt door HEREMANS en door BAL gegeven; het *Wdb. der N. T.* is nog zoo ver niet gekomen. Zal het, gelijk vele andere, *verschillig* opnemen? 't Is te hopen.

In zijne eerste Catoenade (*Toek.*, 1891, 404) redeneert de heer MEERT over dit woord als volgt:

« *Verschillig* in den zin van *onderscheiden* wordt door Noordnederl. schrijvers niet gebezigd. Zij bedienen zich uitsluitend (1) van verschillend. »

Om dat te bewijzen redeneert hij aldus voort:

« *Verschillig* wordt gegeven door VAN DALE, maar komt niet voor in de *Wdl.* [waar *gelukkiglijk* evenmin voorkomt], noch bij KRAMERS, noch bij DELINOTTE en NOLEN. Het zou moeten het tegenovergestelde van *onverschillig* beduiden, maar heeft bij onze Vlaamsche schrijvers die beteekenis niet. »

Ik antwoord: *Verschillig* komt — en zonder de minste opmerking — voor bij WEILAND, HEREMANS, KUIPERS, BAL, KILIAAN en (de heer MEERT bekent het zelf) VAN DALE; het wordt bij onze oudere en jongere schrijvers gevonden

(1) Zij willen dus *onderscheiden*, dat hij hooger opgeeft, ook al niet meer!

en 't leeft in den mond van ons volk. De heer MEERT was geleerder dan hij dacht, wanneer hij giste, « dat *verschillig* het tegenovergestelde zou moeten zijn van *onverschillig* »; want in 't *Wdb. der N. T.*, X, 2129, staat : « Onverschillig, -er, -st. Van het alleen nog in Zuid-Nederland gebruike*lijke* (!) *verschillig* met *on.* » — Lees verder; ik kan toch alles niet aanhalen.

En dan geeft het *Wdb.* : « *Onverschilligheid.* Van *onverschillig* met *heid.* De hoedanigheid van *onverschillig* te zijn.... »

Dus : *Onverschillig* en *Onverschilligheid* zijn, door de civiele dood (1) van hunnen aanheer *Verschillig*, allebei weezen geworden. In 1892, den 19 Januari, lieten zij in *Friso*, te *Workum*, het volgende *bericht* verschijnen :

« Onzen hartelijken dank voor de belangstel-
« ling en deelneming, die wij mochten ondervinden
« tijdens ziekte en overlijden van onzeN onverge-
« telijkeN Moeder en Behuwdmoeder.

« Uit aller naam
« Anske M. BROUWER

« Workum, 19 Januari 1892. »

Zou de heer MEERT dat bericht ook ontvangen hebben? en is hij daar onverschillig bij gebleven?

Wat hij over *aardig* zegt, bewijst, dat hij de Zuidnederlandsche uitdrukking niet in den grond kent.

---

(1) Die in België afgeschaft is.

« Gaan wij de etymologische beteekenis na, zegt hij (*Onkr.*, 24), dan zien we dat het den zin heeft van : DEN *aard hebbende*, d. w. z. EEN *goeden aard*.

Dat is gemakkelijk! 't Is alsof iemand zeide : « *De heer* MEERT *redeneert*, d. i. *redeneert goed.* » Wie zou dat aannemen?

Indien *aardig* « den zin heeft van : *eenen goeden aard hebbende* », dan beteekent *eigenaardig* : *wat eenen eigen* GOEDEN aard heeft, en *boosaardig* : *wat eenen booʒen* GOEDEN *aard heeft*!

Aardig is, volgens onze (niet gezochte) woordvorming : eenen *aard* (goeden of anderen) *beʒittend* of *vertoonend*.

Gelijk wij den invloed van het Fransch te mijden hebben, zoo moeten de Hollanders zich in acht nemen tegen den invloed van het Hoogduitsch, waar *artig* juist hetzelfde verloop van beteekenis aanbiedt als *aardig* in N.-N.

Aardig beteekent bij HEREMANS en bij WEILAND : « van eenen zeldzamen, wonderbaren aard; bij KILIAAN : *solers*, *argutus*; bij BAL : geestig, bevallig, vreemd, wonderlijk. — JAN FERGUUT gebruikt het aldus in zijne *Eerste Makame* . « Wegens zijne streken en aardigen aard — werd hij met zijne gebreken bij rechtaardigen aanvaard. »

H. MARTIN, Jr, *Nederduitsche Synoniemen*, Amsterdam, 1829, zegt bij *aardig* o. a. het volgende :

« Doch *aardig* wordt gebezigd voor *ʒeldʒaam*,

wonderlijk : gij zijt wel aardig; het is aardig, gij veroordeelt mij zonder mij gehoord te hebben. »

En dat de Hollanders het zóó ook verstaan blijkt o. a. uit de volgende plaatsen van C. BUSKEN HUET :

« In haar *Laatste bedrijf van een stormachtig leven* heeft mevrouw Bosboom-Toussaint door een *aardig* voorbeeld toegelicht, hoe LE BRUN er slag van had, mededingers, die hem poogden te verdringen, onschadelijk te maken. »

(*Parijs en Omstreken*, Amsterdam, 1878, bl. 81.)

« Het is *aardig*, een koning der 16e eeuw belang te hooren stellen in de vischprijzen. *Aardiger*... hem de schoonheden van een zamenstel (*sic*) vaderlandsche kikkervlieten te hooren prijzen. » (*Ib.*, bl. 206.) (1)

Gedacht. — « Het beschaafd Nederl. kent thans uitsluitend *de gedachte*, waarvoor men bij ons *het gedacht* bezigt. » (*Onkruid*, 25.)

---

(1) De heer MEERT roept het *Wdb. der N. T.* ter hulp, dat aan *aardig* ook eene ongunstige bet. toekent, zoodat men er « juist het tegendeel, juist alles behalve (*sic*) aardig » mee bedoelt ». Met het *Wdb.* zegt hij ook, dat men « een botterik spottend een slimmerd noemt ».

Hierbij zal ik doen opmerken, 1° dat *slimmerd* nog in de Wdbb. niet staat; 2° dat *slim* er wordt opgegeven met de beteekenis van *tortu, malin, rusé, adroit*; 3° dat het woord *slim* in Z.-N. ook *intelligent* beteekent; 4° dat de heer MEERT en het *Wdb.* om de Zuidnederlandsche beteekenis van *aardig* te bestrijden, zonder het te bekennen de Zuidnederlandsche beteekenis van *slim* aannemen.

« Ook beschaafde schrijvers, zegt WEILAND, gebruiken dat woord onz. met de weglating van den uitg. *e* : *in 't gedacht* (HOOFT); *speel mij in 't gedacht* (DEKKER); *in sulc ghedacht, in sijn ghedacht* schreef reeds M. STOKE. »

D.-F. VAN HOOGSTRATEN, *Lijst...*, bl. 82, geeft « gedacht, onz. ».

De woordenboeken geven *het gedacht*; ook het *Wdb. der N. T.* geeft, zonder van *beschaafd* of *onbeschaafd* te spreken : « GEDACHT, znw. ONZ. In N.-N. verouderd, doch in Vlaamsch België het gebruike*lijk* woord. »

Het gedacht staat naast *de gedachte*, gelijk
Het gild » *de gilde* en
De(n) gaard » *de gaarde*;

en bij gelegenheid zullen wij *het gedacht* schrijven, met MELIS STOKE, met HOOFT, met VAN ZUYLEN VAN NYEVELT, met KILIAAN.... en met den zeer beschaafden JAN FERGUUT, die zegt :

« En 't gedacht is 't begin van 't gedicht. » (1)

In zijne eerste Catoenade (*Toek.*, 1891, 403) zegt de heer MEERT : « *Zich plichtig maken aan.* — *plichtig* is een zuidneerlandisme voor *schuldig*. »

---

(1) « Een onzer taalkundigen, zegt de heer MEERT in *Distels*, de eerste uitgave van *Onkruid*, verdedigt het onz. geslacht van *gedacht;* maar dat is volstrekt ongegrond; dat zou den schrijver gebleken zijn (,) had hij het oorspronkelijk geslacht in andere Germaansche talen *kunnen* (!) nagaan ». En dan schrijft hij geleerde bedenkingen af met Oudhoogduitsch, Oudnoorsch, Angelsaksisch aan den sleutel, om te bewijzen, dat hij dit wel *kan!*

En in zijn *Onkruid*, bl. 25 : « Het Noordn. bezigt *schuldig*, waar in Z.-N. *plichtig* voor aangewend wordt. Dit laatste bestaat in de beschaafde taal niet als op zichzelfstaand (*sic*) bijv. nw., maar wel in de samenstellingen met de beteekenis *verplicht* tot iets. »

Welnu, de woordenboeken geven *plichtig* (= *schuldig*), zonder van beschaafdheid te spreken. 't Is waar, KUIPERS zegt : « *Plichtig*, Z.-Ned.; *Plichtigheid*, Z.-Ned.; *Onplichtig*, Z.-Ned. » BAL en Heremans geven echter eenvoudig de drie uitdrukkingen + *onplichtigheid*, zonder beperking. Het *Wdb. der N. T.* geeft reeds *Onplichtig* (Z.-N.) = *onschuldig*. Het zal *plichtig* = *schuldig* ook wel geven. De *Wdl.* geeft het niet, ook niet als *verplicht tot iets;* maar zij geeft, gelijk alle wdbb., zonder melding van Zuid- of Noordnederlandsch, beschaafd- of onbeschaafdheid : *medeplichtig* = schuldig met anderen aan 'tzelfde *misdrijf* » = complice.

Nu zullen de « knoeiers » weten, waaraan zich te houden; ik heb hen trachten te verwittigen, naar den stelregel van JAN FERGUUT in *de Brand* :

« Wie zijnen naaste helpen kan
En aarzelt, is reeds *plichtig* »,

en dien hij in *Spreuken en Sproken*, bl. 75, onder dezen vorm vernieuwt :

Wie zijn plicht verzuimt, is *plichtig*. »

Om zijne redevoering te steunen, schijnt de heer MEERT te willen vreezen, dat wij « de veel vormen, waar M. DE VRIES van spreekt (zie de aanhaling hooger, bl. 47), die in Z.-N. bewaard zijn gebleven, maar die in N.-N. vervallen zijn » aan « de Nederlanders overal » (*Onkr.*, 26) zouden willen opdringen. Verre zij van ons, dat wij hem in zijne onverdraagzaamheid zouden navolgen! Wat de Vlamingen vragen is eene plaats onder de zon; wat zij van eenen Belgischen leeraar eischen is, dat hij zijne landgenooten eerbiedige en doe eerbiedigen; dat hij, naar het voorschrift van BILDERDIJK, de Nederlandsche spraak en « heel haar overvloed » trachte te kennen en te doen erkennen, en dienten gevolge met Noord-Nederland, als met zijns gelijke, niet als met zijnen meerdere handele.

Nu gaat hij over tot de gallicismen, « die bij onze (d. i. de Zuidnederlandsche) schrijvers heel talrijk zijn en zich onder allerlei vormen voordoen » (*Onkr.*, 25). Daar de K. Vl. Academie in 1894 zijne *Gallicismen in het Nederlandsch* » bekroond heeft, zal ik deze stof hier niet behandelen; 't is te hopen, dat hij wat beters zal geven (1), dan wat hij hier (*Onkr.*, 26) laat doorschemeren. B. v.

(1) Of die verzameling door de Academie zal uitgegeven worden? — Zij verscheen reeds in *Distels* in 1897! — Zie hierachter : *Naschrift.*

« *Te wenschen laten* moet *te wenschen overlaten* zijn ». 't Een en 't ander is in 't Fransch *laisser à désirer;* beide uitdr. zijn dus (volgens den maatstaf van den heer MEERT) gallicismen!

« Wij geven aan Caesar wat aan Caesar toekomt; onze Noorderbroeders zijn zelfstandiger en geven den keizer wat des keizers is. » — Zoo zoo! onze Noorderbroeders verbuigen nog! — Ik heb in 't Zuiden altijd hooren zeggen : *geef aan den keizer wat aan den keizer toekomt.* Maar wat zou 't ook al geven, indien iemand *Caesar* voor *kaisar* zeide?

« Nooit zal men in 't Noorden het werkwoord *gelukken* een persoonsnaam tot onderwerp geven. » — Het *Wdb. der N. T.* zegt (IV, 1305) : « .... II. Met een pers. als onderwerp .... Uitsluitend in Vlaamsch België in gebruik, blijkbaar (?) onder den invloed van fr. *réussir* ». (Dit vraagde wel wat nadere toelichting vanwege de Redactie. *Réussir* = *gelukken*, *slagen*.) — Indien het woord met eenen persoonsnaam als onderwerp zóó afschuwelijk is, dat geen Noord-Nederlander het zou willen gebruiken, waarom geven de Opstellers van 't *Wdb.* zich dan de moeite van het te beschrijven en er voorbeelden bij aan te halen uit CONSCIENCE, DELCROIX, J. VAN RYSWYCK en TONY BERGMANN?

Nu,

« 't Vangt aan, het kloek bedrijf, waar 't nakroost zal van spreken! »
Meert zal zijn ganzepen niet achter de oore steken,
Voordat ons schrijvrenschaar, verslagen en tevreên (1),
Luid roep' : « Zuid-Neerland dankt zijn vaag aan hem alleen! »

Hij verdedigt (en daar doet hij wel aan) de officiëele spelling; maar — « vermits de taal, niettegenstaande hare vastheid, niet onveranderlijk blijft » — hij laat reeds wijzigingen van die spelling voorzien, en legt het stelsel van Kollewijn, dat door de Academie verworpen werd, met overtuiging en liefde bloot (*Onkr.*, 42), ofschoon hij daar in de eerste uitgave, *Distels*, voorzichtigheidshalve geen woord over gerept heeft.

Een tiental bladzijden wijdt hij aan die taak; hij drukt er vooral op, dat het schrijven van de zacht- en de scherplange *e* en *o* de grootste moeilijkheden oplevert, en DUS dat onderscheid, evenals de verbogen vormen, moet verdwijnen!

Die quaestie laat ik hier blauw blauw; maar 't verwondert me intusschen, dat de eerste fout tegen de spelling, door hem in *Onkr.* (bl. 49) besproken, juist een woord is, dat zijne alwetende *Woordenlijst* niet opneemt, namelijk *weer* (fr. *cal*), dat V. LOVELING in 't mvd. *weren* heeft gespeld. BAL spelt ook *weren* met ééne *e*; de andere wdbb.,

(1) *Battu et content!* wat een mooi gallicisme!

KILIAAN er in begrepen, geven *ee*, en zoo komt het, dat de schrijfster in Holland « ongeniëtbaar » wordt!! « Had zij, zegt de heer MEERT (*Onkr.*, 50), haar dialect geraadpleegd, dan had ze geschreven *weeren* », (dat is in 't Fr. letterlijk : *elle eût écrit cals!*). — Maar dan had zij zich ook kunnen vergissen! Immers, hij zegt, bl. 44 : « dat middeltje deugt lang niet overal en lang niet in alle gevallen ».

Overigens, welk dialect zullen de Transvalers in twijfelachtige gevallen raadplegen? Daarom « wordt ver*eenvoudig*ing *eenvoudig* een levensquaestie voor het Nederlandsch aldaar genoemd » (1) (*Onkr.*, 48), en de heer MEERT zal bewijzen, « eenerzijds, dat in Zuid-Nederland nog wel veel gezondigd wordt tegen de officiëele spelling; anderzijds (,) dat die spelling *a*) in sommige opzichten *b*) wel *c*) degelijk *d*) ook *e*) soms *f*) voor groote schrijvers lastig zijn kan » (*Onkr.*, 49). — Ja, en zelfs de Zuid-Nederlanders zien hier bewezen, dat het voor een' ingeburgerden Noord-Nederlander laborieus, penibel zijn kan van zulk eene gekomplikeerde fraze te akkoesjeeren! Wie zoo 'n misgeboorte ter wereld brengt, verdient de « ezelskap », welke de heer MEERT in 1891 aan *al* de Zuidnederlandsche schrijvers wilde opzetten! (*De Toekomst*, 1891, 385.)

---

(1) Siet — niet — na den — quaden — *klanck* — gang, — leser — deser — smaal — taal.

Bij de volgende *fouten* :

teder, — *veele*, — *ontbeering*, — *kreeten*, — *slepen* voor *sleepen* en omgekeerd, — *dweepen*, — *beloonen*, — *drooge*, — *kooken*, — *medetronen*, — *slopen*, — *ei* voor *ij* en omgekeerd, — *Ipre*, *Iper*, *Iepere*, — *koffij*, — *melodij*, — *Januarij*, — *Februarij*, — *Julij*, — *hijpotheek*, — *tijpen*, — *Czar*, — *slach* voor *slag*, — *nogtans*, — *koningrijk*, — *wangje*, — *wandelingje*, — *torschen*, — *dosschen*, — *verrasschen*, — *wederzijdsch* voor *wederzijds*, — *gebruisch*, — *gedruis*, — *Braband*, — *valsheid*, — *onmiddelijk*, — *monnikken*, — *kanonikken*, — *huisselijk*, — *Pruissen*, — *geessel*, — *zedeloosste*, — *eerloosste*, — *ontplooing*, — *bemoeing*, — *verwen*, door den heer MEERT uit Zuid- en (wonder!) Noordnederlandsche schriften, zelfs van voór 1864, bijeengelezen en met diepe kennis van zaken verbeterd, zal ik niet stilblijven; de meeste moeten op de kap der letterzetters geschoven worden. De tien bladzijden (49-58), welke hij daarmee vult, kunnen bij kakkografiese oefeningen wel te pas komen, maar in eene uitgave van de K. Vl. Academie?

Indien het hem echter niet te doen was om zijne studie uit te breiden en bladzijden te vullen, waarom bespreekt hij dan spellingvormen, die vóór 1864 geschreven werden en algemeen in zwang waren? *De Kanker der Steden*, van ECREVISSE, omstreeks 1860 gedrukt, die moet er aan gelooven! Zou dat komen, omdat de man in 't jaar 1830 eenigen tijd om den broode aan het zoogezegd Koninklijk Athe-

naeum van Charleroi werkzaam was? Hoe zou 't anders mogelijk zijn de kalkoensche furie van den heer MEERT uit te leggen, waar hij, bl. 78 van zijn *Onkruid*, zegt : « Ik laat ECREVISSE hier het eerst aan de beurt komen, omdat ik niet weet (,) of het Zuidnederlandsch schrijversgild ooit onbeholpener knoeier gekend heeft dan dezen man, die leeraar geweest is aan een Koninklijk Athenaeum en een rol gespeeld heeft in onze taalbeweging (1) ».

Collega, laat de dooden rusten of spreek van hunne verdiensten, indien gij buiten de spelkunst en de letterzifterij verdiensten erkennen kunt! 's Mans *Kanker der Steden*, waar gij al die onbeholpenheden uit put, verscheen vier jaren vóór het Kon. besluit, dat onze spelling regelt, zes jaren vóór de alleen zaligmakende *Woordenlijst*, die door het Hollandsch schrijversgild nooit eenparig is gevolgd geworden.

Een ander verdienstelijke doode, Vader DAVID, wordt door den Gentschen boekworm in zijne rust gestoord, om in 1856, in zijne *Taal- en Letterkundige Aanmerkingen*, *huisselijke* te hebben gedrukt, daar de *Wdl.* dat woord in 1866 met ééne enkele *s* spelt! Hadde hij kunnen vermoeden dat in het rijk der ongeboren geesten de kregele MEERT hem waarschuwend en dreigend beloerde!

---

(1) Ik voeg er bij : En die daarom de achting en dankbaarheid der Vlamingen verdient.

CONSCIENCE ook wordt door hem ter vierschaar gedaagd, en verwezen, want

« Nul n'aura de l'esprit que nous et nos amis! »

Bij *gedruis*, gelijk SLEECKX schrijft (of schreef), zegt de heer MEERT (*Onkr.*, 56) : « Men schrijve *gedruisch.* »

SLEECKX heeft ook wat anders te doen dan *woordenlijsten* te doorsnuffelen om te vernemen, of de Redactie van 't *Wdb. der N. T.* niet van gedacht verandert. In de *Wdl.* door DE VRIES en TE WINKEL, 's Gravenhage, 1866, staat, blz. 92 : « GEDRUISCH, O. », en blz. 409, onder de talrijke *verbeteringen* : « GEDRUISCH. Lees : GEDRUIS »! Want op blz. XXXIV van hun *Voorbericht* zeggen zij : « In bijv. nw. als *gansch*, *heesch* en andere is zulks [d. i. de inlassching van *ch*] eenigermate te rechtvaardigen, maar niet bij *druischen*, waarin de *ch* volstrekt geen nut doet en met de afleiding strijdt. Wij spellen daarom *druisen* zonder *ch*. (Grondbeg. § 123) ».

Met die terechtwijzing gewapend schreef L. ROEVENS in *de Nieuwe School- en Letterbode*, 1874, blz. 164 : « Dit woord ziet men zelden richtig geschreven : niemand schijnt te weten, dat men schrijft *druisen*, *aandruisen*, niet *druischen*, *aandruischen* ». Doch in de Juli-aflevering van denzelfden jaarg., blz. 287, wees Kan. S. DAEMS hem zelven terecht en leerde hem, dat « de Redactie van het Groot Nederl. Woordenboek tot bezinning ge-

komen was ». Inderdaad, in de 2de uitgave van de Woordenlijst veranderden de *Onfeilbaren* weder van *overtuiging* en bevolen : « Gedruisch over gansch de linie! »

En daar guitig gegiegel doorzoefde de willige scharen,
Schoof, schoorvoetend, *Ch* weer zacht naast de schuchtere eind-*S!*

ofschoon ze daar, noch in den *Statenb.*, noch bij CATS, noch bij VONDEL, nooit gestaan had!

Zoo komt de heer MEERT op zijnen zegetocht aan de verbindingsletters *n* en *s*, spreekt eenige veroordeelingen uit en tracht zich uit den slag te trekken.

« Bij *Pauweveder* — zegt hij — denkt men aan geen meervoud, evenmin als bij *ʒwaneʒang* ».

Maar denkt hij aan een mvd. bij *duivenei*, *hennenei*, *ganʒenei*,... *duivenpoot*...? Denkt hij ernstig aan een enkelvoud bij *flesschebakje* en *pijlkoker*? aan een mvd. bij *pennenhouder*? Waarom moet men schrijven *koedrijver*, *koehoeder* en *koeienwachter*? *schaapherder* en *schaapshond*, naast *schapendrek*? *kerseboom*, *kerseboomgaard*, naast *kersenmand*? Waarom mag men schrijven : *schaapsleder*, *schapeleder* en *schapenleder*? *ossevleesch* en *ossenvleesch*? *ʒwanedons* en *ʒwanendons*? Waarom heet de borst van eene zwaan *ʒwaneborst* en eene die er op gelijkt, *ʒwanenborst*?

De opvatting — gaat de heer MEERT voort — als zou in *ʒwaneʒang-en* de genitiefsuitgang zijn van de zwakke verbuiging bij een vr. zelfstn. is

verkeerd; *ʒwaan* is niet vr., maar mn., en behoorde oudtijds tot de sterke verbuiging.

Zwaan is bij 't volk vr.; bij HEREMANS, m. en vr.; bij WEILAND, vr.; bij D. VAN HOOGSTRATEN, vr.; bij VONDEL en CATS, vr.; bij N. SIMON VAN WINTER en JAC. REVIUS, vr.; bij BILDERDIJK en TOLLENS, vr.; bij JONCKBLOET, vr.; bij PR. VAN DUYSE en J. MICHEELS ('t is waar, twee « **knoeiers** ! ») vr...

Het vrouwelijk geslacht van *ʒwaan* heeft, gelijk men ziet, in alle tijden ernstige aanhangers gehad (1).

Ook *ʒwanenʒang* heeft VAN BEERS niet uit de lucht gegrepen; het staat onder flink geleide. B.v.:

« Ik bedoel *Jacob van Artevelde*, zijnen *ʒwanenʒang*. »

(J. MICHEELS, *Pr. van Duyse*, 98.)

« Hij toonde zich in zijn *ʒwanenʒang*, *de Slag van Nieuwpoort*, een edel, vurig, bezield dichter. »

(Dr W. EVERTS, *Gesch. der Ned. Lett.*, 347.)

« Uit den mond van den onvergelijkelijken Demosthenes klonk de *ʒwanenʒang* der Grieksche vrijheid. »

(J.-H. VAN DER PALM, *Zuid en Noord*, Bloeml. door P. E. Bauwens, III, 586.)

« Misschien haar stille *ʒwanenʒang*. »

(P.-A. DE GENESTET, *de Heer is haar Redder*.)

---

(1) Ik heb de teksten weggelaten om plaats te winnen; maar ik houd ze ter beschikking van wie ze verlangt te zien.

« Zoo hooren uwe groene boorden,
Die eens mijn blijde jeugd bekoorden,
O Yssel! mijnen *zwanenzang*. »
(R. FEITH, *mijn laatste Dichtsnik.*)

« En klaagde in eenen zijner *zwanenzangen* steen en been, dat het dogma achteruitging. »
(C. BUSKEN HUET, *Parijs en Omstreken*, 222.)

Dr JAN TEN BRINK haalt in zijne *Gesch. der Ned. Lett.* de volgende verzen aan uit *Afscheid* van BILDERDIJK :

« Waar Meanders zilvren water door zijn kronkelbochten schiet,
Groet de zwaan *haar* stervensstonde met een zacht en kwelend lied. »

En daar laat hij op volgen : « En dan klinkt de *zwanenzang* van den afscheidnemenden dichter met eene voorspelling van Holland's naderende verlossing. » (Bl. 584.)

Dezelfde schrijft, na de bespreking van ISAAC DA COSTA's *Slag bij Nieuwpoort* :

« Het was zijn *zwanenzang*, zijn meesterstuk tevens. » (Ib., bl. 611.)

Liefdesbetuiging, *liefdesverklaring*, die de heer MEERT (*Onkr.*, 60) uit de *Wdl.* te voorschijn sleept, zijn twee monsters van wanluidendheid, en VAN STEENWEGHE heeft gelijk met *In Spanje* van geene *liefdesbetrekking* te spreken, gelijk zijn beul dat schijnt te verlangen; in *Siberië*, patientie!

Naar 't voorbeeld *zinsverband* uit de *Wdl.* wil de heer MEERT mij *zinsbouw* doen schrijven. Mijne *Wdl.* geeft dat woord niet; doch zij geeft *zinverwant*.

HEREMANS en MEERT geven *zinsnede.* — Prof. J. OBRIE, « op wiens taal geen Nederlander een aanmerking van eenig belang zou kunnen maken » (*Onkr.*, 20) schrijft *zinbouw* (*Versl. en Meded. der K. Vl. Ac.*, 1890, 111). — De *Wdl.* geeft *zinsverbijstering*; laat de heer MEERT mij eens wijzen waar *zinsbouw* staat.

De arme ECREVISSE schreef in 1860 *zienwijze* en dat was in 1866 mis. — *Doenwijze, denkwijze, werkwijze, handelwijze*, ja, maar *zienwijze* niet! — Waarom? — Daarom!

***

Lieve Vlaamsche letterzetters,
Let toch vlijtig op uw letters!
Scheidt, gelijk en waar ik scheid,
Anders is mijn straf bereid!

Ik schreef (of gij steldet) : *'t welk* voor *'twelk*, *'t zelfde* voor *'tzelfde*, *ter loops* voor *terloops*, *dubbel punt* voor *dubbelpunt*, *te weeg brengen* voor *teweegbrengen*, *tot der dood* voor... Dat zullen we later zien. — SLEECKX en VAN STEENWEGHE zijn in dezen mijne eenige strafgenooten; de eerste, *vijftienmaal*, de tweede, *zevenentwintigmaal* genoemd op min dan twee bladzijden!

***

Nu wordt het weer ernstiger! — Bl. 61 zegt de heer MEERT : « Zoo schrijft men niet **tot ter dood**

(D. CLAES, *T. e. l. A.* 8), maar moet schrijven (!) *totterdood*; dit woord is niet als vaststaande in 't Nederl. gebruikelijke uitdr. door de *Wdl.* opgenomen; ontbonden is ze (?) ook regelmatig *tot den dood* (1), omdat *dood* mann. is (2). »

Op zijne eerste Catoenade, waar hij hetzelfde beweerde, heb ik hem geantwoord :

« *Dood* is al vanouds vr. en mn. De *Wdl.* geeft *totderdood* nog niet. WEILAND en HEREMANS geven *tot den dood.* »

De *Wdl.* en VAN DALE'S *Taalkundig Handboekje* geven nochtans *metterdaad*, *mettertijd*, *metterwoon*; die zijn niet zoo *tranche-montagne* als *Onkruid!*

Ik zou op het vrouwelijk geslacht van *dood* niet moeten drukken, dewijl niemand daaraan twijfelt; maar er bestaan lieden, die hard van gehoor zijn; daarom zal ik hun eenige voorbeelden onder de oogen brengen.

« Wi selen aensien sine doot.» (J. VAN RUUSBROEC, *Boec van VII Trappen*, 8.)

« Tote in die doot.» (*Ib.*, *Boec vanden Rike des Ghelieven*, 133); — « van der ewigher doot. » (*Ib.*); — « overmits sine doot. » (*Ib.*); — daer hi den jonghelinc verwecte vander doot.» (*Ib.*, 167.); — tote in der doot. » (*Ib.*, 168.) enz.

---

(1) *Totterdood* is ontbonden wel *tot der dood!*

(2) 't Is nog al wonder, dat deze uitdrukking in de eerste uitg. *Distels*, niet besproken wordt!

Bij VAN MAERLANT (*Sp. Hist.*) :

« ... in 't neghentiende jaer
Dat Tiberius keyser was,
Cristus staerf en ter doot genas.»

« Dat sine doot ware ghesworen. »
(*Caerl en Elegast*)

« Om die anxene vander doot.....
So waric blide vor mine doot. » (*Walewein.*)

Als zijn lust — Zocht de rust — Van de dood.
(ANNA ROEMER VISSCHER, *Aan H. de Groot.*)

« ... De tanden van de dood... »

« In 't voorburg van de hel, in 't midden van de dood. »
(DANIEL HEINS, *Aan Leiden.*)

« De Spanjaards wanende de dood voor hunne oogen te zien.
(P.-C. HOOFT, *Ned. Hist.*)

« Hij zag de dood, die hun doet beven, te gemoet. »
(JAN VOS.)

« In elke baan aanschouwen wij de dood. »
(GER. BRANDT.)

« In boei en vangenis en 't grijnzen van de dood. »
(J. OUDAEN.)

« Op de dood van mijn dochtertje. »
(H.-C. POOT.).....

« Wat zoekt gij, Watertemmers,
De dood door deze dood.
(W. BILDERDIJK.)

Overigens in alle woordenboeken komt *dood* als m. en vr.

En als **mondslot**, zei MICHIEL DAVIDTS, diene hier wat Dr W.-L. VAN HELTEN in zijne Middeln. Spraakk., bl. 335 zegt :

« Let intusschen op het dubbele geslacht van *doot*, *lust*, *vloet*, waarschijnlijk een gevolg van het verloop der oorspr. mann. *u*- stammen *dauþus*, *lustus*, *flôdus* zoowel naar de mann. *o*-declinatie als naar de vrouwel. *i*- of *ô*-buiging. »

Doch laat ons tot de besproken uitdr. *tot der dood* terugkeeren, en daarbij onzen vriend VAN RUUSBROEC nog eens raadplegen ; die zal ons wel verder inlichten. In *dat Boec vanden twaelf Beghinen*, bl. 22, staat :

« met al dien dat ic vermochte al *tote der doot* toe. »

Ib. bl. 81 :

« eñ ghehoirsam syn al tote der doot. »

Enkele malen vindt men daar ook *toter doot*.

***

Over het gebruik der hoofdletters (*Onkr.*, 63) zal ik hier niet uitweiden. Als de heer MEERT wil voorbeelden hebben om zich te overtuigen, dat de zoogezegde « regels over het gebruik der hoofdletters » niet nagekomen worden, raadplege hij een opstel van mij in de *Handelingen* van het Congres van 1873, alsook mijne uitgebreide verhandeling over dezelfde stof, opgenomen in *de Nieuwe Schoolen Letterbode*, 1882, bl. 76, 125, 179 en 227. Daar kan hij zijne studie nog een dertigtal blz. mee

uitbreiden ; misschien zelfs zal hij daarna met mij verlangen, dat er zoo weinig mogelijk hoofdletters gebruikt worden.

***

Met de hoofdletters bespreekt hij ook (bl. 63) het schrijven der familienamen.

De eerste opstellers van de *Wdl.* en het *Wdb.* hadden die zaak volgens hunne overtuiging geregeld; doch sedertdien hebben andere bevoegde (niet onfeilbare) mannen zich met de studie van dat vraagpunt beziggehouden, en de uitslagen hunner onderzoekingen waren, dat de voorschriften van DE VRIES en TE WINKEL op geene vaste gronden steunden.

Ziehier een uittreksel uit de *Tafel van verschillige uitspraken door de Zuidn. Maatsch. van Taalk. sedert hare stichting gedaan*, opgemaakt door POL. DE MONT:

« Wat betreft het gebruik der hoofdletters in persoonsnamen aanvangende met *de*, *van*, *van den*, *van der*, *ver*, *te*, *ter*, *toe*, *ten*, *op den*, *van op den* enz. werd, op voorstel van den heer JOZ. VAN DEN BRANDEN, en naar aanleiding van zijn historisch onderzoek « over het gebruik der hoofdletters in de familienamen gedurende de zes laatste eeuwen», in zitting van 19 Dec. 1875 door hem voorgedragen, bij meerderheid van stemmen in de daarop volgende vergadering vastgesteld, dat in de familienamen, beginnende met het lidw. (*de*, *den*, *het*, *'t*), dit lidw. *gescheiden* en, in algemeenen regel, met *kleine* letter,

en de woorden *van de*, *van den*, *van der*, in 't begin der familienamen van elkander en van 't hoofdwoord gescheiden blijven.

« Op 28 Mei 1876 wordt deze beraadslaging voortgezet, en besluit men verder als volgt, dat *ver* niet meer afzonderlijk voor *van der* bestaande, volgens het algemeen gebruik in het begin van familienamen niet gescheiden, en dus met eene hoofdl. dient geschreven te worden, en integendeel *te*, *ter* (voor *te der*), *ten* (voor *te den*), als afzonderlijk bestaande en volgens veel gebruikte schrijfwijzen, gescheiden en met *kleine letter*.

« Eindelijk, op 29 October 1876, wordt besloten, dat *op*, *neer*, *uit* — aanvangsilben van familienamen — waar zij als in de voorbeelden *Opdebeek*, *Opzoomer*, *Neerissen*, *Uiterschout*, den klemtoon ontvangen, van 't overige dezer woorden niet mogen gescheiden worden (1) ».

Heeft de heer MEERT die beslissingen geraadpleegd? Kent hij het artikel niet van FR. DE POTTER, in *het Belfort : Schrijft gij ook al uwen naam met eene « kleine d? »* Heeft hij de studiën over die stof, door P. GÉNARD zaliger in de Kon. Vl. Academie voorgelezen : *Aanteekeningen over de verbuiging der eigennamen* (*Verslagen*, 1890) en *Over de vorming van eenige Vlaamsche eigennamen* (*Ver-*

(1) Hier zouden dus *Jan Klopterop*, *Peter Niemandsverdriet* (*Onkr.* 65), hunne plaats vinden.

slagen, 1896), bestudeerd? — Wanneer een man als GÉNARD schrijft : « Na jaren studie zijn wij tot de overtuiging gekomen, dat *al de partikels*, bij eigennamen, in 't Vlaamsch met eene kleine letter hoeven geschreven te worden », hoe durft de heer MEERT dan verklaren « dat zulks den wetgever (?) thans in 't geheel niet bindt »? (*Onkr.*, 64.)

***

Aardig! zooeven verdedigde hij mordicus de onschendbaarheid zijner leenheeren DE VRIES en TE WINKEL, en bij de *Woorden van vreemden oorsprong* (*Onkr.*, 65) vaart hij hen vlak in den schild, en zegt, dat hunne leer « allesbehalve practisch is » (68), ja meer : « De regels, zegt hij (69), bieden den schrijver geene hulp, maar zijn zelf de oorzaak van steeds vernieuwd weifelen. »

Hij heeft gelijk! — Maar hij heeft ongelijk, wanneer hij denzelfden schrijver in de eerste uitgave (*Distels*) en in de tweede (*Onkruid*) dezelfde fouten met eene *verschillige* spelling aanwrijft, als *konkurentie* (*Onkr.*) en con*kurentie* (*Dist.*) (1). Waarom prijst hij ineens het *siesteem* van H. LOGEMAN niet aan (Zie *Taal en Lett.*, 5de jaarg., 6e afl. *Taalverval en Taalontwikkeling*)? Daar ontmoet men Nederlandsch als het volgende : « Verhollandieseren, varieeren, priemietieve gramatiese struktuur, essensieel verschil, morfologie en syntaxis, 'tchaotiese in de historiese tijd, spesiaal teorie karakte-

rieseert de metode van pieano, elk indieviedu in 't biezonder iemiteert het aksent en assiemieleert zich de princiepen der artiekulasie, het uiterlijke onessentieele van de fragmentariese argumenten valt niet in de observasie van elk indieviedu, de kommunikasie der inspieratie gaat niet zonder emosies. »

Ik heb den tijd niet om meer staaltjes uit te pakken; 't zij genoeg, dat de schrijver het eens blijkt met den schrijver van *Onkruid*, daar hij bl. 338 van 't aangehaalde tijdschrift zegt : « Het Nederlandsch wordt tot zekere hoogte (2) onder de fleksieloze talen gerekend. »

*
* *

Bij het behandelen der *Geographische namen* (bl. 70) laat de heer MEERT zijnen klepper *op stap* (3) gaan om uit te blazen, daar hij hier toch geene verrassing te vreezen heeft. Maar tegenover de *Spelling der Vlaamsche* (?) *plaatsnamen* zet hij zich schrap en roept : « Het is maar best op de

---

(1) Distractie! Verstrooidheid in 't afschrijven! hetgeen hem wel meer gebeurt. B. v. in *Onkruid* § 16, bl. 67 staat :

« De bastaardwoorden moeten onderscheiden worden in **drie** soorten. »

En in *Distels* § 15, bl. 25 :

« De bastaardwoorden moeten onderscheiden worden in **twee** soorten », ofschoon hij hier de derde soort in dezelfde bewoordingen als in *Onkruid* behandelt en met dezelfde voorbeelden toelicht.

(2) Een bewijs van *vastheid!*

(3) Dat moet volgens hem *in den pas* zijn.

namen van Vlaamsche gemeenten (1) de nieuwe spelling toe te passen » (bl. 71), en daarop werkt hij met de sporen om de onaangename ontmoeting te vermijden van twee commissies, die zich al sedert jaren met die quaestie onledig houden, zonder tot een besluit te kunnen komen.

***

Hier « sluit hij zijne aanmerkingen over de spelling ». Hij gevoelt echter eene soort van gewetensknaging, daar hij fouten aangeteekend heeft « uit ECREVISSE'S (*sic*) *Kanker der steden*, van 1860, dus verschenen vóór de *Wdl.* »; doch in plaats van die aanteekeningen te verscheuren, — gelijk elk wijs man zou doen, die ziet, dat hij zich vergist heeft, — gaat hij, overtuigd van het gewicht zijner raadgeving, voort : « Best zou de *lezer* dat boek zelf door*lezen*, met het potlood in de hand, om alle daarin voorkomende spelfouten aan te teekenen ! (2) Dan zal hij de hooge noodzakelijkheid van eenheid in de spelling leeren inzien (3) », die sedert vijf en dertig jaren *in prinsiep* (zegt LOGEMAN)

---

(1) En van de Hollandsche niet?

(2) Een boek doorlezen met het potlood in de hand om alle daarin voorkomende *spelfouten* aan te teekenen! dat is een *comble!* De heer MEERT wil dus van zijn lezers letterskundigen, spelkunstenaars maken!

(3) Dank aan dat potlood!

bestaat, en waar de heer MEERT twee regels lager (bl. 72) de vereenvoudiging van vraagt, zeker omdat de spelling volgens de *Wdl.* nooit, zoomin in Holland als in België, algemeen gevolgd is geworden! — « Is het niet vernederend — zoo besluit hij — dat de Vlaming zijn eigen taal zoo slordig spelt, terwijl hij zich voor de minste fout in eenen Franschen brief schamen zou! » — Il ne faut point parler de corde dans la maison d'un pendu! Want bij het zien dier krokodillentranen denk ik aan den Nederlandschen brief, door hem in 1891 aan mij, « zijn slachtoffer », geschreven, en ik ben beschaamd over de vele grove fouten, welke hij daarin liet.

« O Trissotin! (roept *le XXe Siècle* dezen morgen, 14^den Februari 1899). Cet homme grave a trop lu sa grammaire. Sans doute la grammaire a du bon. Mais notre homme a fait à cette dame une cour si assidue, qu'il a négligé de lire les bons auteurs. »

***

Wij hebben den heer MEERT hooger zien « vaststellen », dat er in onze taal geene buiging (*geen fleksie*, zegt LOGEMAN) meer bestaat. Daarom zou men denken, dat hij de flaters dergenen, die met de « verbuigingswoede » behept zijn, ongemerkt zou voorbijgaan; doch hij weet dat beter: van weglaten komt geen boek! en beurtelings aangetrokken door de gedachten: uitdijen van zijn boek

en weglaten der uitgangen, schrijft hij in *Onkruid* : « *zijne* gebreken, (5) — de *een* van de *andere*, *onze* taal, (6) — *eene* schrijftaal, *haar* ontwikkeling, (7) — *een latere* schrijftaal, in *ander* gewesten, het dialect heeft *een* overwegenden invloed, (8) *ander* streken, *eene* wijkplaats, een gewest heeft de hegemonie over de *ander*, *onze* taal, van *zijn* rol, zij bereikte *een* hoogen bloei, *eene* onafzienbare rij *mindere* schrijvers, in *hare* vormen en *haren* woordenschat, (9) — van *onze* taal, in *haar* rijkdom, voor *hun* afkeer, *zuivere* taal, *onze* gewesten, (10) — *onze* taal, van *een* verdachte letterkunde, (11) — de *hoogere* standen, *zekere* plaatsen, *een* Nederlandsche taal, (12) — om *hun* wensch te verwezenlijken, *een* plaats, (13) — binnen *enkele* dozijnen jaren, door *haren* adem, 't *geheele* Vlaamsche volk, (14) — *geen* letterkunde, *eene* letterkunde, (15) — opent *uw* oogen, spitst *uw* ooren, (16) — *een* beschaafde omgangstaal, die *enkele* gelegenheid, *geen* werkelijkheid, (17) — *een* beschaafde, algemeene taal (?), de *gesprokene* taal, *eene* algemeene, beschaafde taal (?), in *zijn* taal, die *geen* steun vindt, *eene* dergelijke dagbladpers, *eene* erbarmelijke knoeitaal, (18) — *hun* taal, (19) *geen ander* wendingen, *zijn* taal, *een* aanmerking, *eene* aanmerking, *ander* redenen, (20) — *eene* taal boven de *ander*, behoudt maar *een* vorm, *ander* doeleinden, de *hoogere* beschaving, (21) — *ieder* taal, *een ander* stad, *hun* streek, (22) — heeft het *een* klank, (24) — de *ander* beteekenissen, (25),

een *Vlaamsch* schrijver, *onze* taal, (26) *onze* taalrechten, (27) — twee beschavingen, waarvan *de een...*, (28) — .... in heel *haar* rijkdom, (30) — .... *andere* deelen, (29) — aan de *eene* zijde, aan de *andere*, (40) .... — de *andere* schrijfwijze (65) — ....

Dat is Eenheid, Eenvoud, Vastheid,
Bij H. Meert zoo hoog geroemd,
Die ons « knoeierij » te last leit,
En ons Vlaamsch ten viere doemt!

Om zijn stelsel gewicht bij te zetten, verwijt hij ons (bl. 74) « onbekendheid met de Middelnederlandsche spraakkunst, » en geeft uittreksels uit de werken van RUUSBROEC, waar, zegt hij, voorbeelden van afknottingen « bij duizenden te vinden zijn » (bl. 75). En hij heeft gelijk! Maar....

RUUSBROEC schreef ook in gebonden stijl, en dan was hij weleens verbonden door de maat. Dit wil echter niet zeggen, dat men uit zijne werken niet nog meer duizenden voorbeelden van verbogen vormen zou kunnen lezen, als, b. v., V^de^ Deel :

Bl. 1, reg. 3 : Ieghewelke in haer ghedachte
2, » 10 : Mine herte is menichfoudich
4, » 2 : Datmen mine mide niet en wilt ghelden
», » 10 : Onse Beghinen syn ontweghet
5, » 3 : Si sprekens vele bet hare biechte
», » 7 : Minen ongheduere in sulker noot
7, » 8 : Hi scenct mi sinen edelen wijn

Bl. 8, » 13 : Dat is ene edele wise
11, » 5 : Karitate is eene edele waghe
13, » 14 : Aent cruce om uwe ghenade....
Moet ik meer aanhalen?

Dat de heer MEERT ook in het proza van RUUSBROEC enkele afknottingen gevonden heeft, bewijst nog niet, dat de groote asceet het Kollewijnzeer had, maar dat hij zich door zijn gehoor liet raden. Zoo

I, bl. 153 vindt de heer MEERT : **elc** *nature.*
Maar op dezelfde blz. leest men :

Elke *nature*, **sine eighene** *nature*, **sine** *goetheid*, **haerre** *persoonlecheit*, **ene** *ewige geboert*, **ene** *tijtleke geboert*, **dese** *mate.*

II, bl. 18 vindt hij : *die* **ander** *bloeme.*
Daar staat ook :

Onse *gewichte*, **dese** *dinghe*, **ene** *handvol*, *dat* **goede** *begrip.*

V, bl. 221 ontdekt hij : **mijn** *dienaren.*
Hij spreekt niet van :

Die **andere**, **dine** *vorste*, **alle**, *die gheboren sijn*, **mine** *stemme*, **ghene** *sake*, **vele** *woerden* op dezelfde bladzijde....

Is dat klaar? Is de heer MEERT rechtzinnig? En als hij RUUSBROEC onder den arm neemt, om dien heiligen man te verplichten tegen heug en meug het knottingstelsel te helpen voorstaan, waarom keurt hij dan de toonlooze *e* 's af, die hij hier en daar bij onze schrijvers achter eenen eersten pers. enkelv. teg. t. der werkw. vindt, als *ik werke*,

ik antwoorde, ofschoon die door RUUSBROEC in *den regel* gebruikt werden?

RUUSBROEC. gelijk alle middeleeuwsche en gelijk de meeste latere dichters, kapte slechts uitgangen weg, als zijne maat het vereischte of de welluidendheid daardoor bevorderd werd. Wil men, een voorbeeld uit *Der Leken Spieghel?*

> Sine doghet, sine cracht, sine Godlichede,
> sine gerechticheit, sine melthede
> en mochte u niemant orconden,
> al sprake hi met duzend monden.
> Nochtan gaet sine ontfermicheit
> boven al, dat hier is gheseït.

En uit de *Dietsche Doctrinael?*

> Sine hoegde en sine diepheit,
> Sine lingde ende sine bretheit
> en mach gheen mensche weten. (1)

Hiermede is, hoop ik, bewezen, dat bewuste vormen (om gelijk de heer MEERT te spreken) geene « vanouds bestaande taalvormen » (bl. 75) zijn. Door de eeuwen heen en tot op heden toe (2) hebben

---

(1) Ter beschikking van die nog twijfelen mochten houd ik voorbeelden uit onze middeleeuwsche schrijvers, die allen, en nog wel in verzen, de verbogen vormen hebben gehuldigd.

(2) De heer POL DE MONT, die thans ook tot de Kollewijnschool behoort, schreef in 1883 in het *Voorwoord* van zijne *Bloemlezing uit Nederlandsche Dichters* :

« Onmogelijk is het ons geweest, in een boek voor scholen, de spelling van sommige zeer gewaardeerde schrijvers, waar deze zich van de algemeen gebruikelijke verwijdert, te eerbiedigen.

onze schrijvers (de prozaschrijvers, natuurlijk, meer algemeen dan de dichters) de verbogen vormen geëerbiedigd; zal het nieuw geslacht die afgeknotte vormen willen huldigen, in zooverre, dat het geene fouten meer zou zien in door den heer MEERT vergoêlijkte verkeerdheden als : « *Guus lag naar de rook te kijken, die hij uit zijn grooten breeden mond liet wegkronkelen?* » Laat het dan logiek blijve(n), en *kijke*, *kronkele*, *uit zijn groote breede mond* schrijve(n), gelijk de Kollewijners kalle(n); die mond zal er in mooiheid misschien bij winne(n) en aan de Transvaalsche boerinne(n) bevalle(n)!

Maar als de heer MEERT zoo zeker is, als hij 't schijnt, dat het met de verbogen vormen uit is, waarom — ik herhaal het — geeft hij zich dan nog zooveel moeite om verkeerde (soms ook niet verkeerde) buigingsvormen te hekelen? O die bladzijdenmakerijwoede!

In werken als het onze komt het inderdaad op niets zoo zeer aan, dan op eenheid en vastheid van regels.

« Om eene dergelijke reden, poogden wij duisterheid en misverstand, uit de steeds talrijker wordende afkappingen in onze geslachts-, getal- en naamvalsvormen, zooveel mogelijk te keer te gaan. Daarom vervingen wij de voornaamste weggelaten vormen door een afkappingsteeken, alleen voor nominatief en accusatief vrouwelijk uitzondering daarstellend. »

Thans is die heilzame vrees voor duisterheid en misverstand geweken, zelfs voor wanluidendheid!

Of ooit die taal ons taal sal wees,
Dit sal jull' later oek wel lees! *(Naar het Transvaalsch.)*

Dus : ECREVISSE, V. LOVELING, MUYLDERMANS, SLEECKX, VAN STEENWEGHE (gij vooral!) S. WILLEMS, PR. VAN DUYSE, CONSCIENCE, levenden en dooden, andermaal vooruit! Gij schreeft (of gij verbeterdet misschien niet!) : *des bloed, des hertogs, des profeet, Donderdags namiddag, zijns gezegden, 's Boosheids adder*, of « dat de genitiefs-*s* bij de znw op *s, sch, st* mag achterwege blijven! » « Knoeiers » zijt ge! (1) Knoeiers gelijk de middeleeuwsche schrijvers, door Dr W.-L. VAN HELTEN in zijne *Middeln. Spraakk.* doodeenvoudig aangehaald, die schreven : des vleesch, des vos, des paus, sijns misprijs, des ghepeins, des bosch, des huus (bl. 309), des gheest, des heerfst, des twest, des anxt, des dwerch, uwes wijf (bl. 310), eens veschen, des namen, sijns afgoden, des knechten (bl. 311), des gheest (377), des hartoghes, des hertoochs, des grave, des edels grave (358), des leeus (359), des armoeden, des putten, des martelaren, sijns bedden, des cudden, sijns vonnissen, des gerechten (326), des soon (337), sijns speren, der maechts, der bruuts, mijnder onsalicheyts, deser werelts, sijnre misdaets (352), des stads.... en honderden andere *cas pendables!* 't Is waar, onder die

(1) Ook N. BEETS, die in *Mazeppa*, IV, schreef :
« Een ander boek tot heul en troost zijns geesten. »
Ook D. DE GROOT, *Ned. spraakk.*, bl. 84, « knoeit » als hij zegt : « De onz. stofn. op *s* en de bastaardwoorden op *aris* blijven onverbogen, als *des glas, des secretaris*.

middeleeuwsche schrijvers waren vele Zuidnederlanders! Knoeiers! knoeiers « tote der doot! »

Ik zelf word hier ook weer opgeroepen, om, al lachende, te hebben durven verbuigen en zeggen « dat de regel der overeenkomst van het werkw. met zijn onderw. *der schrijveren aandacht* verdient. » — Maar wie schreef mij in 1891 na : « Op des nektarbekers grond vindt ge droesem » gelijk we later zullen zien? wie begaat de grofste fouten tegen de verbuiging, gelijk we insgelijks zullen zien?

Daarna gaat hij over tot de *Verbuiging van Eigennamen Titels enz.* Hij schrijft hier af, wat Prof. VERCOULLIE over die stof leert en « stelt vast », dat CONSCIENCE tegen die regels gezondigd heeft, toen deze, lang vóór de *Spraakkunst* van VERCOULLIE bestond, schreef : « *in eene groote kamer der afspanning* de Arend. »

De regel, hier inderhaast door den heer MEERT geflikt « dat de bijstelling bij eenen genit., dat. of acc. in den accus. *moet* staan » is weer voorbarig; BRILL spreekt zóó niet; DE GROOT geeft een voorbeeld : *de grootheid Gods, des Vaders;* VAN BEERS haalt aan : *ik zal den roem des grooten de Ruyters, diens onsterfelijken zeehelds vermelden.*

De uitdrukkingen : *met voorbedachten rade, in arren moede, op heeter daad, met luider stem, te goeder trouw, in aller ijl, in koelen bloede, in levenden lijve* zou hij (bl. 86) ook willen weg-

cijferen. « Waar men — zegt hij — in zulke uitdrukkingen den datief door den accus. vervangen kan, als *met luide stem* (*met luider stem* is naar het tegenwoordig taaleigen eene stem die luider klinkt!) of door een bijwoord, als *koelbloedig*, **late men het niet na**. De geschreven taal zal er in natuurlijkheid veel bij winnen ». Ik geloof het wel! En in sierlijkheid! en in kracht!

Een zege met een zegen!
Komt, Boeren van Transvaal!
Eén paal nog hield u tegen,
Eén hinderpaal;
Heer Meert, de dappre degen,
Heeft dien omvergekregen :
ONS SPREEK UW TAAL!

***

Doch alles op zijnen tijd, ook het rijmen! Thans moet ik den criticus volgen op zijnen tocht tegen de « *Verbuiging van het* **Bijvoeglijk Naamwoord** » (86.)

Bij 't graf van ECREVISSE wil hij niet stilstaan; ECREVISSE is zijn zondenbok; hij laat zelfs dien « onbeholpen knoeier » (78) **opvoedigingsgesticht** spellen, ofschoon dezelfde aanhaling in *Distels* (eerste uitg. van *Onkruid*), bl. 27, **opvoedingsgesticht** gespeld staat! — In 't voorbijgaan geeft hij hem een paar schoppen, raadt hem aan (ongelooflijk, maar toch waar!) « zijn schrijfjeukte niet

te volgen »! en gaat dan (o schouwspel nooit gezien voordezen!) eene lans breken tegen zijnen meester, Prof. VERCOULLIE. Had ik 't niet gedacht! Bl. 68 had hij zijns Meesters **kanons** reeds vernageld (1), maar nu!... Prof. VERCOULLIE houdt het met « *Karel den Stoute* » (2), Prof. MEERT met « *Karel den Grooten* » (3)!

Twee Karels hier, twee Kaerels daar!
Toch loopt de criticus groot gevaar;
Want zijn de Vorsten elkander weerd,
Vercoullie valt te straf voor Meert.

Wij zullen ze laten bakkeleien, en den heer MEERT, bl. 88, bij VAN DUYSE afwachten, wiens verzen hij moet komen verbeteren. Want ofschoon BOENDALE in *der Leken Spieghel* zegt :

« Want dichten dat en is gheen spel »,

de heer MEERT is ook dichter — van in 1891. Dat jaar schreef *ik* :

Op des nektarbekers grond vindt ge droesem;
Waar ge in Mei een' haagdoorn vondt, geurde bloesem;

---

(1) « Och, men zou er een boek mee vullen. VERCOULLIE schrijft *kanons* (kerkelijke wetten), Spraakk. § 96, 7. De *Wdl.* maakt een onderscheid tusschen *canons* (kerkelijke wetten) en *kanonnen* (geschut). » (*Onkruid.*)

(2) *Nederl. spraakk.*, bl. 80.

(3) *Onkruid onder de tarme*, 87.

Dank- en ondank-harpensnaar wisselt licht;
Wat critiek mij voorbewaar, 'k deed mijn plicht.

Dat parodieerde, neen, dat volgde de heer MEERT op 't einde zijner eerste Catoenade in *de Toekomst* heel ernstig aldus na :

« Op des nektarbekers grond vindt ge droesem;
Of ook de hagedoren wondt, eens droeg hij bloesem,
Taalpolitie bevalt niet licht...?
Wat er van zij, ik deed mijn plicht! »

Hieruit leert men 1°, dat de heer MEERT niet dansen kan, want hij kan geene maat houden; 2°, dat hij in 1891 nog niet met de verbuigingvrees aangemaakt was.

Als men nu acht jaar lang op eenen bundel *onkruid* heeft gezweet, dan mag men wel vermoeid zijn; daarom doet de heer MEERT niet veel aan de « *Verbuiging der Voornaamwoorden* »; toch geeft hij ECREVISSE zaliger, dien hij bl. 78 reeds opgeëischt had om eene fout : *van wien* voor *van wie* of *welke* te verantwoorden, voor dezelfde fout, op bl. 89, nogmaals van de plak; leert (bl. 90), dat « de accusatiefsvorm *wien* van het betr. voorn. alleen na een voorzetsel gebezigd wordt », tegen andere wetgevers, waaronder VAN MAERLANT, die (*Rijmbijbel*, 8731) schreef :

» Dits die man
wien ic te coninge kiesen heete »;

keurt : « Daarop was hem een vogeltje verschenen, *wiens* gezang... » van JAN MICHEELS af met den regel : « De genitieven *wiens*, *wier* worden niet gebezigd met eenen zaaknaam tot antecedent », niettegenstaande BRILL, die (I, § 80, 2) de volgende voorbeelden uit BILDERIJK aanhaalt :

« In een oord — *Wiens* rust geen wapenkreet, geen krijgsalarm verstoort » — « Waartoe dat prikkelend levensvuur — *Wiens* aandrift rust vergunt noch duur? », — en gaat over tot « *het Voornaamwoord in de* Samenstelling », bl. 90, waar hij ons, jammerlijk, maar ééne opmerking ten beste geeft, te weten : « Men moet *dienvolgens*, niet *diensvolgens* schrijven ». Ik zeg jammerlijk, want die opmerking is gegrond; en hij moet wel zeker van zijn stuk wezen, want hij mishandelt hier niemand. Alleen heeft hij vergeten te melden, dat de eerw. heer J. MUYLDERMANS, in zijn werk : *Verzameling der meest voorkomende moeilijkheden, gallicismen en germanismen in onze taal*, Mechelen, 1893 (door den heer MEERT zeer goed gekend), zijne medeknoeiers tegen die fout reeds gewaarschuwd had.

De rubriek « *Telwoorden* » is zeer, zeer kort, en toch nog niet goed; want in « wanneer alle in slagorde geschaard zijn... » van J. MICHEELS is *alle* niet « zelfstandig gebruikt », maar bijvoeglijk, en heeft betrekking op « krijgslieden » dat *onmiddellijk* voorafgaat in de zinsnede : « ....zoo legt

ook Artevelde de afkomst der *krijgslieden* uit, naarmate zij zich in de vlakte rangschikken. Wanneer alle (krijgslieden) in slagorde geschaard zijn, heft een menestreel eenen krijgszang aan. »

Maar bij den « *Genitief in de Samenstellingen en Vaste Uitdrukkingen* » vat hij de handen vol vette kapitalen, en na K. DE FLOU en ECREVISSE (!) is het weer de beurt van J. DAVID, en zulks niet ter gelegenheid eener misstelling, die misschien tot eene nuttige aanmerking zou leiden; maar « als proeve van taalkunde uit vroeger dagen, in Zuid-Nederland (1) » (*Onkr.*, 92). Na triomfantelijk getoond te hebben, dat DAVID *allezins*, *anderzins*, *eenigzins*, *geenzins* of *geenszins* schreef en leerde, roept de heer MEERT uit : « De taalkundige wetenschap van die dagen was louter geliefhebber, zonder degelijken wetenschappelijken grond (93) ». Wat laatdunkendheid! C. HUYGENS had wel gelijk toen hij schreef :

« Immers is hij altijd vromer.
Die zijn vijand niet en ziet! »

Neen, mijnheer, geen « geliefhebber »! (dat minachtend woord, op DAVID toegepast, kan alleen van eenen schoolmeester komen!); maar de vrucht van ernstige studie. Heeft de man zich aleens vergist,

(1) In Zuid-Nederland, natuurlijk; want in Noord-Ned. *on a la science infuse*; daar dwaalde, daar dwaalt nooit iemand!

dat komt, 1° omdat zijn weg veel kronkeliger, hobbeliger en duisterder was dan de uwe; 2° omdat zijn gestadig onderzoek op wetenschappelijk gebied hem weleens tot twijfel leidde. Gij, mijnheer, aan macadam, spoorwegen en electriek licht gewend, die nooit eene postkoets door klinkende karresporen zien sleuren, nooit uwe oogen bij het flikkeren eener vetkaars bedorven hebt; gij, die maar te gapen hebt gehad om uwen dorst naar letterskunde aan verkoelende bronnen te lesschen : gij twijfelt nooit, « en kunt op een prik verantwoorden wat gij schrijft »! DAVID mocht door de voornaamste Noordnederlandsche taalkundigen van zijnen tijd in de hoogste achting worden gehouden : gij noemt hem eenen *liefhebber*! omdat hij, « die de werken van JAN RUUSBROEC uitgegeven heeft » (1) (*Onkr.* 93), niet gelijk RUUSBROEC verboog! -- Zonder patentlamp heeft de vaderlijke Hoogleeraar RUUSBROEC uitgegeven, wetenschappelijk, letter- en taalkundig toegelicht, en u aldus toegelaten eene spelkonstige studie over denzelfden schrijver te leveren. En na zijne toelichtingen benuttigd te hebben, blaast gij zijn lampje uit, en komt ons snaaks wijsmaken, dat de man in den donkere sukkelde! O Trissotin!

---

(1) En ook werken van J. VAN MAERLANT, en die THOMAS A KEMPIS heeft vertaald en ons menig gedicht van BILDERDIJK genietbaar heeft gemaakt, enz. enz.

Om nu verder te bewijzen, dat DAVID *anderszins*, *geenszins*, *eenigszins* schrijven moest, redeneert de heer MEERT aldus voort (bl. 94) :

« Op dezelfde wijze als *anderszins* is gevormd *eensdeels*. ECREVISSE (1) gebruikt *anderendeels*, wie weet, misschien naar DAVIDS aanmerking (1). Dien vorm heeft bewust (2) correlatief nooit gehad en kon het niet hebben. Logisch zou het moeten zijn *andersdeels* en zoo wordt het opgegeven (3) in de spraakkunst [verschooning! « Spraakleer »] van BRILL, I, 367. Doch hier heeft het gevestigd taalgebruik (?) aan den vorm *anderdeels* de voorkeur gegeven; dat is het bijwoord gevormd van *anderdeel* (?!) als geheel opgevat; vergelijk *droogvoets*, *heelhuids* naast *droogsvoets*, *heelshuids* en *droogoogs* » [zeker ook van *droogoog* als geheel opgevat!!]. — *Droogstoppels* heb ik al veel ontmoet, maar *droogoogs*, God zij dank! nog niet. Hoe 't zij, *anderdeels* is goed, *eensdeels* ook, omdat het taalgebruik (tegen BRILL in) beiden beschermt. Waar woont Taalgebruik?

---

(1) *Wie weet* is daar weer echt gluiperig! Twee vliegen éénen slag!

(2) Dat woord gebruikt hij ook, als hij 't niet weet. Eens schreef hij mij : « M. Vercoullie, aan wien ik vóór het drukken een woord over het art. zei, ried het mij af (?), en liet er tegen gelden uwe verdiensten als leeraar... Daar ik zelf *bewuste* verdiensten niet schatten kon, leg ik mij bij dat oordeel gaarne neer. »

(3) Die uitdr. voor *aangehaald*, *cité* heeft hij in de *Toekomst* veroordeeld.

De heer MEERT die met KOLLEWIJN de verbuiging in de rommelkamer heeft gesmeten, eischt *des anderen daags*, strak gebogen, en niet als versteenden vorm, maar in drie geïezoleerde elementen met *la grande distance!* Hij is in zijn recht, dewijl het *Wdb.* ook zoo schrijft; maar in 1429, toen er in N.-N, nog verbogen werd, schreef men in de *Keuren der stad Hoorn* : *des ander daghes* en die vorm, *des ander daechs* is bij VAN HELTEN, *Mndl. Spr.*, opgenomen; zelfs schreef CORN. EVERAERT in het *Esbattement van den Visscher* :

« Tsandernaechs maect ic van u een ghuut gram. »

* * *

Thans spreekt de heer MEERT over *ten* en *ter*; doch die kabouters maken, waar zij zich vertoonen, zulke zonderlinge sprongen, dat hij zelf er door verbijsterd wordt. Bij *ter dood* houdt hij mordicus aan het mann. gesl. Ik heb bewezen, dat *dood* door de eeuwen heen ook vr. was.

Ten gunste, ten bate, ten prooi enz. zou hij liever *ter gunste, ter bate, ter prooi* enz. geschreven zien. » Hiertegen, gaat hij voort, kan men natuurlijk (?) altijd (?) doen gelden, dat waar eene fout algemeen is, ze ophoudt *fout* te zijn. » Maar dit laatste is eene drogreden!

« Eindelijk, zegt hij, bl. 97, dat voegen wij er volledigheidshalve bij, kan *ten* of *ter* zeer verkeerd gebezigd zijn. » — Een « knoeier » zou hier *worden* schrijven!

« Een jonge heer, in reisgewaad, sprong ter **koets uit** » CONSCIENCE.

« *ter koets uit*. Onnauwkeurig gezegde, strijdig (*sic*) met de analogie der tael. *Ter*, dat is *te der*, duidt eene rigting aen *tot* (naar) een voorwerp (of een verblijf in een plaats, maar in elk geval) niet eene verwijdering *van* een voorwerp. » DAVID, *T. e. l. a.* 24. » Wat tusschen haakjes staat is door M. ingelascht.

De heer MEERT, die DAVID als autoriteit aanhaalt!

Dat wetsartikel van DAVID-MEERT moet herzien worden. Ik breng daar getuigenissen tegen in van voorname (natuurlijk Noordnederlandsche!) schrijvers als :

VONDEL :

Springt ten bedde uit. (*Vredegezang.*)
....het ongebonden schuim,
Dat ter helle uit elk kwam plagen.(*De Br. van den Teems...*)
Ziet hem ten klaren oogen uit. (*Joz. in Dot. Rei.*)
Zoodra de zon ter kimme uit rijze. (*Adam in B.*)

HOOFT :

Teffens vliegen zij ter trappen op. (*Ned. Hist.*)
...spatten de naasten ter deuren uit. (*Ib.*)
Ziende nu niemand ter poort uit keeren. (*Ib.*)
Ter poort uit strijken degenen dien ze naast was. (*Ib.*)

J. ANTONIDES VAN DER GOES :

De vlam der binnenkoorts, die daar allengs vrijbuit,

Barst menigmaal ten kele en monde al loeiende uit. (*Deijstroom.*)
Beducht of weder Phaëton
Ten zonnewagen opgestegen... (*De Teems in brand.*)
Deez' zeeplaag komt nu stroomen plagen,
Verovren en ten bedde uit jagen (*Gruzame nachtstorm.*)

J. VAN BROECKHUYZEN :

Endymion, op uw geluid.
Loopt wat hij mag, ten bosschen uit. (*Morgenzang.*)

JAN LUYKEN :

Steek uw hoofd ten groenten uit. (*Mijn lief is al mijn vreugd.*)

LUCAS ROTGANS :

...gelijk een roekelooze kiel
Dan aan de wolken rijst of stort ten afgrond neder. (*Boerekermis.*)
Zij steeg ten wagen af. (*De Maan bij Endymia.*)

POOT :

Jacoba trad met tegenzin.
Ter snoode wereld in. (*Lykzang.*)

ARN. HOOGVLIET.

De morgenzon was... ter oostkim uitgerezen. (*Abrah. de Aartsv.*)
Ginds snelt een dichte drang... ter stad uit. (*Ib.*)

W. BILDERDIJK :

Van hier.....
Die meent ten wolken op te draven.
Terwijl ge in slijk en modder woelt. (*Napoleon.*)

H. J. SCHIMMEL :

Op zijn bevel trok elk... ter Gasthuiskerke heen,
De doodschrik (sic) in 't gebeent. (*Joan Wouters*).

En « de Vader der Dietsche dichteren algader » schreef in de *Istory van Troyen*, 1107 :

Ter porten in gingen die heren.

Nu ter stemming ! — Ik stem tegen het art. en voor CONSCIENCE.

De heer MEERT zegt, om deze afdeeling te sluiten (bl. 97) :

« Evenmin past *ten* in den *volgenden volzin* van SLEECKX : « de plechtige wijding had in het « klooster plaats, ten *bijwezen* van de burgemees- « ters. » De uitdrukking luidt in het Nederl. : *in het bijwezen van.* »

Doch hij zelf gebruikt in *Distels*, bl. 54 : *ten aanzien van, ten aanhooren van, ten aanschouwen van, — ten overstaan van*, die ook in de rechtstaal gebezigd worden ; zouden dat geene nichtjes, geene zusjes van *ten bijwezen* zijn ?

* * *

De drie laatste bladz. van de honderd zijn toegewijd aan het *Meervoud*. Beurtelings worden *bal, brons, dame, genot, kennis, kwartier, letter* toegelicht,

Ik heb hier slechts een paar opmerkingen te maken.

« *Brons* heeft geen meervoud » zegt de heer MEERT tot ECREVISSE.

Wie leert dat ? Dr W. G. BRIL zegt (Ned. Spraakl. I, 197) :

« Wordt echter een stofnaam voor een afzon-

lijk voorwerp uit die stof bestaande, of voor eene bepaalde hoeveelheid of soort dier stof genomen, zoo laat hij het meerv. toe, b. v. : *ijzers*, *glazen*, *haren*, *papieren*, *houten*, *wijnen*, *gelden*, *wateren*, *enz.* »

De *Wdl.* geeft « BRONS O, bronzen » zonder toelichting, evenals HEREMANS, KUIPERS, BAL.

C. BUSKEN HUET (die toch zeker geen knoeier is?) gebruikt in *Parijs en Omstreken*, Amsterdam 1878, *bronzen*, gelijk hij daar *marmers*, *gipsen*, *linnens*... gebruikt.

« En gelijk de marmers met bronzen zijn afgewisseld, werden aan den ingang der oude lanen nieuwe heesters geplant. » (Bl. 25.) — « Eene aaneenschakeling van gekleurde *marmers*. » (101.) — « Toen Primaticcio in 1540 met zijne gipsen uit Rome kwam en daarna te Fontainebleau die bronzen goot. » (114.) — « De tastbaarste overblijfselen dier school zijn de bronzen, naar antieke modellen. » (137.) — « Parijsche « tailleurs de robes » leverden de japonnen, de lakens, de linnens. » (229.) — « Onder de vele marmers aangekocht door de regering (*sic*). » (248.) — « Staan de marmers en bronzen er geschaard om en tusschen eene keur van bloemperken. » (251.) — « Eene verzameling van schilderijen, marmers, teekeningen. » (349.) — « Allerhande zuivels. » (351.) — « Waar alle gelooven hunne belijders tellen. » (352.) — « Onder bergen misverstanden begraven. » (369.)

Eene gansche collectie « knoeierijen » ! Gesneden

brood voor wie zich in Noord-N. « beroemd wil spellen » !

De heer MEERT kon de 100ste en laatste blz. niet sluiten zonder mij (met zijne *bewuste* vriendelijkheid) nog een blijk van toegenegenheid, en aan zijne lezers een nieuw bewijs van rechtzinnigheid te geven. Hij eindigt met de door hem vergode, aanbeden, of, wil hij liever : aangebeden

LETTER !

« Ik kende u niet ; ik had nauwelijks enkele malen uwen naam gelezen ; en eensklaps openbaart ge u aan mij als iemand die *con amore e con fuoco* de schoone *letters* beoefent. » D. CLAES, *Toek.* '92, 2, 52.

« *Schoone letters* (leeraart hij daarop) zijn b. v. die (,) waarmede aanvangsregels in middeleeuwsche hss. versierd zijn ; maar deze werden hier niet bedoeld. *Schoone letters, belles lettres,....* »

Hier breekt de verhandeling plotselijk af !

Hij heeft het gezeid : « deze (de *schoone letters*) werden hier niet bedoeld ; » maar wie gaf hem het recht om mijne bedoeling verkeerd uit te leggen ? Ik zelf heb in *de Toekomst letters* in loopende letter doen drukken, gelijk men het in de aanhaling van den heer Meert zien kan. Die loopende letter getuigde voldoende, dat ik met het woord *letters* iets anders bedoelde dan *letterkunde,* en mijne lezers hebben dat zeer wel begrepen. Hij alleen veinst het niet te verstaan. Ik zal het hem hier in andere woor-

den herhalen : De heer MEERT behertigt de letters trots alle letterzetters; de letteren acht hij minder weerd : wie goed kan spellen is geleerd!

Ik houd hem dus voor eenen *letterskundige* ! Dat hij mijne verzen navolgt, — dat hij PR. VAN DUYSE verbetert, — dat hij zelfs het prachtig vers van K. L. LEDEGANCK :

« Die eigen voorspoed schept en eigen onspoed lenigt »

niet kan aanhalen (*Onkr.*, 14) zonder *on* te cursiveeren, alsof *onspoed* eene fout ware : dat maakt hem nog niet tot letterkundige!

Ziehier een buitenkansje, dat ik voor hem gevonden heb. Hij kan dit in zijne toekomende *Distels*, *Onkruid* of hoe hij zijne Catoenaden heeten wil utieliezeeren. 't Is een sneldicht van C. HUYGENS, getiteld :

« **Schoon Geschrift.** »

« Zijn schoone woorden hoog te roemen,
Wel schrijven heeft ook zijn bescheid,
En *schoone letteren* zijn bloemen,
Die met goe reden staan te noemen
Een zwijgende welsprekendheid. »

't Is klaar, dat HUYGENS hier *letteren* voor *letters* gebruikt, en zich bij H. MEERT in de *pétrin* gezet heeft! CONSTANTER had ook al beter gedaan « zijn schrijfjeukte niet in te volgen » ! (*Onkr.*, 87.) Of was 't onderscheid tusschen *letters* en *letteren* in zijnen tijd nog niet gekend?

Ik hoop, dat de heer MEERT deze quæstie met zijne gewone perspiekassieteit zal bestudeeren, en zeg hem, om deze afdeeling te sluiten met Hoogenberg uit *Klaasje Zevenster*:

« Hou je nu maar stil en eet je letters in vrede! »

(J. VAN LENNEP, IV, bl. 24'.)

III.

De beste Hollandsche schrijvers, en zelfs de heer MEERT, begaan flaters, die hem moeten doen nadenken, eer hij het waagt zijne plak zoo hoog over de Vlamingen te zwaaien.

De heer MEERT acht zichzelven onfeilbaar, daar hij, gelijk we reeds zagen, verklaart « op een prik te kunnen verantwoorden wat hij schrijft ». Ik heb al vele staaltjes van die zonderlinge onfeilbaarheid gegeven, en laat er hier nog veel meer volgen.

Spelfouten treft men in zijne schriften maar weinig aan, dat moet ik bekennen; hij is zeer sterk in de Spelkunst, sterker dan in de Logica; en dan, hij zet er den tijd op! Van 1894, wat zeg ik! van 1891 tot einde '98 voor honderd bladzijden *Onkruid!* dat moet immers select Onkruid zijn!

Maar de spelling is slechts de schors van de taal, de bolster van de tarwe.

Ook op de keus en de eigenschap *zijner* uitdrukkingen valt niet veel af te wijzen; want hij blijft voorzichtig in 't midden der breede baan, op zijne

plak steunend stapje voor stapje vooruitstrevend, slechts nu en dan stilstaande om strak de straatjongens aan te staren, die langzaam voor hem doorstrijken, bloemekens plukken, vogeltjes zoeken, op de boomen kruipen en (niet zonder schrammen en scheuren natuurlijk !) het genot der wandeling smaken.

Is 't geen zonde, dat er vlekken op zijn kleedje zijn ! Ik zal trachten ze voorzichtig er uit te kloppen !

— 1. « Taalpolitie kan nuttig zijn *voor* onzen akker 2 te helpen zuiveren 1 van onkruid (1).

H. MEERT, *de Flamingant*, 29 Juli 1894.)

— 3. « Het Belfort, de Lakenhalle en het Stadhuis, vanouds het Stedehuis (!), **welke** samen een onregelmatigen veelhoek vormen, *waarvan* de zijden twee binnenplaatsen insluiten, **welke** van elkander gescheiden zijn *door* eenen *door*gang, *die* onder het Belfort loopt... »

(H. MEERT, *de Vlaamsche School*, 1892, bl. 139.)

Bewuste zin (Meertsche stijl) zou kunnen hengelroevormige zin heeten : lang en krank. Doch hij is in onberispelijk Nederlandsch, want daar zijn geene spelfouten in !

— 3. « Op geestesgebied vooral *deed deze* bescha-

---

(1) Daar mijn werk niet voor scholen bestemd is, zal ik de fouten maar bloot aanwijzen, en slechts bij uitzondering bespreken.

Met de cijfers 1, 2. 3... wees ik aan mijne leerlingen de verkeerde constructie aan. Zij verstonden, dat 1 vóór 2.... moest komen.

ving *zich* gelden, die *zich* in het lied en het gezang der troubadours en der trouvères oploste, waarin vrouwen om liefdeswille gehuldigd, waarin helden om hunne koene daden gevierd werden. »

(H. MEERT, *het Voornaamwoord* Du, 64.)

Zoo krank niet als de voorgaande en zonder spelfouten!

— 4. De Vlaming, *G*ermaan in mer*g* en been *z*ou du*s* *z*oo *g*auw *g*een *G*al *g*eworden *z*ijn. » (*Onkruid*, 14.)

Dat heet allitereerend proza! Van 't Fr. *lit*, omdat het slapen doet met zijn z-z-z-g-g-g. — Schrikkelijk welluidend en zonder spelfouten!

— 5. « Bemind maakt onbekend. » Hoe kon een jong mensch zoo iets schrijven! *Be* = *bij* beteekent hier *over*, als in *bezaaien*, *begieten*... Dus, b*eminnen* veronderstelt een *geliefd* voorwerp; hoe zou dat kunnen *onbekend* zijn? Alleen in de *Chronique* vertelt men zulken sogrenuën praat over *la moedertaal*.

— 5. « Onze taal (die der Zuid-Nederlanders) is een onhebbelijk *iets*, dat ZICH sedert 60, 70 jaren **langzamerhand** vastgezet heeft en dat in zijn geheel door de schrijvers, de een van de anderen wordt overgenomen met al de flaters, die er ZICH **langzamerhand** hebben in genesteld. » (*Onkruid*, 6.)

Een *iets* dat zich VASTZET (**langzamerhand**, sedert 60, 70 jaren, dus terdege vast), waar zich **langzamerhand** (tweemaal op vier regels!) allerlei flaters (een soort van microben) in hebben genes-

teld (in dat onhebbelijk iets!), en dat, hoe *vast* het zich ook gezet hebbe, in den loop van 70 jaren gedurig van den eenen schrijver naar den anderen overgespeelbald (1) wordt, zonder het minste mededoogen voor de arme flaters, die er in nestelen! Zoo een fraze(l) is een voluum waard, — vooral zonder spelfouten!

— 6. « Iedereen heeft zich aan 't *weef*getouw gezet [om te schrijven, N. B.] met de *stof* die voorhanden **was**, zonder veelal te kunnen oordeelen of die *stof* **vlas** van de beste soort **was** of zelfs zonder er op verdacht te zijn dat zijn *materiaal*, wat degelijkheid, wat echtheid betreft, wel iets te wenschen kan overlaten. » (*Onkruid*, 6.)

Ik meende, dat ik voor mijn 3de deel niet veel stof tot schrijven zou vinden!....

Dit is apocalyptisch! klaar als eene inktflesch, vloeiend als walvischtraan!

Weeft men nu met *stof*, met *vlas* of met *garen*? Als ik zelf het antwoord geef, dan vliegt me MEERT in de haren

— Maar als die *stof* nu *vlas was* en van de beste soort?...

— Men moet om de rime — in proza — soucken menich woert!

— 7. « De hoogere standen, waaronder de kanker van de verfransching vanouds woekerde,

---

(1) Verschooning! dat scheen me beter dan *overgekaatst*.

waren nu in de verbastering nog gestijfd... » (*Onkruid*, 12.)

Na 't eeuwenlang invreten van dien kanker, zou men in 't volgende zindeel verzwakking meenen te ontmoeten in plaats van versterking. — En wat is *in verbastering gestijfd worden*?

— 8. « Het ligt voor de hand, dat er veel vreemd *in*mengsel moet *inge*drongen zijn. » (*Onkruid*, 15.)

Wat ergens in *gemengd* is, d. i. wat anderen er in *gemengd* hebben, kan er niet in *gedrongen* zijn.

— 9. « Goedige optimisten. » (*Onkruid*, 16).

Dus : goedige menschen, die alles in 't goed zien! Een pleonasme, maar geen spelfouten!

— 10. « Dat nieuwe zelfleven (?) zou zich uiterlijk openbaren (nog een pleonasme) door het gebruik van eigen taal, in beschaafden vorm, aan den huiselijken haard. » (*Onkruid*, 16.)

In 't Nederlandsch zou dat zijn :

Dat nieuwe leven zou zich aan den huiselijken haard door het gebruik van eigen beschaafde taal openbaren.

— 11. « Daarbij kan men dialectische uitspraak nog niet weren; zonder moeite hoort men (,) of de spreker van Antwerpen dan wel van Gent is. Maar niet zoohaast is men van het gestoelte afgetreden of men keert tot het gebruik van zijn dialect weer. » (*Onkruid*, 17.)

De eerste *men* zijn de Vlamingen, die « bij plechtige gelegenheden beschaafd trachten te spre-

ken »; — de tweede *men* is de heer MEERT, die de jury uitmaakt; — de derde *men* en de vierde is de eerste, de ongemanierde!

De heer MEERT houdt (of hecht) overigens sterk aan 't gebruiken van *men* — eene hebbelijkheid die aan gallicismen denken doet.

— 12. « Een conventioneele taal, welke aan geen werkelijkheid beantwoordt. » (*Onkruid*, 17.)

Dat is alweer een pleonasme, — maar goed gespeld.

— 13. « Ze [dat is : die arme « doode, gewrongen, conventioneele taal », die hooger « een onhebbelijk IETS » was] wordt maar voor deze ééne omstandigheid uit het NIET opgeroepen, waar ze dan weer onmiddellijk in verzinkt », om er, bij eene volgende gelegenheid « *op* landdagen, meetings, *in* voordrachten enz. » uit opgetrokken te worden. (*Onkruid*, 17)! Is dat niet recht geestig!

Ook vraagt de heer MEERT met reden (bl. 17-18) : « Kan ze dan eenige vastheid hebben? » — En hij antwoordt wijselijk : « Onmogelijk! » — Ja; want hoe wilt ge toch, dat eene taal, « een onhebbelijk iets », dat zich gedurig « in het niet » moet kunnen verschuilen, en daarbij alle vijf voet ontrust en opgeroepen wordt, « eenige vastheid hebbe »?

— 14. « Hoe zou de Vlaming nu, die een slordig onderricht in zijn taal ontving, die geen steun vindt in eene algemeene, beschaafde omgangstaal, hoe zou hij zuiver Nederlandsch kennen? » Dat kan letterlijk

in 't Fransch overgezet worden; en van eenen Franschman zouden we dat verdragen, omdat we aan zijn gezwets gewoon zijn. « Dan spreken we nog niet eens van den dage*lijkschen* invloed van het Franschlezen (*sic*) op ons. Het Fransche boek, het Fransche dagblad zijn dage*lijksch* geestesvoedsel voor den Vlaming. » (*Onkr.*, 18.)

Polissez-le sans cesse, il devient — polisson, die quarterone-Vlaming-Hollander-Yankee-Boer! — Hij heeft in Holland zien op de viool spelen. Het regelmatig bewegen der rechterarmen trof hem, en hij zeide : Dat wil ik ook leeren! — En meesterachtig drijft hij den strijkstok op en neer; maar zijn Stradivarius krast erbarmelijk!

— 15. « Zoo menige Fransche uitdrukking blijft ons in 't hoofd hangen, waar wij de Nederlandsche weerga niet van leerden kennen, dat wij ze onbewust vertalen. » (*Ib.*)

Onbewust vertalen! Dat doet aan magnetisme denken! — Doch de vertaling eener uitdrukking of het woord dat hetzelfde beteekent, is hare weerga niet. De twee voorwerpen, die een paar uitmaken (schoenen, handschoenen b. v.) zijn elkanders wedergade. De uitdrukking : *l'équivalent* was den heer Meert « in 't hoofd blijven hangen », en hij heeft die « *onbewust* vertaald » door *weerga*. Is 't wonder, dat die vertaling eene misgehoorte is?

— 16. «... zou de heer Obrie, getrouw aan zijn *grond*beginsel, na erkend te hebben dat ze [de aanmerking] ge*grond* is, er zich bij neerleggen. » (*Onkruid*, 20.)

Op welken *grond* zal hij dat gekras « op een prik verantwoorden? »

— 17. « Anderzijds (,) dat die spelling in *som*mige opzichten wel degelijk ook *soms* voor groote schrijvers lastig kan zijn. » (*Onkruid*, 49.)

En na zoo'n monster als *anderzijds* geteeld te hebben, zoekt hij bij ons naalden in eene hooimijt! dan durft hij schrijven, « dat de meeste [Belgische] leeraars in 't Nederlandsch, (*sic*) de taal (,) die zij onderwijzen moeten, slechts zeer gebrekkig kennen » (*Onkr.*, 17)! Dan durft hij van de Vlaamsche schrijvers in 't algemeen zeggen : « Hun gebrekkige taalkennis maakt hun de uitdrukking van hun gedachten soms lastig (,) en dan schuiven ze daarvan *onbewust* (!) de schuld op de taal zelf » (*Onkr.*, 23)! hij, die zes bepalingen (waaronder vier nuttelooze) op het armzalige **lastig** stapelt! Zoudt ge niet lastig worden en hem zijn opstel — met een groot kruis er over en « herbeginnen » — naar 't hoofd gooien?

Doch neen, ik wil nog voortgaan met zijnen mond te snoeren, die gezeid heeft : « Hij, die op het gebied der taalpolitie iets doen wil, zal er moeten voor zorgen, dat hij ons, voor zoover het in 's menschen bereik ligt het volmaakte te benaderen, eene alleszins betrouwbare taal te lezen geve; anders maakt hij het betrouwen te schande, dat we, om zijn optreden als taalcensor, geneigd zijn in hem te stellen. » (H. MEERT, *Toekomst*, 1891, 386.)

Daar sprak hij zijn eigen vonnis uit!

— 18. « In *pauwenveder* is de *n* niet noodig, omdat in de samenstelling, waarvan het eerste lid een mannelijke diernaam is, *n* alleen als het teeken van het meerv. voorkomt, « wanneer zij gewoonlijk gebezigd worden in eene beteekenis, waarbij men aan 't geheele geslacht denkt. » (*Onkr.*, 59).

Aanhaling uit de *Wdl.* of niet, zij moet met het geheel strooken ; nu is 't cacographie.

— 19. « De gallicismen zijn bij onze schrijvers heel talrijk en doen zich onder allerlei vormen voor. » (*Onkr.*, 25.)

Dat is waar, en zelfs bij meesters. B. v. in 't oogpunt van woordvoeging :

— 20. « Naarmate ze zich 2 zelfstandiger heeft kunnen ontwikkelen 1 onder den invloed van een zeer druk geestesleven. » (*Onkr.*, 7.)

— 21. «... zoodat zijn werk 2 zonder invloed blijft 1 op de ontwikkeling van eene latere schrijftaal. » (*Onkr.*, 8.)

— 22. « Geen wonder dat onze taal eerst, de hooge maatschappelijke standen achterna 2 verfranscht werden 1 in merg en been. » (*Onkr.*, 11.)

En dan moeten nog de *standen* vóór de *taal* komen, die straks toch « in het niet » woonde, en nu in merg en been (!) verfranscht is!

— 23. «... waardoor het Fransch 2 verheven werd 1 tot den rang van eenige officiëele taal. » (*Onkr.*, 12.)

— 24. « Noordnederlanders die 2 sedert lang

een beschaafde taal spreken 1 in den maatschappelijken omgang. » (*Onkr.*, 18.)

— 25. De vertaling van het Decreet van 16 November 1830 (*Onkruid*, 12) is voor veel verbeteringen vatbaar.

Verderop komt in *Onkruid* zulk knoopgras minder voor, hetgeen me gissen laat, dat de bekroonde verzamelaar van *Gallicismen in het Nederlandsch* door eenen goeden vriend, « die hem zijn feilen toonde », verwittigd is geworden.

— 26. « Fantastisch, kandidaat, effekten..... Het Nederl. spelt deze woorden, elk voor zich, op de volgende wijze : phantastisch, candidaat... » (H. MEERT, *Toekomst*, 1891, 392.)

Elk voor zich! Le Néerlandais les epelle *respectivement* comme cela! Ziedaar een vorm, dien de Franschen van de Nederlanders hebben overgenomen!

Elk voor zich, *respectivement*, bijwoordelijke uitdr. Maar dan hebben de Franschen hun adj. *respectif* ook bij ons gevonden! Waarom schreef Anske Brouwer (*zie hooger*, bl. 433) dan niet : «.... tijdens ziekte en overlijden van onzen onvergetelijken elk-voor-zichen Moeder en Behuwdmoeder »?

— 27. « De heer Claes schijnt niet te weten, dat het weglaten (o. a.) van den mann. acc. van de bez. bijv. vnw. **zich** op het oogenblik 2 **doet gelden** 1 als een grammaticaal feit. » (H. MEERT, *Toekomst*, 1891, 395.)

En sedertdien zijn de vrouwelijke nominatieven en accusatieven dat grammaticaal feit nog komen versterken!

— 28. «... dat laat zich ook al moeilijk zeggen. » (*Ib.*, 398.)

— 29. « De stijl laat zich beoordeelen... » (*Ib.* 400).

— 30. « *Hier* behoort bij *van* en *moet* daarmede aaneengeschreven worden. »

Aldus in de eerste uitgave, *Distels.* bl. 23.

« *Hier* behoort bij *van* en *moest* daarmee aaneengeschreven zijn.

Aldus in de tweede uitgave, *Onkruid*, bl. 62.

O eenvoud, vastheid, eenheid, wie weet, waar
gij ons heenleidt!

Verder bezigt hij nog eene reeks gewaagde uitdrukkingen, en maakt nog grooter misbruik van *zich* dan van *men*, *bepaald* en *bewust*, — en dat is niet weinig gezeid!

Nu zal hij, om zijne « slachtoffers » genoegen te doen, ook nog wel de volgende.... dingetjes uit *Het Voornaamwoord* Du door H. MEERT, 1890 « op een prik verantwoorden » :

— 31. « De regels van het gebruik *des* 2n *persoons* enk. (,) zooals wij ze uit de studie *der Mnl. schrijvers* opmaken. » (Du, II.)

Of spotte hij toen nog met de verbogen vormen niet?

— 32. « Men moet zich over de strengheid *dier regels* niet bedriegen. » (*Ib.*)

— 33. «.., die *hunner gedachten* vleugelen bijzetteden. » (*Ib.* 79.)

Dat is niet alleen *verbogen*, maar *slecht verbogen!* — Hij weet wel, waarom hij de verbuiging afschaffen wil!

— 34. « Het zou *der moeite niet loonen* er de gansche Letterkunde der 17de eeuw op na te lezen. » (*Ib.* 76.)

Neen waarachtig! tenzij de Hoogduitsche. Daar vindt men namelijk : *die Mühe nicht lohnen* of *sich der mühe nicht lohnen*. — De heer MEERT, die de buigingvrees heeft, zal ons wel « op een prik » bewijzen, dat *der moeite loonen* echt Nederlandsch is.

— 35. « Genitiefsuitgang (*Ib.*, 13), datiefvorm ». (*Ib.* 14.)

— 36. « Daarenboven is er haast geen werk, waarin men, *zelf* een persoon aangesproken zijnde, geene afwisseling van du en ghi *vaststelt* ». (*Ib.*, 32.)

1° Wat is *zelf?* 2° Een persoon aangesproken zijnde is Zuidertaal. 3° *Vaststellen* moeten we dulden.

— 37. « Al deze omstandigheden doen aan de syntaxis van ons vnw., zoo als (*sic*) wij ze *daarstelden* geene afbreuk (*Ib.*, IV.)

DARSTELLEN is Hoogduitsch en beteekent daar *voorstellen*, *uitleggen*, *toogen* of *toonen*. Nederlandsch is 't niet.

— 38. « Ruusbroec, alhoewel hij *meest* dudijnt, gebruikt toch ook wel *ghi* ». (*Ib.*, 40.)

Hij meende *meestal*, *meesttijds*.

— 39. « ... de uittreksels (,) welke wij uit verschillende *spraakleeren* mededeelden... de klankleer van de verschillende *spraakleeren*, die wij meldden. (*Ib.*, 10.)

En toch leeraart hij, dat het Nederl. *spraakkunst* schrijft!

— 40. « Die uitspraak was op 't einde der 17de eeuw (hij verbuigt!) reeds zoo algemeen (,) dat men er 2 *rekening moest* VAN *houden* 1 in de *spraakleer* ».

Lieve lezer, wees zoo goed en zie eens, wat hij in zijn *Onkr.*, bl. 20, tegen *rekening houden* VAN heeft gedonderd! ik heb den tijd niet.

— 40. « ... de *f*ransche woorden ». (*Ib.*, 10.)

Id. over de hoofdletters, *Onkruid*, 63.

Ik zal me intusschen bezighouden met het aaneenpassen van de deelen der samenstelling, waar de heer MEERT (*Onkr.*, 60-61-62) met een heel deel zijner argusoogen gestadig over waakt, — die op eenen pauwestaart zullen terechtkomen.

Hij had gelijk toen hij ons, « knoeiers », onverschoonbare fouten als : *'t welk*, *'t zelfde*, *alles behalve*, *eeuwen lang*, *even als*, *gaande weg*, *half weg*, *hoe zeer*, *in tegendeel*, *onder weg*, *ten ware*, *ter dege*, *ter loops*, *te vreden*, *van daar*, *van hier*, *van waar*, *van wege*, *van zelf*, *wel gezind*, *zoo als*, *zoo lang*, *zoo ver*, *zoo wel*, *zoo zeer* alphabetischer wijze verweet, als de schuld zijnde dat onze schriften voor de Hollanders « ongenietbaar » blijven; — maar waarom geeft hij, « die

al wat hij schrijft op een prik verantwoorden kan », in dezen weer het slecht voorbeeld? Waarom schrijft hij in *Het Voornaamwoord* **Du** :

— 41. « Het geval (,) dat ons *bezig houdt* ». (10.)

— 42. « *zoo als* in onze aanhalingen uit de Tweespraak ». (10.)

— 43. « *Van daar* dat men er den genitiefsuitgang *achteraan gehecht* heeft (13) ... *Van daar* (37) ... *Vandaar* (37).

— 44. « Vormen als *sidi, hebdi* werden *van ouds* 2 gehouden 1 voor samentrekkingen. » (23.)

— 45. « Indien *di* zich niet als nom. *voor doet* ». (28.)

— 46. « *Zoo als* men zou kunnen denken en *zooals wel eens* werd vooruitgezet ». (29.)

— 47. « *Van wege* Frankrijk ». (64.)

— 48. « ... *te vreden* met zelf voort te brengen ». (78.) (1).

Rawett, dat is **toegift** :

— 49. « *Neven* den mvv. *sidi* vindt men het reg. enk. *bistu* », (*Hei Vnw.* **Du**, 28.) — « *Nevens*

---

(1) In 1898 was hij in dat opzicht nog niet onzondig; in *Onkruid*, 60, schreef hij :

« Waar in dergelijke samenstellingen het verband tusschen de twee leden niet een *tweede-naamvals*-, maar *vierde-naamvals*-verband is, blijft de verbindings-*s* achterwege ».

In de eerste uitgave, *Distels*, 1897. bl. 22, drukte hij datzelfde uit als volgt :

« Wanneer in dergelijke samenstellingen het verband der twee deelen niet een *tweedenaamvals*-, maar een *vierdenaamvals*-verband is, moet de *-s* achterwege blijven ».

de regelm. vormen vertoonen er zich andere. » (*Ib.*, 29.) — « ... maar *daarneven* gebruiken zij ook *ghi* ». (*Ib.*, 32.)

Wat dient er nu geschreven, *daarnevens* of *daarneven*? Wat hebt ge, o Meert! gedecreteerd? kom, kom! u moet niet beven?

Wij weten immers allen, en Dr W. DE VREESE herhaalde 't u nog in *het Belfort* (December 1894) : « Wij hebben allen veel te leeren. » Doelde hij daar misschien op den bok, dien ge in het *Bijblad* van dat tijdschrift, Juli 1894, hadt laten loopen : « ... welk een archaïstisch karakter het *Wdb.* heden nog *vertoond* »?

Om, gelijk ik voorgnomen heb, geheel de waarheid te zeggen, moet ik mijne lezers vertellen, hoe de heer MEERT in 1891 (*Toekomst*, 399) over *in 't oog springen* redeneerde :

« *In 't oog springen.* Aan die uitdrukking heb ik mij reeds *bezondigt*, als het wel eene zonde is (!). Toch *stelde ik vast* (,) dat het Ndl. **bijna uitsluitend** (!!) in (*sic*) 't oog *vallen* zegt; bij uitzondering trof ik de eerste uitdrukking aan (!); zou deze niet onder den invloed staan van *sauter aux yeux?*

Zijt gerust, mijnheer; « het inzicht springt in 't oog » (*Vnw.* **Du**, 63) reken ik u niet als fout aan; wat gij over *in 't oog springen* zegt is « in 't oog-springend (*sic*) valsch ». (*Ib.*, 63.) Duid mij intusschen de kastijding, welke ik u toediende, niet ten kwade; gij hadt die noodig! want

« Hets den lerare lelijc sere
Dathi selve niet en hanteert
Doghet, di hi enen anderen leert. »
(JAN BOENDALE, *Der Leken Spieghel.*)

Dat ge bij deze laatste uitdrukking edelmoedig biecht, dat ge u bezondigd hebt, toen ge nochtans twijfeldet « of 't wel eene zonde was », bewijst, dat ge nog niet verdorven zijt, en geeft mij de hoop, dat ge ook rechtzinnig de menigte echte « flaters » belijden zult, waar ge u in uwe zelfgenoegzaamheid hebt aan *plichtig* gemaakt. Zoo kunt ge nog eens de deken der « knoeiers » worden.

Wij van onzen kant belijden openhartig, dat wij, niet uit boosheid, maar uit zwakheid, op menige plaatsen gezondigd hebben, en herhalen deemoedig, wat ik u in 1892 voor eigen rekening zeide :

Mea culpa, pater Meert!
Doe met mij wat gij begeert :
Straf me in *'t Belfort*, in de *Boden* (1),
In de *Express*, bij de Antipoden,
In *de Toekomst*, de Academie
Bij DE KEYN, daar wint ge een premie (2)!
Laak al wat maar Vlaamsch is luid,
En heel Neerland — lacht u uit!

---

(1) Namelijk : *de Nieuwe School- en Letterbode* en *de Vlaamsche Kunstbode.*

(1) Met de eerste uitgave, *Distels.* — Deze twee verzen in *emie* zijn, dat ziet men, zeven jaar jonger dan de andere.

De Noord-Nederlanders, die *hunne* moedertaal doorgaans nog al zuiver schrijven, zijn niet half zoo streng tegen ons, als de trits jonge Vlaamsche taalephoren, die meenen, dat zij al de taalwetenschap in pacht hebben, omdat zij daar of omtrent zonder fouten spellen kunnen, en die ons in ons eigen land en in Noord-Nederland als knoeischrijvers, als niet genoegzaam ontwikkelde menschen, als Beotiërs afschilderen. De zeventiende-eeuwsche Bruggeling LAMBERT DE VOS had nochtans gelijk, toen hij zong :

« Noch en gheloov' ick niet dat in de Griecksche palen
Alleen Beotiërs en bottaerts syn te halen. »

De Noord-Nederlanders weten, dat alle volmaaktheid betrekkelijk is; hun ontsnappen immers ook fouten? Is 't noodig van de Kollewijners te spreken? Die schrijven, b. v. :

— « Niets zoo gansch goddelijk, dat het buiten *den* scherts en den lach stond. » (J.-H. VAN DEN BOSCH, *Taal en Lett.*, III, 135.)

— *Alle* nadruk in *de* zin legt men op deze woorden. »

(BUITENRUST-HETTEMA, *Ib.*, 153.)

Dezelfde heer schrijft daar *stoten* en *stooten* en, bl. 155 : « Wil men *de goeie* kijk op het verleden kunnen krijgen » en « In *de oude* tijd. »

— R.-A. KOLLEWIJN schrijft (*Ib.*, 157) : « Natuurlijk vind ik de overeenstemming tussen *de* koekoek en *de* overspeler; *beide* schuiven de zorg voor hun kroost op *de* hals van *andere*.

J.-W. MULLER (*Ib.*, 177) schrijft : « *Jo*-stammen en *i*-stammen met *korten* stamlettergreep. »

Doch die heeren zijn letterrepublikeinen, die met Dr ENGELENBURG en J. DE JONG voor de vereenvoudiging der spelling streven — ten gerieve der Transvalers; en dewijl de heer MEERT sedert 1894 (1) tot dezelfde denkwijze bekeerd is, kon hij zijne bondgenooten niet onder de « knoeiers » rangschikken.

Noord-Nederland telt echter (met de Meertsche maat gemeten) nog andere, zelfs doorluchtige knoeiers, als, b. v., BILDERDIJK :

« Een nooit door bloed *bespatten* plek. » (*Aan de Poëzij.*)
« Om 't hart op *verschen* prooi te nooden. (*De Dichter.*)
« Ziedaar *den echten* veder,
Die Hollands krijgsliên past. » (*Bath hernomen.*)
« In 't lesschen van hun *eerste* dorst. » (*Herodes.*)
« Vaak *spraken zich de twee gelieven.*
Bij 't licht der maan,
In 't uur der minnaars en der dieven,
Door 't venster *aan.* » (*De Vloek.*)

IS. DA COSTA :

« Beziel opnieuw de ziel in mij
En in mijn hand *den* zwanen*veder.* »

---

(1) De circulaire van J. DE JONG : « Vereeniging tot vereenvoudiging van onze schrijftaal », in 1897 verschenen, heeft H. MEERT in 1894 in zijne *Inleiding* tot *Onkruid* benuttigd, een bewijs, dat hij het aangeboden handschrift later niet uitgebreid heeft!

(DE KEYSERS Neerl. Lett., I, 385.)

« Maar andre geesten uit
Den hemel neergedaald, den ballingen van Eden
Ten broederlijken hulp, bevolken dit beneden... »
(ID. *Voorzienigheid.*)

« Zij drijven in de walmen
Der liefelijke dauw, die 't veld besproeit. » (*Ib.*)
« Als ge op *den wiek* des viervoets toegevlogen,
Den wederstand ontwricht met d'opslag uwer oogen. » (*Ib.*)
« Herhaalt het aan elkaar,
Gij eeuwen! en aanbidt den *alverzorgeraar.* » (*Ib.*)

J. SCHIMMEL :
« Met wit *gebleekten* wang... verhaalde bij den moord. »
(*Joan Wouterz.*)

W.-J. HOFDIJK :
« Het hert heeft hem den wissel gegeven »
(*lui a donné le change*). (*Een Hertenjacht t. t. v. Karel den Gr.*)

Dr J. VAN VLOTEN. (*Schets van de Gesch. der Ned. Lett.*, 1879) :
« In dienst des Heeren van Voorne en Burggraaf (?) van Zeeland gekomen, hield hij zich eerst met meer wuften dichtarbeid bezig, *die* hij later als « licht en logenlick » verwierp. » (6). — « Zijn [Vondels] eigen ging hoe langer hoe meer te gronde, en *vond hij* alleen in de trouwe zorg en liefde zijner dochter Anna troost. Zijn handelszaak was steeds *achteruit gegaan*, en *mocht hij* zich in 't jaar 1658 nog verblijden met een suppoostenbaantje. »

(35.) — « De vijf *verdere* genoemden vormden in 1783 een akademisch letterkransje. » (74.) — « Bij den eersten *overweegt* de ontknooping de intrigue. » (115.) —

Dat boekje moet de heer Meert « met het potlood in de hand » lezen! Daar zal hij veel genot in uitstaan!

M.-J. KOENEN (*Woordverklaring*, bl. 50) :

« De Sirenenzang, Sysiphusarbeid, Argusoogen, een Homerisch gelach, Attisch zout, laconisch, een mentor, een nestor, een stentorstem, een Judaskus. »

Dit als een staaltje van « vastheid » in 't gebruik der hoofdletters. Bij duizenden voorbeelden uit Hollandsche schrijvers zou ik kunnen aanvoeren om te bewijzen, dat de regels van de Wdl. niet nageleefd worden.

FRITS SMITS KLEINE, 's Gravenhage :

« Marianne was onder de betoovering der heilige(?) muziek. De speelsche vragende akkoorden(?) drongen door de stilte, en *terwijl hare voeten over de blanke toetsen zweefden*, daalde als een engel der vertroosting eene weemoedige berusting in hare afgestreden ziel. » (*Marianne, de Vlaamsche kunstbode*, VI, 15, 1876.)

P.-A. DE GENESTET :

« Maar 'k *dierf* de lucht der dalen. » (*De liefste Plek.*)

M. DE VRIES :

« Zijne *beproefdste* keurbenden te land en ter zee. »

(*De 80-jarige Oorlog.*)

H.-J. SCHIMMEL :

« ....en zoudt ge thans niet hopen
Op meerder sterkte en moed, nu 't pad *gebaander* wordt? »

(*Giovani di Procida.*)

N. BEETS, *Camera Obscura*, 13de uitg. ;

« Gij en andere academieleden *zullen* er hem in hooren praten. » (129.)

« *Den* oostpoort, *den* westpoort. » (73.)

« Dit staaltje van *echtelijken* samenspraak. » (115.)

« Met een *grooten* parelsnoer om den hals. » (141.)

« Aan *den lageren* schel. » (172.)

« Eenmaal *des weeks* (1). » (214.)

« Zij droeg een heel *blonde* toer. » (238.)

« *Het* schelkoord. » (239.)

« Hij wendde zijn gezicht af van *de* plas. » (315.)

« *Het* paternoster (rozenkrans). — Sedert wanneer is dat woord onzijdig?

« Het was *zondag*; uw kleine theegoedje stond gereed op uw kleine tafeltje. « (10.)

« Een dier « mooie mannen », *waarvan* de jongelingen misschien veel meer jaloersch zijn dan de meisjes verliefd. » (248.)

---

(1) Dat doet me denken aan
« Niet een was ooit aan *'s moeders* borst gevoedsterd »
van P.-A. MOENS, *Mannen uit drakentanden gegroeid.*

E.-J. POTGIETER, *Dichterlijke Triomf* :

« Bij 't wandlen door uw *hooge* zuilengang.... »

« *Ten* hemelpoort. »

Dr W.-J.-A JONCKBLOET volgt in de 2de uitg. zijner *Gesch. der Ned. Lett.*, 1874, nog zijne oude spelling evenals C. BUSKEN HUET in *Parijs en Omstreken*, 1878.

Deze vermaarde criticus schrijft daar namelijk :

« Vleijen, vloeijen, voltooijen, ontvlugten, klagt, rigten, welligt, vrolijkheid, gedogen, troonen (mv. van troon), eentoonig, gelagchen, regts, bragt, matig, konkurreren (*sic*), heelen, raauw, drapering. »

Hij spreekt van : eene schepping, eene Divina Commedia, eene architectuur, eene brug, zijne schuld, zijnen zoon, zijne *Mémoires*, uwen voet enz.

Hij verbuigt zelfs nog! aldus : een dier goudsmidswerken, den drie laatsten behoort den lof, met de insigniën van der architecten apostel, hunner zijn de tuinen van *het* Palais Royal, van *den* Louvre. Hij schrijft : op nieuw, alles behalve. Hij gaat ten valkenjacht. Hij schrijft : iederen zondag en Zondags (niet 's Zondags), de geheele binnenhof is eenig in hare soort, de fransche Latijnen, de italiaansche Latijnen, de vlaamsche Nederlanders, de Italiaansche schilders, de latijnsche treurspelen. Hij spreekt van den toon geven. waar de heer MEERT den toon aangeven, en van de toongeefster, waar de heer MEERT...? eischt. — En verder heeft hij zinnen als : « Waar tijd vinden over alles het oog te laten gaan? Er blijkt

een misver*stand* be*staan* te hebben, en *Hernani* slechts een terugkeer tot *den Cid* te zijn. Maar wij zijn niet zulke kinderen, ons door den eersten den besten te laten beet nemen. »

Voegt daarbij handvollen Fransche uitdrukkingen, als : volupteit, impertinentie, de falanx, de melancholicus, iets providentieels, hare debiliteit en honderden andere, en dan de *zich*-kwaal, die bij BUSKEN HUET door de Parijs-aanbidding alleen overtroffen wordt, — en onze ECREVISSE schijnt niet half zoo « onbeholpen » meer!

BUITENRUST HETTEMA, *Taal en Lett.*, IV, 323 :

« Niet in alle zin kan elke prepositie achter zijn substantief komen. »

J. KNEPPELHOUT, *de Cigaar en de Dames* :

« En acht u zich de jaren der behaagzucht voorbij? — U vergist zich. »

AUG. GITTÉE, *Wilhelmina-boomen* (1), — *de Vl. Kunstb.* 1899, 73 :

« Zulke voorstelling was de resultante van talrijke ervaringen (74). — Bij deze zeer uiteenloopende verschijnselen laat het zich begrijpen... (75). — Een metamorfoze gemeen aan alle mythologieën... en als reflux daarvan maakt de traditie gewag (79). — Dergelijk geloof laat zich eveneens nawijzen (85) - Uit toorn over zijn den verkeerden weg opgeganen zoon (86). »

---

(1) Waarschijnlijk *kruisdennen*.

Moet ik het hier verklaren, dat ik bij M. P. LINDE, HOFDIJK, VAN VLOTEN, DE BULL, CREMER, KELLER, SCHIMMEL enz. enz. de door den heer MEERT verafschuwde fouten *erop*, *erdoor*, *ervan*, *eraan*, *ermee*, *erbij*, *ertegen* in menigte ontmoet heb? en bij

A. J. DE BULL :

« 't Is toch *aardig*! Ieder mooie gooi van de anderen wordt met algemeen gejuich begroet. » *Kegelen.*) Eindelijk, bij

J. VAN LENNEP, de *Lotgev. van Kl. Zev.*, Rom. werken, IV, 349[2] staat de volgende mooie samentrekking te lezen, waar een VAN VLOTEN over zou jaloersch zijn :

« Haar plicht in haar tegenwoordige betrekking voldoen, was al wat haar voortaan ter harte gaan moest, en al het overige haar onverschillig zijn. »

Zou ik bij dien schrijver mistellingen als o. a. *telken reize* (*Ib.* 351), *ter behoorlijker ure* (352), *verveeling* (480), *vrolijke* (480), *eentoonige* (481), *bekroonen* (489), *kiesheid* (489), *theaterkoep* en « theaterkoepen die de schrandere lezer reeds verwachtte » moeten aan de kaak stellen? God bewaar me! dan kreeg ik nooit gedaan!

« C'est une chose bien commode que la critique — zegt J.-J. ROUSSEAU; — car où l'on attaque avec un mot, il faut des pages pour se défendre. »

Ik meen genoeg aangehaald te hebben om te

bewijzen dat, indien op zes na alle Vlaamsche schrijvers + H. MEERT « knoeiers » zijn, Holland hen daarvoor niet met steenen mag werpen. En toch moet ik nog Noordnederlandsche stalen toogen om alle rechtzinnige beoordeelaars te overtuigen, dat er onder de Hollandsche waar ruim zooveel smokkelgoed is als onder de Vlaamsche.

J.-M. HOOGVLIET, die in *de Gids* (8ber 1895) met zichzelven spot, omdat hij met zooveel tegenzin de schrijfwijze van *cent* had opgegeven (hij zal voortaan *sent* schrijven!) schrijft daar *definicie, associacie, nacie* en *redaksieburoo; langs deze eenvoudige weg, de n der zoogezegde vierde naamval, binnen korte tijd.* »

En toch is die heer geen Kollewijner meer; want hij zegt (bl. 121) : » Ik heb geruime tijd volgens KOLLEWIJN gespeld. » — Dus spelde hij in '95 zoo niet meer : een bewijs van de Noordnederlandsche **eenheid** en **vastheid** !

Andere tijdschriften, andere taal! Uit NEDERLAND, *verzameling van oorspronkelijke bijdragen van Nederl. Letterkundigen, onder redactie van Mr* M.-G.-L. VAN LOGHEM, 1896, nr 4. wil ik getuigen oproepen, om te laten zien, hoe in Noord-N. *Tarwe zonder Onkruid* geteeld wordt.

Mr W.-G.-F. VAN SORGEN, *Gloria :*

« Allen door aanhuwelijking aan de Heerles geaparenteerd. » (409).

« En hier heeft de juffrouw nou een ouwe

deken... pas op, 'r is erg de mot in! — O, da's niets zei de juffrouw kalm — als die flink is uitgeklopt is-ie goed voor 't booienbed. » (413).

FRITS LAPIDOTH, *Ketty's Huwelijk* :

« Ik heb niemendal uitgevoerd. — Was dan liever mee gegaan. » (371).

« Zij moet natuurlijk met ze praten. » (372).

« 't Was misschien wel alleen het zich tot werkelijkheid kristalliseeren harer illusiën. » (375).

« In de kille klauwen van den zorg. » (375.)

« Maar papa was er den man niet naar. » (380.)

« Een donker huis was iets abominabels. » (383.)

« Gecloisonneerde vaasjes (?) van allerlei vorm en kleur, aristocratische bronsfatasietjes (*sic*). » (383.)

« Zij knielde voor den mand neder » (387) en verder (450).

« Daar staat-i, riepen ze en zetten de mand op den grond. »

« In eene lange extaze » (387), hooger (384) was 't « extase ».

« De supréme troost. » (390.)

G. HEUVELMANS, *een Pic-nic* :

« De paarden draafden over den egalen straatweg. » (445.)

« Als twee kinderen, die van een mooie lange vacantiedag genoten. » (447.)

« En 't verwondert mij niet dat Jacques idolaat van haar is. » (448.)

« Insecten soemden hunne *monotone* liedjes. » (449.)

« Boven op het plateau zouden ze uitrusten. » (450.)

« Sterk transpireerend. — die rilde onder de zachte vleugelslag van den wind. » (450.) ...

« Het zilveren klokje zijner veneratie. » (453.)

« De donkere wolken van den wanhoop. » (455.)

« En telkens, telkens weer sneed zijn heesche stem droefgrijze openingen in het stiltezwart dat om hem stond. » (456.)!!!

« De geurende aromen van haar lievelings-parfum nevelden onzichtbaar om haar heen. » (458.)

« Als verwelkt door de kille adem van den herfst. (462.)

En ten slotte suïeciedeert zich de held. Dat is ook Fransch!

O « knoeiers »! kent uw taal en heel haar overvloed!
Maar kent daarbij de taal, die de uwe voet voor voet,
Sinds eeuwen, overpoosd, verdrongen heeft : het Fransch!
En dan, ja dan — misschien verstaat ge Nederlandsch!

En dat zelfs eene oppervlakkige kennis van de taal onzer Zuiderburen niet voldoende is om de taal onzer Noorderburen te verstaan zal blijken door de volgende aanhalingen uit het werk van Hollands gevierden schrijver LOUIS COUPERUS, *Metamorfoze*, verschenen in *de Gids* van April, Mei en Juni 1897 (1) :

« Hij had zoo van die korte uitroepen, kort

(1) L'ortographe est de l'auteur — zou JEF CASTELEYN zeggen.

en brusk, vol vive overtuiging, zooals hij heelemaal was : een groote stevige jongen, kort en brusk en vif met veel plotseling enthouziasme en drukke impulsie. » (7).

« Zij lazen met wijding en heel plechtig met enthouziasme. » (7).

« Zij zouden dikwijls later denken aan dien avond van revelatie, toen de nieuwe vizies voor hen openweken. » (7).

« Aylva zou maken een serie van historische gedichten, Scheffer een cyclus van sociologische romans. » (7).

« Aylva opende de deuren : iets van den avond vloot naar binnen; iets van hun interieur, in licht en gas dreef naar buiten. » (7). — N. B. Ze lazen Zola.

« Het veraffe getingel van trams. » (7).

« Een dichtkunst voor een elite van maar enkele artistieke fijnlezers. » (9).

« Zachte melancholie om zijn isolement — alleen zijn in zichzelven en het leven. » (10). — N. B. Dat is een volzin!

Komt Boeren en Boerinnen
Al van Transvaal,
Dat kluwen flink ontspinnen
Van *uwe* taal!

« Eene som immens groot, die hem zweeten had gedaan en hijgen. » (11).

« Aylva was gebleven altijd een Hollandsch kind. » (12).

« Toen voelde hij, dat hij nooit genoeg gewaardeerd had de Indische jaren. » (13).

« Omdat het was zoo klein, zoo burgerlijk. » (13).

« Toen voelde hij al, hoe het leven gaat voorbij. » (14).

« Scheffer was luidruchtig, breed en joviaal... aardig, brutaal, met brutale schouders en brutale oogen, die overal keken heen. » (14).

« Maar eens was Scheffer drie dagen weggebleven en niet geweest op school. » (15).

« Aylva had niet de acute hersenen van studiemensch. » (16).

« Waarom niet den vorm cizeleeren? » (17).

« Om de loutere schoonheid van ze. » (17).

« Omdat hij toen ook al dacht zoo vreemd, of hij wel eens kon zijn een ander. » (17).

« Toen deze zich in zijne vitale brutaliteit openbaarde. (18).

« En wie aan het slot zou hebben gelijk? » (18).

« Heel langzaam liepen zij, omdat zij was zwaarlijvig. » (19).

« ... omdat hij was onverschillig. » (20) ...

« Een modern roman, historisch zoogenoemd, maar heel modern van opvatting, geschreven volgens de moderne formule, documenten van waarheid, geschreven met het nieuwe tot het leven toe bezielde inblazing van psychische suggestie. » (27).

« *Den nieuwen roman* van Zola had hij geen tijd te lezen en bleef onopengesneden, ongerept liggen. » (27).

« ... groote virtuoziteit van invective. » (27)....

« Hij had in niets geen pleizier. » (32).

« Kleine reputatietjes van aangenaam causeur, goed danseur. » (37)....

« In contrast met de tengerheid van haar lijnen, was het vive van haar impulsies, onverwacht. » (44)...

« De geoutreede moderniteit der personages. » (51)...

« En dan voelde hij dat Mathilde's noodlot altijd sterker zijn zou dan zijn eigen wil, sterker dan den eersten oorsprong van haar wezen. » (60).

« ... tegen wie zij uitstond in de exquiziteit van hare teedere ommelijnen. » (60) ...

« ... eene blague van boeddhisme, een oogenblik aangenomen voor de brille (!) van een salon-conversatie. » (68).

« Eene Haagsche côterie (*sic*). » (66).

« In een provinciaalsche courant. » (70).

« Geen arbeiders en ook geen chiquere lui, want die zijn geparfumeerd en hebben een boulloir. » (70).

« De theestoof is de rigueur. » (71).

« Eene novelle, sombere intricatie (?) van vijf personen. » (71).

« In enkele dagen wist hij wat hij van ze wilde. (71).

« Hij was niet alleen een superieure jongen, die niet ijdel was. Hij was zelfs niet superieur. Dat was haar desiluzie. Hij was passief, geheel passief. » (73) ...

« Het lokte uit tot allerlei discussie, over determinisme, en het antieke idee van tragedie. » (214).

« Zijn geest amuzeerde zich met het noteeren van types : de parvenuachtige types van het Grand-Hôtel. » (214)....

« Iets van een zachtgele kameratmosfeer vloot de vestibule in — de knecht aanzeide zijn naam. » (222).

« De banale brille van de wekelijksche avondreceptie eener mondaine vrouw — een zeer klein elite. » (222)....

« Het was een vertrouwelijkheid onderlinge vrijmetselarij van gevoel. » (226)!

O droeve onwetendheid! — Leen mij uwe schaar, o Meert!
Opdat ik « droefgrijze openingen (1) »,
Waar 't Noordlijk daglicht door kan dringen,
Moog snijden in den nacht, die Vlaanderen antoereert!

« Het immense gemis, de lacune in zijne ziel. » (230)....

« 's Avonds soms woei de wind door ze heen. » (240)....

« Zij moet hem geven een beetje haar troost. » (276).

« Het stil gelaat, waarvan de toe-e oogen niet meer zagen. » (*Het Boek van Anarchisme.*)

« En in den sport van de middeleeuwen gewaarwerd hij de aspiratie. » (*Ib.*).....

---

(1) Zie blz. 505, aanhaling uit Heuvelmans.

Hoe zou een Nederlander, die geen Fransch kent, zulke taal, ik zeg niet verstaan, maar lezen kunnen?

En 't is er ver van af, dat ik *al* het vreemde uit dat boek zou hebben aangewezen; o. a. stuit men daar nog op :

« Iets exotisch — intime binnenhoekjes — zijne geïzoleerdheid — haar intimiteit — gesuggereerd — acute nieuwsgierigheid - herediteit — iets dociels — expansief — wat (*quelque peu*) bourgeois — de bohême van artist — de nevroze — antipathiek — sereene, transparante sprookjes — hun pointe-de-folie — haar angst was intuïtie — de levensvisie — een korte cauchemar — de retrospectieve zelf-analyse — den idealen optiek der jaren — een hersennevrose van artist — de geregenboogde (irisée) illusie — intensieve sensatie van artist — steriele gedachten » enz. enz., te lang om te melden!

Welnu : « Wij moeten bij Holland in de leer gaan », zegt de heer MEERT, die onze bezorgdheid om vreemde uitdrukkingen te vermijden kleingeestig vindt; — L. COUPERUS is een van Hollands meest geliefde schrijvers; — dus moeten wij ons evertueeren om ons den brille en de ekskiezieteit van zijnen stijl te assiemieleeren!

Wij moeten bij Holland in de leer gaan! De heer J. OBRIE is ook van dat gevoelen. Volgens hem is de taal, welke de Vlamingen spreken, « voor een beschaafd Nederlander ten volle ongenietbaar. Daarin toch komen zoovele vreemdsoortige uitdrukkingen

en zinswendingen voor, dat men, om ze goed te verstaan, soms wel gedwongen zou wezen ze vooraf in het Fransch over te zetten. » (*Onkr.* 29.)

Zet Noordnederlandsche taal in plaats van Zuidnederlandsche, Hollanders in plaats van Vlamingen, en de redeneering zal juist zijn, behalve wat het vertalen betreft; want om ze in 't Fransch te vertalen moeten de lezers eerst Fransch kennen; om ze in goed Nederlandsch over te brengen moeten ze ook Fransche kennen! Ergo : zonder Fransch geene zaligheid!

En die Fransche ziekte dagteekent in Holland niet van gisteren. In de XVIIe eeuw zei reeds de Haagsche raadsheer en dichter A. SCHOTTE :

« Van waer komt ons dit toe, te menghen soo de talen,
End dan van dees een woord end dan van die te halen?
Is't schaersheid in de tael? verwert ons die de spraeck?
Neen, d'hoogmoed, die ons quelt, is oorsaeck van de saeck. »

Ja, reeds in de XVIe eeuw schreef DIRCK VOLKERTSEN COORNHERT : « Het zijn nu geleden wel XX jaren, dat ik, bemerkende de overvloedige rijkdommen onzer Nederlandsche talen, eenigen onlust daarin nam, dat men zoo gemakkelijk zonder allen nood gewoon was te leenen en te lorsen van vreemde talen 't geen wij zelven meer en beter thuis hadden. »

* * *

Als de onpartijdige lezer nu de balans wil maken, zal hij zelf moeten bekennen, dat er in Holland bij menige schrijvers anarchie heerscht voor wat de spraakkunstige vormen der taal betreft, welke daarenboven met de potsierlijkste Fransche uitdrukkingen doorregen is. Wat den letterkundigen vorm aangaat, die vertoont voor 't minst zooveel gallicismen als het proza van den heer MEERT, en is daarbij gezocht, langdradig en ingewikkeld. Zoomin de Noord- als de Zuid-Nederlanders kunnen met een gewoon volksonderwijs toegerust de werken veler Hollandsche schrijvers genieten.

Ik beken gaarne, dat er in de Zuidnederlandsche schriften nog vele gebreken loopen; en wanneer ons die op eene fatsoenlijke wijze onder 't oog gebracht worden, dan zijn wij den criticus als eenen vriend dankbaar. Worden zij ons echter op den neus gehangen door eenen pedant, die niet uit liefde, maar uit zelfzucht handelt, dan houden wij nog wel rekening *van* zijne gegronde aanmerkingen, maar slingeren hem de andere met den interest tegen 100/100 terug naar 't hoofd.

Onnoodig is het de Vlamingen in 't algemeen de liefde tot de moedertaal voor te houden; zij beminnen hunne taal en laten geene gelegenheid voorbijgaan om ze te leeren doorgronden. Doch om den heer MEERT c. s. geen graan op hunnen molen te dragen, zullen zij wel doen de regels der spraakkunst vooral in acht te leeren nemen en, als 't mogelijk is, zonder fouten te leeren spellen. De fouten

tegen den stijl, de oppervlakkigheid, de dwaasheid der redeneering kunnen door den heer MEERT over 't hoofd worden gezien; maar goed spellen is de erste zaak — ten minste voor Zuid-Nederlanders!

Om dus geen « onhebbelijk iets, geen gedrochtelijk uitspruitsel des onverstands » te schrijven, zullen zij voorzichtig handelen door elke nieuwe uitgave der *Woordenlijst* « met het potlood in de hand » met de voorgaanden te vergelijken, om naar de veranderingen, die zij « *vastgesteld* » hebben, hun gedrag te regelen; immers in de *vaste* taal van N.-N. kunnen *veranderingen* voorkomen, die later somtijds tot groot « gedruisch » aanleiding geven. Doen zij dat niet, dan loopen zij gevaar hier of morgen eenen MEERT te ontmoeten, als schildwacht bij de onfeilbre *Wdl.* vergrijsd, die elke spelfout bitter zal doen boeten.

« De ijverzucht brengt kleine fouten als onverschoonlijke gebreken voor den dag », zegt VAN DER PALM (1), en voor eene letter te veel of te weinig, voor eenen klank of een woord, die in zijne *Wdl.* niet staan, zal de heer MEERT u eenen « knoeier » noemen. Antwoordt gij hem met STARING : « Kan men klanken te veel hebben, wanneer men het gehoor streelen wil, en zijn dichters en redenaars ontevreden, als zij kiezen mogen (2)? » hij is ook dichter, dat heb ik bewezen; hij is

(1) Redev. over *het Oordeel der Nakomelingschap.*
(2) Voorbericht tot de *Gedichten*, IV, 171.

ook redenaar, zelfs drogredenaar, dat heb ik eveneens bewezen; maar hij zal gemakkelijk zonder al dien bocht meesterstukken schrijven, en dat moet *gij* ook maar kunnen! Want *eenvoud* is een vereischte om met de Transvalers, gelijk *eenheid* en *vastheid* om met de Noord-Nederlanders hand in hand te kunnen gaan. En deze drie vereischten : *eenvoud*, *eenheid*, *vastheid*, worden bij de moderne Hollandsche schrijvers « op een prik » nagekomen, gelijk iedereen in het derde deel van dit verweerschrift duidelijk zien kan.

Wat onze nationaliteit als Belgen betreft, en den invloed, dien onze Belgische opvoeding, in huis, in de kerk, op school, in onze betrekkingen met onze medeburgers noodzakelijk op onze taal moet uitoefenen, zoodanig dat er in de Nederlandsche taal van Zuid en van Noord altijd « verscheidenheid in eenheid » blijven zal : daar heeft de heer MEERT nooit aan gedacht, omdat hij het in zijne handboeken nog nooit ontmoet heeft; immers hij is op de eerste plaats een letterskundige, die de Nederlandsche taal liefheeft, niet uit bewondering voor de heerlijke bloemen, welke op haren akker prijken, maar om hare *Distels* en haar *Onkruid*. Dat staat hem vrij, mits ons niet te willen verplichten in zijnen smaak te deelen.

EINDE.

Naschrift.

Toen ik, bij 't eindigen van dit verweerschrift, van *Distels* gewaagde, kende ik dat werk slechts bij naam (1). In eene vlaag van nieuwsgierigheid heb ik het gekocht en doorlezen, en bevonden, dat de *Distels*, ofschoon droog, niet zoo stekelig waren als ik het onderstelde.

Maar iets anders is mij uit die lezing gebleken :

De doove DISTELS **en het distelachtige** ONKRUID ONDER DE TARWE **zijn hetzelfde werk in eenen verschilligen vorm.**

En dat verschil van vorm bestaat hoofdzakelijk in het bijtende, het rechtstreeks aanvallende, het nieuwigheden preekende van *Onkruid*. — *Distels* is, integendeel, bezadigd, randt niemand persoonlijk aan en verdedigt geene stelsels, die een lid van eene jury zouden kunnen ergeren. Immers 't werk is voor de scholen bestemd!

Distels is in 1897 (te Brussel) verschenen, maar de *Inleiding* is geteekend uit Luik, waar de schrijver zich in 1894 bevond. — De honderd eerste bladz. van *Onkruid* verschenen (te Gent) in 't begin van 1899, maar het handschrift werd aan de Kon. Vl. Academie aangeboden, « namens den heer MEERT, leeraar te Luik, » in 1894.

---

(1) De toespelingen op *Distels*, die in den loop van mijn werk voorkomen, zijn er later ingelascht.

Uit de vergelijking van *Distels* met het verschenen gedeelte van *Onkruid* blijkt :

1° Dat de *Inleiding* van *Distels* letterlijk uit de *Voorrede* van *Onkruid* is getrokken, of beter : dat de *Voorrede* van *Onkruid* eene bittere aanlenging van de *Inleiding* van *Distels* is.

2° Dat de verdeeling van beide werken is als als volgt :

DISTELS :		ONKRUID :	
Inleiding.	bl. I-IV	Voorrede.	bl. 5-37
Naam van onze taal.	5	In de Voorr., o. a.	8
Spelling.	8	Spelling.	39
Verbuiging.	27	Verbuiging.	73
(Niet behandeld als te scabreus vóór eene jury van 't onderwijs).		Weglating van de buigingsuitgangen.	79
Verbuig. v. het zelfst. N.	27	Verb. v. het Zelfst. N.	81
» » titels	29	» » Eigenn. en Titels enz.	84
Vaste uitdrukkingen	30	. . . . .	85
Verb. van het bijv. N.	31	Verb. v. het Bijv. N.	86
» » de Voorn.	31	» der Voorn.	88
Het Voorn. in de Sam.	33	Het Voorn. in de Sam.	90
Meervoud.	34	Meervoud.	98
Geslacht.	36	(Nog niet verschenen).	
Telwoorden.	49	Telwoorden.	92
Genit. in Samenst. en in Vaste Uitdrukk.	50	Genit. in de Sament. en in Vaste Uitdrukk.	92
Datief in de Samentrekk. TEN, TER.	50	Datief in de Samentrekk. TEN, TER.	94

3° In al die afdeelingen is *dezelfde* stof schier in *dezelfde* bewoordingen behandeld en met *dezelfde* voorbeelden toegelicht.

4° *Onkruid* en *Distels* zijn dus, behalve de *Voorreden*, twee uitgaven van hetzelfde werk.

Daaruit volgt, dat de Academie met het uitgeven van de honderd eerste bladz. van *Onkruid onder de Tarwe* nutteloos op kosten gejaagd is geworden, en dat zij ongelijk zou hebben met een werk voort te drukken, dat onder eenen anderen titel reeds in den handel is.

Maar het uitgeven van *Distels* zou nog een ander gevolg moeten hebben, namelijk het niet uitgeven van H. MEERTS verhandeling : « *Gallicismen in het Nederlandsch, met aanwijzing van de zuivere Nederlandsche uitdrukkingen* », in 1894 door de Academie bekroond; want dat werk is ook in *Distels* opgenomen.

Volgens den eersten verslaggever, den heer COOPMAN (1), is het plan van MEERTS *Gallicismen* als volgt :

GALLICISM. IN HET NED.	DISTELS (bl. 75-122).	
1. Spelling.	(Spelling, bl. 8).	
2. Lidw. v. bepaaldheid.	Lidw. v. Bepaaldheid.	77
a) Gebruik.	*a*) Gebruik.	77

(1) *Verslagen en medeelingen der K. Vl. Academie*, 1894, bl. 113-128.

GALLICISM. IN HET NED.	DISTELS.	
b) Weglating.	*b*) Weglating.	77
3. Lidw. van Eenheid.	Lidwoord v. Eenheid.	77
a) Gebruik.	*a*) Gebruik.	»
b) Weglating.	*b*) Weglat. Verwissel.	78
4. Zelfst. Naamw.	Zelfst. Naamw.	79
5. Geslacht der Z. N.	(Geslacht, bl. 36).	
6. Meervoud.	(Meervoud, bl. 34).	
7. Bijv. Naamw.	Bijv. Naam.	89
8. Vooornaamw. : pers., wederk., bezittel. Voornaamw. bijw. Aanwijz. voorn.	Voornaamwoord. Wederk. Voorn. Bezittelijke bijv. Voornw.	95 » »
a) Zelfst. naamw. (*sic*)		
b) Bijvoegl. voorn.		
c) Onbepaald voorn.		
9. Werkwoord :	Werkwoord.	95
a) Het w.w. op zich zelf.	Werkw. op zichzelf.	96
b) Het w.w. in vaste uitd.	Het W.w. in vaste Uitdr.	104
c) Samengest. werkw. bij welke onder Franschen invloed een deel der samenstelling wegvalt.	Samengest. Werkw. waarbij een deel van de Samenstell. wegvalt.	108
d) Wederkeerig w. w.	Wederk. Werkw.	109
10. Telwoord.		
11. Voorzetzels.	Voorzetsel.	111
	Voorz. bij zelfst. N.	112
12. Voorz. bij bijv. n.	Voorz. bij bijv. N.	114
13. Voorz. bij werkw.	Voorz. bij Werkwoor.	115
14. Voorz. op zich zelf.	Voorz. op zich zelf.	120

Tusschen.	TUSSCHEN.	
15. Bijwoord.	Bijwoord.	121
16. Voegwoord.	Voegwoord.	122
	Tusschenwerpsel.	122
17. Woordschikking en Zinsverband.	Woordschikking.	70

Wat meer is, eene groote reeks uitdrukkingen, door H. MEERT in zijne prijsverhandeling als Gallicismen gestempeld, maar door den verslaggever verdedigd, zijn in *Distels* niet opgenomen. Het werk is dus, buiten de Academie, maar volgens de zienswijze harer Commissie verbeterd, in 't licht verschenen; bijgevolg ware eene andere uitgaaf overbodig.

EINDE VAN HET NASCHRIFT.

Zitting van 20 December 1899.

Aanwezig de heeren Daems, onderbestuurder, de Potter, bestendige Secretaris;

de heeren Claeys, Jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, baron de Maere d'Aertrycke, Claes, Jhr. de Gheldere, Simons, werkende leden;

de heeren de Ceuleneer en de Vreese, briefwisselende leden.

De heeren van Even, bestuurder, en Janssens, werkende leden, Muyldermans en Segers, briefwisselende leden, verontschuldigen hunne afwezigheid.

Na lezing van het verslag over de vorige zitting, hetwelk goedgekeurd wordt, deelt de bestendige secretaris de lijst mede der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Arbeidsblad, November 1899.

Bulletin de l'Agriculture, 1899, nr 6.

Biographie nationale, (NANNINCK-NOYER).

Académie royale de Belgique. Bulletin de la classe des lettres, nrs 9-10.

Bulletin des Commissions royales d'Art et d'Archéologie, 38e deel, nrs 3 en 4.

Compte rendu des séances de la Commission royale d'Histoire, 1899, nr 3.

Sommaire idéologique des ouvrages et des revues de Philosophie.

Revue néo-scolastique, 1899, nrs 3 en 4.

Revue sociale catholique, 4e jaar, nr 2.

Wallonia, 1899, nr 11.

Bibliographie de Belgique, nr 10.

Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, nr 7.

Bibliotheca belgica, nrs CXLVI-CXLVII.

Door den heer A. SLUYS :

Twee afleveringen van : *Manuel général de l'instruction primaire*, waarin voorkomt : *La langue française en Belgique.*

Door den heer Arseen van der Schelden :

De Antwerpsche Longchamps, door J. VAN RYSWYCK, 1850.

Door den heer KAREL QUAEDVLIEG :

Latruda.

Door de Hoogeschool van Upsala :

Etude historique sur la construction du type « li Filz le Rei » *en français*, par ALFRED WESTHOLM.

Les voyelles vélaires accentuées, par H.-O. ÖSTBERG.

Les substantifs postverbaux dans la langue française, par GUSTAF LENÉ.

Etude sur la langue de Flaubert, par ANNA AHLSTRÖM.

Inbjudning till bevistande af Rektorsombytet vid kongl. Universchetet i Upsala. Språkpsykologi och Modersmålsundervisning, door NAT. BECKMAN.

Bidrag till en lefnadsteckning öfver Carl von Linné. VIII.

De laatstverschenen afleveringen van *Biekorf*, *Loquela*, *Belfort*, *Vlaamsche Kunstbode*, *St.-Cassianusblad*, *il nuovo Risorgimento*.

Briefwisseling.

Mededeeling wordt gedaan een afschrift des Koninklijken besluits van 29 November l.l., waarbij de kiezing des heeren Daems, tot bestuurder, en die des heeren Coopman tot onderbestuurder der Academie, voor het jaar 1900, worden goedgekeurd.

De heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs bericht de ontvangst van het verslag der Commissie, tot onderzoek van het Woordenboek der Nederlandsche taal (13e aflevering, 2e deel, en 4e aflevering, elfde deel) en dankt de leden dier Commissie voor de toezending van dit geleerd stuk, dat bewaard zal blijven in de archieven van zijn departement.

—

De Academie heeft bericht ontvangen van het overlijden des heeren Guido Gezelle, werkend lid.

Namens den heer bestuurder houdt de heer

onderbestuurder tot de vergadering de volgende toespraak betrekkelijk het nieuwe en groote verlies, dat de Academie getroffen heeft :

Mijne Heeren, veel geachte Medebroeders,

De Koninklijke Vlaamsche Academie heeft, andermaal, een smartelijk verlies ondergaan door het afsterven van een harer verdienstelijkste en werkzaamste leden. In onze laatste vergadering was hij nog bij ons, drukte hij ons nog de broederhand. Toen kon niets doen voorzien dat dit bezoek zijn laatste zou wezen !

De voortreffelijke priester, dien de dood ons zoo plotseling komt te ontrooven, was eene eigenaardige en krachtige persoonlijkheid in ons midden, door zijne hooge geestesgaven, zijne verbazende geleerdheid en zijn eigenaardig dichttalent. Zijn afsterven is een groot verlies, niet enkel voor onze Academie, waarvan hij een sieraad was, maar tevens voor de nationale letterkunde in het algemeen.

Guido Gezelle was een zoon van Brugge, van dat Brugge met zijne rijke torenpracht, met zijne bewonderenswaardige gedenkbouwen, met zijne onvergelijkelijke gewrochten van van Eyck en Memlinc; van dat Brugge, in een woord, behebt met al die voortbrengsels van geest en kunst, welke deze gemeente onder de steden van Europa beroemd en aanzienlijk maken. Vast heeft zijn Brugge op hem, in het nationaal opzicht, den weldadigsten invloed uitgeoefend. Het zal wel de stad vol roemrijke

herinneringen zijn geweest, welke in hem de brandende liefde tot den geboortegrond ontstak, die later in al zijne verrichtingen aanschouwelijk was.

Gezelle was Vlaming vóór alles en in alles; in bloed en in leven. Gelijk al onze strijders mocht hij niet altijd op rozen gaan. Maar hij had den moed der volharding, de deugd der onderwerping, en wist zijn doel te bereiken.

In onzen Taalstrijd was hij gedurende bijna eene halve eeuw de *leader* in West-Vlaanderen. Zijn leeraarsambt, te Roeselare, maakte hij tot een apostolaat in het belang onzer letterkunde. Aldaar vormde hij eene reeks van jongelingen — van jonge strijders zal ik zeggen — die door geheel Vlaandrenland de taalzaak gingen bespreken en verdedigen.

De doorzichtige man had bemerkt dat zijne gewestgenooten van de vaderlandsche geschiedenis, evenals van onze taal, weinig of niets kenden. Met onzen vriend James Weale stichtte hij *Rond den Heerd*, een leer- en leesblad voor alle lieden, waardoor hij het volk, in zijne eigen taal, met zijn roemrijk verleden en met zijne schoone oude zeden en gebruiken in kennis bracht.

Onze vriend was met eenen verheven en krachtigen dichtergeest bezield. Zijne volledige gedichten bevatten eene reeks stukken van hooge vlucht, vol oorspronkelijkheid van schikking en rijkheid van taal. In zijne *Kerkhofblommen* ontwaart men meer dan één lief, geurig, zinrijk tafereel, dat aan den schilder der Rijve van Sinte Ursula doet denken.

Gezelle was een schrander uitvorscher onzer taal. Meer dan iemand was hij in haren geest doorgedrongen ; meer dan iemand was hij bekend met onze oudnederlandsche letterschatten en onze oude natuur- en volkspoëzij. Hij was de hersteller der hoogere taalstudie in West-Vlaanderen, het land van Maerlant, van den schrijver van *Reinaert* en van menig ander middeleeuwschen dichter. Zijne *Loquela*, uitgegeven met de medewerking van onze vrienden doctor de Gheldere en hoogleeraar Verriest, is een schat van wetenswaardigheden voor de Vlaamsche taalwetenschap.

De schrandere man was onze Academie met geest en hart toegedaan. Op haren last gaf hij de kroniek van HENNEN VAN MERCHTENEN in het licht, eenen arbeid die van zijne geleerdheid getuigt. Aan onze bibliotheek schonk hij over de honderd belangrijke boekdeelen, en hij gaf ons in bruikleen zijne meer dan 100,000 taalkundige aanteekeningen, de vrucht van vele jaren arbeid.

De dood van Gezelle maakte door geheel het Vlaamsche land den pijnlijksten indruk. Dit bleek vooral bij zijne teraardbestelling. Sedert vele jaren had men, in zijne stad, bij geen enkelen rouwstoet zoo eene algemeene deelneming ontmoet.

Op de luisterrijkste wijze heeft de stad Brugge jegens haren beroemden inboorling haren plicht vervuld. Met eene prachtige en indrukwekkende uitvaart heeft zij hem vereerd. Z. K. H. Prins Albrecht zond aan de nabestaanden des overledenen eene hartelijke

betuiging van deelneming in den rouw. Het Staatsbestuur heeft zich bij deze betooging aangesloten : de achtbare heer Jules de Trooz, minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs (1), stapte in den rouwstoet, en gaf derwijze een nieuw blijk zijner belangstelling in de Vlaamsche letterkunde. De stad Kortrijk, die Gezelle vele jaren tot inwoner telde, heeft besloten zijnen naam te geven aan eene straat en zijn borstbeeld er te doen plaatsen.

Brugge zal hem, vermoedelijk, een nog grootscher gedenkteeken toewijden.

Bij zijne uitvaart was ons geacht medelid, Dr Claeys, de tolk van ons innig spijt. Ik acht het plicht, ons verdienstelijk medelid voor den door hem zoo goed vervulden last dank te zeggen, en hem te verzoeken ons zijne lijkrede te willen mededeelen om ze in onze *Verslagen* te laten verschijnen.

Het bureel der Academie heeft eenen brief van rouwbeklag aan de familie Gezelle gezonden, en zal de Regeering verzoeken, het schoone, in alle opzichten bestgelukt borstbeeld van Guido Gezelle, door Lagae, voor onze galerij te laten in marmer beitelen.

Het is onze plicht, de gedachtenis in ons midden te bewaren van den uitmuntenden man,

---

(1) De heer Minister was vergezeld van zijnen secretaris den heer Georges Guelton.

die geheel zijn leven heeft gewijd aan het helpen heropbeuren onzer taal en letterkunde, aan de verheerlijking van het Vlaamsche Vaderland! (*Toejuichingen.*)

De heer Claeys legt op het bureel het afschrift neder van de lijkrede, door hem bij het graf uitgesproken :

Wat kan een woord van rouw hier nog zeggen, waar zooveel tranen vloeien? Gebroken is dat hart, gebroken die schatkist en door den dood leêggeroofd, waar nog zoo menig kostbaar kleinood voor het Vlaamsche Volk in besloten lag.

En wat vindt eene bijzondere hulde nog te voegen bij de eerbewijzen der adellijke Stad, welke gansch een volk, in rouwstoet geschaard, opleidt tot den lijkdienst en naar de grafstede van hem, die tusschen hare roemrijkste zonen op den eersten rang heeft plaats genomen?

Doch, het is niet enkel in eigen naam, het is namens de Koninklijke Vlaamsche Academie dat ik deze uiterste hulde en broederlijken vaarwelgroet breng aan onzen onsterflijken doode, die luister gaf aan haren naam en licht spreidde over hare werkzaamheden.

Zijne benoeming tot werkend lid dagteekent van de stichting zelf onzer Academie. Ook, wie zou zich eene Vlaamsche Academie kunnen voorstellen, waar Guido Gezelle geenen zetel in bekwam? hij, de groote taalgeleerde van *Rond den*

Heerd, *Biekorf*, *Loquela*, met zijn wonderbaren aanleg tot alle taalkennis, niet slechts houdende onder zijne hand den geheelen Vlaamschen woordenschat van nu en van vroeger, maar tevens zoo ervaren in al de zustertalen van het Noord, dat hij elken trek van verwantschap overal herkende en aanwees, en, zoo doende, de Taalkunde wenkte en voortleidde tot het wetenschappelijk naspeuren van den ouderen gemeenzamen stam en wortel; hij de weergalooze dichter, o! een zanger en schilder, die van al wat in zijn eigen duurbaar Vlaanderen zingt en deunt den levensvollen weerklank, van al wat groeit en bloeit het kleurrijk en zielstreelend tafereel gaf! Meesterlijke kunde en kunst! Ongeëvenaarde oorspronkelijkheid! Waarheid en frischheid van teekening en kleur! Onuitputbare rijkdom van schilderachtige en eigenaardige woorden en wendingen bij klankvolheid van rijm en keurige schakeering van rhythmus!

Al wat ons lief is wordt door hem in dicht of proza voorgesteld en gevierd : onze strijden en helden, onze oudheid met gebruiken en overleveringen, onze akkers en weiden, ons noorderstrand en onze vischvangst op zee, onze landelijke en godsdienstige zeden, onze haardsteden, onze hoeven met stal- en veldwerk! Van alles, alles, is hij de tooverspiegel! Wie had ooit *zijn* oog en *zijn* oor om al wat op onzen grond leeft en beweegt zoo dichterlijk gade te slaan en op te nemen? Wie, *zijne* begaafdheid om de schoonheden ook van

het geringste, van het *ranke ruischend riet*, van *kopwulge* en *distel*, te ontwaren? Wie, zijne taal om stormwinden en plassende regens, vogelenzang en veldlied na te bootsen en in volle leven uit te drukken? Wie ging er, als het ware, zoo innig om met al wat Vlaanderen kenschetst? Geen kruidje dat ontkiemt op onzen grond, of hij kende het en noemde het bij zijn eigenen naam. De boomen onzer tuinen, dreven, wouden, waren als zijne gespelen en broeders; en bij het verrukkende uitwendige der schepping wist zijne beschouwing onze innigste godsdienstige en zedelijke gevoelens op te wekken; en hij deed alles in die onnavolgbare taal die de juiste tint aan zijne landschappen geeft, die er onafscheidbaar toe behoort, die men niet wegnemen kan zonder het werk in zijnen aard te krenken. Bij gemis aan kunstzin alleen kan spijt worden uitgesproken dat Gezelle zijne gedichten niet anders hebbe ingekleed. Overigens hij was geen verguizer van dezen die naar de eenheid van algemeene taal streven. Hij verkeerde ook niet in den waan dat zijne taal voor *de* Nederlandsche taal moest gelden. Hadde hij het Woordenboek van De Bo vervaardigd, hij zou zijn werk getiteld hebben gelijk zijn geleerde vriend het deed: *West-Vlaamsch Idioticon*. Het is zijn roem, zijn eigen genie zoo juist erkend en zoo trouw gevolgd te hebben, en de eigene taalvormen van zijn geliefde volk in zangen van zijn ziel te hebben doen *leven*. De Taalkunde vraagt aan elke streek haar idioticon.

Gezelle gaf haar meer dan den dooden uitleg van het woordenboek : hij kroonde zijne gouwtaal met den krans van het leven; hij liet haar optreden zingende in al de tonen van het menschelijk gevoel, schilderende al de liefelijkheden van het land in ieder jaargetijde. Het was hem een lust en genoegen te zien en te doen zien hoe ver zijne gewestelijke spraak-kunst reikt, verder dan de spraak der algemeene woordenboeken, en zijn laatste werk gaf hem de welkome gelegenheid er blijken van te geven dat hij met zijn eigen Vlaamsch niets te kort had ook op het gebied van godgeleerdheid en wijsbegeerte.

Werd hij deswege aangevallen, of, om welke andere redenen dan ook, misprezen en in zijne bedoelingen miskend, nooit werd een bitsig woord gericht tegen een zoo argeloos en vredelievend gemoed. Bij wat hij leed, bij wat hem griefde, zeide hij : Deo gratias!

Verheven christenzin gaf troost :

« Hebbe ik ooit onvriendlijkheden,
« Scherpe en zonder schuld, geleden,
« 't Woord verdoofde 't lijden zeer :
« *Dank zij den Heer!* »

Wij weten allen hoe hij, samen met de taal, het Vlaamsche volk en het Vlaamsche land eerde en beminde; beiden kende hij zoo goed, het land in zijne schoonheid, het volk in zijne deugd; en daarom vlocht zijne poëzie een krans van lof en liefde om Vlaanderens hoofd Hij zocht naar geen slijk, waar duizend bloemen onder blijde zonne

kleurden en geurden om hem; nooit heeft hij door eene onedele schets zijn land gehoond en ons met een pijnlijken indruk bedroefd, maar steeds heeft hij ons met vreugd en fierheid er op doen roemen dat wij zonen van Vlaanderen zijn. « Zoet gevooisde » en edel reine dichter! Wie zal zijne harp weder opnemen en er terug de snaren op spannen! Hem navolgen, dat zal een blijk van bewondering wezen, zijnen invloed op hart en geest bevestigen, en vooral een getuigenis geven van zijne meerderheid, zijn meesterschap in het licht stellen.

Doch ik mag niet verder uitweiden en mijn woord mag niet opgaan tot hooger lofspraak, wil ik de heilige ingetogenheid van dit rouwvol oogenblik eerbiedig bewaren. En nochtans, hoezeer de aanblik van die lijkkist bij het wachtend graf en van die honderde weenende omstanders mij ontroert, ik voel mij niet door dien rouw en die smart zoo diep neergedrukt dat mijne stem niet zou op willen in luide en geestdriftige dankbetuiging. Toen wij straks het *in paradisum* hoorden aanheffen, steeg ons gemoed op naar hoogere en troostende gedachten en vernieuwde er zich voor ons een machtige indruk van vroeger, maar veel machtiger nu, daar nu het *in paradisum* rees voor hem zelf, die in de *Kerkhofbloemen* ons zoo diep had getroffen eens, door het verheven commentaar dier wonderschoone woorden! En dan die koninklijke rouwstoet! Die hartelijke deelneming van allen!... Groote dichter, deugdzame priester, betreurde vriend! Al wat ons

omringt voert ons den dood voorbij, in de glorie van uwe onsterflijkheid!

En van al wat wij in Vlaanderen levend zien, vooral in uw beminde jongelingschap, leeft er zooveel dat uit u geboren is en dat niet meer sterven zal. Ook hier kunnen wij de oogen niet afhouden van dien blijden oogst van goed, en, u zegenend, gevoelen wij dat smart en rouw ons niet overmeesteren mogen, en wij juichen in uw roemrijk en heilstichtend werk.

Mij is het een bijzondere troost te denken : gij hebt geweten, en het mij gedankt, dat ik u beminde en bewonderde.

Met uw voorbeeld in ons hart, gaan wij uiteen, diep geschokt.

Rust in dit « hiernamaals » naar hetwelk, op uwen kruisweg, gij zoo dikwijls hebt verzucht!

Rust in Gods eeuwigen vrede!

« Daar zal 't mij altijd ruste en eeuwig vrede zijn! »

De heer Claeys biedt namens den schrijver, eerwaarden heer Jozef Bal, een exemplaar aan van dezes *Verklarend Woordenboek voor België en Nederland*, (tweede druk).

Dit woordenboek, zegt de heer Claeys, is in het Nederlandsch wat de *Dictionnaire complet illustré* (klein formaat), van Larousse in het Fransch is, even algemeen, even volledig, even met kaarten en talrijke platen verrijkt.

In meer dan een opzicht is het werk van den heer Bal zeer verdienstelijk. Ten bewijze daarvan hoef ik slechts eenige regelen aan te halen, die ik liet drukken tot voorwoord der twee verschenen uitgaven :

bij de eerste uitgave, om de verdienste der onderneming zelve te doen blijken :

« Verleden jaar lag voor het venster der boekhandelaars te koop het « *Dictionnaire complet illustré de Larousse* » *58e uitgaaf* Wijzende op dit werk, zegde ik tot een boekhandelaar : « Zie eens, de 58e uitgaaf! Men gevoelt dus wel dat dit werk onontbeerlijk is. Waar het bestaat, wordt het bij duizenden gevraagd. Tienmaal daags kan men in de gelegenheid zijn het te moeten openslaan. Waarom toch hebben wij in onze taal geen dergelijk woordenboek? » En het antwoord was : « Ja! wie zal het opmaken en wie zal het uitgeven? De verklaring eener menigte vakwoorden en kunsttermen, de duidelijke en nauwkeurige opgave van zoo wijd uiteenloopende wetenschappelijke vragen, de biographische, aard- en geschiedkundige nota's, dit alles eischt ongemeene belezenheid en veelvoudige kennissen en vergt jarenlangen arbeid. En werd nog het boek vervaardigd, de grenzen van ons taalgebied zijn zoo eng, bijgevolg de aftrek zou zoo gering zijn, dat men aan het publiek geene goedkoope uitgaaf zou kunnen bezorgen, en, is het onmogelijk tegen een laag prijsje het werk te leveren, er valt aan drukken en uitgeven niet te denken. »

Zoo bleef het besluit, dat wij weinig kans hadden een Nederlandsch *Verklarend Woordenboek* door onzen boekhandel aangekondigd te zien.

Nu, terwijl wij onze zaak dierwijze beslist lieten, was ons vonnis reeds verbroken door twee mijner oud-leerlingen, de heeren Bal en Siffer : opsteller en uitgever waren gereed. »

bij de tweede uitgave, om op de degelijkheid van het werk te wijzen :

« De verscheidene wenken, den schrijver door de critiek gegeven, de ingekomen bemerkingen, heeft de schrijver benuttigd.

En hij deed meer dan dat : hij vermeerderde den eersten tekst met 200 bladzijden ; gansch het wetenschappelijk gedeelte deed hij door vakmannen herzien en sommige artikelen geheel omwerken; nieuwe geographische kaarten, tabellen, sierlijke platen verrijken de tweede uitgaaf.

Als Nederlandsch Woordenboek mag het werk van den heer Bal aanspraak maken op onzen bijzonderen dank. Betaamt het wel dat wij altijd, ook over ónze geschiedenis, óns land, ónze roemrijke mannen bij vreemden te leer en te rade gaan? Een Verklarend Woordenboek is de samenvatting eener bibliotheek ; velen bezitten geene andere bibliotheek. Is nu dat Woordenboek de Fransche Larousse, dan krijgen wij, Belgen en Nederlanders, geen antwoord als wij, aangaande ons eigen verleden, eenige kennis willen opdoen, ofwel, hetgeen ten antwoord gelden moet, zal onjuist of onbeduidend

zijn. Onderzoek het eens! Neem, bij voorbeeld, Van Artevelde, Vondel. Wat zegt u Larousse? Kunt gij daarmeê voort? En vergelijk nu eens met *ons* « Verklarend Woordenboek! »

Over Vondel vernemen wij bij Larousse : « Poète tragique hollandais, né à Cologne, (1587-1679) ». Over van Artevelde : « Artevelde (Jacques d') brasseur de Gand, chef des Flamands révoltés, périt dans une émeute (1290-1345). Son fils Philippe fut tué à la bataille de Rosebecque ».

Noord en Zuid zijn bij den heer Bal even goed bediend, door de portretten der beroemde mannen, door de platen, verbeeldende de godsdienstige en de burgerlijke monumenten.

Ten slotte kunnen wij de hoop uitdrukkeu dat ook de tweede uitgave critische bemerkingen zal inhalen. Het *Verklarend Woordenboek* moet, bij aller medewerking, tot volmaaktheid opgeleid worden.

Doch, van nu af, lof en dank aan den schrijver! Ik breng hier zijn werk met een gevoel van fierheid, daar hij mijn oud-leerling is.

Door de Commissie voor Middelnederlandsche letteren worden voorgesteld als candidaten voor de opene plaatsen, in haar midden : voor de eerste plaats, ter vervanging van den heer Génard, de heeren Jhr. de Gheldere en Sermon; voor de tweede

plaats, ter vervanging van den heer Gezelle, de heeren Broeckaert en Simons.

Als candidaten voor de plaats, in de commissie voor nieuwere Taal en Letteren open sedert het overlijden van den heer Hiel, worden namens gezegde commissie voorgesteld de heeren de Vreese en Simons.

Dagorde.

De vergadering gaat, in geheime zitting, over tot het eerste punt der dagorde : Samenstelling eener dubbele lijst van zeven leden, uit welke de heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs den keurraad van den vijfjaarlijkschen wedstrijd voor Nederlandsche letterkunde benoemen zal.

Vervolgens wordt, namens de commissie van Rekendienst, de rekening over het jaar 1899 (tot 15 December) overgelegd en door de vergadering goedgekeurd.

De vraag van den heer Pyfferoen, strekkende om een der hs., ingezonden ten wedstrijde der Koninklijke Vlaamsche Academie, ten jare 1895, voor eenige dagen terug te bekomen, wordt door de vergadering niet ingewilligd, het 44e artikel der Wetten de teruggave van ingezonden hss., zelfs tijdelijk, niet veroorlovende.

De overige punten der dagorde worden verdaagd tot de eerstvolgende zitting.

INHOUDSTAFEL.

A.

Bladz.
ALBERDINGK THIJM, Geschenk van boeken . . . 6. 48, 66
ARNOLD (TH.J.-I.), Bericht van zijn overlijden 50

B.

Boeken (Aangeboden) door de Regeering, Academiën en andere geleerde genootschappen, 5, 18, 35, 46, 61, 132, 208, 275, 348, 368, 377

Boeken, ten geschenke gezonden door personen, geen deel makende van de Koninklijke Vlaamsche Academie : HH. Bellefroid (Paul), 275. — Bénard (Aug.), 19. — Biltris, 379. — Bouchery (Jan), 349. — Buitenrust-Hettema (F.), 6. — Callant, 378. — de Borchgrave (baron Emile), 133. — De Lantsheer (Th.), 6. — Du Caju (Maria), 48, 133. — Habets (Jozef), 379. — Heins (Th.), 36. — Hewett (W.-T.), 210. — Lammens (Jul.), 369. — Lecoutere (C.), 210. — Levy (J.-A.), 210. — Quaedvlieg (K.), 521. — Rogiers (A.), 34. — Roes (H.), 370. — Ronse (H.), 48. — Schoutens (St.), 49. — Sluys (A.), 521. — Schryvers, 378. — Siffer (A.), 19, 350. — Sluys (A.), 521. — Soens (Ern.), 379. — Van den Abeele (Osc.), 378. — Van der Schelden (Arseen), 36, 37, 369, 521. — Van de Velde, 379. — Van de Venne (Jozef), 48. — Van Duyse (Florim.), 369. — Van Hoorebeke (Ladislas), 369. — Van Nerum (Leo), 210. — Van Veerdeghem (Fr.), ... 378

BONVARLET (ALEXANDER), buitenlandsch eerelid. Bericht van zijn overlijden 370

BOLS (J.), belast, met den heer Fl. van Duyse, met de uitgave van het *Liederboek van Dokkum* 29

Bladz.

BROECKAERT (J), Geschenk van boeken, 6, 36, 62, 184, 209, 379. — Verslag namens de Commissie voor Geschiedenis, Bio- en Bibliographie, 31. — Verslag over twee hss., ingezonden ten wedstrijde dezes jaars, ... 78

C.

CLAES (D.), Geschenk van boeken, 6, 209, 369. — Bibliographische aanteekening, 137. — Aanbieding van een hs., 380. — Lezing van een opstel over de Onkruidkunde van den heer Meert, ... 384-519
CLAEYS (H.), Lijkrede over Guido Gezelle 527-530
Congres (Nederlandsch Letterkundig). De Academie laat er zich vertegenwoordigen 211
COOPMAN (TH.), Verslag namens de Commissie voor Nieuwere Taal- en Letterkunde, 54, 135. — Verslag over ingezonden antwoorden op eene der prijsvragen, 68-76. — Verslagen over het Woordenboek der Nederlandsche taal, 382. — Gekozen tot onderbestuurder voor 1900 . . 383
CORTEBEECK (C.), bekroond voor de Geschiedkundige verhandeling over het Fransch beheer van 1792 tot 1814. . 140

D.

DAEMS (S.), Geschenk van boeken, 36, 62, 209, 368. — Gekozen tot bestuurder voor 1900 383
DE FLOU (K.), Boekgeschenk 19
DE GHELDERE (Jhr. K.), Gekozen tot werkend lid ter vervanging van wijlen P. GÉNARD 60
DE MAERE (baron C.-C.-A.), Boekgeschenk 378
DE PAUW (Jhr. N.), Verslag over het hs. des heeren L. Willems : « *Minister Rogier en zijn Ontwerp tot stichting eener Vlaamsche Academie* » 80-81
DE POTTER (FR.), belast met de uitgave der *Historische Bibliographie der Belgische Gemeenten*, 34. — Verslag namens de Commissie, belast om maatregelen te beramen ten einde de Koninklijke Vlaamsche Academie te laten deelnemen aan de openbare plechtigheden, te Gent, ter eere van Z. M. den Koning, 55. — Verslag over het hs. des heeren L. Willems : *Minister Rogier en zijn ontwerp tot stichting eener Vlaamsche Academie*, 81-86.

Bladz.

— Geschenk van boeken, 134, 209. — Vertegenwoordigt de Academie bij het Nederlandsch letterkundig Congres te Gent 211

DE VREESE (W.), *Kleine tekstverbetering*, 44. — Bekomt van de Regeering oorlof om een hs. der Mazarijnsche Bibliotheek, te Parijs, af te schrijven, 276. — Aanbieding van een handschrift vanwege den heer Dr. Fris 382

DUPUIS, beeldhouwer te Antwerpen, door de Regeering belast met het beitelen des borstbeelds van P. GÉNARD . . 66

F.

FRUIN (ROBERT), buitenlandsch eerelid. Bericht van zijn overlijden 20

G.

GAILLIARD (EDW.). Verslag namens de Commissie voor Middelnederlandsche letteren, 21, 53. — Bibliographische mededeeling 67

GALLÉE (Dr. J.-H.), Brief aan de Academie over het opzoeken en verzamelen der Zuidnederlandsche plaatsnamen . . 371

GÉNARD (P.), Boekgeschenk. 19

GEZELLE (G.), Geschenk van boeken, 62. — Bericht van zijn overlijden. 522

GROTH (KLAUS). Bericht van zijn overlijden. 139

H.

HANSEN (C.-J.), Brief over de hulde, te bewijzen aan KL. GROTH. 56

HIEL (EM.), *Beloken tijd*, 313-347. — Bericht van zijn overlijden 350

J.

JACOBS (JOZEF), Aanbieding van eene bijdrage tot STALLAERT'S *Glossarium*. 380

L.

Liederboek van Dokkum. Uit te geven door J. BOLS en FLORIMOND VAN DUYSE 29

M.

Bladz.

MARTIN (E.). Boekgeschenk 62
MUYLDERMANS (J.). Geschenk van boeken, 19, 36, 47, 65, 133, 209, 349.

P.

PRAYON-VAN ZUYLEN, gekozen tot werkend lid ter vervanging des heeren ARNOLD, 80. — *Over Taalpolitie*, 278-313. — Naschrift 357-367

S.

SEGERS (GUST.), *Vondel als opvoedkundige*, 161-206. — Bibliographische mededeeling 354
SERMON (H.). Lijkrede over P. GÉNARD, 41. — Verslag over twee hss. ingezonden ten wedestrijde dezes jaars, 76-78. — Boekgeschenk 209
SIMONS (LOD.), *De kleine Johannes door Fred. van Eeden*, 213-274. — Gekozen tot werkend lid 375
SNIEDERS (AUG.). Verslag over het hs. des heeren L. Willems over *Rogier en zijn ontwerp tot stichting eener Vlaamsche Academie* 86-90

T.

TANNEN (KARL). Boekgeschenk 48
Tentoonstelling (Provinciale) te Gent. De Kon. Vlaamsche Academie zendt er hare uitgaven.

V.

VAN DEN BERGH (FRANS), bekroond voor de Geschiedkundige verhandeling over het Fransch beheer van 1792-1814. 140
VAN DROOGENBROECK (J.), Boekgeschenk 48
VAN DUYSE (FLOR.) belast, met den heer BOLS, met de uitgave van het *Liederboek van Dokkum* 29
VAN EVEN (EDW.). Aanspraak tot de Leden, 7. — Toespraak over het afsterven van P. Génard, 39. — Toespraak over het afsterven van Th.-J.-I. Arnold, 50. — *Bibliographische aanteekening*, 52. — *Rubens en de Nederduitsche taal*, 142-161. — Toespraak over het overlijden van Em. Hiel, 351. — Idem over Guido Gezelle 523

Vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool. Voorstel daartoe betrekkelijk 136, 375
VIOTTA (H.), gekozen tot buitenlandsch eerelid 211

W.

Wedstrijden der Academie voor 1899 : Verslagen, 68. — Wedstrijden voor 1901 277
WILLEMS (LEONARD), zendt een hs. 49 : *Minister Rogier en zijn ontwerp tot stichting eener Vlaamsche Academie* 91-131
WINKLER (JOH.). Boekgeschenk 6
Woordenboek der Nederlandsche Taal. Brief aan de Academie vanwege de heeren A. KLUYVER, A. BEETS, J. MULLER en G.-J. BOEKENOOGEN 30

Errata.

Blz. 69 staat : Eylan 1817. Lees 1807.

Tusschen blz. 88 en blz. 89 zijn de volgende twee regels uitgevallen bij 't opmaken van den bladvorm :

1836 in de papieren van het ministerie gevonden? Is het ontwerp van den heer de Theux in de bijzon-

Blz. 138 (einde) ontbreekt de naam van D. CLAES.

Blz. 313 staat : Beloken Tijd (1772-1799). Lees 1798-1799.

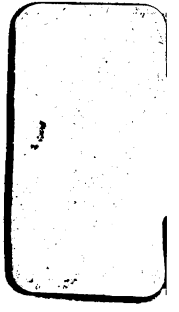

Widener Library
3 2044 098 645 179